

Algemene inleiding

Het Vlaamse minderhedenbeleid is en blijft in beweging. Sterker dan in de vorige jaren is in 2001 de nadruk komen te liggen op de heterogeniteit van de doelgroepen van het minderhedenbeleid. En waar totnogtoe het accent eerder lag op de minderheidsgroepen zelf en het bestrijden van hun achterstand, is in 2001 – sterker dan voorheen - het besef gegroeid dat er ook aan de kant van de samenleving inspanningen zullen moeten gebeuren, wil men de gelijkwaardige participatie van minderheidsgroepen mogelijk maken. Beide ontwikkelingen vinden hun neerslag in voorliggend rapport.

Het eerste deel van het jaarrapport geeft een overzicht van de inspanningen die in 2001 werden geleverd om de maatschappelijke positie van de ‘gevestigde’ minderheidsgroepen te verbeteren. Opvallend hierbij is dat alle sectoren in hun zoektocht naar instrumenten om etnisch-culturele minderheden beter te bereiken ook op zoek gaan naar strategieën om te interculturaliseren en een diversiteitsbeleid te voeren.

Het tweede deel staat uitvoerig stil bij de ontwikkelingen op het vlak van inburgering. Gelanceerd door de Vlaamse regering in 2000, was 2001 het jaar waarin het inburgeringsbeleid op het terrein verder vorm kreeg. Het was ook het jaar waarin een ontwerp van decreet werd voorbereid. Voor het eerst wordt in dit deel ook ingegaan op de problematiek van slachtoffers mensenhandel. Geleidelijk aan groeit immers het besef dat mensen met een precair verblijfsstatuut, waaronder slachtoffers mensenhandel, ook nood hebben aan specifieke aandacht vanwege het beleid.

Het derde deel belicht de problematiek van mensen zonder wettig verblijf. Onder impuls van de werkgroep Opvangbeleid was 2001 een jaar van inhoudelijke verdieping. Daarnaast werden er ook enkele concrete initiatieven genomen om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijfsstatuut in Vlaanderen te effectueren. We zetten alles even op een rijtje.

Het voeren van een doeltreffend minderhedenbeleid wordt in sterke mate bepaald door de mate waarin er, zowel politiek als maatschappelijk, een draagvlak is voor dit beleid. In het vierde deel gaan we in op de instrumenten en initiatieven om dit draagvlak te vergroten.

Het vijfde en laatste deel tenslotte behandelt de samenspraak met de doelgroepen. Zoals u hier kan lezen krijgt de samenspraak en inspraak geleidelijk aan via het Forum van Organisaties van etnisch-culturele minderheden concreet vorm.

Voorliggend rapport is zeker geen spetterend verhaal. Het getuigt wel opnieuw van de wil van vele partners om met vallen en opstaan op zoek te gaan naar instrumenten en strategieën om met z’n allen te leren omgaan met heterogeniteit, om oog te hebben voor die etnisch-culturele minderheden die in een achterstandspositie verkeren en er zonder specifieke ondersteuning niet zullen in slagen meer gelijke kansen te verwerven en om als samenleving verdraagzamer te worden. Respect voor diversiteit en leren omgaan met die diversiteit wordt één van de grote uitdagingen van het beleid in de komende jaren. Als ICEM willen we daar alvast ons steentje blijven toe bijdragen.

Marc Morris
voorzitter ICEM
30 april 2002

ONDERWIJS

ONDERWIJSBELEID

Het algemene kader voor het onderwijsbeleid naar allochtonen en nieuwkomers is in 2001 niet fundamenteel gewijzigd. De voorbereidingen voor de implementatie van een nieuw gelijke kansenbeleid zijn grotendeels afgerond. In november 2000 heeft de minister van onderwijs een eerste visietekst voorgesteld, waarin aanzetten gegeven worden om een andere reglementaire basis voor het beleid te voorzien. Hierop volgden hoorzittingen in het Vlaams Parlement op 11 en 18 januari 2001 en een repliek van de minister op 8 februari 2001. Na ruim overleg binnen een aantal werkgroepen van de Vlaams Onderwijsraad (VLOR) en na advies van VLOR en SERV (Sociaal-Economische Raad Vlaanderen) en onderhandelingen met de andere beleidsniveaus en het gesubsidieerd vrij onderwijs, hechtte de Vlaamse regering op 8 februari 2002 haar principiële goedkeuring aan het "voorontwerp van decreet betreffende gelijke onderwijskansen – I". Na de grondwettelijke toets door de Raad van State wordt ook nog het parlementaire debat afgewacht vooraleer de bepalingen uit het ontwerp van kracht zullen worden. Op dit ogenblik is een inwerkingtreding voorzien voor 1 september 2002. Hieronder volgt een weergave van de grote krijtlijnen in het huidige ontwerp.

Het decreet moet gelezen worden in het licht van het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie. Het decreet is opgebouwd rond drie krachtlijnen: een principieel recht op inschrijving in de school van eigen keuze, de lokale responsabilisering wat betreft inschrijvingsrecht en achterstandsbestrijding door de oprichting van lokale overlegplatforms en een bijkomende ondersteuning voor scholen met veel leerlingen in achtergestelde situaties.

Elke leerling heeft een recht op inschrijving in de school van zijn ouders keuze. Slechts in een zeer beperkt aantal gevallen zal een school een inschrijving kunnen weigeren. Eveneens in een beperkt aantal gevallen zal een leerling kunnen worden doorverwezen. De Vlaamse overheid zal het verloop van aanmeldingen en inschrijvingen controleren. De inrichtende macht zal weigeringen of doorverwijzingen schriftelijk moeten motiveren. Deze motivering dient zowel de feitelijke als de juridische grond van de beslissing te bevatten. Op die wijze legt de Vlaamse overheid de bewijslast bij de verweerder. Verder responsabiliseert de overheid het lokale niveau bij doorverwijzingen door het installeren van lokale overlegplatforms met bemiddelingsbevoegdheid. Eveneens zal een sanctieregeling uitgewerkt worden in geval van onterechte weigering of doorverwijzing van leerlingen. Deze bepalingen willen binnen de sector Onderwijs uitvoering geven aan de Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van de Europese Unie van 29 juni 2000 "houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming" en vormen een volgende stap in de uitvoering van artikel 5 en 6 van de "International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination".

In de lokale overlegplatforms zullen verschillende lokale onderwijsparticipanten vertegenwoordigd zijn: directies en inrichtende machten van scholen, centra voor leerlingenbegeleiding, vertegenwoordigers van vakorganisaties, ouderverenigingen, leerlingenraden, socio-culturele - en/of economische partners, allochtone en kansarme autochtone gemeenschappen, de integratiesector en onthaalbureaus.

Door een open samenstelling kan het lokaal overleg verbanden leggen met andere beleidsterreinen zoals huisvesting en mobiliteit. De lokale overlegplatforms vervangen het nu bestaande non-discriminatie-overleg door een overlegforum met ruimere bevoegdheden: opmaken van een omgevingsanalyse inzake ongelijke onderwijskansen, maken van afspraken inzake het nastreven van de doelstellingen van het decreet betreffende gelijke onderwijskansen, maken van afspraken inzake het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, berekenen van de relatieve aanwezigheid van leerlingen die beantwoorden aan kansarmoede-indicatoren, maken van afspraken inzake de bemiddelingsbevoegdheid en de opvang van leerlingen na een weigering of doorverwijzing, bemiddelen inzake het recht op inschrijving.

Scholen kunnen voor een periode van drie opeenvolgende schooljaren bijkomende ondersteuning krijgen, indien de school in haar leerlingenpopulatie relatief veel leerlingen telt die beantwoorden aan een aantal indicatoren. Leven van een vervangingsinkomen, thuisloos zijn, behoren tot trekkende bevolkingsgroepen, een moeder met een laag opleidingsniveau of het spreken van een andere thuistaal dan het Nederlands, zijn de indicatoren die geselecteerd zijn omwille van hun voorspellende waarde. De kans dat het schoollopen voor leerlingen, die aan deze indicatoren beantwoorden, ook effectief problematisch wordt, is relatief groot. Scholen zullen gerangschikt worden op basis van de kenmerken van hun leerlingenpopulatie. Het zullen deze kenmerken zijn die bepalen op hoeveel extra middelen een school een beroep zal kunnen doen.

De school zal, op basis van een omgevingsanalyse, bepalen welke concrete doelstellingen zij met de extra middelen wil nastreven, op welke wijze zij deze doelstellingen wil bereiken en op welke wijze zij zichzelf zal evalueren. De doelstellingen kunnen gekozen worden binnen de volgende thema's : de preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden, taalvaardigheidsonderwijs, intercultureel onderwijs, doorstroming en oriëntering, socio-emotionele ontwikkeling, leerlingen- en ouderparticipatie. Externe evaluaties via meting op leerlingniveau in steekproeven en via beoordeling op schoolniveau door de onderwijsinspectie, moeten aan de overheid toelaten te toetsen of de beoogde doelstellingen bereikt zijn en of de scholen in aanmerking kunnen komen voor een nieuwe periode van drie schooljaren. De overheid voorziet ook bijkomende pedagogische begeleiding om de scholen bij de implementatie van het decreet te ondersteunen.

IMPLEMENTATIE VAN HET BESTAANDE BELEID

Binnen het nu bestaande beleid zijn drie "soorten" initiatieven te onderscheiden: het toekennen van extra lestijden aan scholen, het ondersteunen van scholen en de uitvoering van een aantal kleinere projecten.

Onderwijsvoorrrangsbeleid in het basisonderwijs (schooljaar 2001-2002)

Scholen kunnen in aanmerking komen voor extra lestijden als zij voldoen aan een aantal voorwaarden. De school moet kunnen aantonen dat zij in voldoende mate de beoogde doelgroep opvangt in de school en een aanwendingsplan indienen dat beschrijft hoe men op vier actieterreinen wenst te werken. Deze actieterreinen zijn: taalvaardigheidsonderwijs, intercultureel onderwijs, preventie en remediëring van leer- en ontwikkelingsproblemen en betrokkenheid van ouders. Voor het actieterrein "betrokkenheid van ouders" dient de school een contract af te sluiten met een erkende welzijns- of socio-culturele vereniging of met een erkend regionaal of lokaal integratiecentrum. Eveneens dient de school samen te werken met het CLB en met de pedagogische begeleiding, en dient zij een gericht nascholingsbeleid uit te werken.

In mei 2000 werden de lestijden onderwijsvoorrangsbeleid (OVb) voor twee schooljaren toegekend. Onderstaande tabel geeft per provincie het aantal toegekende lestijden weer in het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs voor het schooljaar 2001-2002.

Tabel 1: Aantal toegekende lestijden OVb per provincie in het gewoon en het buitengewoon basisonderwijs – schooljaar 2001-2002

Provincie	Gewoon basisonderwijs		Buitengewoon basisonderwijs	
	leerlingen	lestijden	leerlingen	lestijden
Antwerpen	11.191	4.388	633	296
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	3.737	2.478	31	15
Vlaams Brabant	860	358	49	22
Limburg	7.814	3.103	686	321
Oost-Vlaanderen	5.116	2.024	313	146
West-Vlaanderen	268	115	53	24
Totaal	28.986	12.466	1.765	824

Voor het gewoon basisonderwijs vertegenwoordigen de extra lestijden 519,2 voltijdse ambten, voor het buitengewoon basisonderwijs betekent dit 34,33 voltijdse ambten, wat een status quo is t.o.v. het schooljaar 2000-2001.

In het kader van de non-discriminatie werden bijkomend 451 lestijden toegekend voor gewaarborgde lestijden in 8 van de 28 gemeenten waar een non-discriminatieovereenkomst is afgesloten. Binnen deze gemeenten worden deze bijkomende lestijden herverdeeld om het totale aantal lestijden binnen die gemeente op het peil te houden van het schooljaar waarin de overeenkomst werd afgesloten.

In het kader van de bewarende maatregelen werden 215 lestijden toegekend. Deze bijkomende lestijden moeten scholen in staat stellen de eventuele negatieve effecten van herprofilingsacties (van concentratieschool naar gemengde school) op te vangen.

Onderwijsvoorrangsbeleid in het secundair onderwijs (schooljaar 2001-2002)

Ook in het secundair onderwijs kunnen scholen in aanmerking komen voor bijkomende "uren-leraar" als zij kunnen aantonen dat zij in voldoende mate de beoogde doelgroep opvangen en een aanwendingsplan indienen dat beschrijft hoe men op vier actieterreinen wenst te werken. In het gewoon secundair onderwijs zijn deze actieterreinen: Nederlands als tweede taal, Nederlands als instructietaal, intercultureel onderwijs, leerlingbegeleiding en leerlingbetrokkenheid. Ook onderwijs in eigen taal en cultuur vormt hier een optie. Voor het buitengewoon secundair onderwijs gelden dezelfde actieterreinen als in het basisonderwijs.

Tabel 2: Overzicht van het aantal doelgroepleerlingen, lestijden en ambten OVb in het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs

Gewoon secundair onderwijs			Buitengewoon secundair onderwijs		
leerlingen	uren-leraar	Ambten (VTE)	leerlingen	uren-leraar	Ambten (VTE)
6.173	2.452	108,85	1.429	668	30,33

Ondersteuning van scholen die deelnemen aan het onderwijsvoorrangsbeleid.

Scholen kunnen een beroep doen op verschillende vormen van bijkomende ondersteuning.

Een totaal van 20,5 netoverschrijdende gedetacheerden, toegekend aan de koepelorganisaties (met een coördinatie hiervan binnen de VLOR) begeleidt de scholen in het werken aan de kwaliteitsverbetering van hun aanbod naar allochtone leerlingen.

Twee gesubsidieerde steunpunten (Nederlands Tweede Taal en Intercultureel Onderwijs) doen aan onderzoek, vorming en materiaalontwikkeling. Niet alleen kunnen scholen op hun expertise een beroep doen, de steunpunten trachten ook hun verdere expertiseontwikkeling in zeer nauwe en rechtstreekse samenwerking met scholen te ontplooiën. De overheid besteedt hieraan ongeveer 1,1 miljoen euro.

De vzw Werkgroep Immigratie kon voor haar ondersteuning van het bicultureel model van Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur (ETC) te Brussel in 2001 een beroep doen op een subsidie van 470.000 euro. Hiermee stelt zij ETC-leerkrachten te werk in 7 scholen, voorziet ze in de begeleiding van die leerkrachten en de betrokken scholen en organiseert ze een vormingsaanbod voor Brusselse scholen met veel allochtone leerlingen.

Sinds 2000 loopt in Brussel eveneens het project van de vzw "Voorrangsbbeleid Brussel" (VBB), een project dat via intensieve begeleiding de professionaliteit van leerkrachten en de schoolwerking op het vlak van verkleinen van leer- en ontwikkelingsachterstanden bij leerlingen wil verhogen, de samenwerking en coördinatie tussen de verschillende onderwijsparticipanten wil optimaliseren en het coördinerend vermogen van de scholen wil verhogen. In elke school wordt geïnvesteerd op 4 werkdomeinen: taalvaardigheidsonderwijs, omgaan met diversiteit (intercultureel onderwijs) en differentiatie, samenwerking met ouders en samenwerking en coördinatie met andere onderwijsparticipanten. De vzw VBB gebruikt hiertoe middelen en methodieken ten behoeve van en afgestemd op de schoolspecifieke situatie van directie, leerkrachten en team.

Sinds het schooljaar 2000-2001 is VBB operationeel in 37 scholen in Brussel. De periode januari-september 2000 werd gebruikt voor de selectie van, eerste contactname met en inwerking in de inplantingsproblematiek van de 36 meewerkende scholen. In september-oktober 2000 volgde een probleemanalyse per school. In november 2000 werd op basis van de probleemanalyse een stappenplan opgesteld en een engagementsverklaring tussen de school en de vzw VBB afgesloten. In december 2000 startte de intensieve begeleiding op maat van de school conform het stappenplan. In september 2001 werd het aantal scholen uitgebreid met 15 nieuwe scholen. Dit betekent concreet dat 10 begeleiders in de intensieve begeleiding van 54 directies en 887 leerkrachten (verantwoordelijk voor 3.986 kleuters en 3.374 kinderen) voorzien. De scholen liggen verspreid over 17 van de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er is een wetenschappelijke evaluatie van het geheel voorzien. Hiervan zijn de nulmeting en een eerste procesmeting gebeurd. De overheid subsidieerde de vzw in 2001 voor een bedrag van iets meer dan 1 miljoen euro.

Interculturalisering van onderwijs en opleidingsstructuren

Intercultureel onderwijs is een initiatief dat ontstaan is in het kader van het onderwijsvoorrangsbeleid. Binnen de geldende eindtermen en ontwikkelingsdoelen is het intercultureel perspectief aanwezig. Ook in het ontwerp van decreet betreffende gelijke onderwijskansen, blijft het intercultureel onderwijs één van de concrete werkingspeilers van scholen. Op dit ogenblik zijn – en dit zonder dat hiertoe een verplichting bestaat – de helft van de Vlaamse basisscholen actief bezig met het invoeren van intercultureel onderwijs. Ook een kleine 10% van de secundaire scholen waagde de stap. Een handboek voor de interculturalisering van de lerarenopleiding zelf is nagenoeg gefinaliseerd.

Met intercultureel onderwijs wordt bedoeld het leren in en van verscheidenheid. Dit betekent dat intercultureel onderwijs alle participanten actief en efficiënt wil leren omgaan met sociale en culturele diversiteit. De uitbouw van de ideeën over intercultureel onderwijs gebeurde steeds vanuit een pragmatische visie. Verscheidenheid op school is een normaal gegeven en is min of meer een afspiegeling van de diversiteit die deel uitmaakt van de samenleving waarin mensen functioneren. In de mate dat leerlingen en leerkrachten binnen de schoolse situatie vaardiger worden in het omgaan met de verschillen die zich in schoolse context voordoen, zullen zij dit ook buiten de schoolse context kunnen. Intercultureel onderwijs baseert zich niet eenzijdig op etnische verschillen, maar vat "diversiteit" breed op. Daarbij betekent werkelijk intercultureel onderwijs dat men op een realistische, niet-categoriale en niet-moralistische wijze leert omgaan met "verschil", dat men dus voorbij het stigmatiserend hokjesdenken kan treden, voorbij de "abnormaliteit van het anders zijn". De aandachtspunten bij de realisatie van intercultureel onderwijs zijn "breed observeren" (diversiteit leren zien), het creëren van een "interactief klasklimaat" (met diversiteit leren omgaan op klasniveau) en het voeren van een "intercultureel schoolbeleid" (met diversiteit leren omgaan op schoolniveau). Dit betekent dat intercultureel onderwijs zeer brede en diepgaande consequenties heeft op het vlak van welbevinden en leerprestaties van leerlingen, het pedagogisch-didactisch handelen en beleid, het schoolklimaat, de teamwerking, de relatie school-ouders én de relatie school-buurt.

Bovenstaande omschrijving verduidelijkt dat intercultureel onderwijs niet uitsluitend aan racismebestrijding mag worden gekoppeld. Omgaan met verschillen is ook een belangrijke opdracht voor scholen die niet direct te maken hebben met etnische verschillen. Intercultureel onderwijs zal in de toekomst daarom een specifiek aandachtspunt vormen bij de schooldoorlichtingen door de onderwijsinspectie.

Andere initiatieven.

Binnen de VLOR wordt verder gewerkt aan de invulling van OETC onderwijs in eigen taal en cultuur). Het daar ontwikkelde raamcurriculum is verder uitgewerkt tot een werkplan voor de *Stimulering van Allochtone Taal- en Identiteitsontwikkeling* (Italiaans en Turks) met twee componenten: een identiteits- en een taalcomponent. De betrokken coördinator werkt op dit ogenblik aan de verdere concretisering van dit werkplan. Hiertoe werkt hij intensief samen met 4 scholen die OETC aanbieden en besteedt hij, naast de eigenlijke begeleiding van de implementatie van het werkplan, vooral aandacht aan de integratie van het werkplan in de algemene werking van de betrokken scholen. Het project loopt op schooljaarbasis. De overheid investeert bijna 69.000 euro.

Het project "*Vlaggen en Wimpels*" werkt aan de integratie van het kunstzinnig en muzisch gebeuren in het totale schoolgebeuren (een meer creatieve en professionele invulling van de eindtermen muzische vorming) en het realiseren van een open en constructieve samenwerking tussen school en buurt. Algemeen wil dit project concentratiescholen – die soms terecht komen in een negatieve spiraal van leerlingenvlucht, wederzijdse vooroordelen tussen school en buurt en een verwrongen (te negatief) beeld over het eigen functioneren – helpen om via het medium kunst opnieuw op een positieve wijze in interactie te treden met de eigen buurt en actief te werken aan de verbetering van de eigen onderwijskwaliteit. De onderwijsoverheid voorziet een subsidie van ongeveer 100.000 euro.

In september 2000 ging de pilootversie van het project "*scholen met bijzondere noden*" van start in het secundair onderwijs. Voor het schooljaar 2001-2002 is een bedrag van bijna drie miljoen euro voorzien. Het bedrag stemt overeen met 80 voltijdse equivalenten. In het kader van dit project krijgt een beperkt aantal scholen extra personeel om leerlingen te begeleiden en op te volgen. Dit moet de scholen in staat stellen werk te maken van een globale kwaliteitsverbetering en van specifieke maatregelen ten aanzien van kansarmoede en risicodrag.

De achterliggende veronderstelling is dat een kwaliteitsvol, participatief en pro-actief schoolbeleid probleemgedrag bij leerlingen en stress bij het personeel reduceert. Via een mathematisch model selecteerde de minister van onderwijs 70 scholen. Enkel scholen gelegen in "SIF+-gemeenten" of in een gemeente waar een non-discriminatiebeleid werd gesloten, komen in aanmerking.

Het *schoolopbouwwerk* functioneert op dit ogenblik via tijdelijke fondsen. De ontwikkeling van het lokaal onderwijsbeleid en het gelijke onderwijskansendecreet zal ongetwijfeld een directe impact hebben op de werking van het schoolopbouwwerk. Daar er evenwel een aantal vragen zijn bij de huidige prestaties en finaliteit van het schoolopbouwwerk, wil onderwijs haar verwachtingen, in samenspraak met het schoolopbouwwerk concretiseren en expliciteren (zie ook verder – welzijn).

Projecten in het hoger onderwijs

Om ook in het hoger onderwijs de instroom en doorstroming van studenten van allochtone afkomst verder te stimuleren liepen er in 2001 enkele projecten.

Projecten gefinancierd vanuit Onderwijs

Het tijdelijke project "aansluiting en maatschappelijke differentiatie van de lerarenopleiding" heeft een dubbele doelstelling: de interne professionalisering van het pedagogisch hoger onderwijs ten aanzien van het bestaande onderwijsvoorangs- en zorgverbredingsbeleid en de bevordering van de instroom en doorstroom van doelgroep leerlingen naar het (pedagogisch) hoger onderwijs. Het project zit in zijn laatste werkingsjaar en 8 hogescholen werken eraan mee. Het totale voorziene budget bedraagt bijna 500.000 euro.

De Erasmus-hogeschool te Brussel organiseert een opleiding voor leraren islamitische godsdienst. Zij ontvangt hiervoor een bijkomende ondersteuning van ongeveer 63.000 euro.

Projecten onder impuls van Gelijke Kansen in Vlaanderen

Via het toekennen van subsidies aan het middenveld wil Gelijke Kansen in Vlaanderen de gelijkheid in kansen mee helpen bevorderen. Wat specifiek de toegang tot onderwijs betreft, heeft Gelijke Kansen in 2001 twee projecten gefinancierd die tot doel hebben de instroom en doorstroom van allochtone studenten in het hoger onderwijs te bevorderen.

Gelijke kansen voor allochtone studenten in hogescholen,

Dit project wordt uitgevoerd door de Arteveldehogeschool die hiervoor een subsidie van 29.747 euro ontvangt. Het betreft het tweede luik in een meerjarenproject om de in- en doorstroom van allochtone studenten in de hogeschool te vergroten. Men wil gelijktijdig aandacht hebben voor 3 sporen :

- De instroom van studenten uit technisch en beroepsonderwijs vergroten, met specifieke aandacht voor allochtone studenten.
- De doorstroming van deze studenten maximaliseren zonder aan de 'eindtermen' van de opleiding te raken. Dit kan mogelijks gebeuren door het ontwikkelen van een overbruggingsmodule, door aanpassing van het curriculum (inhoudelijk en methodisch), door studiebegeleiding voor de beoogde doelgroep of door het inleggen van een opleiding deeltijds werken – deeltijds studeren.
- Vorming en sensibilisering van de brede lectorengroep rond intercultureel onderwijs.

In het kader van het project zijn volgende activiteiten voorzien:

- Organisatie van een studiedag in Oost-Vlaanderen rond de doorstroming van allochtone studenten en interculturalisering van de opleiding met als doelgroep lectoren en directies uit secundair en hoger onderwijs, CLB's en andere ondersteuningsdiensten en organisaties die werken met allochtonen. Verder ondersteunen van projecten die voortvloeien uit deze studiedag.

- Uitwerken van projecten in opvolging van deze studiedag binnen het domein van het sociaal werk. Ondersteuning van tweedejaarsstudenten optie sociaal cultureel werk bij het uitwerken en uittesten van het draaiboek van twee vormingsprojecten, nl. 'school van diversiteit' en 'allochtone ouders informeren over studeren'.
- Uitwerken van een forum voor practicumbegeleiders van de hogeschool omtrent doorstroom van allochtone studenten en interculturalisering van dit opleidingsonderdeel.
- Uitwerken en implementeren van een vormingsplan dat het volgende omvat:
 - ✓ een pedagogische studiedag voor alle personeelsleden vanuit de invalshoek interculturalisering van het welzijnswerk,
 - ✓ aanbrengen van good practices door eigen docenten,
 - ✓ uitwerken van een vormingsaanbod naar diverse vakgroepen,
 - ✓ aanwezigheid en inbreng op de fora waar curriculumontwikkeling wordt besproken
 - ✓ lancering van dit vormingsplan op de personeelsvergadering
 - ✓ concretisering van de voorwaardenscheppende factoren voor het ontwikkelen van de opleiding deeltijds leren
 - ✓ deeltijds werken als maatschappelijk assistent, zowel op decretaal, beleidsmatig, logistiek als financieel vlak via gesprekken met bevoorrechte getuigen en beleidsvoerders op de hogeschool.
- Inhoudelijk uitwerken van de opleiding deeltijds- werken– deeltijds studeren als maatschappelijk assistent mee ondersteunen vanuit de specifieke aandacht voor doelgroepstudenten.
- Mee verzorgen van de promotie voor deeltijdse opleiding met specifieke aandacht voor de doelgroepstudenten en voor de organisaties en plaatsen waar zij rechtstreeks te bereiken zijn.

Allochtone sociale werkers in beeld

Het project startte in 2000, loopt gedurende 3 jaar en heeft als doel de instroom van allochtone studenten in de opleidingen maatschappelijk assistent en opvoerder te verhogen en knowhow te ontwikkelen op het vlak van toeleiding, werving en coaching van allochtone studenten. Dit moet toelaten de uitval tot een normaal percentage te beperken, het departement af te stemmen m.b.t. cultuur, organisatie en beleid op een veelkleurige samenleving en het werkveld te stimuleren tot en voor te bereiden op stages van allochtone studenten.

Om dit te realiseren zijn volgende activiteiten voorzien:

- laatste wervingsactie en uitwerken van een planning van instroomactiviteiten voor de toekomst;
- allochtone 'voorbeeldfiguren' voorbereiden om ze in te schakelen bij informatiebijeenkomsten;
- een steungroep van allochtone studenten oprichten die zowel voor elkaar als voor het project inspirerend kan zijn;
- samen met de studiebegeleiders zorgen voor een goede opvolging van aanwezige allochtone studenten;
- een klankbordgroep organiseren rond doorstroom en interculturalisering van de opleidingen;
- vorming van leergroepbegeleiders;
- op basis van de suggesties van allochtone studenten en afgestudeerden, de screening van cursussen, de vragen van lectoren zelf en de resultaten van de enquête bij stagiairs-studenten een vormingsplan opstellen voor diverse lectoren en /of teams;
- medewerking met provinciaal initiatief van 'de Brug', Koning Boudewijnstichting;
- vormingsplan m.b.t. omgaan met diversiteit op beleidsniveau integreren in een ruimer VTO-beleid en het aanbod gericht bekendmaken bij lectoren;
- aansluiten op inhoudelijke initiatieven van lectoren en teams m.b.t. tot interculturalisering van hun aanbod en aanbieden van interne vormingsinitiatieven;
- organisatie van een gemengde 'werkplaats' van allochtone sociaal werkers en lectoren om ervaringsuitwisseling en leren van elkaar te stimuleren m.b.t. werken in een interculturele setting;

- thematische verwerking van deze ervaringen en suggesties in de vorm van een viertal artikels;
- actieve participatie aan de programmaherziening en de modularisering van de opleidingen en bewaken van de aandacht voor allochtonen;
- organisatie van een klankbordgroep i.v.m. instroom;
- in samenwerking met de dienst studentenzaken van de hogeschool het thema instroom en doorstroom van allochtonen bespreken met alle departementale verantwoordelijken en eventueel gezamenlijke initiatieven ontwikkelen;
- gericht stageplaatsen zoeken en opvolgen die het interculturaliseringsproces in het werkveld mee vorm geven;
- de vorming van lectoren verder ter harte nemen;
- actieve bijdrage aan de werkgroep programmaherziening en modularisering ifv de aandacht voor de allochtone doelgroep;
- gerichte werving van allochtonen op basis van de ontwikkelde methodiek en materiaal;
- een klankbordgroep organiseren rond samenwerking opleiding-werkveld i.v.m. deze thematiek consequenties naar beleid van het departement duidelijk in kaart brengen.

Dit project wordt uitgevoerd door de Karel de Grote Hogeschool die hiervoor 42.142 euro subsidies ontvangt.

Aansluiting Allochtone Studenten in het Sociaal-Agogisch Werk

Dit project is van start gegaan in 2000 en loopt gedurende drie jaar. Met dit project wil men bekwame allochtone laatstejaarsstudenten secundair onderwijs aanmoedigen studies in de psychosociale of meer concreet de opvoedingssector te kiezen en een grotere toeleiding naar en doorstroming van allochtone studenten in deze opleidingssector bekomen. Dit wil men bereiken door extra publiciteit in allochtone middens, door informatiedoorstroming naar leerkrachten van laatstejaarsstudenten, door extra informatie aan schoolbegeleiders (CLB), bij jongerenwerkingen van en met allochtonen, bij allochtonenorganisaties en bij de lokale integratiecentra.

Zonder daarbij positief discriminerend te zijn, wil het project daarnaast ook allochtone jongeren extra begeleiden door het aanstellen van een mentor-coach, die studie- of taalproblemen of typisch cultureel gebonden problemen (bepaalde taken of opdrachten die gezien de cultuur niet mogen uitgevoerd worden) kan helpen oplossen en als bind- en identificatiefiguur kan fungeren voor de allochtone studenten. Men wil ook de werkgevers uit de instellingensector overtuigen om meer gekwalificeerde allochtone afgestudeerde gegradueerden orthopedagogie aan te werven met het oog op een betere hulpverlening aan allochtone jongeren in hun instellingen. Tenslotte wil men ook komen tot een multiculturele houding bij de personeelsleden van het departement SAW in het bijzonder en de ganse hogeschool op lange termijn (meerjarenvisie), d.w.z. leren omgaan met verschillen, met specifieke aandacht voor kansarmoede.

Om deze doelstellingen te realiseren worden volgende activiteiten voorzien:

- Promoten van de studierichting bij allochtonen door het aanspreken, aanschrijven, of contacteren van scholen met veel allochtonen in het laatste jaar (spreekbeurten over het beroep...), centra voor leerlingenbegeleiding, jeugthuizen waar allochtonen komen,... door het samenwerken met allochtonenorganisaties waarin studenten met een hogere opleiding participeren, door het organiseren (vormende) activiteiten in samenwerking met de lokale integratiecentra.
- Uitwerken van een affichecampagne en een aangepaste brochure voor geïnteresseerde allochtone jongeren en uitwerken van een voorbereidingsweek begin september 2001 voor geïnteresseerde allochtone jongeren omtrent specifieke opleidingseisen, valkuilen in het hoger onderwijs, doelstellingen van het project en ondersteuningsaanbod, opstarten van studieondersteuning.

- Het geven van aan allochtonen aangepaste en specifieke studie-informatie en –advies over de voorwaarden, mogelijkheden, moeilijkheidsgraad, specifieke eisen en beroepsmogelijkheden van gekwalificeerde opvoeders-begeleiders op specifieke beurzen, infodagen in de school, opendeurdagen, etc.
- Geïnteresseerde allochtone eerstejaarsstudenten begeleiden bij hun specifieke noden en problemen, eigen aan hun culturele achtergrond.
- Het kritisch analyseren van het bestaande didactisch materiaal en de cursussen van de opleiding tot gekwalificeerde opvoeder-begeleider met de bedoeling de situaties meer herkenbaar te maken voor allochtonen en te zorgen voor de weerspiegeling hierin van de maatschappelijke realiteit en diversiteit.
- Nagaan van de drempels die verhinderen dat allochtone jongeren studies in de psychosociale sector aanvatten en helpen zoeken naar oplossingen om deze drempels te overwinnen.

Dit project wordt uitgevoerd door de Katholieke Hogeschool Limburg die hiervoor 27.268 euro subsidies ontvangt.

WERKGELEGENHEID

Het luik werkgelegenheid van dit jaarrapport vertoont een enigszins andere structuur dan de voorbije jaren. Daar zijn twee goede redenen voor. In 2001 werd verder gewerkt aan de overgang van een versnipperd doelgroepenbeleid naar een geïntegreerd beleid van evenredige arbeidsdeelname voor meerdere kansengroepen. Om de maatregelen en acties die de arbeidsmarktsituatie van allochtonen moeten verbeteren in het juiste perspectief te plaatsen, moet daarom eerst het algemeen kader van dit diversiteitsbeleid worden geschetst. Twee: door de bomen dreigt men soms het bos niet meer te zien. We concentreren ons daarom enkel op de belangrijkste maatregelen en vernieuwende acties die werden uitgevoerd en opgestart in 2001, en gaan wat sneller heen over acties die eerder als een continuering van vroeger opgestarte projecten en maatregelen kunnen worden beschouwd¹.

NAAR EEN BELEID VAN EVENREDIGE ARBEIDSDEELNAME EN DIVERSITEIT

Op het vlak van anti-discriminatie en gelijke kansen komt in de op rechten gebaseerde aanpak van de Vlaamse, Belgische en Europese overheden de nadruk meer en meer te liggen op inclusie, mainstreaming en het opsporen en verwijderen van de verschillende obstakels voor gelijke kansen en de volwaardige deelname op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Werkgelegenheid en economische onafhankelijkheid worden daarbij aanzien als centrale voorwaarde om vele andere rechten te kunnen uitoefenen en om actief te kunnen deelnemen aan de samenleving. Discriminatie en ondervertegenwoordiging van kansengroepen op de arbeidsmarkt hebben immers ernstige gevolgen voor de levenskwaliteit van onder meer allochtonen, ouderen, vrouwen, arbeidsgehandicapten en laaggeschoolden.

Behandeling als gelijke en bestrijding van discriminatie worden gegarandeerd door art. 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en door art. 13 van het Verdrag. Deze artikels, aangevuld met specifieke artikels zoals art. 136 en 137 over de bestrijding van uitsluiting en art. 141 over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen, vormen de basis voor verschillende anti-discriminatie-richtlijnen die voorzien in een behandeling als gelijke, ongeacht geslacht, ras of etnische afstamming. Ze dienen door de lidstaten omgezet te worden in interne wet- en regelgeving.

De Europese Unie volgt in haar sociaal en werkgelegenheidsbeleid verschillende sporen om sociale exclusie te bestrijden. Dit uit zich o.a. in de Europese Werkgelegenheidsrichtsnoeren 2002 waar in de horizontale doelstelling B diversiteit en non-discriminatie als essentiële elementen van kwaliteit van de werkgelegenheid worden vermeld. Onder pijler I 'Verhoging van de inzetbaarheid', streeft richtsnoer 7 naar een coherent beleid voor de bevordering van de sociale inclusie en de bestrijding van discriminatie bij toegang tot werk en opleiding. Onder pijler II 'Ontwikkelen van ondernemerschap' worden de lidstaten opgeroepen de mogelijke obstakels voor de arbeidsparticipatie van laaggeschoolden in de dienstensector te verwijderen.

¹ Dit jaarrapport bevat geen bijdrage van VDAB over werkzoekende allochtonen. Van zodra deze gegevens beschikbaar zijn, zullen ze gepubliceerd worden op de website minderheden van de Vlaamse Gemeenschap.

Gevraagd wordt ook om een kader te ontwikkelen om het werkgelegenheidspotentieel in de dienstensector, de kennismaatschappij en de milieusector ten volle te benutten. De vierde pijler mikt op de versterking van het gelijke kansenbeleid voor mannen en vrouwen volgens het principe van de gendermainstreaming: aandacht voor gelijke kansen van mannen en vrouwen dient te worden opgevolgd in het kader van de diverse richtsnoeren en beleidsinitiatieven.

Ook in België wil de federale overheid aan elke persoon dezelfde kansen toekennen in alle levensomstandigheden en worden de Europese richtlijnen in wetgeving omgezet. Elk slachtoffer van discriminatie krijgt de wettelijke mogelijkheden aangereikt om zijn/haar fundamentele rechten te laten herstellen en van een versterkte bescherming te genieten. De algemene rechten die zijn gegarandeerd door de Grondwet worden aangevuld met de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden. Het toepassingsgebied van deze wet zal worden uitgebreid en er lopen verschillende wetgevende initiatieven (o.a. Mahoux c.s.) die moeten leiden tot een anti-discriminatiewetgeving. De bevoegdheden van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding worden eveneens uitgebreid.

Op Vlaams niveau bestaat het wettelijk kader uit het Besluit van de Vlaamse Regering van 7 oktober 1993 dat voor een verdere uitwerking van de toepassing van de wet van 4 augustus '78 zorgt, uit het Charter van de Werkzoekende (decreet 31/03/93) dat de gelijke behandeling van elke werkzoekende waarborgt, uit het decreet van 13 april 1999 betreffende de private arbeidsbemiddeling dat voorziet dat alle betrokkenen op een niet-discriminerende wijze worden behandeld en uit het uitvoerend besluit van 8 juni 2000 dat de bureaus verplicht de bepalingen na te leven van de wet van 7 mei 1999. De Vlaamse Regering stelt het principe van evenredige arbeidsparticipatie in de werkzaamheidsgraad, in het kader van een doelgroepoverstijgend diversiteitsbeleid, centraal.

Diverse maatregelen richten zich op het verhogen van de inzetbaarheid van kansengroepen die op de Vlaamse arbeidsmarkt een belangrijke arbeidsreserve vormen. De samenwerking met de sociale partners heeft geresulteerd in de VESOC-actieplannen gelijke kansen mannen-vrouwen, arbeidsgehandicapten, allochtonen en recenter ouderen. De planning van de VDAB sluit hierbij aan en volgt de evoluerende vereisten van de arbeidsmarkt met formules als open leren, de inzet van mobiele ICT-infrastructuur, het grootschalige Plan ICT-basisvaardigheden en de professionele integratie van nieuwkomers. Naast de regularisering van een aantal tewerkstellingsprogramma's werden nog een aantal specifieke maatregelen genomen: de Vlaamse inschakelingspremie voor de tewerkstelling van personen met een handicap en de inbedding van de diensten voor Arbeidstrajectbegeleiding in het lokale werkgelegenheidsbeleid, de speciaal ontwikkelde modules voor 45-plussers, landingsbanen en peterschappremies die zich richten tot oudere werknemers, de uitbreiding van het aantal plaatsen kinderopvang, enz. . De werking van de TRIVISI-pioniersgroepen, inzonderheid de pioniersgroep 'Diversiteit', en de voorstelling van de tussentijdse resultaten ervan op 7 november 2001, hebben gezorgd voor een verdieping van de reeds geleverde inspanningen en betekenen een nieuwe impuls voor een effectief non-discriminatiebeleid en voor de waardering van veranderende verschillen op de werkvloer.

Op 19 maart 2002 heeft de Commissie voor Economie, Landbouw, Werkgelegenheid en Toerisme van het Vlaams Parlement het voorstel van decreet van Mahassine c.s. houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt gestemd. Dit voorstel van decreet zet de Europese richtlijnen om in Vlaamse regelgeving, en wil de behandeling als gelijke waarborgen waarbij iedere vorm van discriminatie op gronden van geslacht, zogenaamd ras, etniciteit, nationaliteit e.d. wordt voorkomen op de terreinen beroepskeuzevoorlichting, beroepsopleiding, loopbaanbegeleiding en arbeidsbemiddeling, evenals op het terrein van de arbeidsvoorwaarden voor het overheids- en onderwijspersoneel.

Daarnaast moedigt het ondernemingen aan om tot een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit over te gaan, voorziet het in opvolging en onafhankelijke toetsing van het decreet, in klachtenbehandeling en de mogelijkheid tot sancties. Met dit voorstel van de decreet wordt een nog steviger fundament gelegd onder de proactieve aanpak die met de VESOC-actieplannen nu reeds enkele jaren gevoerd wordt.

Een centraal uitgangspunt van het Vlaams werkgelegenheidsbeleid blijft dus meer dan ooit de idee van evenredige arbeidsparticipatie.

De doelstelling is het aanbieden van kansen (en uitkomsten) aan groepen die mede omwille van stereotypen, vooroordelen en discriminatie geconfronteerd worden met uitsluiting op (delen van) de arbeidsmarkt, om via een personeelsbeleid dat waardering van verschil als uitgangspunt neemt, hun werkzaamheidsgraad te verhogen en op termijn hun evenredige arbeidsdeelname te realiseren. Om deze doelstelling te realiseren zal ook in 2002 een concreet actieplan, met concrete en meetbare objectieven, het centrale instrument worden.

Opdat dit actieplan zo effectief en efficiënt mogelijk zou zijn, is het nuttig en nodig om de sterke punten en de knelpunten van de aanpak tot op heden even op een rij te zetten. Als sterke punten kunnen worden aangemerkt: een begin van integratie naar een inclusief beleid t.a.v. de verschillende kansengroepen, een breed gamma instrumenten die hun praktische bruikbaarheid hebben bewezen maar nog enige onderlinge afstemming behoeven, een netwerk van projectontwikkelaars in de regio's die instaan voor de ondersteuning van ondernemingen en instellingen, groeiende betrokkenheid bij sectoren, en snel stijgende resultaten zowel op kwalitatief als kwantitatief gebied, waarbij vooral het voortdurend groeiend aantal ondernemingen en instellingen met een actieplan opvalt. Maar het beleid tot op heden heeft ook een aantal knelpunten blootgelegd. De verschillen in de jaarprogramma's voor de diverse kansengroepen zorgen voor ondoorzichtigheid, er zijn verschillen in programma's, criteria en procedures, de onderlinge afstemming tussen de verschillende actoren en partners laat nog te wensen over, de kwantitatieve engagementen van sectoren en ondernemingen gaan traag vooruit, het vrijwillig karakter van de maatregelen is er mede debet aan dat blijvende resultaten op gebied van HRM en organisatieverandering te schaars blijven.

Om de dynamiek die met TRIVISI-diversiteit een nieuwe impuls heeft gekregen te bestendigen, om pro-actief uitvoering te geven aan de Europese non-discriminatie-richtlijnen, om verder te bouwen op de positieve resultaten die tot hiertoe in het kansenbeleid gerealiseerd werden, maar vooral ook om de resterende knelpunten aan te pakken, wordt 2002 een belangrijk jaar. We kunnen daarvoor verder bouwen op de mooie resultaten die in 2001 werden behaald. We bekijken die aan de hand van een bespreking van de belangrijkste hefboomen van het beleid van evenredige arbeidsdeelname, waarbij we ons beperken tot de resultaten voor de kansengroep allochtonen.

HEFBOMEN VAN HET BELEID VAN EVENREDIGE ARBEIDSDEELNAME

TRIVISI-diversiteit

Om de bedrijven te ondersteunen in hun zoektocht om vernieuwende ondernemingsconcepten op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen in hun bedrijfsvoering te integreren werd in juni 2000 het TRIVISI-proces gelanceerd. Sinds juni 2000 ontwikkelden drie pioniersgroepen een krachtige dynamiek rond de thema's management van diversiteit, management van het leren en stakeholdersmanagement. Meer dan 200 Vlaamse bedrijfsmensen, academici, vertegenwoordigers uit de NGO-wereld en sociale partners ontwikkelden nieuwe instrumenten, vergeleken goede praktijken en pasten nieuwe concepten toe in hun bedrijf.

Deze ervaringen werden op een TRIVISI-conferentie, waaraan ook internationale experts deelnamen, op 7 november 2001 samengebracht. Op 6 november vond er bovendien een expertenmeeting plaats, eveneens in het kader van het Belgisch voorzitterschap, waaraan een 40-tal internationale, Vlaamse en Belgische experts deelnamen.

Vanuit de werking van de pioniersgroep 'Diversiteit' zijn uit de verschillende werkgroepen en leerprojecten kritische factoren voor het invoeren van een diversiteitsbeleid naar voren gekomen. Het uitgangspunt bij diversiteitsmanagement is om positief om te gaan met veranderende verschillen: diversiteit niet op voorhand problematiseren maar constructief ontwikkelen tot een sterkte. De pioniersgroep heeft van juni 2000 tot november 2001 intensief gewerkt aan een concrete invulling van een diversiteitsbeleid binnen de ondernemingen en daarvoor diverse instrumenten en hulpmiddelen uitgewerkt die in een voorlopige versie gefinaliseerd werden in oktober 2001. Een korte verkenning.

- De werkgroep 'Diversiteit als businesscase' ontstond met als doelstelling het identificeren van cruciale randvoorwaarden voor een diversiteitsbeleid. Daar de werkgroep zelf heel divers was - leden met elk hun eigen ervaringen, perspectieven en klemtonen op deze opdracht - werd een narratieve aanpak toegepast. Deze narratieve aanpak bestond uit het vertellen van concrete, positieve verhalen over diversiteit of hoe omgaan met diversiteit. Door het vertellen van verhalen kan immers de eigen specificiteit van elk perspectief tot uiting komen en wordt het luisteren naar elkaar gestimuleerd. Na het vertellen van elk verhaal werden de kritische factoren geïdentificeerd en bediscussieerd. Het resultaat van deze werking is een brochure waarin 10 kritische factoren worden toegelicht en geïllustreerd met goede praktijken.
- De werkgroep 'Productintegratie' was samengesteld uit experts en vertegenwoordigers van de kansengroepen en van de afdeling productontwikkeling van VDAB. Het vertrekpunt van deze groep was de behoefte om de reeds bestaande producten en instrumenten rond diversiteit en kansengroepen te integreren om zo de expertise die reeds ontwikkeld is toegankelijker te maken. De werkgroep heeft in eerste instantie de diverse instrumenten samengebracht en bestudeerd. Op basis daarvan zijn diverse checklists uitgewerkt en goede praktijkvoorbeelden verzameld waarvan het resultaat in een brochure gebundeld is. Bij de goede praktijkvoorbeelden werd ruim geput uit de ervaringen van de ondernemingen met een positieve actieplan voor allochtonen en van de 14 ondernemingen en instellingen die in het kader van TRIVISI-diversiteit een leerproject hebben opgestart, waarbij zij experimenteerden met nieuwe methodieken.
- Deze checklists zijn mede gebaseerd op de lectuur van tal van bestaande brochures, handleidingen, opleidingen of trainingen, boeken en sensibilisatiemateriaal. Een brede en geannoteerde selectie uit dit materiaal werd in een derde brochure gebundeld. Daarbij werd uiteraard geen volledigheid nagestreefd, maar werd gekeken naar praktische bruikbaarheid, diverse invalshoeken en relevantie voor de Vlaamse arbeidsmarkt.
- Hierbij is vanuit de werkgroep 'Productintegratie' tevens in een vierde brochure een opleidingspakket ontwikkeld omtrent communicatie en conflicthantering bij het voeren van een diversiteitsbeleid. Het gaat om een tiental oefeningen die, al dan niet in combinatie, gebruikt kunnen worden in de diverse fasen van bewustwording over de omgang met verschillen.
- Voor de werkgroep 'Instroom' lag het accent op de instroommogelijkheden en inspanningen van intermediairs en werkgevers ten aanzien van kansengroepen. Via interviews met zowel intermediairs als werkgevers ging de werkgroep op zoek naar samenwerkingsverbanden tussen beide partijen die resulteerden in acties die de instroom bevorderen. Vanuit deze interviews werden goede praktijken geselecteerd die illustreren hoe de afstemming tussen de verschillende partijen kan plaats vinden. De resultaten werden gebundeld in een vijfde brochure, waar naast de casestudy van elk van deze goede praktijken ook tien succesfactoren zijn geïdentificeerd.

- De 'leerprojecten'-groep bestond uit 14 personen die initiatieven en acties rond diversiteit in hun eigen organisaties initieerden en implementeerden, en STC-projectontwikkelaars die hen hierbij ondersteunden. In een eerste fase werden ideeën en mogelijke acties samen met collega's bediscussieerd om zo tot een eigen projectdefiniëring te komen. Nadien kwam de groep samen om ervaringen te delen rond het meten van diversiteitseffecten en het geven van diversiteitsopleidingen. Uitwisseling met de drie andere werkgroepen resulteerde in sessies rond de verschillende producten en instrumenten, goede praktijken aangaande instroom van 'andere' medewerkers, en discussie rond de kritische succesfactoren. De inzichten en leerpunten van deze leerprojecten vindt u verspreid over de verschillende brochures.

Van VESOC-actieplan allochtonen naar actieplannen evenredige arbeidsdeelname en diversiteit

Het VESOC-akkoord van 8 juni 1998 met betrekking tot de tewerkstelling van allochtonen heeft als doel de evenredige arbeidsdeelname van allochtonen te realiseren, in alle functieniveaus en zowel op de private als de publieke arbeidsmarkt. Om dat doel te bereiken wordt gewerkt met jaarlijkse actieplannen, waarin concrete objectieven worden opgenomen, zowel op kwantitatief vlak (aantal nieuwe positieve actieplannen, aantal beste praktijken, aantal acties met sectoren en intermediairs) als op kwalitatief vlak (welke acties en trajecten, welke nieuwe partners prioritair sensibiliseren en activeren e.d.).

In 2000 werd een eerste begin gemaakt om via de positieve actieplannen in ondernemingen en instellingen het concept 'management van diversiteit' te implementeren in het personeelsbeleid. Dit gebeurde via een geïntegreerde benadering van evenredige participatie voor alle kansengroepen. Deze aanpak past binnen het kader van de Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren en de vertaling ervan in het jaarlijkse 'Vlaams actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren'. In 2001 werd deze aanpak verder verdiept door de inzichten die ontwikkeld werden binnen TRIVISI-diversiteit stap voor stap te koppelen aan het Actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren. De verschillende VESOC-actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname van kansengroepen die van start gingen in 2001, werden op elkaar afgestemd. Dat had ook gevolgen voor het actieplan 2001 rond allochtonen.

Onder de nieuwe noemer VESOC-actieplan 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname' werden de 'klassieke' mogelijkheden voor ondernemingen, STC's (subregionale tewerkstellingscomités) en sectoren verruimd: vanuit de prioritaire aandacht voor de kansengroep allochtonen konden ondernemingen de acties in hun positieve actieplannen uitbreiden naar één of meerdere andere kansengroepen. Om als beste praktijk voor subsidie in aanmerking te komen, moesten de ondernemingen een geïntegreerd actieplan indienen waarin meerdere kansengroepen aan bod kwamen, waaronder steeds ook allochtonen. In het Vlaams actieplan 2001 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname' werd daarnaast meer aandacht besteed aan het verdiepen van het draagvlak voor dergelijk beleid, o.a. door het afsluiten van samenwerkingsprotocollen tussen de Vlaamse minister van Werkgelegenheid en Toerisme enerzijds en sociale partners, intermediairs of georganiseerde kansengroepen anderzijds, waardoor een concreet engagement op langere termijn ontstond. Verder werd er ook meer aandacht besteed aan het betrekken van andere actoren bij de uitvoering van het beleid, o.a. via concrete engagementen vanuit de sectoren/sectorfondsen. Daarmee is de weg voor 2002 uitgetekend: het doel is om alle actieplannen rond kansengroepen en gelijke kansen te integreren in een nieuwe meerjarenplanning, opgesteld in functie van het diversiteitsconcept en evenredige participatie.

Voor de actieplannen inzake evenredige arbeidsdeelname voor allochtonen, arbeidsgehandicapten, gelijke kansen mannen en vrouwen, ouderen, ex-gedetineerden werd in 2001 in totaal 6 790 000 euro voorzien, waarvan 2 726 828 euro specifiek voor de kansengroep allochtonen. In volgende paragrafen worden de belangrijkste resultaten voor de kansengroep allochtonen op een rij gezet.

De positieve actieplannen en 'beste praktijken' in ondernemingen en instellingen

De definitie van een positieve actieplan, zoals opgenomen in het BVR van 18 mei 2001, luidt als volgt: “ (...) het op een planmatige manier wegnemen van direct en indirect discriminerende drempels en/of het scheppen van voorzieningen waardoor de verticale en horizontale mobiliteit van allochtonen en andere kansengroepen op de bedrijfsinterne en -externe arbeidsmarkt wordt vergroot en hun voortijdige uitstroomkansen worden verminderd, met het oog op hun evenredige en volwaardige participatie in alle afdelingen en functies”. Onder planmatig werken wordt daarbij het hanteren van minimaal een vierstappenaanpak verstaan, wat het volgende inhoudt :

- probleemdetectie aan de hand van een controlelijst;
- bepalen van de oorzaken van het probleem;
- vastleggen van een oplossingsstrategie;
- uitvoeren en evalueren van de gekozen aanpak.

Dit betekent dat een onderneming geen allesomvattend plan op lange termijn moet indienen, maar dat we er voor kiezen om in opeenvolgende fasen te werken: na afronding van het eerste actieplan wordt intern binnen de organisatie geëvalueerd, waarna het proces (vanuit de nieuwe probleemanalyse) opnieuw wordt in gang gezet. Immers, aan de ondernemingen en instellingen die een subsidie aanvragen voor de uitvoering van hun actieplan, wordt uitdrukkelijk gevraagd het beleid na de subsidieperiode te continueren, waarbij de projectontwikkelaars van de STC-teams of andere actoren voor nazorg of verdere begeleiding kunnen zorgen.

Ook nu weer werd de mogelijkheid voorzien om 'beste praktijken' te ontwikkelen, ter verdieping van het positieve actiebeleid in ondernemingen en instellingen. Om weerhouden te worden als 'beste praktijk' moet de onderneming of instelling een positieve actieplan hebben opgestart in het kader van één van de vorige VESOC-jaarprogramma's allochtonen, of in het verleden bewezen inspanningen hebben geleverd rond gelijke kansen voor mannen en vrouwen of voor de integratie in de onderneming van arbeidsgehandicapten of oudere werknemers. Daarnaast moet ze haar ervaringen bekend maken en functioneren als voorbeeldonderneming binnen een regio en/of sector en een actieplan opstellen waarin concrete engagementen worden opgenomen omtrent instroom en/of (horizontale of verticale) doorstroom van leden van diverse kansengroepen, waaronder zeker allochtonen. Dit actieplan moet bovendien één of meerdere van de volgende acties bevatten: optreden als peterbedrijf voor minstens één andere onderneming (die niet behoort tot de eigen juridische of economische bedrijfseenheid) die een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit opstart; experimenteerruimte bieden voor het uittesten van nieuwe methodieken of trainingspakketten die de integratie van kansengroepen binnen de onderneming bevorderen of meewerken aan de ontwikkeling van nieuwe methodieken of acties in uitvoering van het VESOC-jaarprogramma 2001 en/of van de TRIVISI-pioniersgroep 'Diversiteit'. Het actieplan moet zich dus op een geïntegreerde manier richten tot meerdere kansengroepen, waaronder allochtonen.

Waar in 2000 als kwantitatieve doelstelling het realiseren van 75 positieve actieplannen en nog eens 20 beste praktijken werd vooropgesteld, werd dit objectief in 2001 gevoelig verhoogd: 150 nieuwe actieplannen 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname', en 20 beste praktijken. Wat dit laatste betreft werd vooropgesteld dat de kwaliteit ervan belangrijker was dan de kwantiteit.

Deze doelstellingen werden (en worden) meer dan gerealiseerd zoals blijkt uit volgende tabel.

Aantal werkgevers met actieplannen 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname'		
	2000	2001
Gesubsidieerde positieve actieplannen	68	149
Niet-gesubsidieerde positieve actieplannen	5	15
Beste praktijken	16	10
Leerprojecten TRIVISI-diversiteit	11	n.v.t.
<i>Totaal positieve actieplannen</i>	<i>100</i>	<i>174</i>

Bron: STC-coördinatieteam, administratie Werkgelegenheid, december 2001.

De bedrijven waarin deze positieve actieplannen zijn of worden geïnitieerd zijn zeer divers. Ze zijn verspreid over de verschillende sectoren. Ook de grootte van de organisaties is sterk verschillend. Het betreft zowel kleine familiebedrijven, grotere KMO's, als grote productiebedrijven. Bij alle lopende en opstartende actieplannen zijn naar schatting om en bij de 350.000 werknemers betrokken. In de meeste ondernemingen wordt er bij de opstart van het positieve actieplan werk gemaakt van het creëren van **draagvlak**. Dit gebeurt meestal in de vorm van een werkgroep, maar soms ook door middel van affichering in de onderneming. Op die manier wil de onderneming aan alle werknemers en bezoekers duidelijk maken dat ze kiezen voor een beleid van diversiteit. Door middel van het opnemen van een intentieverklaring of non-discriminatieclausule in het arbeidsreglement geven de meeste ondernemingen uiting aan hun beleid. Belangrijk om op te merken is dat een aantal ondernemingen niet alleen specifiek allochtonen vermelden in hun intentieverklaringen, maar dat ze discriminatie op basis van geslacht, leeftijd,... eveneens niet dulden.

In een groot aantal actieplannen gaat bijzondere aandacht naar het **wervings- en selectiebeleid**. Tests worden herbekeken, er worden nieuwe rekruteringskanalen aangeboord, de gehele wervings- en selectieprocedure wordt doorgelicht op (onbedoeld) discriminerende drempels. Hiervoor worden onder andere de toetsingslijsten uit de brochure 'Hoe omgaan met (indirect) discriminerende vacatures?' gebruikt (administratie Werkgelegenheid, 1999). Eigen organisaties van allochtonen of derden worden bij de wervingsprocedure betrokken om zo meer leden van de kansengroepen te bereiken. In een aantal vacatures wordt er specifiek vermeld dat allochtonen welkom zijn. De samenwerking en netwerkvorming met scholen en organisaties wordt in heel wat actieplannen expliciet opgenomen.

De meeste ondernemingen onderkennen in hun actieplannen het belang van een goede introductie van de nieuwe werknemer. Het **onthaalbeleid** wordt onder de loep genomen en vele ondernemingen gaan specifiek werken met (onderdelen van) de brochure 'Van "andere" nieuwkomer tot toffe collega' (administratie Werkgelegenheid, 1999). Vaak resulteert dit in het aanstellen van een vertrouwensfiguur, een zogenaamde peter of meter, die de nieuweling zal begeleiden tijdens de eerste weken van zijn indiensttreding. Sommige ondernemingen werken bovendien samen met een externe jobcoach, die als vertrouwenspersoon van de nieuwkomer een belangrijke inbreng kan hebben bij de succesvolle integratie op de werkvloer. In veel gevallen wordt ook de onthaalbrochure herbekeken en ver- of hertaald. Heel wat ondernemingen geven in deze brochure ook uiting aan hun beleid van diversiteit.

Zowat elke onderneming heeft een luik **vorming** in haar actieplan opgenomen. Zo worden er vormen georganiseerd inzake interculturele communicatie of leidinggeven op een multiculturele werkvloer. Positief is dat de meeste ondernemingen alle geleidingen hierin erkennen en niet alleen de leidinggevers en leidinggevers op de werkvloer. De werknemers krijgen vaak de kans om al dan niet op informele wijze kennis te maken met de gebruiken, cultuur en levenswijze van hun allochtone collega's.

Vooraf in de gezondheidssector en voedingssector wordt hier aandacht aan besteed. Ook de betrokkenheid van de werknemersafgevaardigden wordt verhoogd door een aangepaste vorming. Daarnaast worden ook heel wat inspanningen gedaan om de employability van de allochtone personeelsleden en andere kansengroepen te behouden of te bevorderen. Vele actieplannen bevatten dan ook een luik 'Nederlands op de werkvloer', waarmee het technische Nederlands wordt bijgespijkerd, meestal met het oog op het volgen van bijkomende opleidingen (verwerven van veiligheidsattesten, volgen van interne of externe bij- of omscholing e.d.).

Ook de **doorstroom** van de allochtone werknemers in de onderneming wordt bewaakt. Vele actieplannen besteden aandacht aan opleiding, begeleiding en blijvende inzetbaarheid. In het actieplan 2000 en meer nog in het actieplan 2001 beginnen een aantal ondernemingen ook de (voortijdige) **uitstroom** aan te pakken door o.a. coaching, een meldpunt of aandachtspersoon discriminatie op te richten of aan te stellen, en door goede exit-interviews te houden.

Globaal kunnen volgende conclusies geformuleerd worden over de actieplannen diversiteit en evenredige arbeidsdeelname:

- Ze zijn gemiddeld van een hoge kwaliteit, met vaak creatieve acties die helemaal op maat van de onderneming zijn toegesneden.
- Voor een aantal veel voorkomende acties (vooral rond optimaliseren van selectie-, wervings- en onthaalbeleid) hebben we stilaan een 'gestandaardiseerde' aanpak klaar, waarbij geleerd wordt uit vroegere ervaringen. De kwaliteit van de begeleiding stijgt dan ook nog steeds.
- We hebben zeker de wind in de rug gehad eind 2000 - begin 2001: de gunstige conjunctuur en de krapte op sommige delen van de arbeidsmarkt hebben ertoe geleid dat we in heel wat actieplannen een belangrijke instroom hebben kunnen realiseren.
- Meer en meer actieplannen worden complexer en meer geïntegreerd. Vaak wordt een Interface-project (klassiek leereiland of jobrotatie) aan het actieplan gelinkt, wordt er samengewerkt met meerdere partners, worden grote onderdelen uit- of aanbesteed, wordt met een pool van ondernemingen samengewerkt e.d..
- De aandacht voor andere kansengroepen (vooral ouderen en arbeidsgehandicapten) werd niet alleen in de beste praktijken maar ook in heel wat actieplannen gerealiseerd. De kruisbestuiving vanuit de TRIVISI-pioniersgroep 'Diversiteit' heeft hier zeer bevruchtend gewerkt. Wel betekent dit voor de projectontwikkelaars dat zij bijkomende expertise moeten verwerven rond de specifieke thematieken van deze kansengroepen - iets wat niet op één dag gebeurt.
- Uit een bevraging in april 2001, bij de ondernemingen die hun positieve actieplan in 2000 hebben afgerond, blijkt dat bij velen ervan het actieplan de opstart is geweest voor een HRM-beleid voor kansengroepen. De blijvende impact van de acties is daarmee gegarandeerd.

De rol van het STC en de STC-TEAMS

De STC's en hun teams van projectontwikkelaars staan niet alleen in voor het sensibiliseren rond de jaarlijkse actieprogramma's en voor concrete ondersteuning en (coördinatie van de) begeleiding van ondernemingen, maar zij zijn tevens de hefboom om in de regio andere partners te mobiliseren en op een creatieve wijze antwoorden te bieden op de regio-specifieke problemen. Daartoe stellen de STC's jaarlijks een subregionaal actieplan op.

In uitvoering van de subregionale actieplannen die in 2000 werden opgesteld, hebben de STC's in 2001 onder andere volgende acties afgewerkt:

- acties specifiek gericht naar de kansengroepen, zoals het inzetten van een jobcoach, attitudetrainingen, bedrijfsoriëntatietochten, het inzetten van een WIS-mobiel in allochtone jeugdclubs en op scholen,;

- sensibilisatie van en ervaringsuitwisseling tussen de verschillende actoren op de subregionale arbeidsmarkt zoals sociale partners, consultants, derden, eigen organisaties van allochtonen en andere kansengroepen e.d.
- (mee) organiseren van vormingen rond diversiteit en interculturele communicatie, gericht naar bedrijven, OCMW's, instructeurs, ...;
- ondersteuning en deskundigheidsbevordering van lokale besturen;
- specifieke acties naar de doelgroep nieuwkomers en vluchtelingen, zoals toeleidingsprojecten voor personen in de regularisatieperiode, organiseren van een dag voor de asielzoeker, mee ontwikkelen en helpen verspreiden van brochures rond de regularisatie-aanvrager, studiemomenten ter bevordering van de tewerkstelling van mensen met een vluchtelingenstatuut;
- begeleiding of opvolging van projecten met als hoofddoelstelling de toeleiding en activering van allochtonen, in samenwerking met eigen organisaties van allochtonen
- specifieke acties naar de uitzendsector en zijn consultants over de omgang met discriminatie en (in)direct discriminerende vacatures;
- participatie aan infomarkten en aan de disseminatie van onderzoeksresultaten rond allochtone ondernemers.

In 2001 werd door de STC-teams de noodzaak benadrukt om in alle regio's een breed en behoeftedekkend vormingsaanbod uit te bouwen. Op basis van overleg met de STC's werd gestart met een centraal aanbod rond sensibilisatie en vorming, waarin volgende prioriteiten werden vastgelegd.

➤ *Vorming voor direct leidinggevenden inzake intercultureel management en diversiteit*

Op basis van het door de werkgroep productintegratie van de TRIVISI-pioniersgroep 'Diversiteit' aangemaakte materiaal (checklists, module interculturele communicatie e.d.) wordt een modulair trainingsaanbod ontworpen, waaruit de STC's een keuze maken bij intekening, in functie van de regionale noden. Er worden 4 à 5 modules ontwikkeld, waarvan de thema's in overleg met de STC's worden vastgelegd en waarin specifieke regionale klemtonen, aandachtspunten en/of voorbeelden worden ingebouwd. Per STC wordt 1 training, bestaande uit 2 à 3 modules voorzien.

➤ *Vorming van werknemers(afgevaardigden) inzake intercultureel management en diversiteit*

Ook voor deze doelgroep, zowel in de private als de publieke sector, moet een aangepast aanbod ontwikkeld worden. Het gezamenlijk project van de drie vakbonden (samenwerkingsprotocol van ABVV, ACLVB en ACV met minister Landuyt - zie verder) voorziet hierin. Naast aangepaste productontwikkeling worden ook regionale bijeenkomsten per vakbond voorzien voor sensibilisatie en ervaringsuitwisseling.

➤ *Vorming van managers en personeelsverantwoordelijken rond HRM voor kansengroepen en diversiteitsmanagement*

Op korte termijn wordt een training voor trainers ontwikkeld (op Vlaams niveau) rond diversiteitsmanagement. Het materiaal wordt vervolgens ter beschikking gesteld van vormings- en opleidingsorganisaties om een behoeftedekkend aanbod in alle regio's te kunnen aanbieden. Op langere termijn neemt het STC-coördinatieteam het initiatief om te stimuleren dat in de cursussen personeelsbeleid en HRM van hogescholen en universiteiten structureel aandacht wordt besteed aan diversiteitsmanagement.

➤ *Ervaringsuitwisseling tussen ondernemingen en intermediairs*

De doelstelling hiervan is om personeelsverantwoordelijken, bedrijfsleiders, direct leidinggevenden, intermediairs en andere actoren zoals lokale besturen via (kleinschalige) regionale contact- en uitwisselingsmomenten, al dan niet gelinkt aan een ander regionaal initiatief en aansluitend bij bestaande regionale fora van de sociale partners, de mogelijkheid te bieden ervaringen uit te wisselen inzake intercultureel management.

Vanuit dergelijke ervaringsuitwisselingen worden ook beleidsaanbevelingen gesystematiseerd. Ieder STC beschikt daartoe over een beperkt budget om eigen klemtonen te kunnen leggen bij de organisatie van een aantal bijeenkomsten.

➤ *Anti-discriminatie trainingen voor intermediairs*

Voor de uitzendsector wordt het tienstappenplan uit de brochureset 'Hoe omgaan met (indirect) discriminerende vacatures' in overleg met UPEDI en uitzendconsulenten geactualiseerd, zoals voorzien in het protocol tussen UPEDI en minister Landuyt (zie verder).

Voor VDAB dient het thema verder opgenomen te worden in de reguliere interne opleidingen. Dit wordt op Vlaams niveau opgevolgd, en de VDAB moet zelf instaan voor de ontwikkeling van de trainingen.

Voor de consulenten van de private opleidings- en bemiddelingsbureaus wordt i.s.m. SLN² en OOTB³ een aanbod uitgewerkt, dat via provinciale vormingssessies, gekoppeld aan een terugkomdag, georganiseerd wordt.

➤ *Vorming voor de projectontwikkelaars*

Om de expertise over de andere kansengroepen en het gebruik van specifieke instrumenten voor intercultureel management te optimaliseren, wordt enerzijds beroep gedaan op interne expertise van projectontwikkelaars en de administratie, externe experts bij VOI's (Vlaamse Openbare Instellingen), de zelforganisaties van kansengroepen en organisaties die vormingen verzorgen ten behoeve van deze groepen. Anderzijds moet beroep gedaan worden op externe experts intercultureel management. In overleg met de STC-teams wordt een concrete lijst van onderwerpen en mogelijke lesgevers vastgelegd, waarrond vervolgens een vormingsplan wordt opgebouwd.

Al deze vormingen en trainingen werden voorbereid en/of ontwikkeld in 2001, de meeste ervan starten echter pas op in het voorjaar van 2002.

Centrale ondersteuning en productontwikkeling

Materiaalontwikkeling

Wat materiaalontwikkeling betreft, was in de eerste plaats het werk binnen de TRIVISI-pioniersgroep 'Diversiteit' belangrijk. De ontwikkelde producten (zie hoger) vormen samen een pakket dat een brede basis legt voor het implementeren van een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit binnen de ondernemingen. De externe procesbegeleiders die aangetrokken werden om alle werkgroepen en leerprojecten te begeleiden en hun ervaringen te bundelen in bruikbare instrumenten, konden rekenen op de inbreng van de ervaring en knowhow van de projectontwikkelaars, lokale derden, VDAB, sociale partners en ondernemingen. De praktische bruikbaarheid van de producten is dan ook hoog. Dit neemt niet weg dat er in aanvulling hierop nog behoefte bestaat aan meer specifieke producten, die rekening houden met zeer specifieke aandachtspunten per kansengroep en/of een verdere concretisering vormen van de TRIVISI-producten. Zo moeten nog drie initiatieven vermeld worden die voor de kansengroep allochtonen van belang zijn.

Van de brochureset 'Van "andere" nieuwkomer tot toffe collega', een handleiding voor pas aangeworven allochtonen en hun coaches op de werkvloer om de onthaal- en inwerkperiode te optimaliseren, werd met het oog op hun gebruik in Brussel en Wallonië, en ook om de ervaringen met het VESOC-akkoord ter beschikking te kunnen stellen van transnationale partners, een Franse vertaling gemaakt.

² SLN: Vlaams Steunpunt Lokale Netwerken Opleiding en Tewerkstelling

³ OOTB: Overleg Opleidings- en Tewerkstellingsprojecten Brussel

Daarnaast werden twee beknopte brochures ontwikkeld waarmee ondernemingen gesensibiliseerd worden om een positieve actieplan op te starten: een sensibiliserende folder met ervaringen van enkele ondernemingen waarin het instrument van de positieve actieplannen wordt voorgesteld, en een 'one minute management' brochure, waarin een beknopte versie van enkele van onze checklists werd opgenomen. Beide instrumenten zijn vooral van waarde bij de prospectie van ondernemingen en instellingen.

Tenslotte werd de brochure 'Vluchtelingen, een kansengroep op de arbeidsmarkt' uitgegeven, een praktijkboek over trajectbegeleiding van vluchtelingen en andere nieuwkomers op de arbeidsmarkt, gegroeid vanuit de ervaringen van het SWITCH-project.

Omkaderde cursussen bedrijfsbeheer voor allochtone ondernemers

Het project 'Omkaderde cursussen bedrijfsbeheer' gericht op (startende) allochtone ondernemers werd in 2001 gecontinueerd en gevaloriseerd, met het oog op een structurele inbedding in de werking van het VIZO en de CMO's. De valorisatie voorziet o.a. in een revisie van het lesmateriaal, een meer uitgewerkte handleiding en een effectmeting van de projectaanpak. De structurele inbedding werd opgestart in 2001, mede dankzij de inzet van ESF-middelen. en er wordt aandacht besteed aan de verdere uitbouw van het trajectmodel.

De ervaring in het proefproject leert daarnaast ook dat een dergelijk systeem van omkadering van cursussen enkel kan functioneren binnen een zorgsysteem voor allochtone ondernemers, waarbij de opleiding zelf (slechts) één van de elementen is. Daarom dient in een geëigend systeem van lokale en regionale steunpunten allochtoon ondernemerschap voorzien te worden waar allochtone ondernemers met hun ondernemersvragen terecht kunnen en die een hefboom kunnen betekenen in een ruimer kader van wijkontwikkeling. Ook dit aspect wordt in de reguliere inbedding voorzien. De publicatie van de VIONA-studie 'Ondernemende allochtonen of allochtone ondernemers? Ondernemers!'⁴ zorgt daarenboven voor een betere wetenschappelijke onderbouwing van de verdere aanpak.

Verbreden en verdiepen van het draagvlak voor het beleid van evenredige arbeidsdeelname

In het actieplan 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname' 2001 werd sterk de nadruk gelegd op het verbreden en verdiepen van draagvlak voor het beleid, door concrete engagementen af te spreken met de sociale partners, de intermediairs op de arbeidsmarkt en de eigen organisaties van allochtonen. Daarbij werd enerzijds geopteerd voor het afsluiten van samenwerkingsprotocollen, waarbij de eigenheid van elke partner kon gerespecteerd worden, en anderzijds voor het nauwer betrekken van de sectoren bij dit beleid door het afsluiten van sectorconvenanten. We schetsen de voornaamste resultaten hiervan in de volgende paragrafen.

Samenwerkingsprotocollen met sociale partners, intermediairs en allochtone federaties

Met het afsluiten van protocollen van samenwerking met diverse actoren binnen het Vlaams werkgelegenheidsbeleid wordt een grotere en concrete betrokkenheid van al deze partners gerealiseerd, wordt het draagvlak versterkt voor een geïntegreerd beleid van evenredige arbeidsdeelname en management van diversiteit, en wordt pro-actief invulling gegeven aan de Europese non-discriminatie-richtlijnen. Zoals uit onderstaand verslag blijkt, hebben deze protocollen ongetwijfeld een nieuwe dynamiek gegeven aan de implementatie van de VESOC-actieplannen.

⁴ Lambrecht, H., Verhoeven, H., Martens, A., Ondernemende allochtonen of allochtone ondernemers? Ondernemers! Een kwantitatief en kwalitatief verkennend onderzoek naar allochtone ondernemers in Vlaanderen, K.U. Leuven, 2001.

Samenwerkingsprotocol met VEV en VKW over management van diversiteit

Tussen minister Landuyt en VEV (Vlaams Economisch Verbond) en VKW (Verbond van Kristelijke Werkgevers) werd in januari 2001 een protocol van samenwerking afgesloten inzake management van diversiteit, wat geleid heeft tot de inventarisatie van de kritische succesfactoren bij de invoering van een beleid van waardering van veranderende verschillen op de werkvloer, en tot de publicatie van de VEV-brochure 'Diversiteit op de bedrijfsagenda. Tips van en voor ondernemers' (september 2001). Daarvoor werd bij bedrijfsleiders en kaderleden van een dertigtal ondernemingen nagegaan wat management van diversiteit in de praktijk voor hen betekent, en werden uit hun getuigenissen zowel kansen als knelpunten gedistilleerd. De brochure bundelt dan ook een aantal concrete adviezen en tips die stuk voor stuk hun praktische bruikbaarheid hebben bewezen, daar ze geplukt zijn uit de praktijk van grote en minder grote ondernemingen uit verschillende sectoren.

Samenwerkingsprotocol met UDEPI inzake non-discriminatie in de uitzendsector

Een ander protocol van samenwerking betreft de non-discriminatie in de uitzendsector (protocol tussen minister Landuyt en UDEPI inzake non-discriminatie van 9 maart 2001). Het protocol voorziet in vormingen voor uitzendconsulenten in het hanteren van een (geactualiseerd) tienstappenplan bij (indirect) discriminerende vragen, en in het gebruik van een modelbrief bij opdrachtgevers die rechtstreeks of onrechtstreeks discrimineren. Het geactualiseerde tienstappenplan zal ook in brochurevorm beschikbaar worden gesteld. In de loop van 2001 werd de tekst hiervan, in overleg met de sector en uitzendconsulenten, verder verfijnd.

Bedoeling is één algemene brochure voor alle ondernemingen aangesloten bij UDEPI-Vlaanderen te ontwikkelen, waarbij positieve voorbeelden van een diversiteitsbeleid en van een actief optreden tegen discriminatie in de sector worden gegeven. De nadruk komt te liggen op een positieve aanpak: actief optreden kan een win-win-situatie laten ontstaan voor zowel de uitzendkracht, het uitzendkantoor en de onderneming. Waardering van verschillen levert immers een meerwaarde op voor de onderneming. De brochure wordt een leesbaar werkdocument, dat zeer praktisch moet zijn, met ruimte voor eigen aantekeningen. De publicatie is voorzien in het voorjaar 2002.

Samenwerkingsprotocol met de vakbonden over de uitvoering van hun actieplan

Tussen ABVV, ACLVB, ACV en minister Landuyt werd een samenwerkingsprotocol afgesloten op 26 juni 2001 over de uitvoering van een actieplan van de drie vakbonden, dat voorziet in een brede sensibilisatie en vorming van verkozenen en militanten, in de ontwikkeling van aangepaste instrumenten voor leden van de overlegorganen op ondernemingsniveau, en dat moet uitmonden in positieve actieplannen binnen zoveel mogelijk ondernemingen en instellingen, te beginnen in die ondernemingen die het Charter tegen racisme en/of het Charter Ondernemers voor Diversiteit hebben onderschreven.

Het luik vorming van dit actieplan is in 2001 op vele plaatsen van start gegaan en wordt gecontinueerd in 2002. Concreet omvat het luik vorming volgende onderdelen:

- opbouw van onder uit via regionale ervaringsuitwisseling, waar vakbondsafgevaardigden uit positieve actie- en TRIVISI-ondernemingen over hun ervaringen vertellen, goede praktijken signaleren, tips en suggesties doorgeven aan hun collega's;
- aandacht voor het thema bij de ontwikkeling van nieuwe trainingen door de verschillende vormingsdiensten, zowel door categoriale pakketten te ontwikkelen (bijvoorbeeld een basismodule 'Evenredige arbeidsdeelname en waardering van verschil'; een training 'Aandachtspersoon non-discriminatie'; ...), als door een inclusieve aanpak waarbij bepaalde specifieke aandachtspunten in meer algemene vormingen worden geïntegreerd (bijvoorbeeld onthaal in de onderneming: wat is er specifiek aan het onthaal van allochtonen).

Daarnaast moet er aangepast materiaal ontwikkeld worden. Twee belangrijke producten daarbij zijn een 'draaiboek' over de rol van de overlegorganen in de onderneming bij de implementatie van een actieplan, aangevuld met een lijstje goede praktijken en een lijst veelgehoorde tegenwerpingen en hun weerlegging, vertrekkend vanuit de praktijk. Om nauw aan te sluiten bij de syndicale praktijk zal de handleiding methodologisch afgestemd worden op manier waarop een 'Jaaractieplan veiligheid' reeds jarenlang met succes wordt geïmplementeerd in ondernemingen. Er wordt gewerkt met gestandaardiseerde formulieren en checklists die toch maatwerk toelaten. Deze gemeenschappelijke instrumenten worden door de drie vakbonden samen ontwikkeld. De voorbereiding hiervan is gestart in 2001.

Samenwerkingsprotocol met UNIZO inzake management van diversiteit

Op 25 september 2001 werd tussen UNIZO en minister Landuyt een protocol van samenwerking afgesloten inzake management van diversiteit. Dit protocol moet toelaten een brede sensibiliserende en overtuigende campagne op te zetten naar zelfstandige ondernemers en KMO's om werk te maken van een diversiteitbeleid. Daarvoor zullen concrete instrumenten ontwikkeld worden, specifiek gericht op (kleine) KMO's, waarbij de expertise vanuit TRIVISI-diversiteit en de administratie Werkgelegenheid zal gevaloriseerd worden. De campagne is direct van start gegaan met de conferentie 'Vreemd gaan' op 25 september '01 in Roeselare.

De specificiteit van het personeelsbeleid in KMO's maakt het noodzakelijk om instrumenten, ondersteuning en begeleiding op maat van de onderneming te ontwikkelen. Immers:

- De producten die tot op heden ontwikkeld werden om het managen van diversiteit in ondernemingen te stimuleren (checklists, brochures, vormings- en trainingspakketten e.d.), richten zich in de allereerste plaats naar ondernemingen met een uitgebouwd HRM- en personeelsbeleid. De aangereikte oplossingen zijn dan ook vaak niet of onvoldoende op maat van kleine(re) ondernemingen.
- In KMO's vallen eigendom, beheer en dagelijkse leiding, inclusief het personeelsbeleid, samen in hoofd van één en dezelfde persoon: de ondernemer. Een succesvol diversiteitbeleid staat of valt met het op aangepaste wijze sensibiliseren en overtuigen van deze sleutelpersonen.
- Het opstarten van een positieve actiebeleid in KMO's stuit op een aantal specifieke problemen. De KMO-ondernemers zijn veel minder bekend met het werkgelegenheidsbeleid en de diverse steunmaatregelen. Een kleurrijk personeelsbeleid, waarbij bijvoorbeeld ook allochtonen worden aangetrokken, heeft in kleine ondernemingen een in verhouding veel grotere zichtbaarheid, hetgeen tot meer reactie bij klanten en personeel kan leiden. De impact op de bedrijfsvoering bij het opstarten van een diversiteitbeleid is veel ingrijpender in een kleine onderneming dan in een groot bedrijf.
- Anderzijds biedt de kleinschaligheid van KMO's een aantal specifieke kansen voor het managen van diversiteit. Zo kunnen mogelijke negatieve reacties sneller worden opgevangen of voorkomen door de persoonlijke band tussen de ondernemer en zijn personeel, klanten en leveranciers. Ook de specifieke verhouding, eerder gebaseerd op samenwerken dan op formele arbeidsverhoudingen tussen ondernemer en personeel, biedt kansen.

Om deze uitdagingen tot een goed einde te brengen, heeft UNIZO een actieplan ontwikkeld, waarin aangepaste checklists ontwikkeld worden, ervaringsuitwisseling en peterschap tussen kleine ondernemingen zal worden georganiseerd, en een brede sensibilisatiecampagne, ondersteund door regionale personeelsclubs en publicaties, zal worden gevoerd.

Samenwerkingsprotocol met allochtonenfederaties inzake toeleiding naar de actie Startbaan

In september 2000 hebben minister Landuyt en vier allochtonenfederaties, met name de Federatie van Marokkaanse Verenigingen en de Unie van Turkse Verenigingen in Antwerpen, ACLI en de Turkse Unie van België in Limburg, een samenwerkingsprotocol afgesloten rond toeleiding naar de actie Startbaan. De federaties werden ondersteund en kregen subsidies om gedurende een jaar elk een voltijdse toeleider in te zetten om moeilijk bereikbare allochtone jongeren toe te leiden naar de VDAB in het kader van de actie Startbaan. Het vooropgestelde objectief van 50 toeleidingen per toeleider werd gemiddeld gehaald en soms overschreden. Op basis van de tussentijdse evaluatie werd het project in 2001 met één jaar verlengd, waarna een meer diepgaande evaluatie volgt die moet uitmonden in een structurele plaats van de allochtone federaties op het werkgelegenheidsterrein.

Op basis van de tussentijdse evaluatie kwamen een aantal knelpunten naar voor. Sommige daarvan hadden te maken met de doelgroep die op de allochtone toeleiders beroep doet. Deze blijkt in de praktijk veel breder te zijn dan de personen die voor de actie Startbaan in aanmerking komen en bovendien heel wat taalzwakke werkzoekenden te omvatten. Velen ervan hebben maar één wens: zo snel mogelijk werk vinden. Vaak zijn ze dan ook teleurgesteld wanneer hen een traject wordt voorgesteld dat een luik (voor)opleiding bevat. Het resultaat van dit alles: de opdrachten van de toeleiders zijn veel breder dan oorspronkelijk gepland, en soms stond dit hun kernopdracht in de weg of zorgde dit voor communicatiestoornissen met VDAB. Hieraan werd in 2002 een oplossing gegeven door het afsluiten van een samenwerkingsprotocol tussen de vier federaties en VDAB, gekoppeld aan regelmatig overleg in de regio's. Eind 2001 bleek dat hiermee de grootste knelpunten opgelost waren, en dat het project een reële meerwaarde kan bieden voor alle betrokken partijen.

Het diversiteitsluik binnen de sectorconvenanten

In het Vlaams werkgelegenheidsbeleid wordt de belangrijke hefboomfunctie van de sectoren volop herkend. In het Vlaams werkgelegenheidsakkoord 2001 - 2002 werden de sectoren opgeroepen om sectorale actieplannen op te maken, met het oog op het wegwerken van de knelpunten op de arbeidsmarkt. De sectorale concretisering van het werkgelegenheidsakkoord hebben in het bijzonder betrekking op de arbeidsallocatie, de levensloopbaan, levenslang leren en het diversiteitsbeleid. De actieplannen vormen de basis voor de convenanten tussen sectoren en overheid, die volgens een vast stramien worden opgesteld. In het kader van het partnerschap tussen regering en sociale partners heeft de regering een aantal flankerende maatregelen genomen om de sectorale actieplannen te ondersteunen, waaronder het subsidiëren van sectorconsulenten, waarvan de SERV de regiefunctie op zich neemt. De sectorconsulenten zijn de actoren die ervoor moeten zorgen dat het sectorale actieplan verder geconcretiseerd en uitgevoerd wordt. Daarbij staan een aantal kwantitatieve en kwalitatieve objectieven voorop.

Wat het diversiteitsluik van het sectorale actieplan betreft, kunnen de sectoren aanspraak maken op de toekenning van sectorale diversiteitsmanagers op voorwaarde dat:

- de sector een duidelijk non-discriminatiebeleid voert, vertaald in het opstellen van een non-discriminatiecode voor de sector
- management van diversiteit in de bedrijven wordt aangemoedigd (ruimer rekruteren, anders selecteren, dynamiek in de interne arbeidsmarkt)
- ook op sectorniveau diversiteit bevorderd wordt
- de inzet van sectorale middelen (0,10 % van de loonmassa) en het gebruik van categoriale instrumenten zoals een leeftijdsbewust personeelsbeleid, positieve actie voor allochtonen, arbeidsmarktbebewust personeelsbeleid (o.a. jobrotatie) en een personeelsbeleid gericht op arbeidsgehandicapten, een betere benutting realiseren van de groepen die een lage werkzaamheidsgraad kennen.

Eind 2001 zijn alle sectorconvenanten nog in onderhandeling. Daadwerkelijke ondertekening (en dus ook de inzet van sectorale diversiteitsmanagers) wordt verwacht tegen april-mei 2002. De doelstelling is om in tien tot vijftien sectoren een convenant af te sluiten waarin een diversiteitsluik is opgenomen.

Steunpunt 'Diversiteit' Social Profit

In een aantal sectoren heeft men niet gewacht op het kader van de sectorconvenanten om werk te maken van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit. In het VESOC-actieplan allochtonen 2000 werd een subsidie voorzien als cofinanciering voor de opstart van het Steunpunt 'Diversiteit' Social Profit.

Het Steunpunt heeft een dubbele doelstelling: ondernemingen en instellingen sensibiliseren en ondersteunen bij de opstart van een divers personeels- en zorgbeleid enerzijds, allochtonen en andere kansengroepen activeren en toeleiden naar (opleidingen binnen) de sector anderzijds.

Daartoe heeft het Steunpunt, ondergebracht bij het Vlaams Instituut voor Vorming en Opleiding in de social profit (VIVO) een werkplan voor de sector opgesteld met concrete en meetbare doelstellingen. Het werkplan omvatte onder andere:

- een kleurrijk personeels- en zorgbeleid lanceren in vakbladen
- de organisatie van een sensibiliserende studiedag
- twintig organisaties uit de sector laten van start gaan met een positieve actieplan
- een sectoraal draaiboek ontwikkelen voor het opzetten van een positieve actieplan
- de uitbouw van een loketfunctie voor de sector
- infosessies over opleidings- en tewerkstellingsmogelijkheden binnen de sector organiseren in samenwerking met allochtone verenigingen
- nieuwkomers in het inburgeringstraject kennis laten maken met de sector
- uitbreiden van specifieke opleidingstrajecten in verschillende regio's, gericht op allochtonen en andere kansengroepen.

De resultaten tot op heden die door het Steunpunt zijn behaald, tonen aan dat een structurele samenwerking tussen sectoren en regio's een reële meerwaarde biedt: meer positieve actieplannen, grotere betrokkenheid van de sectorale sociale partners, betere ondersteuning van de instellingen. De social profit heeft hier een belangrijke voorbeeldfunctie vervuld naar andere sectoren, en hun werkplan biedt veel inspiratie voor de andere af te sluiten sectorconvenanten.

Sociaal Fonds Wegvervoer

Naast de social profit was ook het Sociaal Fonds Wegvervoer een pionier op het gebied van sectorale aandacht voor evenredige arbeidsdeelname en diversiteit. Ook zij hebben in 2001 een sectoraal actieplan opgestart, waarvoor twee consultants werden ingezet met volgende opdrachten:

- betere invulling van knelpuntvacatures
- verhogen van kansen van jongeren, ouderen, vrouwen, allochtonen en arbeidsgehandicapten
- begeleiding van de integratie op de werkvloer
- verbeterde kennis van de arbeidsmarktbehoeften
- betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven

Wat het luik diversiteit en evenredige arbeidsdeelname betreft, hebben zij vooral werk gemaakt van het stimuleren van het opnemen van een non-discriminatieclausule in het arbeidsreglement, met daaraan gekoppeld een aandachtspersoon en het aanmoedigen van een "gelijke kansen-clausule" in vacatures.

Een ander actiepunt was het prospecteren en mee helpen opstellen van positieve actieplannen voor allochtonen, meestal gekoppeld aan een traject waarin een beroepsopleiding (behalen rijbewijs C) gekoppeld werd aan trajectonderdelen zoals Nederlands op de Werkvloer. Ook hier zorgde de goede afstemming tussen de sectorconsulenten en de projectontwikkelaars van de STC's ervoor dat er meer en betere positieve actieplannen tot stand kwamen, met een grotere betrokkenheid van de sectorale partners en een betere begeleiding voor de betrokken onderneming. De aanpak van de sector is inspirerend voor andere sectoren uit de profitsector.

Inburgering: de professionele integratie van nieuwkomers⁵

In uitvoering van de Afsprakennota Inburgeringsbeleid van de Vlaamse regering van 21 juni 2000 levert het beleidsdomein Werkgelegenheid substantiële inspanningen voor de professionele integratie van nieuwkomers. Zo kreeg VDAB meer dan 2.725.000 euro om secundaire inburgeringstrajecten richting arbeidsmarkt vorm te geven. Hiervan werd 1.115.000 euro voorbehouden om extra trajecten voor deze doelgroep op te zetten. Daarnaast werd ongeveer 1.615.000 euro voorzien om nieuwe en intensieve methodieken Nederlands op de werkvloer en de opleidingsvloer verder te implementeren.

Bij dit alles staat een goede samenwerking tussen het onthaalbureau en de betrokken lokale werkwinkel of VDAB voorop. Samenwerking moet toelaten de afstemming tussen het primaire inburgeringstraject en het secundaire trajectdeel, voor die nieuwkomers die op de arbeidsmarkt aan de slag willen gaan, zo optimaal mogelijk te laten verlopen en een 'warme overdracht' garanderen. Een samenwerkingsprotocol tussen elk onthaalbureau en de betrokken lokale werkwinkel of VDAB regelt deze samenwerking.

DE VOORBEELDFUNCTIE VAN DE OVERHEID

De dienst Emancipatiezaken van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap heeft de opdracht om via positieve actie fundamenteel bij te dragen tot het realiseren van gelijke kansen voor de mannen en vrouwen die werken bij de Vlaamse overheid. In 1999 kreeg deze dienst eveneens de opdracht om het doelgroepenbeleid naar allochtonen en personen met een handicap vorm te geven. In uitvoering van deze opdracht wordt elk jaar een positieve-actieplan opgemaakt.

Het positieve-actieplan 2001 stelde o.a. volgende actiepunten voorop:

- Invoering van een registratiesysteem;
- Verhogen van de instroom;
- Opvolgen van het project startbanen;
- Uitbouw van een netwerk met organisaties van allochtonen;
- Een voorstel voor een meldpunt voor grensoverschrijdend gedrag.

In het positieve-actieplan voor gelijke kansen voor allochtonen en personen met een handicap 2002, dat de Vlaamse regering op 15 maart 2002 goedkeurde, wordt ook verslag uitgebracht van de resultaten die op deze actiepunten geboekt werden. We hernemen de voornaamste punten. Tot slot staan we stil bij enkele andere taken die de dienst in 2001 opnam.

Invoering van een registratiesysteem

Momenteel zijn er nauwelijks cijfers beschikbaar over de aanwezigheid van allochtone personeelsleden in het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Omdat registratie anderzijds een essentieel instrument is bij de evaluatie van het doelgroepenbeleid werkte de dienst Emancipatiezaken in 2001 actief mee aan het uitwerken van een registratiesysteem.

⁵ Voor nadere informatie verwijzen we naar deel 2 van dit rapport (onthaalbeleid voor nieuwkomers).

Als registratieprincipe is geopteerd voor de vrijwillige identificatie op vrijwillige basis. Het is de werknemer, niet de personeelsdienst die bepaalt of hij/zij allochtoon is. Deze keuze is mede gebaseerd op onderzoek⁶. Via een informatiecampagne zorgt de dienst Emancipatiezaken voor een ruime bekendmaking van dit registratiesysteem.

Instroom verhogen

Om de instroom van allochtonen bij het ministerie te vergroten, werkt de dienst momenteel voorstellen uit om bij sollicitatie- en selectieprocedures maximale aandacht te hebben voor gelijke kansen en diversiteit. De dienst stelde ook een checklist op over wervingskanalen en functiebeschrijvingen die de gebruiker de valkuilen aanwijst bij het uitschrijven en bekendmaken van vacatures.

Opvolgen van het project startbanen

Het Startbanen-initiatief van de federale overheid waarbij jonge schoolverlaters en werkzoekenden de kans krijgen om gedurende 1 jaar, in een contractuele baan, werkervaring op te doen, wordt aangegrepen om allochtonen en personen met een handicap te overtuigen om zich kandidaat te stellen voor een startbaan bij de Vlaamse overheid. Er werd ook een startbaancoördinator aangesteld die er over waakt dat alle startbaners begeleiding en – waar nodig – gerichte coaching krijgen om zo vervroegde uitstroom te vermijden. Samen met het kabinet van Ambtenarenzaken stuurde de coördinator ook aan op een tussentijdse verstrenging van de aanwervingsvoorwaarden, zodat de beoogde kansengroepen meer aan bod zouden komen. De maatregel zorgde voor een instroom van 26 allochtonen en 19 personen met een handicap.

Uitbouw van een netwerk met organisaties van allochtonen

In 2001 vonden enkel verkennende gesprekken plaats met als doel de uitbouw van een netwerk met de organisaties van allochtonen. De gesprekken gingen onder meer na in hoeverre vacatures kunnen doorgegeven worden.

Een voorstel voor een meldpunt voor grensoverschrijdend gedrag

In 2001 stelde de dienst Emancipatiezaken voor dat het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap een centrale permanente telefoon- en faxlijn zou openen waar personeelsleden terecht kunnen voor klachten inzake discriminatie op basis van geslacht; afkomst, huidskleur of nationaliteit of op basis van handicap. Het meldpunt zou zich ook inlaten met klachten inzake pesterijen, omvattende zowel fysiek geweld, psychisch geweld als seksuele intimidatie en met klachten op het vlak van ongelijke behandeling bij functionering en evaluatie. Het voorstel werd goedgekeurd. De verdere uitvoering van het voorstel zal verder opgenomen worden door de administratie Personeelsontwikkeling.

TOT BESLUIT

Het luik werkgelegenheid van het ICEM-jaarrapport 2000 sloot af met een optimistische noot. De kwalitatieve resultaten van de VESOC-actieplannen 1999 en 2000 mochten er zijn. Stilaan konden we sensibiliseren rond geslaagde goede praktijken, en dat in tal van sectoren en in bijna alle Vlaamse regio's. Ook kwantitatief werd goede vooruitgang geboekt; meer en meer ondernemingen zagen de meerwaarde van een diversiteitsbeleid in, prospecteren werd eenvoudiger, we konden spreken van een eerste bescheiden 'stuifmeel-effect'.

⁶ Caestecker, F., Voorstellen tot registratie van allochtonen. Een beleidsvoorbereidend onderzoek ter ondersteuning van het positieve-actiebeleid voor allochtonen, EHSAL, Brussel, 2001.

Voeg daar een aantal initiatieven van de sociale partners aan toe, de opstart van TRIVISI, het uitgebouwde netwerk van projectontwikkelaars, een aantal goede instrumenten die hun waarde in de praktijk hadden bewezen, en vooral: de - toen nog - gunstige economische conjunctuur, en dat optimisme leek meer dan gewettigd.

Echter, ook toen reeds was er geen sprake van een blind optimisme. Zo schreven we: “(---) Er wordt stilaan een omslag bewerkstelligd en allochtonen krijgen een reële kans op de arbeidsmarkt. (---) Voor het eerst in jaren merkt men een minieme afname van het gewicht van de Maghrebijns-Turkse uitkeringsgerechtigde volledige werkloosheid in het totaal, wat er op wijst dat in de loop van 2000 de werkloosheid bij deze categorie relatief meer is gedaald dan bij autochtonen. Tezelfdertijd echter explodeerde het totaal aantal allochtone niet-werkende werkzoekenden (---) Er is nog meer dan veel werk te verzetten, in de eerste plaats voor (relatieve) nieuwkomers.” Elders in de tekst gaven we ook reeds aan hoe broos die (relatieve) vooruitgang was, en stelden we ons de vraag wat er zou gebeuren bij een teruggang van de conjunctuur.

We hebben niet alleen die conjunctuuromslag moeten incasseren, die zich reeds aankondigde in het tweede kwartaal, maar daarbovenop kwam 11 september, de herstructureringen en een aantal faillissementen waarvan dat van Sabena nog altijd nazindert. Wat te vrezen viel, gebeurde: bij alle categorieën op de arbeidsmarkt steeg het werkloosheidspercentage, maar de stijging bij allochtonen was veel meer uitgesproken. De VDAB-cijfers, die binnenkort beschikbaar komen en in de elektronische versie van dit rapport zullen worden opgenomen, laten daar geen enkel misverstand over bestaan.

Moeten we dan maar besluiten dat de aanpak van de voorbije drie jaren gefaald heeft en dat 'niets werkt' ? Dat is het kind met het badwater weggooien. De reeds behaalde resultaten tonen aan dat de aanpak kan werken. Hij moet alleen versterkt worden. En net op het ogenblik dat dit rapport in druk gaat, wordt daar een stevige basis voor gelegd. Op 24 april 2002 heeft het Vlaams Parlement het voorstel van decreet van Mahassine c.s. houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt gestemd. Dit decreet zet de Europese richtlijnen om in Vlaamse regelgeving, en wil de behandeling als gelijke waarborgen waarbij iedere vorm van discriminatie op gronden van geslacht, zogenaamd ras, etniciteit, nationaliteit e.d. wordt voorkomen op de terreinen beroepskeuzevoorlichting, beroepsopleiding, loopbaanbegeleiding en arbeidsbemiddeling, evenals op het terrein van de arbeidsvoorwaarden voor het overheids- en onderwijspersoneel. Daarnaast bevestigt het decreet het doel van evenredige participatie op de Vlaamse arbeidsmarkt (waarmee verder wordt gegaan dan wat de Europese richtlijnen vragen), moedigt het ondernemingen aan om tot een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit over te gaan, voorziet het in opvolging en onafhankelijke toetsing van het decreet, in klachtenbehandeling en de mogelijkheid tot sancties.

Met dit decreet wordt een nog steviger fundament gelegd onder de proactieve aanpak die met de VESOC-actieplannen nu reeds enkele jaren gevoerd wordt, en krijgen de Vlaamse overheidsdiensten en de intermediairs op de arbeidsmarkt daarin een duidelijke (voorbeeld)functie. Het decreet kent hen immers een actieve rol toe in de realisatie van de evenredige participatie en van de gelijke behandeling. In dat kader zijn ze verplicht om een jaarlijks actieplan op te stellen met doelstellingen, procedures, evaluatiemethodes en een stappenplan, en om daarover jaarlijks een voortgangsrapport over te maken. Het decreet wordt dan ook één van de prioritaire kaders voor het Vlaams werkgelegenheidsbeleid terzake.

WERKZOEKENDE ALLOCHTONEN IN HET VLAAMSE GEWEST 2001

VDAB - DATABEHEER EN - ANALYSE

BIJLAGE BIJ HET JAARRAPPORT 2001 VAN ICEM OVER HET VLAAMSE BELEID NAAR ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN

Inleiding	2
 Allochtone werkzoekenden in Vlaanderen	3
1. <i>Toestand op 31.12.2001</i>	3
1.1 Niet werkende volledig werkloze werkzoekenden (nwwz)	3
1.2 Uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden (uvw's)	5
2. <i>Evolutie van het aantal werkzoekenden 1996-2001</i>	6
2.1 Evolutie van het totaal aantal nwwz - tabel 4A en 4B	6
2.2 Evolutie van het totaal aantal uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekende werkzoekenden (uvw) 1996-2001 - tabel 5A en 5B	12
2.3 Evolutie: conclusie	12
3. <i>Toestand op 31.12.2001 per gemeente</i>	15
 Besluit	15

Inleiding

We hanteren volgende definities:

- “*genaturaliseerden*”: Belgen en andere EU-onderdanen van Turkse, Afrikaanse of Aziatische origine (het gaat vooral om Maghrebijnen en Turken), *onafhankelijk van de wijze van nationaliteitsverwerving*
- *allochtonen*: personen die niet van Europese (EU)-origine zijn (dus *inclusief* de “genaturaliseerden” hierboven vernoemd)
- *EU’ers*: de niet-allochtonen, d.w.z. alle personen met een EU-nationaliteit, maar *exclusief* “genaturaliseerden” hierboven vernoemd
- *Maghrebijnen en Turken*: allochtonen afkomstig uit de Maghreb (Algerije, Marokko, Tunesië) en Turkije, inclusief de “genaturaliseerden” onder hen
- *nationale groep*: indeling volgens land van oorsprong; deze term dekt beter de lading dan de term *etnie*¹

Verder gebruiken we volgende afkortingen:

- Niet-werkende werkzoekenden worden afgekort als **nwwz**.
- Uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden worden afgekort als **uvw**.
In tegenstelling tot de niet werkende werkzoekenden bevatten de cijfers voor de uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden geen schoolverlaters in wachttdij, vrij ingeschreven nwwz of bestaansminimumtrekkers verplicht ingeschreven bij de VDAB.

In deze tekst wordt bij de omschrijving van de begrippen “allochtoon” en “EU-burger” in principe uitgegaan van de *origine* en niet van de nationaliteit, tenzij anders vermeld.

Door het snel toenemende aantal allochtonen die Belg worden, dreigt de omvang van hun tewerkstellingsprobleem versluierd te worden achter de nationaliteit: de basisgegevens kloppen niet meer. Daarom hanteert de VDAB sinds enige tijd een methode om genaturaliseerde *Maghrebijnse en Turkse werkzoekenden* op basis van hun vreemde naam te “herkennen”, echter enkel voor *statistische* doeleinden. We kunnen stellen dat zo goed als alle Maghrebijnse en Turkse werkzoekenden “herkend” worden². Ook voor de *andere* Aziatische en Afrikaanse werkzoekenden passen we een soortgelijke herkenningstechniek toe, echter op een meer rudimentaire wijze³. Hier is de “herkenningsgraad” wellicht niet groter dan 50%. Er wordt voor hen geen onderscheid gemaakt naar specifieke afkomst per land of regio. Aan alle “genaturaliseerde” werkzoekenden van Afrikaanse en Aziatische origine wordt bovendien gevraagd of zij zich al dan niet willen laten registreren als allochtoon, met de bedoeling dat de diensten van de VDAB hun een aangepaste begeleiding zouden kunnen leveren.

Een en ander komt erop neer dat men 3 groepen allochtonen kan onderscheiden:

1. *Niet-genaturaliseerde* allochtonen. Het gaat om alle nationaliteiten van buiten de Europese Unie (dus inclusief bepaalde Europese nationaliteiten: Russen, Oost-Europeanen, Noren, Zwitsers...)
2. *Genaturaliseerde* Maghrebijnen en Turken
3. *Genaturaliseerde* werkzoekenden van andere Afrikaanse en Aziatische origine (maar niet afkomstig uit de Maghreb of Turkije)

¹ Men denke daarbij bv. aan de Koerden uit Turkije, de Berbers uit de Maghreb.

² Van de Maghrebijnse en Turkse werkzoekenden blijkt 50% EU-onderdaan (meestal Belg) te zijn; voor de -25-jarigen beloopt dat percentage zelfs 69%.

³ Statistisch kunnen zij vaak ook gedetecteerd worden op basis van hun oorspronkelijke nationaliteit die ze hadden bij hun eerste inschrijving.

4. **Worden totnogtoe niét als allochtonen verrekend:** de overige genaturaliseerden uit Europese niet-EU-landen (voormalige communistische staten, Noren...), Latijns-Amerikanen, USA-burgers, Australiërs. De techniek van de namenherkenning schiet hier immers vaak tekort (Latijns-Amerikaanse namen zijn Spaans of Portugees). Sommige van deze landen zijn kandidaat voor toetreding tot de EU.

Totnogtoe gingen we er van uit dat werkzoekenden van groep 3 + 4 niet voldoende talrijk waren om op het aantal allochtone werkzoekenden te wegen. Dit uitgangspunt blijkt steeds minder vol te houden. Om deze hypothese te testen hebben we gepoogd een vrij realistische schatting te maken van deze beide groepen, om zo te komen tot een vollediger statistisch beeld van de totale allochtone werkzoekendenpopulatie⁴.

Het blijkt dat deze schatting voor de groep van de *overige allochtone werkzoekenden* niét afkomstig uit de Maghreb of Turkije (groep 3 samen met groep 4) ons voor einde 2001 een cijfer oplevert dat ongeveer 20% *hoger* ligt dan de volgens de standaardmethode berekende cijfers. De totale groep allochtone nwwz zou daardoor ongeveer 6,4% groter worden dan wat we normaal vooropstelden, terwijl de autochtone groep 1,2% kleiner zou worden.

In dit rapport zullen we enkele van onze bevindingen op basis van de *geschatte* omvang van de allochtone werkzoekendenpopulatie presenteren⁵.

- Opmerking 1: elk jaar gebruiken wij het meest recente detectiemateriaal voor Maghrebijnse en Turkse namen, zodat de cijfers opgegeven voor het verleden licht aangepast worden.
- Opmerking 2: met het oog op een grotere transparantie op de arbeidsmarkt voerde de VDAB recent de procedure van zelfinschrijving door de klant in, met als gevolg een aanzienlijke stijging van het aantal vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, zowel bij autochtonen als bij allochtonen. Deze stijging wijst echter niet noodzakelijkerwijze op een reële stijging van de werkloosheid. Ten bewijze: het aantal nwwz autochtonen steeg op een jaar tijd met 11,3%, het aantal uvw's met slechts 5,5%.

Allochtone werkzoekenden in Vlaanderen

1 Toestand op 31.12.2001

1.1 Niet werkende volledig werkloze werkzoekenden (nwwz)

Einde 2001 was 15,5% van alle nwwz allochtoon (19,2% bij de mannen, 12,4 % bij de vrouwen). Einde 1996 was dit nog maar 8.5% (zie [bijlage 1](#)).

De Maghrebijnen en Turken vormen 68.3% van het totaal aantal allochtone nwwz berekend volgens de standaardmethode (vorig jaar 65,1%, in 1996 nog 78,1%).

Een kleine meerderheid van de werkzoekende Maghrebijnen en Turken is “genaturaliseerd” (bij de -25-jarigen loopt dit op tot 68,6%). Bij gelijk studieniveau is dit percentage nieuwe Belgen hoger onder de vrouwen dan onder de mannen.

⁴ Deze schatting werd verricht op basis van de eerste nationaliteit bij inschrijving, op het al- dan niet bezitten van een Belgisch diploma, op de moedertaal en op een rudimentair namen-detectieprogramma voor Aziaten, Afrikanen en Oost-Europeanen.

⁵ Vermits de groep van Maghrebijnen en Turken zo goed als volledig gedetecteerd wordt, verandert de schatting niets aan de cijfers voor deze groep.

Tabel 1 - Niet-werkende werkzoekenden – 31.12. 2001

Geslacht – leeftijd		totaal nwwz	waarvan allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan Maghreb.- Turken met EU- nationaliteit	
			aantal	% van wz.	aantal	% van allocht.	aantal	% van Maghr.- Turken
MANNEN	- 25 jaar	23.207	3.877	16.7 %	3.124	80.6 %	2.063	66.0 %
	25-29 jaar	12.290	3.067	25.0 %	2.155	70.3 %	910	42.2 %
	30-39 jaar	20.677	5.395	26.1 %	3.314	61.4 %	1.050	31.7 %
	40-49 jaar	18.490	3.009	16.3 %	1.988	66.1 %	600	30.2 %
	50 +	7.697	428	5.6 %	194	45.3 %	89	45.9 %
	TOTAAL	82.361	15.776	19.2 %	10.775	68.3 %	4.712	43.7 %
VROUWEN	- 25 jaar	21.759	3.974	18.3 %	3.367	84.7 %	2.387	70.9 %
	25-29 jaar	13.928	2.741	19.7 %	1.935	70.6 %	1.139	58.9 %
	30-39 jaar	27.965	3.644	13.0 %	2.120	58.2 %	1.019	48.1 %
	40-49 jaar	27.161	1.458	5.4 %	749	51.4 %	263	35.1 %
	50 +	6.393	211	3.3 %	55	26.1 %	17	30.9 %
	TOTAAL	97.206	12.028	12.4 %	8.226	68.4 %	4.825	58.7 %
TOTAAL	- 25 jaar	44.966	7.851	17.5 %	6.491	82.7 %	4.450	68.6 %
	25-29 jaar	26.218	5.808	22.2 %	4.090	70.4 %	2.049	50.1 %
	30-39 jaar	48.642	9.039	18.6 %	5.434	60.1 %	2.069	38.1 %
	40-49 jaar	45.651	4.467	9.8 %	2.737	61.3 %	863	31.5 %
	50 +	14.090	639	4.5 %	249	39.0 %	106	42.6 %
	TOTAAL	179.567	27.804	15.5 %	19.001	68.3 %	9.537	50.2 %

Binnen de groep van de 27.804 allochtone nwwz is er een zeer grote groep die géén werkloosheidsuitkeringen genieten. Het gaat vooral om de 10.182 vrij ingeschrevenen en de ingeschreven allochtone OCMW-cliënten. Het leeuwenaandeel van deze allochtone *vrij ingeschrevenen en OCMW-werkzoekenden* bestaat uit andere dan Maghrebinse en Turkse allochtonen (6.883 van de 10.182, hetzij 67,6%).

Opvallend is het vrij hoge percentage allochtone vrouwen binnen de leeftijdsgroep van 25–29 jaar. Ze maken nu al 19,7% uit van het aantal vrouwelijke nwwz van die leeftijdsgroep. Dit hoge aandeel komt in de buurt van het aandeel bij de mannelijke allochtonen van 25–29 jaar (25,0%). Dit wijst erop dat een groeiend aantal vrouwelijke allochtonen niet meer uit de arbeidsmarkt stapt na huwelijk of na de geboorte van een eerste kind, daar waar de instap in de arbeidsmarkt vroeger vaak beperkt bleef tot een tijdelijke instap als schoolverlaatster.

Volgende tabel toont de evolutie op dit vlak voor Maghrebinse en Turkse vrouwen:

Tabel 2 – vrouwelijke allochtonen participatie in de werkloosheid

<i>leeftijd</i>	<i>Participatie in de werkloosheid per leeftijdsklasse voor Maghrebijnse en Turkse vrouwen 1996 en 2001</i>				
	% Maghrebijns/Turkse nwwz vrouwen in totaal nwwz per leeftijdsgroep				
	dec. 1996	dec. 2001	factor (2001/1996)	dec. 1996 -25 jaar=100%	dec. 2001 -25 jaar=100%
- 25 jaar	10,2%	15,5%	1,5	100%	100%
25-29 jaar	7%	13,9%	2,0	69%	90%
30-39 jaar	3,1%	7,6%	2,5	30%	49%
40-49 jaar	1,2%	2,8%	2,3	12%	18%
50 +	0,4%	0,9%	2,3	4%	6%
Totaal	4,7%	8,5%	1,8	46%	55%

Leeswijzer:

Einde 2001 zijn 15,5% van de vrouwelijke nwwz van -25 jaar Maghrebijns of Turks. Stel dit=100%.

Einde 2001 zijn 13,9% van de vrouwelijke nwwz van 29-29 jaar Maghrebijns/Turks. Dit is 90% van het aandeel voor de leeftijdsgroep van -25 jaar (laatste kolom).

Hoe langer hoe meer gaan de aandelen van vrouwelijke allochtone aandelen in de werkloosheid voor de -25-jarigen zich doorzetten in de leeftijdsklassen boven de 25 jaar. Dit wijst op een verhoogde participatiegraad (eerder dan op een verhoogde werkloosheidsgraad).

Waar einde 1996 het procent Maghrebijnse/Turkse vrouwen van 25-29 jaar nog op 69% lag van dat voor de dito vrouwen van -25 jaar, is dit deze verhouding nu al gestegen tot 90%. Voor de leeftijdsklasse van 30-39 jaar gaan we van 30% naar 49%. Ook vanaf 40 jaar is deze tendens duidelijk, maar de aandelen van de Maghrebijnse/Turkse vrouwen blijven er nog erg klein.

1.2 Uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden (uvw's)

De cijfers voor de uvw's bevatten geen schoolverlaters in wachttime; ook vrij ingeschreven nwwz of OCMW-werkzoekenden zijn er niet in vevat.

Dit laatste verklaart dat onder de uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekende werklozen het aandeel van de allochtonen een stuk lager ligt dan onder het totaal van de nwwz (slechts 11,7% van alle uvw's zijn allochtoon, tegenover 15,5% van alle nwwz). Dit houdt verband met de stijgende immigratie uit andere landen dan de Maghreb en Turkije (van o.m. asielzoekers), die vaak nog niet uitkeringsgerechtigd zijn, maar bv. via de OCMW's een bestaansminimumuitkering ontvangen en verplicht ingeschreven zijn bij de VDAB als werkzoekenden. Ook de in april 2000 ingevoerde mogelijkheid tot regularisering van illegaal in België verblijvende vreemdelingen had een stijging van het aantal inschreven vrije werkzoekenden en OCMW-cliënten tot gevolg, zonder dat dit direct vertaald werd in een gelijke stijging van het aantal uvw's.

Binnen de allochtone groep uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekende werklozen is het aandeel van Maghrebijnen en Turken daarom ook een stuk *hoger* dan als men alle nwwz telt (89,2% i.p.v. 68,3%).

Tabel 3- Uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden – 31.12.2001

Geslacht - leeftijd		totaal uvw	waarvan allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan Maghreb.- Turken met EU- nationaliteit	
			aantal	% van wz.	aantal	% van allocht.	aantal	% van Maghr.- Turken
MANNEN	- 25 jaar	10.028	1.755	17,5%	1.669	95,1%	1.104	66.1 %
	25-29 jaar	7.916	1.516	19,2%	1.385	91,4%	656	47.4 %
	30-39 jaar	14.897	2.755	18,5%	2.344	85,1%	847	36.1 %
	40-49 jaar	15.358	1.952	12,7%	1.663	85,2%	527	31.7 %
	50 +	6.186	168	2,7%	122	72,6%	61	50.0 %
	TOTAAL	54.385	8.146	15,0%	7.183	88,2%	3.195	44.5 %
VROUWEN	- 25 jaar	10.930	2.211	20,2%	2.139	96,7%	1.525	71.3 %
	25-29 jaar	10.259	1.649	16,1%	1.517	92,0%	938	61.8 %
	30-39 jaar	21.699	1.863	8,6%	1.611	86,5%	803	49.8 %
	40-49 jaar	22.632	719	3,2%	577	80,3%	202	35.0 %
	50 +	4.927	53	1,1%	32	60,4%	15	46.9 %
	TOTAAL	70.447	6.495	9,2%	5.876	90,5%	3.483	59.3 %
TOTAAL	- 25 jaar	20.958	3.966	18,9%	3.808	96,0%	2.629	69.0 %
	25-29 jaar	18.175	3.165	17,4%	2.902	91,7%	1.594	54.9 %
	30-39 jaar	36.596	4.618	12,6%	3.955	85,6%	1.650	41.7 %
	40-49 jaar	37.990	2.671	7,0%	2.240	83,9%	729	32.5 %
	50 +	11.113	221	2,0%	154	69,7%	76	49.4 %
	TOTAAL	124.832	14.641	11,7%	13.059	89,2%	6.678	51.1 %

2 Evolutie van het aantal werkzoekenden 1996-2001

2.1 Evolutie van het totaal aantal nwwz - tabel 4A en 4B

Evolutie aantal nwwz op korte termijn (einde 2000 – einde 2001)

Het totaal aantal allochtone nwwz *steeg* tussen december 2000 en december 2001 met 15,2% tot 27.804 eenheden. Dit stijgingsritme was slechts iets groter dan voor de autochtone werkzoekenden (werkzoekenden van EU-origine) dat 12,0% bedroeg. Op het eerste gezicht lijkt deze evolutie dus niet zo ongunstig: de kloof tussen de evolutiecijfers van allochtonen en autochtonen was in het verleden veel groter.

Uitsplitsing van de allochtone groep in *Maghrebijnen/Turken* en *overige allochtonen* brengt echter aan het licht dat de evolutie voor de Maghrebijnen/Turken het afgelopen jaar wél heel wat slechter uitviel dan voor de autochtonen (stijging van het aantal met 20,9%), en dat de reden hiervoor bijna uitsluitend bij de vrouwelijke Maghrebijnen/Turken moet gezocht worden: hun aantal steeg met 15,4%, bij de vrouwelijke *autochtonen* bedroeg de stijging slechts 5,2%.

Opvallend is de geringe stijging voor de *overige allochtonen*: +4,6%, een stuk minder dan voor de autochtonen. Hoger wezen wij er echter op dat de cijfers voor de overige allochtonen in feite onderschat worden: in 2001 bv. is hun aantal wellicht met ongeveer 20% onderschat. Een vrij realistische schatting over de periode 1996-2001 vindt men in tabel 4B.

Deze tabel geeft aan dat het vermoedelijke aantal *overige allochtonen* het afgelopen jaar steeg met +15,6%, iets sterker dus dan voor de autochtonen. Meer bepaald uit zich deze uiteenlopende evolutie bij de vrouwen. Het aantal vrouwelijke *overige allochtonen* zou volgens deze herberekende tabel met 16,8% gestegen zijn, tegen met slechts 4,7% voor de autochtonen. Voor de mannelijke *overige allochtonen* ligt het stijgingspercentage echter wat lager (+14,7%) dan voor de autochtonen (+21,2%). Dit kan te maken hebben met het feit dat de sterke stijging voor deze groep in 2000 tengevolge o.m. van de regularisatiecampagne "uitgewerkt" is: een aantal mannen onder hen is mogelijk niet meer ingeschreven omdat ze legaal werk vonden, of omdat ze niet meer in het land verblijven.

Betrekt men ook de *leeftijd en de geschooldheid* in de analyse, dan blijkt weer dat er een probleem is bij de *jonge* mannelijke Maghrebijnen/Turken (-30 jaar) met een hoger secundair diploma. Hun aantal steeg op 1 jaar tijd met liefst 66,5% (van 686 naar 1.142 eenheden), terwijl de stijging bij de jonge autochtone EU'ers beperkt bleef tot 27,4%.

Bij de Maghrebijnse en Turkse vrouwen valt dan weer de relatief grotere stijging op van de jonge "nieuwkomers" (gedefinieerd als werkzoekenden zonder Belgisch diploma van -30 jaar): +25,3% op 1 jaar tijd (van 505 naar 633 eenheden), en van de werkzoekenden ouder dan +30 jaar: + 18,4% op 1 jaar tijd (van 2.470 naar 2.924 eenheden).

Evolutie van het aantal nwwz op langere termijn - 1996-2001 (tabel 4A en 4B)

Uit tabel 4A blijkt dat tussen 1996 en 2001 het aantal niet-werkende volledig werkloze werkzoekende autochtone EU'ers *daalde* met 33,3%, het aantal werkzoekende *Maghrebijnse/Turkse* nwwz *steeg* met 12,8%, terwijl het aantal *overige allochtonen* zelfs verdubbelde (+92,1%). De geschatte cijfers (tabel 4B) geven nog een iets grotere discrepantie te zien tussen de autochtone en allochtone evoluties.

De evolutie voor de nwwz allochtone vrouwen was veel ongunstiger dan voor die voor de mannen, zeker als men deze vergelijkt met de autochtonen.

Voor het aantal werkzoekenden zonder Belgisch diploma steeg sterk bij de vrouwen: voor de Maghrebijns/Turkse vrouwen met 44% op 5 jaar (+562 eenheden), voor de dito mannen met slechts 9% (+408 eenheden). Deze sterke stijging greep zowel plaats onder de *jonge* nwwz Maghrebijns/Turkse vrouwen (inwijking van nieuwkomers), als bij de oudere Maghrebijns/Turkse vrouwen (stijging van werkloosheid, wellicht ook van de participatiegraad van vrouwen die geen Belgisch diploma bezitten).

Tabel 4A – EVOLUTIE VAN HET AANTAL NIET-WERKENDE WERKZOEKENDEN 1996-2001**EINDE DECEMBER VAN ELK JAAR**

JAAR	MANNEN							VROUWEN							MANNEN + VROUWEN						
	EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.-Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.-Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.-Turken		waarvan overige alloch.	
		aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.		aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.		aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.	aantal	% van nwwz.
1996	87.191	12.582	12,6 %	9.784	9,8 %	2.798	2,8 %	140.346	8.839	5,9 %	7.055	4,7 %	1.784	1,2 %	227.537	21.421	8,6 %	16.839	6,8 %	4.582	1,8 %
1997	81.346	12.695	13,5 %	9.993	10,6 %	2.702	2,9 %	130.301	9.267	6,6 %	7.449	5,3 %	1.818	1,3 %	211.647	21.962	9,4 %	17.442	7,5 %	4.520	1,9 %
1998	72.182	12.256	14,5 %	9.490	11,2 %	2.766	3,3 %	110.742	9.685	8,0 %	7.582	6,3 %	2.103	1,7 %	182.924	21.941	10,7 %	17.072	8,3 %	4.869	2,4 %
1999	62.714	12.227	16,3 %	9.029	12,0 %	3.198	4,3 %	95.462	10.046	9,5 %	7.554	7,2 %	2.492	2,4 %	158.176	22.273	12,3 %	16.583	9,2 %	5.690	3,2 %
2000	54.514	13.424	19,8 %	8.582	12,6 %	4.842	7,1 %	80.939	10.708	11,7 %	7.131	7,8 %	3.577	3,9 %	135.453	24.132	15,1 %	15.713	9,8 %	8.419	5,3 %
2001	66.585	15.776	19,2 %	10.775	13,1 %	5.001	6,1 %	85.178	12.028	12,4 %	8.226	8,5 %	3.802	3,9 %	151.763	27.804	15,5 %	19.001	10,6 %	8.803	4,9 %
evolutie 2001/2000	122,1%	117,5%		125,6%		103,3%		105,2%	112,3%		115,4%		106,3%		112,0%	115,2%		120,9%		104,6%	
evolutie 2001/1996	76,4%	125,4%		110,1%		178,7%		60,7%	136,1%		116,6%		213,1%		66,7%	129,8%		112,8%		192,1%	

Tabel 4B - EVOLUTIE VAN HET AANTAL NIET-WERKENDE WERKZOEKENDE 1996-2001 (inclusief schatting voor overige allochtonen)**EINDE DECEMBER VAN ELK JAAR**

Jaar	MANNEN							VROUWEN							MANNEN + VROUWEN						
	EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.	
		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.
1996	87.043	12.730	12.8 %	9.783	9.8 %	2.947	3.0 %	140.183	9.002	6.0 %	7.054	4.7 %	1.948	1.3 %	227.226	21.732	8.7 %	16.837	6.8 %	4.895	2.0 %
1997	81.156	12.885	13.7 %	9.992	10.6 %	2.893	3.1 %	130.046	9.522	6.8 %	7.449	5.3 %	2.073	1.5 %	211.202	22.407	9.6 %	17.441	7.5 %	4.966	2.1 %
1998	71.973	12.465	14.8 %	9.490	11.2 %	2.975	3.5 %	110.415	10.012	8.3 %	7.581	6.3 %	2.431	2.0 %	182.388	22.477	11.0 %	17.071	8.3 %	5.406	2.6 %
1999	62.488	12.453	16.6 %	9.029	12.0 %	3.424	4.6 %	95.104	10.404	9.9 %	7.553	7.2 %	2.851	2.7 %	157.592	22.857	12.7 %	16.582	9.2 %	6.275	3.5 %
2000	54.209	13.729	20.2 %	8.582	12.6 %	5.147	7.6 %	80.501	11.146	12.2 %	7.131	7.8 %	4.015	4.4 %	134.710	24.875	15.6 %	15.713	9.8 %	9.162	5.7 %
2001	65.685	16.676	20.2 %	10.773	13.1 %	5.903	7.2 %	84.291	12.915	13.3 %	8.226	8.5 %	4.689	4.8 %	149.976	29.591	16.5 %	18.999	10.6 %	10.592	5.9 %
evolutie 2001/2000	121,2%	121,5%		125,5%		114,7%		104,7%	115,9%		115,4%		116,8%		111,3%	119,0%		120,9%		115,6%	
evolutie 2001/1996	75,5%	131,0%		110,1%		200,3%		60,1%	143,5%		116,6%		240,7%		66,0%	136,2%		112,8%		216,4%	

Tabel 5A - EVOLUTIE VAN HET AANTAL UITKERINGSGERECHTIGDE VOLLEDIG WERKLOZE WERKZOEKENDEN 1996-2001**EINDE DECEMBER VAN ELK JAAR**

JAAR	MANNEN							VROUWEN							MANNEN + VROUWEN						
	EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.	
		aantal	% van uvw's.	aantal	% van uvw's.	aantal	% van uvw's.		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.		aantal	% van uvw's	aantal	% van uvw's	aantal	% van uvw's
1996	67.492	8.521	11.2 %	7.426	9.8 %	1.095	1.4 %	112.111	5.838	4.9 %	5.295	4.5 %	543	0.5 %	179.603	14.359	7.4 %	12.721	6.6 %	1.638	0.8 %
1997	63.668	8.799	12.1 %	7.686	10.6 %	1.113	1.5 %	106.122	6.362	5.7 %	5.785	5.1 %	577	0.5 %	169.790	15.161	8.2 %	13.471	7.3 %	1.690	0.9 %
1998	55.276	8.373	13.2 %	7.301	11.5 %	1.072	1.7 %	89.749	6.536	6.8 %	5.906	6.1 %	630	0.7 %	145.025	14.909	9.3 %	13.207	8.3 %	1.702	1.1 %
1999	47.866	8.088	14.5 %	6.975	12.5 %	1.113	2.0 %	77.053	6.577	7.9 %	5.869	7.0 %	708	0.8 %	124.919	14.665	10.5 %	12.844	9.2 %	1.821	1.3 %
2000	40.376	6.834	14.5 %	5.834	12.4 %	1.000	2.1 %	63.663	5.998	8.6 %	5.353	7.7 %	645	0.9 %	104.039	12.832	11.0 %	11.187	9.6 %	1.645	1.4 %
2001	46.239	8.146	15.0 %	7.183	13.2 %	963	1.8 %	63.952	6.495	9.2 %	5.876	8.3 %	619	0.9 %	110.191	14.641	11.7 %	13.059	10.5 %	1.582	1.3 %
evolutie 2001/2000	114,5%	119,2%		123,1%		96,3%		100,5%	108,3%		109,8%		96,0%		105,9%	114,1%		116,7%		96,2%	
evolutie 2001/1996	68,5%	95,6%		96,7%		87,9%		57,0%	111,3%		111,0%		114,0%		61,4%	102,0%		102,7%		96,6%	

Tabel 5B - EVOLUTIE AANTAL UITKERINGSGERECHTIGDE VOLLEDIG WERKLOZE WERKZOEKENDEN 1996-2001
(inclusief schatting overige allochtonen)

EINDE DECEMBER VAN ELK JAAR

Jaar	MANNEN							VROUWEN							MANNEN + VROUWEN							
	EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		EU'ers	totaal allochtonen		waarvan Maghreb.- Turken		waarvan overige alloch.		
		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.		aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	aantal	% van wz.	
1996	67.412	8.601	11.3 %	7.426	9.8 %	1.175	1.5 %	112.030	5.919	5.0 %	5.295	4.5 %	624	0.5 %	179.442	14.520	7.5 %	12.721	6.6 %	1.799	0.9 %	
1997	63.552	8.915	12.3 %	7.686	10.6 %	1.229	1.7 %	105.999	6.485	5.8 %	5.785	5.1 %	700	0.6 %	169.551	15.400	8.3 %	13.471	7.3 %	1.929	1.0 %	
1998	55.136	8.513	13.4 %	7.301	11.5 %	1.212	1.9 %	89.580	6.705	7.0 %	5.905	6.1 %	800	0.8 %	144.716	15.218	9.5 %	13.206	8.3 %	2.012	1.3 %	
1999	47.733	8.221	14.7 %	6.975	12.5 %	1.246	2.2 %	76.875	6.755	8.1 %	5.869	7.0 %	886	1.1 %	124.608	14.976	10.7 %	12.844	9.2 %	2.132	1.5 %	
2000	40.224	6.986	14.8 %	5.834	12.4 %	1.152	2.4 %	63.459	6.202	8.9 %	5.353	7.7 %	849	1.2 %	103.683	13.188	11.3 %	11.187	9.6 %	2.001	1.7 %	
2001	45.805	8.580	15.8 %	7.183	13.2 %	1.397	2.6 %	63.572	6.875	9.8 %	5.876	8.3 %	999	1.4 %	109.377	15.455	12.4 %	13.059	10.5 %	2.396	1.9 %	
evolutie 2001/2000	113,9%	122,8%		123,1%		121,3%		100,2%	110,9%		109,8%		117,7%		105,5%	117,2%		116,7%		119,7%		
evolutie 2001/1996	67,9%	99,8%		96,7%		118,9%		56,7%	116,2%		111,0%		160,1%		61,0%	106,4%		102,7%		133,2%		

2.2 Evolutie van het totaal aantal uitkeringsgerechtigde volledig werkzoekende werkzoekenden (uvw) 1996-2001 - tabel 5A en 5B

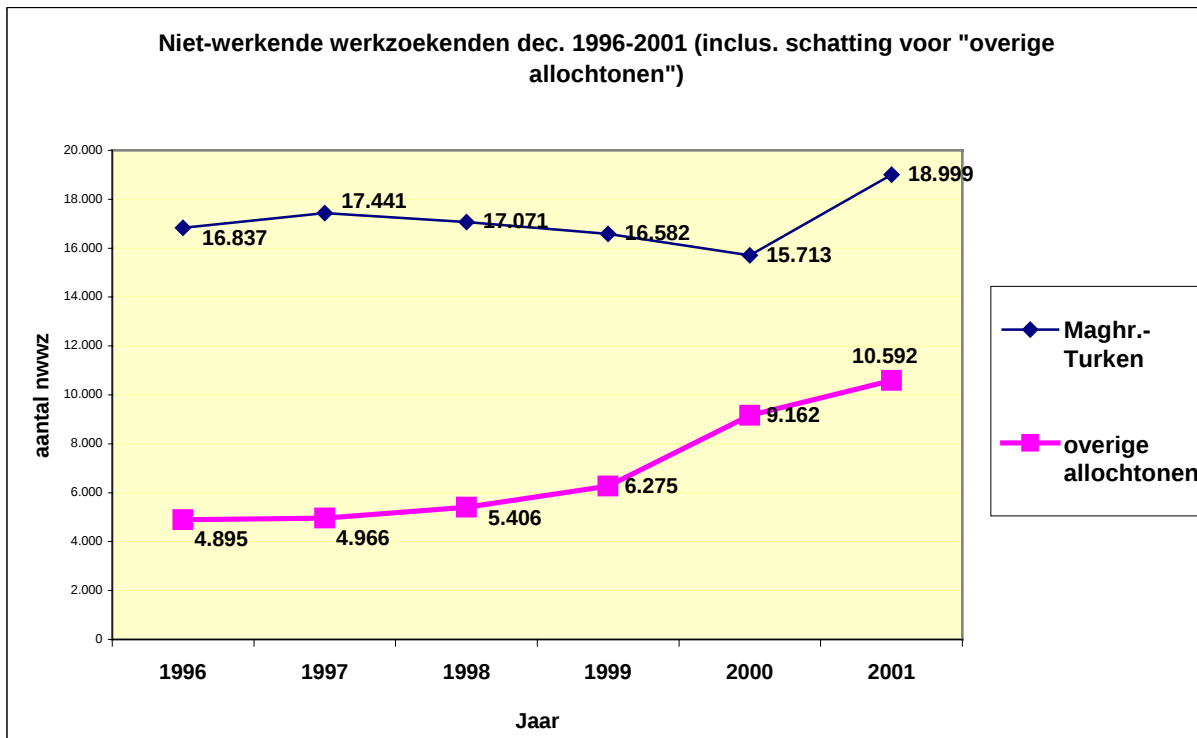
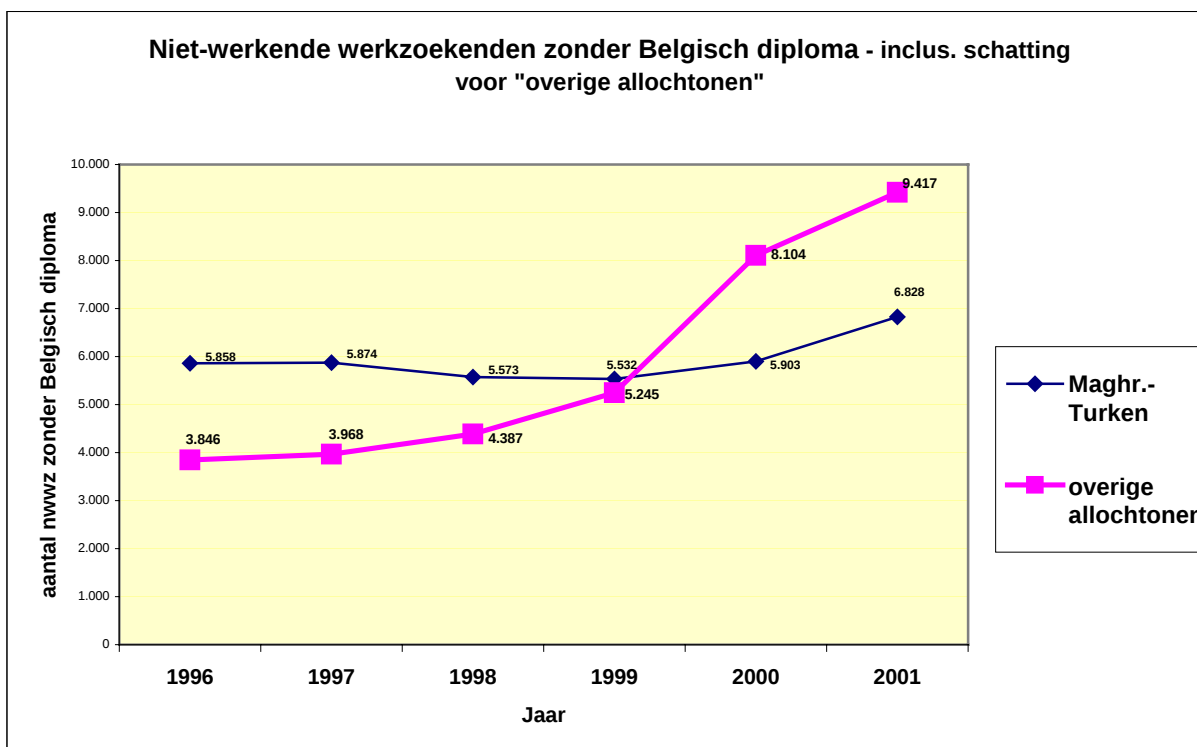
De evolutie van het aantal uvw's over de laatste 5 jaar is een stuk minder dramatisch dan als men alle nwwz telt, althans voor de *overige allochtonen*. Indien we ons baseren op de geschatte cijfers (tabel 4B) dan blijkt dat het aantal *overige allochtone* nwwz de afgelopen 5 jaar steeg met 116,4%, het aantal *overige allochtone* uvw's echter met slechts 33,2% (tabel 5B). Terwijl het aandeel van de overige allochtonen in het aantal nwwz in 2001 5,9% bedroeg, was dit aandeel onder de uvw's niet hoger dan 1,9%. Zoals eerder opgemerkt heeft dit te maken met de eerder recente inwijking van de overige allochtonen: 89% van hen staat bij de VDAB ingeschreven "zonder Belgisch diploma". Bij Maghrebijnen en Turken is dit slechts het geval voor 36%. De werkloosheidsreglementering (aantal gewerkte dagen, toegang tot wachtgeld voor schoolverlaters,...) verspert voor velen onder hen de toegang tot een uitkering. De regulariseringscampagne van 2000 heeft bovendien het aantal inschrijvingen om administratieve redenen van vrije werkzoekenden de hoogte ingedreven.

Een en ander betekent echter dat er heel wat reserve opgesloten zit in deze overige allochtone nog-niet-uitkeringsgerechtigden, en dat men dus kan verwachten dat in de toekomst hun aantal onder de uvw's verder zal toenemen.

2.3 Evolutie: conclusie

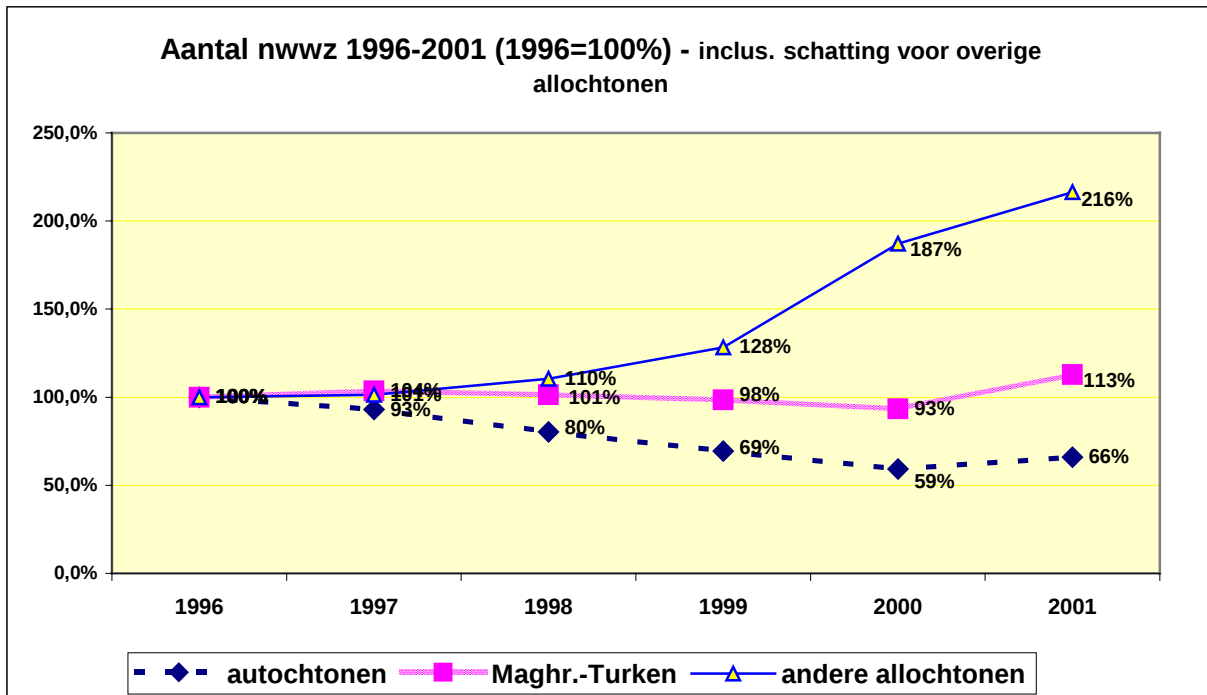
Volgende grafieken geven aan dat de evolutie sinds 1996 gekenmerkt blijft door een trend van relatief stijgende aandelen van de allochtone werkloosheid, waarbij vooral nieuwe groepen allochtonen, niet afkomstig uit de traditionele immigratielanden (Maghreb en Turkije), naar voor treden. Ook het afgelopen jaar, toen de *autochtone* cijfers voor het eerst sinds jaren opnieuw stegen, bleef er globaal genomen een discrepantie bestaan tussen de evolutie van autochtone en allochtone werkzoekendencijfers.

Grafiek 1 en 2 bewijzen dat de stijging zich op lange termijn minder voordoet bij de Maghrebijnen/Turken, dan wel bij de overige allochtonen uit nieuwe migratielanden, en meer bepaald bij de nieuwkomers onder hen (overige allochtonen zonder Belgisch diploma).

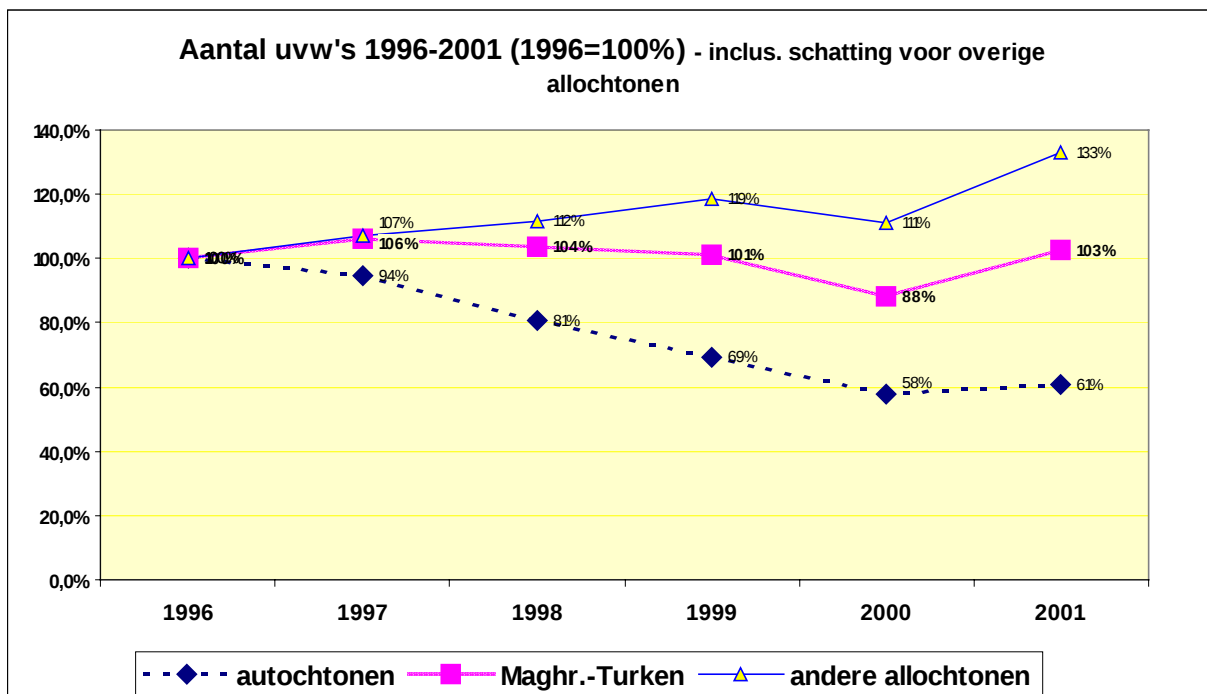
Grafiek 1- Aantallen allochtone niet-werkende werkzoekenden naar nationale groep

Grafiek 2 - Allochtone nwwz zonder Belgisch diploma, naar nationale groep

Grafieken 3 en 4 geven de procentuele evolutie sinds 1996.

Grafiek 3 – Nwwz, naar nationale groep (1996=100)

Grafiek 4 – Uvw, naar nationale groep (1996=100)

3 Toestand op 31.12.2001 per gemeente

Bijlage 2 geeft een overzicht van de aantallen allochtone nwwz voor de belangrijkste gemeenten, met een uitsplitsing naar geslacht, leeftijd (-30 jaar en 30+), herkomst (Maghreb/Turkije of overige allochtonen) en nationaliteit (al dan niet "genaturaliseerd").

De gemeenten met de hoogste aandelen allochtonen binnen het totaal aantal nwwz zijn: Heusden-Zolder (42,8%), (Genk (38,6%), Beringen (38,3%), Antwerpen (37,0%), Mechelen (34,3%), Lokeren (31,7%), Vilvoorde (29,2%), Houthalen-Helchteren (29,1%), Willebroek (28,9%), Sint-Niklaas (27,9%), Maasmechelen (27,5%), Gent (26,5%), Leopoldsburg (25,9%).

Het aandeel van de Maghrebijnen/Turken binnen de allochtone groep is vrij hoog (86% of meer) in Beringen, Genk, Houthalen-Helchteren, Maasmechelen, Maaseik en Lokeren. In Antwerpen, Gent en Sint-Niklaas daarentegen zijn minder dan 70% van de allochtone nwwz van Maghrebijns/Turkse herkomst. In de meeste Limburgse gemeenten ligt het aandeel van de vrouwen onder de allochtone nwwz vrij hoog (rond de 50%).

De naturalisatiepercentages voor jonge Maghrebijnen/Turken (-30 jaar) lopen sterk uiteen: van meestal meer dan 70% in de meeste Limburgse gemeenten, tot slechts 45-55% in Antwerpen, Mechelen, Lokeren, Gent, Sint-Niklaas. De kleine Maghrebijns/Turkse gemeenschap in Oostende is een geval apart: zo goed als alle 72 Maghrebijns/Turkse nwwz bezitten er de Belgische nationaliteit.

Besluit

De bijdrage van de VDAB bij het ICEM-rapport voor vorig jaar bevatte volgende paragraaf: "De spontane marktkrachten konden de relatieve achterstelling van de Maghrebijnen en Turken op de arbeidsmarkt nog niet ombuigen, hoewel voor de mannen de beweging is ingezet. Het jaar 2000 bracht dus toch een kentering ten goede voor de "gesetelde" mannen van Maghrebijnse en Turkse origine. Wellicht zijn o.m. een aantal positieve maatregelen hieraan niet vreemd. Omgekeerd kan men vrezen dat een teruggang van de conjunctuur, zonder krachtige positieve tegenacties, de werkloosheid onder Maghrebijnen en Turken zowel in absolute als in relatieve termen opnieuw zal doen opflakkeren. De nieuwe immigratiegolf komt daar bovenop, en stelt het arbeidsmarktbeleid voor nieuwe uitdagingen".

We stellen vast dat de teruggang van de conjunctuur op de arbeidsmarkt in 2001 inderdaad geleid heeft tot deze verslechtering van de situatie voor de allochtone werknemers.

Bijlage 1 – Vlaamse Gewest– einde december van elk jaar								
Niet-werkende werkzoekenden								
Geslacht -leeftijd		totaal nwwz	waarvan allochtonen		waarvan Maghreb.-Turken		waarvan Maghreb.-Turken met EU- nationaliteit	
			aantal	% van nwwz.	aantal	% van allocht.	aantal	% van Maghr.- Turken
1996	- 25 jaar	62.201	7.206	11.6 %	6.427	89.2 %	2.574	40.0 %
	25-29 jaar	38.825	4.588	11.8 %	3.578	78.0 %	922	25.8 %
	30-39 jaar	70.121	6.242	8.9 %	4.431	71.0 %	768	17.3 %
	40-49 jaar	61.754	3.009	4.9 %	2.177	72.3 %	389	17.9 %
	50 +	16.057	376	2.3 %	226	60.1 %	61	27.0 %
	TOTAAL	248.958	21.421	8.6 %	16.839	78.6 %	4.714	28.0 %
1997	- 25 jaar	57.342	7.453	13.0 %	6.698	89.9 %	3.151	47.0 %
	25-29 jaar	35.078	4.581	13.1 %	3.636	79.4 %	1.183	32.5 %
	30-39 jaar	65.316	6.409	9.8 %	4.576	71.4 %	974	21.3 %
	40-49 jaar	60.606	3.132	5.2 %	2.310	73.8 %	453	19.6 %
	50 +	15.267	387	2.5 %	222	57.4 %	63	28.4 %
	TOTAAL	233.609	21.962	9.4 %	17.442	79.4 %	5.824	33.4 %
1998	- 25 jaar	51.377	7.491	14.6 %	6.679	89.2 %	3.465	51.9 %
	25-29 jaar	29.770	4.524	15.2 %	3.480	76.9 %	1.195	34.3 %
	30-39 jaar	55.135	6.271	11.4 %	4.361	69.5 %	1.032	23.7 %
	40-49 jaar	54.019	3.284	6.1 %	2.342	71.3 %	495	21.1 %
	50 +	14.564	371	2.5 %	210	56.6 %	76	36.2 %
	TOTAAL	204.865	21.941	10.7 %	17.072	77.8 %	6.263	36.7 %
1999	- 25 jaar	42.645	6.978	16.4 %	6.038	86.5 %	3.397	56.3 %
	25-29 jaar	25.566	4.694	18.4 %	3.526	75.1 %	1.349	38.3 %
	30-39 jaar	49.147	6.787	13.8 %	4.467	65.8 %	1.160	26.0 %
	40-49 jaar	49.208	3.395	6.9 %	2.366	69.7 %	539	22.8 %
	50 +	13.883	419	3.0 %	186	44.4 %	57	30.6 %
	TOTAAL	180.449	22.273	12.3 %	16.583	74.5 %	6.502	39.2 %
2000	- 25 jaar	37.950	6.450	17.0 %	5.191	80.5 %	3.107	59.9 %
	25-29 jaar	21.666	4.991	23.0 %	3.344	67.0 %	1.345	40.2 %
	30-39 jaar	43.469	8.013	18.4 %	4.499	56.1 %	1.260	28.0 %
	40-49 jaar	44.016	4.101	9.3 %	2.459	60.0 %	599	24.4 %
	50 +	12.484	577	4.6 %	220	38.1 %	63	28.6 %
	TOTAAL	159.585	24.132	15.1 %	15.713	65.1 %	6.374	40.6 %
2001	- 25 jaar	44.966	7.851	17.5 %	6.491	82.7 %	4.450	68.6 %
	25-29 jaar	26.218	5.808	22.2 %	4.090	70.4 %	2.049	50.1 %
	30-39 jaar	48.642	9.039	18.6 %	5.434	60.1 %	2.069	38.1 %
	40-49 jaar	45.651	4.467	9.8 %	2.737	61.3 %	863	31.5 %
	50 +	14.090	639	4.5 %	249	39.0 %	106	42.6 %
	TOTAAL	179.567	27.804	15.5 %	19.001	68.3 %	9.537	50.2 %

Bijlage 2 - Niet-werkende werkzoekende allochtonen voor sommige gemeenten 31.12.2001 (inclusief cursisten in training en opleiding)							
Gemeente	leeftijd	totaal allochtonen			Maghreb./Turken		
		aantal	% van nwwz	waarvan vrouwen	aantal	% van allochtonen	waarvan "genaturaliseerd."
ANTWERPEN	-30	4.893	44.6 %	46.1 %	3.661	74.8 %	50.2 %
	30+	5.317	31.9 %	33.0 %	2.936	55.2 %	25.1 %
	totaal	10.210	37.0 %	39.3 %	6.597	64.6 %	39.0 %
BOOM	-30	71	34.1 %	40.8 %	48	67.6 %	66.7 %
	30+	47	20.1 %	40.4 %	29	61.7 %	27.6 %
	totaal	118	26.7 %	40.7 %	77	65.3 %	51.9 %
KONTICH	-30	29	15.2 %	41.4 %	21	72.4 %	52.4 %
	30+	32	11.4 %	21.9 %	10	31.3 %	40.0 %
	totaal	61	13.0 %	31.1 %	31	50.8 %	48.4 %
MORTSEL	-30	32	10.7 %	53.1 %	21	65.6 %	57.1 %
	30+	29	7.0 %	41.4 %	9	31.0 %	44.4 %
	totaal	61	8.5 %	47.5 %	30	49.2 %	53.3 %
LIER	-30	70	18.6 %	44.3 %	56	80.0 %	66.1 %
	30+	67	11.0 %	34.3 %	45	67.2 %	24.4 %
	totaal	137	13.9 %	39.4 %	101	73.7 %	47.5 %
MECHELEN	-30	597	41.3 %	42.7 %	498	83.4 %	51.4 %
	30+	554	29.0 %	24.0 %	412	74.4 %	31.3 %
	totaal	1.151	34.3 %	33.7 %	910	79.1 %	42.3 %
WILLEBROEK	-30	105	39.2 %	54.3 %	82	78.1 %	57.3 %
	30+	89	22.1 %	42.7 %	70	78.7 %	37.1 %
	totaal	194	28.9 %	49.0 %	152	78.4 %	48.0 %
GEEL	-30	25	5.9 %	32.0 %	13	52.0 %	61.5 %
	30+	51	7.7 %	39.2 %	23	45.1 %	43.5 %
	totaal	76	7.0 %	36.8 %	36	47.4 %	50.0 %
MOL	-30	56	13.9 %	62.5 %	48	85.7 %	56.3 %
	30+	48	7.7 %	45.8 %	31	64.6 %	25.8 %
	totaal	104	10.1 %	54.8 %	79	76.0 %	44.3 %
TURNHOUT	-30	94	12.4 %	43.6 %	46	48.9 %	50.0 %
	30+	110	9.5 %	30.9 %	32	29.1 %	31.3 %
	totaal	204	10.7 %	36.8 %	78	38.2 %	42.3 %
ASSE	-30	52	21.1 %	59.6 %	21	40.4 %	85.7 %
	30+	105	22.7 %	59.0 %	52	49.5 %	71.2 %
	totaal	157	22.1 %	59.2 %	73	46.5 %	75.3 %
DILBEEK	-30	36	13.0 %	72.2 %	23	63.9 %	82.6 %
	30+	68	13.0 %	48.5 %	35	51.5 %	65.7 %
	totaal	104	13.0 %	56.7 %	58	55.8 %	72.4 %
GRIMBERGEN	-30	38	13.3 %	71.1 %	26	68.4 %	53.8 %
	30+	56	9.9 %	53.6 %	33	58.9 %	57.6 %
	totaal	94	11.0 %	60.6 %	59	62.8 %	55.9 %

Bijlage 2 – (vervolg) Niet-werkende werkzoekende allochtonen voor sommige gemeenten 31.12.2001 (inclusief in T&O)							
Gemeente	leeftijd	totaal allochtonen			Maghreb./Turken		
		aantal	% van nwwz	waarvan vrouwen	aantal	% van allochtonen	waarvan "genaturaliseerd."
HALLE	-30	48	13.1 %	54.2 %	32	66.7 %	40.6 %
	30+	63	11.8 %	49.2 %	29	46.0 %	69.0 %
	totaal	111	12.3 %	51.4 %	61	55.0 %	54.1 %
ST.-PIETERS-LEEUV	-30	29	10.8 %	62.1 %	24	82.8 %	87.5 %
	30+	60	11.8 %	58.3 %	36	60.0 %	52.8 %
	totaal	89	11.4 %	59.6 %	60	67.4 %	66.7 %
VILVOORDE	-30	153	32.0 %	50.3 %	129	84.3 %	61.2 %
	30+	209	27.5 %	47.8 %	156	74.6 %	35.9 %
	totaal	362	29.2 %	48.9 %	285	78.7 %	47.4 %
ZAVENTEM	-30	45	18.6 %	53.3 %	34	75.6 %	61.8 %
	30+	73	15.5 %	38.4 %	40	54.8 %	67.5 %
	totaal	118	16.6 %	44.1 %	74	62.7 %	64.9 %
DIEST	-30	91	26.8 %	49.5 %	79	86.8 %	62.0 %
	30+	68	16.8 %	51.5 %	42	61.8 %	33.3 %
	totaal	159	21.3 %	50.3 %	121	76.1 %	52.1 %
LEUVEN	-30	319	19.6 %	37.0 %	122	38.2 %	56.6 %
	30+	330	19.3 %	29.1 %	101	30.6 %	34.7 %
	totaal	649	19.4 %	33.0 %	223	34.4 %	46.6 %
TIENEN	-30	41	12.0 %	61.0 %	16	39.0 %	43.8 %
	30+	64	10.8 %	34.4 %	14	21.9 %	28.6 %
	totaal	105	11.2 %	44.8 %	30	28.6 %	36.7 %
BRUGGE	-30	95	6.2 %	48.4 %	38	40.0 %	55.3 %
	30+	157	7.0 %	44.6 %	39	24.8 %	53.8 %
	totaal	252	6.7 %	46.0 %	77	30.6 %	54.5 %
IEPER	-30	33	6.6 %	51.5 %	11	33.3 %	90.9 %
	30+	44	7.8 %	47.7 %	5	11.4 %	40.0 %
	totaal	77	7.2 %	49.4 %	16	20.8 %	75.0 %
KORTRIJK	-30	173	17.9 %	34.1 %	91	52.6 %	52.7 %
	30+	248	17.1 %	27.8 %	125	50.4 %	41.6 %
	totaal	421	17.4 %	30.4 %	216	51.3 %	46.3 %
MENEN	-30	37	8.6 %	48.6 %	18	48.6 %	77.8 %
	30+	48	8.9 %	45.8 %	20	41.7 %	75.0 %
	totaal	85	8.8 %	47.1 %	38	44.7 %	76.3 %
WAREGEM	-30	49	16.0 %	42.9 %	43	87.8 %	60.5 %
	30+	56	13.9 %	35.7 %	42	75.0 %	42.9 %
	totaal	105	14.8 %	39.0 %	85	81.0 %	51.8 %
OOSTENDE	-30	128	10.1 %	42.2 %	35	27.3 %	94.3 %
	30+	185	9.2 %	35.7 %	37	20.0 %	75.7 %
	totaal	313	9.5 %	38.3 %	72	23.0 %	84.7 %

Bijlage 2 – (vervolg) Niet-werkende werkzoekende allochtonen voor sommige gemeenten 31.12.2001 (inclusief in T&O)							
Gemeente	leeftijd	totaal allochtonen			Maghreb./Turken		
		aantal	% van nwwz	waarvan vrouwen	aantal	% van allochtonen	waarvan "genaturaliseerd."
ROESELARE	-30	70	10.6 %	48.6 %	20	28.6 %	65.0 %
	30+	106	12.4 %	35.8 %	28	26.4 %	50.0 %
	totaal	176	11.6 %	40.9 %	48	27.3 %	56.3 %
AALST	-30	119	10.7 %	52.9 %	76	63.9 %	63.2 %
	30+	154	9.2 %	55.2 %	91	59.1 %	37.4 %
	totaal	273	9.8 %	54.2 %	167	61.2 %	49.1 %
DENDERMONDE	-30	57	10.6 %	36.8 %	34	59.6 %	64.7 %
	30+	75	9.0 %	45.3 %	29	38.7 %	55.2 %
	totaal	132	9.6 %	41.7 %	63	47.7 %	60.3 %
HAMME	-30	54	20.2 %	64.8 %	51	94.4 %	66.7 %
	30+	33	8.6 %	24.2 %	29	87.9 %	44.8 %
	totaal	87	13.3 %	49.4 %	80	92.0 %	58.8 %
WETTEREN	-30	38	13.2 %	57.9 %	30	78.9 %	66.7 %
	30+	29	7.7 %	41.4 %	18	62.1 %	38.9 %
	totaal	67	10.1 %	50.7 %	48	71.6 %	56.3 %
ZELE	-30	68	29.3 %	61.8 %	64	94.1 %	67.2 %
	30+	51	14.2 %	58.8 %	50	98.0 %	32.0 %
	totaal	119	20.2 %	60.5 %	114	95.8 %	51.8 %
GENT	-30	1.737	28.3 %	48.6 %	1.333	76.7 %	59.9 %
	30+	1.995	25.2 %	40.2 %	1.233	61.8 %	32.5 %
	totaal	3.732	26.5 %	44.1 %	2.566	68.8 %	46.8 %
RONSE	-30	127	23.3 %	52.8 %	116	91.3 %	82.8 %
	30+	131	17.8 %	41.2 %	101	77.1 %	41.6 %
	totaal	258	20.2 %	46.9 %	217	84.1 %	63.6 %
BEVEREN-WAAS	-30	22	5.3 %	45.5 %	4	18.2 %	100.0 %
	30+	50	7.9 %	44.0 %	15	30.0 %	46.7 %
	totaal	72	6.9 %	44.4 %	19	26.4 %	57.9 %
LOKEREN	-30	241	40.5 %	50.6 %	229	95.0 %	56.3 %
	30+	177	24.5 %	27.7 %	147	83.1 %	29.3 %
	totaal	418	31.7 %	40.9 %	376	90.0 %	45.7 %
ST.-NIKLAAS	-30	363	33.2 %	49.0 %	274	75.5 %	61.3 %
	30+	320	23.6 %	35.0 %	180	56.3 %	25.6 %
	totaal	683	27.9 %	42.5 %	454	66.5 %	47.1 %
TEMSE	-30	108	30.9 %	49.1 %	101	93.5 %	78.2 %
	30+	95	18.4 %	36.8 %	73	76.8 %	42.5 %
	totaal	203	23.5 %	43.3 %	174	85.7 %	63.2 %
BERINGEN	-30	448	51.1 %	52.5 %	441	98.4 %	78.0 %
	30+	180	23.6 %	44.4 %	166	92.2 %	43.4 %
	totaal	628	38.3 %	50.2 %	607	96.7 %	68.5 %

Bijlage 2 – (vervolg) Niet-werkende werkzoekende allochtonen voor sommige gemeenten 31.12.2001 (inclusief in T&O)						
Gemeente	leeftijd	totaal allochtonen			Maghreb./Turken	
		aantal	% van nwwz	waarvan vrouwen	aantal	% van allochtonen "genaturaliseerd."
GENK	-30	800	45.6 %	53.9 %	780	97.5 %
	30+	559	28.5 %	39.7 %	528	94.5 %
	totaal	1.359	36.6 %	48.1 %	1.308	96.2 %
HASSELT	-30	230	19.7 %	48.7 %	155	67.4 %
	30+	247	15.7 %	34.4 %	109	44.1 %
	totaal	477	17.4 %	41.3 %	264	55.3 %
LEOPOLDSBURG	-30	71	34.1 %	56.3 %	60	84.5 %
	30+	57	19.9 %	54.4 %	35	61.4 %
	totaal	128	25.9 %	55.5 %	95	74.2 %
ST.-TRUIDEN	-30	32	6.6 %	37.5 %	9	28.1 %
	30+	61	8.5 %	34.4 %	12	19.7 %
	totaal	93	7.8 %	35.5 %	21	22.6 %
TESSENDERLO	-30	43	14.3 %	67.4 %	40	93.0 %
	30+	18	5.4 %	33.3 %	17	94.4 %
	totaal	61	9.6 %	57.4 %	57	93.4 %
HEUSDEN-ZOLDER	-30	414	53.3 %	50.7 %	406	98.1 %
	30+	211	30.9 %	43.1 %	202	95.7 %
	totaal	625	42.8 %	48.2 %	608	97.3 %
LOMMEL	-30	49	15.8 %	59.2 %	44	89.8 %
	30+	30	5.8 %	40.0 %	21	70.0 %
	totaal	79	9.6 %	51.9 %	65	82.3 %
MAASEIK	-30	56	18.8 %	51.8 %	51	91.1 %
	30+	34	6.9 %	32.4 %	27	79.4 %
	totaal	90	11.3 %	44.4 %	78	86.7 %
HOUTHALEN- HELCHTEREN	-30	236	38.4 %	55.9 %	222	94.1 %
	30+	155	21.3 %	40.6 %	134	86.5 %
	totaal	391	29.1 %	49.9 %	356	91.0 %
DILSEN- STOKKEM	-30	40	16.4 %	45.0 %	35	87.5 %
	30+	55	11.0 %	56.4 %	44	80.0 %
	totaal	95	12.8 %	51.6 %	79	83.2 %
BILZEN	-30	64	14.3 %	54.7 %	50	78.1 %
	30+	63	10.6 %	47.6 %	28	44.4 %
	totaal	127	12.2 %	51.2 %	78	61.4 %
MAASMECHELEN	-30	351	37.0 %	54.4 %	345	98.3 %
	30+	231	19.7 %	38.5 %	212	91.8 %
	totaal	582	27.5 %	48.1 %	557	95.7 %
Totaal geselecteerde gemeenten	-30	13.177	29.0 %	48.3 %	10.206	77.5 %
	30+	13.295	21.0 %	36.5 %	7.932	59.7 %

totaal	26.472	24.3 %	42.4 %	18.138	68.5 %	49.3 %
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

WELZIJN

Het werken aan een effectieve toegang voor etnisch-culturele minderheden tot de welzijnsvoorzieningen is en blijft een beleidsprioriteit voor de welzijnssector. Het minderhedendecreet en het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid laten toe om specifieke acties in dit kader te financieren. Daarnaast kunnen de sectoren op eigen initiatief of hierin gestimuleerd vanuit het minderhedenbeleid initiatieven nemen om hun dienstverlening toegankelijker te maken. Welke inspanningen er in 2001 geleverd werden om toegangsdrempels voor etnisch-culturele minderheidsgroepen zichtbaar te maken en de welzijnsvoorzieningen te interculturaliseren wordt hieronder uiteengezet.

SPECIFIEKE MIDDELEN VOOR SPECIFIEKE ACTIES

Experimentele projectsubsidies

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 voorziet in artikel 43 dat ten minste 5% en ten hoogste 10% van het totale budget moet voorbehouden voor experimentele en vernieuwende initiatieven. In 2001 werden deze middelen georiënteerd naar de verdere ontwikkeling van het emancipatiebeleid op volgende terreinen:

- 1° het ontwikkelen van vernieuwende methodieken rond gezinsondersteuning die specifiek gericht zijn op etnisch-culturele minderheden
- 2° het ontwikkelen van buurt- en wijkinitiatieven waarbij in het kader van de integrale (= sectoroverschrijdende) jeugdhulpverlening de thuis-en leefomgeving van kinderen en jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen kan ondersteund worden
- 3° het ontwikkelen van initiatieven in het kader van het ouderenbeleid

Voor de uitvoering van concrete initiatieven werd beroep gedaan op de eigen organisaties van etnisch-culturele minderheden. Enkel de landelijke en de lokale eigen verenigingen respectievelijk erkend en gesubsidieerd volgens artikel 32 en 33 van het decreet van 19 april 1995 houdende de subsidiëring voor verenigingen voor volksontwikkeling, konden een aanvraag indienen. In het totaal werden er 45 projectaanvragen ingediend. Hiervan werden er 14 goedgekeurd voor een totaalbedrag van 421.419 euro. De helft van de goedgekeurde projecten richt zich op de gezinsondersteuning, 5 projecten situeren zich op het vlak van het ouderenbeleid en 2 op het vlak van de jeugdhulpverlening. Alle projecten zijn van start gegaan in oktober 2001 en lopen 1 jaar.

Experimentele subsidies 2001 – overzicht van de goedgekeurde projecten			
Organisatie	Gemeente	Onderwerp	Bedrag euro
Turkse Unie van België	Beringen	Interculturalisatie seniorennetwerk	44.621
CDF- Fed. van vooruitstrevende Turkse verenigingen	Sint-Amandsberg	Ouder worden in Sint-Amandsberg	32.226
Vereniging Ontwikkeling Emancipatie Moslims	Antwerpen	Een brug ts. oudervoorzieningen en allochtone ouderen: zorgen voor later	27.861
Almanar	Brussel	Ouder worden in Vlaanderen als allochtoon	37.184
Unie van Turkse verenigingen	Antwerpen	Seniorenwerking en de Turkse gemeenschap	37.184

Experimentele subsidies 2001 – overzicht van de goedgekeurde projecten			
Organisatie	Gemeente	Onderwerp	Bedrag euro
Dünya	Houthalen	Mantelzorg? Vrouwtelzorg	8.592
Turkse Unie van België	Beringen	Uitbouw experimenteel educatief centrum voor de Turkse gemeenschap	37.184
Nationaal Comité van Woonwagbewoners	Brussel	Directe hulp aan doortrekkers (woonwagbewoners)	9.519
Federatie Migrantenvrouwen Wereldvrouwen	Houthalen	Medet-foon	74.368
Federatie Migrantenvrouwen Wereldvrouwen	Houthalen	Vormingsreeks: niet alles is mij duidelijk in mijn relaties	13.237
Onder Ons	Brussel	Integratie wijkgericht emancipatiecentrum	29.747
Sanza Na Moyi	Kortrijk	Mozaik	9.916
Mesopotamië	Leuven	Ondersteuning participatieproces Koerdische jongeren	20.117
Associazioni Internazionali Federati	Genk	Wegwijs maken van migranten in het onderwijs en onderwijsdiensten	39.663
			421.419

Verslag van enkele emancipatieprojecten 2000

Hoe help ik mijn kind? Aanpassing en vertaling van een Turks opvoedingsprogramma - Mocef (Turkse Vrouwenvereniging Gent vzw)

Mocef startte als een opvoedingsondersteunend programma gericht op Turkse moeders met een kleuter in het laatste jaar van het kleuteronderwijs. Het programma bestaat uit twee delen en duurt 25 weken. In het eerste deel wordt de moeder ondersteund in de opvoeding van het kind door informatie over onderwerpen als ontwikkeling van het kind, gezonde voeding, discipline, enz... In het tweede deel wordt het kind ondersteund ter voorbereiding van het volgend schooljaar. Moeders krijgen elke week oefenmateriaal mee om door te werken met hun kinderen. Inmiddels is men ook gestart met een Magrebinse groep.

Er werd een ruime stuurgroep opgericht om het project inhoudelijk op te volgen. Deze stuurgroep heeft een aanzet gegeven om binnen het Gentse met verschillende instellingen en organisaties samenwerking en overleg rond opvoedingsondersteuning op te zetten op wijkniveau.

Op 26/10/2001 werd een studiedag georganiseerd om het aangepaste materiaal te bespreken, de effecten van het project bekend te maken en samenwerkingsmogelijkheden op lokaal en Europees niveau te onderzoeken. Zowel de studiedag als een kleinschalig onderzoek van een laatstejaars studente pedagogie wezen uit dat het project zowel voor de moeders als voor de kinderen zeer positieve effecten had.

Allochtone info- en hulptelefoon 'Medet-foon' (CAW Markant vzw)

Het project 'Medet-foon' startte vanuit een ruime stuurgroep met vertegenwoordigers uit het algemeen welzijnswerk, diverse integratiecentra en –diensten en het Steunpunt Allochtone meisjes en vrouwen. Het centrum voor algemeen welzijnswerk Markant, dat het project indiende, sloot een samenwerkingsovereenkomst af met het Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen om het project uit te voeren. Het uiteindelijke doel van het project is dat allochtonen met hun noden en problemen daadwerkelijk terecht kunnen binnen de diverse diensten en hulpverleningsinstanties.

Voor de meest kwetsbare en/of Turks- of Marokkaans sprekende allochtone mannen en vrouwen wil Medet-foon telefonische hulpverlening in eigen taal aanbieden door allochtone vrijwilligers. Daarnaast wordt informatie en advies over allerlei vormen van hulpverlening verstrekt. Op deze manier kan de telefoonlijn de toeleiding naar de reguliere hulpverleningscentra bevorderen.

Medet-foon werd op 15 mei 2001 operationeel. Momenteel opereert Medet-foon vanuit Antwerpen, maar voorziet het in een behoefte voor heel Vlaanderen en Brussel. Van bij de aanvang werden de oproepen geregistreerd, met de bedoeling de problematiek van de allochtone hulpvragers te inventariseren en knelpunten in de hulpverlening t.a.v. deze doelgroep bloot te leggen. Tussen 15 mei en eind oktober 2001 werden 256 oproepen geregistreerd. 57% van de bellers was hulpvrager en 43% was zelf hulpverlener. Medet-foon blijkt dan ook een belangrijke rol te spelen in het interculturaliseringsproces van de reguliere diensten. Een grote groep van de instellingen contacteerde Medet-foon voor consultatie over eigen cliënten. Een andere groep vroeg om vormingsmogelijkheden. Over de structurele inbedding van het initiatief in het algemeen welzijnswerk is men nog in onderhandeling.

Marokkanen aan zet (Federatie Marokkaanse Democratische Organisaties vzw)

Doel van het project was het uitwerken en organiseren van drie verschillende cursustrajecten teneinde via deskundigheidsbevordering de structuren van de Marokkaanse gemeenschap te versterken en de emancipatie van deze gemeenschap te bevorderen.

Het eerste traject was gericht op belangstellenden zonder specifieke voorkennis, en was gericht op algemene voorlichting over de maatschappelijke structuren (politieke instellingen, onderwijs, sociale zekerheid, enzovoort) en actuele sociale vraagstukken (de positie van Marokkaanse vrouwen en jongeren). Het tweede traject was onderverdeeld in een cursusreeks voor onervaren en een reeks voor ervaren kader- en bestuursleden. Er kwamen meer bestuurs- en organisatiegerichte onderwerpen aan bod, zoals beleidsplanning, taakverdeling, communicatietechnieken, efficiënt vergaderen en het opstellen van een begroting. Het derde traject bevatte cursussen over meer specifieke onderwerpen die op vraag van individuele organisaties werden ingericht. Er werd onder meer ingegaan op de VZW-wetgeving, de rol van de vakbonden, subsidieaanvragen, beleidsparticipatie en het minderhedenbeleid. De cursussen in de eerste twee trajecten werden door een twintigtal deelnemers bijgewoond, die in traject drie telkens door 5 à 10 cursisten

Interculturalisering in het Centrum Algemeen Welzijnswerk. Ondersteuning Thuiszorg voor allochtonen (CAW Bond Moyson)

Dit project werd opgezet om de participatie van de doelgroep aan de thuiszorg en de toegang tot hulpverlening van de algemene welzijnsvoorzieningen te bevorderen. Om deze doelstellingen te realiseren waren volgende instrumenten ingezet: infosessies, brochures, aanwerving van een ervaringsdeskundige-tolk en doorverwijzing in samenwerkingsverband met andere diensten en instellingen. Met de diensten werden afspraken gemaakt teneinde een goede doorstroming van de zorgvragers te bewerkstelligen. Om de individuele hulpvrager beter te bereiken werden de folders van de thuiszorgdiensten, een uitgebreide voorstellingstekst van het CAW en uitnodigingen voor infodagen vertaald. Typebrieven werden gepersonaliseerd. Er werden twee naslagwerkjes gemaakt (Nederlands-Turks) van de 'meest voorkomende woorden in het ziekenfonds' en 'juridische woorden'. Tijdens individuele contacten met cliënten bood men assistentie aan alle diensten van het ziekenfonds, met in hoofdzaak de thuiszorgdiensten en de loketfuncties. Samen met een medewerker van het CAW nam de ervaringsdeskundige-tolk ook actief deel aan de voorbereiding van een infoavond omtrent thuiszorg voor allochtonen. Zij nam binnen het ziekenfonds deel aan een werkgroep om de contacten met de allochtone bevolking structureel te verbeteren en de interne communicatie rond diverse culturen te optimaliseren.

Door de inbreng van de ervaringsdeskundige-tolk kwam een betere communicatie en een groter wederzijds vertrouwen tot stand. Problemen komen meer aan bod en een meer integrale hulpverlening kan geboden worden. Een betere communicatie en de aanwezigheid van een medewerkster van allochtone afkomst heeft ook een drempelverlagend effect. Door de initiatieven werden een groter aantal personen van Turkse origine bereikt dan voorheen ooit het geval was.

Impulsfonds voor het Migrantenbeleid 2001

Het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid valt onder de bevoegdheid van de federale regering. De verantwoordelijkheid ligt bij de Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid. Het fonds werd in 1991 opgericht om projecten te financieren in het kader van het integratiebeleid voor jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst. De kredieten zijn afkomstig van de nettowinst van de Nationale Loterij. 75% van het bedrag is voorbehouden aan projecten in de vijf grootste steden van het land (Brussel, Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi).

Voor 2001 besliste de federale ministerraad (BS 04.04.2001) om 7.424.411 euro ter beschikking te stellen van het Impulsfonds. De prioritaire actiezones bleven dezelfde als de vorige jaren en de volgende thematische prioriteiten werden afgebakend :

- de sociale en/of professionele inschakeling van jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst van 16 tot 25 jaar;
- investeringsuitgaven voor infrastructuur en aanleg van ruimten, die toegankelijk zijn voor het publiek, met een sportieve en socio-culturele bestemming ten behoeve van jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst van 6 tot 25 jaar;
- bestrijding van het schoolverzuim en het spijbelen bij jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst van 16 tot 25 jaar.

Verdeling van de middelen van het Impulsfonds 2001 voor Vlaanderen (in euro)	
Antwerpen	638.709
Gent	306.631
Brussel	698.509
Prioritaire zones in de rest van Vlaanderen	900.809
Totaal	2.546.659

In een mededeling aan de Vlaamse regering van 13 juli 2001 wordt voor het werkjaar 2002 een andere procedure voorgesteld waarbij de beslissingsbevoegdheid voor de Vlaamse projecten volledig op Vlaams niveau zal liggen.

Stimulansen vanuit Gelijke Kansen

Allochtone contactpersonen rond psychosociale hulpverlening – Kath. Hogeschool Limburg

In 2001 ondersteunde Gelijke Kansen in Vlaanderen het project ‘Allochtone contactpersonen rond psychosociale hulpverlening’ van de Katholieke Hogeschool Limburg voor een bedrag van ongeveer 6.200 euro. Via dit project wil men de hulpverleningsvoorzieningen in de regio West-Limburg beter bekend maken bij allochtone kansarme laaggeschoolde vrouwen door:

- Het vormen en trainen van (ervaringsdeskundige) vrouwen binnen de allochtone gemeenschap zelf die als referentiefiguren kunnen fungeren binnen hun buurt en familie. Als doorverwijzer kunnen zij dan positieve informatie geven over mogelijke hulpverleningsvoorzieningen waar men terecht kan bij opvoedings- of andere problemen. Daarnaast kunnen zij als bemiddelingsfiguur fungeren tussen de hulpverleningssector en de betrokken gezinnen.

- Het uitwerken van aangepaste methodieken en inhoud en om hulpverleningsvoorzieningen rond opvoeding en psychosociale problemen via de systematiek van het ervaringsleren bekend te maken bij laaggeschoolde allochtone vrouwen die het Nederlands amper of bijna niet machtig zijn en waarbij rekening wordt gehouden met de gevoeligheden en verschillen binnen de allochtone cultuur.
- Het opdoen van expertise in het vertrouwd maken van laaggeschoolde allochtone vrouwen met Vlaamse welzijnsvoorzieningen binnen de psychosociale hulpverlening met de bedoeling deze kennis en ervaringen via het multiplicatoreffect te verspreiden naar andere centra waar met allochtone vrouwen wordt gewerkt.
- Het stimuleren van verrijkende interculturele contacten tussen laaggeschoolde allochtone vrouwen en autochtone toekomstige hulpverleners (laatstejaarsstudenten graduaat orthopedagogie) met als doel een betere interculturele hulpverlening.

Colloquium ‘ Vrouwenstem - Naar een volwaardig burgerschap voor Maghrebijnse vrouwen

In 2001 financierde Gelijke Kansen in Vlaanderen eveneens het colloquium ‘ Vrouwenstem - Naar een volwaardig burgerschap voor Maghrebijnse vrouwen’ voor een bedrag van 5000 euro. Tijdens dit colloquium kwamen volgende onderwerpen aan bod: schijnhuwelijken, verstoting, ontvoerde kinderen en socio-culturele positie van de vrouw. Volgende doelstellingen stonden voorop:

- allochtone vrouwen weerbaar maken om hun problemen aan te pakken;
- allochtone vrouwen informatie verschaffen over welke juridische stappen zij kunnen zetten;
- de betrokken instanties inzicht bijbrengen opdat zij een positieve houding tegenover de behandelde problematiek zullen aannemen;
- een signaal geven aan de Vlaamse en federale overheid om de behandelde problematiek wettelijk te regelen en bij te sturen waar nodig;
- de allochtone gemeenschap sensibiliseren omtrent de rechten van de vrouw en de rol van allochtonenorganisaties hierin.

Van het colloquium zal een verslagboek gemaakt worden om enerzijds de vragen, noden en behoeften van de Maghrebijnse vrouwen in kaart te brengen en anderzijds de aanbevelingen, aangereikt in de werkgroepen, voor te stellen aan de bevoegde instanties en alle betrokken partners.

Taallessen Nederlands in Brussel

Art.56 §3 van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenning en subsidiëring van de centra en de diensten van het Vlaamse minderhedenbeleid van 14 juli 1998 bepaalt dat de minister, in overleg met de Vlaamse Gemeenschapscommissie, een toelage kan toekennen voor de organisatie en ondersteuning van de Nederlandse taallessen (NT2) in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

Net als het voorgaande jaar was er 74.368 euro op de begroting 2001 voorzien voor NT2 in Brussel. Daar het Centrum Nederlands voor Migranten vzw zijn activiteiten stopzette op 31/08/2001 en vervangen werd door vzw NT2 Brussel, werden de middelen als volgt verdeeld:

Organisatie	Bedrag in euro	Periode
Taallessen Nederlands aan jonge migranten	29.127	1.1.2001-31.12.2001
Centrum Nederlands voor Migranten	26.425	1.1.2001-31.8.2001
NT2 Brussel vzw	18.815	1.9.2001-31.12.2001

In de loop van 2001 waren er gesprekken tussen de vzw's, de kabinetten Onderwijs en Welzijn en de VGC in functie van een erkenning als vestigingsplaats van een erkend centrum voor volwassenenonderwijs.

Deze gesprekken resulteerden in de beslissing om beide organisaties vanaf het schooljaar 2002 –2003 effectief te erkennen en te subsidiëren. In de overgangsfase naar een reguliere financiering van de taallessen in Brussel zal voor beide organisaties in 2002 voor de laatste keer vanuit Welzijn een ad hoc regeling uitgewerkt worden. Hiervoor is 74.368 euro voorzien op programma 41.7, ba. 34.01 van de begroting 2002.

TOEGANKELIJKHEID VAN WELZIJSVOORZIENINGEN ONDERZOCHT

Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor armen en etnisch-culturele minderheden

In 1999 ging een interuniversitair samenwerkingsverband voor de bevordering van de toegang van etnisch-culturele minderheden tot algemene welzijnsvoorzieningen van start. Het kreeg als opdracht onderzoek te verrichten, methodieken te ontwikkelen en vorming te verstrekken inzake de toegankelijkheid van welzijn voor (kans)armen en allochtonen. In een eerste fase (van juni '99 tot februari '00) werd een stand van zaken opgemaakt van de initiatieven en werd een beperkt actieonderzoek doorgevoerd waarbij enkele concrete settings werden geobserveerd en geanalyseerd zowel op het niveau van de hulpverleningsrelatie als op het niveau van de organisatie.

De tweede fase van het onderzoek startte in december 2000 en liep tot november 2001. De algemene coördinatie van het project was in handen van het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA). De actieve partner in dit onderzoek was, zoals bij de eerste opdracht, het Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie (CICI) van de Universiteit Gent. Het project omvatte vier luiken:

1. Toegankelijkheid vanuit cliëntperspectief
2. Concept 'Geïntegreerd wijkcentrum'
3. Intercultureel bemiddelen als toegankelijkheidsinstrument
4. Inventaris van het opleidingsaanbod 'interculturele vorming' in Vlaanderen

Toegankelijkheid vanuit cliëntperspectief¹

In dit onderzoeksluik wordt de toegankelijkheid van een aantal welzijnsvoorzieningen (OCMW, centra voor algemeen welzijnswerk en gemeentelijke welzijnsdiensten) vanuit het perspectief van de (potentiële) gebruiker of cliënt bestudeerd, waarbij gefocust wordt op autochtone kansarmen en de verschillende groepen binnen de etnisch-culturele minderheden. Daarnaast geeft het onderzoek een aanzet tot een verdere conceptualisering van het concept 'Sociaal Huis' vanuit cliëntperspectief.

Het rapport geeft een uitgebreid overzicht van drempels en hindernissen die autochtone armen en etnisch-culturele minderheden kunnen ervaren bij hun contacten met welzijnsvoorzieningen. Het gaat hierbij zowel om algemene drempels waar elk van deze (doel)groepen mee te maken heeft als om doelgroepspecifieke drempels. Algemene drempels hebben te maken met de onoverzichtelijkheid van het aanbod, de afstand tot de voorzieningen (gebrek aan mobiliteit), de onbekendheid van diensten, wantrouwen in hulp- en dienstverleners, etc. Doelgroepspecifieke drempels voor allochtonen zijn o.m. gebrek aan kennis van het Nederlands, niet vertrouwd zijn met de 'Westerse' manier van hulpverlening, het niet voorbereid zijn van de hulpverleners op deze groep, cultuurverschillen, etc.

¹ Sannen, L, Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor de armen en etnisch-culturele minderheden. Luik 1: Toegankelijkheid vanuit cliëntperspectief, HIVA – K.U. Leuven, CICI – Universiteit Gent, 2001.

Het rapport illustreert ook dat er verschillende visies zijn op het Sociaal Huis, variërend van de meest minimalistische visie waarbij het OCMW louter een andere naam krijgt, tot het onderbrengen van verschillende welzijnsvoorzieningen onder één dak, de uitbouw van een (virtueel) loket, netwerkvorming, enz. In de praktijk bestaan er trouwens al diverse initiatieven die onder de noemer 'Sociaal Huis' kunnen geplaatst worden en die van onderuit gegroeid zijn. De onderzoekers pleiten er dan ook voor dat de Vlaamse overheid geen strak model zou opleggen, maar wel stimulansen tot samenwerking zou geven. Bij de uitwerking van het concept 'Sociaal Huis' is het in elk geval belangrijk om de mogelijke drempels in het achterhoofd te houden wil dit concept ook toegankelijk zijn voor armen en etnisch-culturele minderheden.

Concept 'Geïntegreerd wijkcentrum'²

Dit onderzoek moet toelaten om een concept uit te werken rond geïntegreerde wijkcentra en voorstellen aan te reiken voor een optimalisatie van de samenwerking tussen het opbouwwerk en de integratiesector en inzake de toeleiding vanuit basisorganisaties naar de eerstelijnsdiensten. Hiertoe is nagegaan hoe basisorganisaties op het lokale niveau zoals onder meer het buurtwerk, het opbouwwerk, de integratiesector en het jeugdwerk zich samen organiseren om beter te voldoen aan bepaalde behoeften op wijkniveau. Het rapport toont aan dat de problematiek van samenwerking op buurt-/wijkniveau zeer contextgevoelig is.

Het komt er dan ook op aan om vanuit een gemeenschappelijke analyse van de omgeving de samenwerking contextgebonden uit te tekenen. Hiertoe is een analyse-instrument ontwikkeld dat drie verschillende analysevormen (externe, interne en SWOT-analyse) integreert en dat als basis dient voor de opmaak van het strategisch beleid, het personeelsbeleid en het opleidings- en ontwikkelingsbeleid van de samenwerkingsverbanden. Ook wat betreft de samenwerking tussen het opbouwwerk en de integratiesector, wordt er op het terrein een grote diversiteit vastgesteld. De samenwerking op het niveau van federaties en ondersteuningsstructuren wordt als bemoedigend ervaren. Wat tenslotte de samenwerking tussen basisorganisaties en eerstelijnsdiensten betreft, is er op het terrein een positieve evolutie vast te stellen. Her en der duiken initiatieven op die werken aan de toeleiding vanuit een basisorganisatie naar de eerstelijnsdiensten. In het rapport wordt er wel voor gepleit om die toeleiding en samenwerking met mate te realiseren. Basiswerkingen mogen immers niet verengd tot dienst-, zorg- en hulpverlening. Ook het actieperspectief moet een fundament blijven.

Intercultureel bemiddelen als toegankelijkheidsinstrument³

Het project 'interculturele bemiddelaars in de gezondheidszorg' dat begin de jaren negentig werd opgestart is ondertussen uitgebreid naar andere sectoren. Heel wat diensten blijken over een intercultureel bemiddelaar te beschikken. Maar wat doen die intercultureel bemiddelaars nu precies binnen de organisatie ? Wat zijn hun competenties en over welke competenties zouden ze moeten beschikken ? Daar waar oorspronkelijk gefocust werd op Turken en Marokkanen worden verschillende diensten tegenwoordig geconfronteerd met een toenemende etnische diversiteit. Maar wat te doen met al die nationaliteiten ? Sommige diensten krijgen soms meer dan honderd verschillende nationaliteiten over de vloer. Moet iedere etnie zijn bemiddelaar krijgen ? In dit onderzoek wordt een antwoord gezocht op deze vragen en worden mogelijke pistes aangereikt voor die sectoren die experimenten hebben opgezet met interculturele bemiddeling.

² Renty, P.& Verstraete, G., Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor armen en etnisch-culturele minderheden. Luik 2: Concept 'Geïntegreerd Wijkcentrum', CICI – Universiteit Gent, HIVA – K U Leuven, 2001

³ Renty, P.& Verstraete, G., Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor armen en etnisch-culturele minderheden. Luik 3: 'Intercultureel bemiddelen' als toegankelijkheidsinstrument, CICI – Universiteit Gent, HIVA – K U Leuven, 2001

Het onderzoek toont aan dat interculturele bemiddeling nog steeds een verwarrend veld is dat zowel intrasectorieel als intersectorieel een zeer diverse invulling kent. In sommige gevallen is het volstrekt onduidelijk in wat de opdracht van de intercultureel bemiddelaar verschilt met de opdrachten van ander personeel. Tolken maakt wel nog steeds een groot deel uit van de taken van intercultureel bemiddelaars, maar precies op dit vlak loopt er heel wat verkeerd. Voor de diensten heeft inschakelen van interculturele bemiddelaars een meerwaarde maar de knelpunten blijken de meerwaardes in aantal te overstijgen. Of interculturele bemiddeling in alle sectoren aangewezen is, is een vraag die moeilijk te beantwoorden is. Verder blijkt ook dat er geen duidelijk beeld is over de behoefte aan en de doelgroep van interculturele bemiddeling.

Tot slot worden volgende aanbevelingen geformuleerd:

- Beschouw intercultureel bemiddelen als een methodiek, niet als een functie. Om deze methodiek te kunnen hanteren in diverse vormen en diverse contexten is een degelijke opleiding noodzakelijk. Voorzie dan ook een optie 'bemiddeling' binnen de reguliere opleiding 'maatschappelijk werk', waarbij bemiddelen niet in de eerste plaats intercultureel maar zo breed mogelijk wordt opgevat en gericht is naar zowel allochtone als autochtone studenten.
- Reduceer het takenpakket van interculturele bemiddelaars die momenteel in dienst zijn tot taken die met tolken te maken hebben en bouw binnen de tweede en derde graad van het TSO een opleiding 'taalbemiddelaar' uit die zich zowel naar autochtone als allochtone (ruimer dan Turkse en Marokkaanse) leerlingen, jongens en meisjes, richt. De opleiding 'taalbemiddelaar' mag in geen geval beschouwd als een tewerkstellingsmaatregel. Een omgevingsanalyse moet in kaart brengen voor welke doelgroepen taalbemiddelaars kunnen ingezet worden. Intercultureel bemiddelaars die nu in dienst zijn moeten kosteloos een intensieve training rond het tolken krijgen. Die training moet mogelijk maken dat zij het A2-diploma 'taalbemiddelaar' behalen.
- Voorzie in alle reguliere opleidingen tot dienstverlenende functies voldoende ruimte voor interculturaliteit en interculturele competentie. Maak als Vlaamse overheid prioritair werk van een duidelijk en goed gestructureerd diversiteitsbeleid.

Inventaris van het opleidingsaanbod 'interculturele vorming' in Vlaanderen⁴

Het vierde en laatste deelonderzoek kadert in de vraagstelling hoe interculturele vorming een bijdrage kan bieden tot het vergroten van de toegankelijkheid van welzijnsvoorzieningen voor etnisch-culturele minderheden. Hiertoe is het vormingsaanbod in Vlaanderen (situatie juli- september 2001) in kaart gebracht. Het overzicht is gepubliceerd op de website minderheden van de Vlaamse Gemeenschap (<http://www.wvc.vlaanderen.be/minderheden>).

Op basis van het verzamelde materiaal hebben de onderzoekers een analyse gemaakt van het bestaande vormingsaanbod. Wat de aanleiding tot het organiseren van interculturele vorming betreft, blijkt dit meestal een vraag te zijn vanuit welzijnsorganisaties, openbare besturen en scholen naar inzichten en training om met de toenemende diversiteit aan cliënten, patiënten en leerlingen om te gaan. Kernbegrip in het vormingsaanbod is 'diversiteit', omgaan met verschillen. Hierbij is het in de eerste plaats belangrijk om zich bewust te worden van de eigen socialisatie en (culturele) identiteit. In de tweede plaats is het de bedoeling inzichten te krijgen in andere vormen van socialisatie, andere 'culturele' brillen. Eenmaal bewust van deze twee aspecten moet men vaardigheden aanleren om met deze verschillen om te gaan. Bij de meeste organisaties worden de vormingen gegeven door eigen medewerkers, aangevuld met freelance medewerkers en/of gastsprekers. Zowel bij de eigen medewerkers als de externen zijn er een aantal allochtonen.

⁴ Doyen, G. en Willems, K., Toegankelijkheid van de algemene voorzieningen en de welzijnsrechten voor armen en etnisch-culturele minderheden. Luik 4: Inventaris van het opleidingsaanbod 'interculturele vorming' in Vlaanderen, HIVA – K U Leuven, 2001, CICI – Universiteit Gent, 2001.

De kost van de vormingen verschilt beduidend, de duur van de vorming loopt uiteen van twee uur tot drie dagdelen en er wordt een veelheid aan materialen en methodieken gebruikt. Bepaalde organisaties krijgen weinig vragen voor vorming, andere kunnen bijna niet aan de vraag voldoen en nog andere beperken hun aanbod bewust voor een specifieke doelgroep. Tot slot vragen verschillende opleidingsverstrekkers naar een soort overlegplatform om het aanbod af te stemmen.

Minderheden en integrale jeugdhulpverlening

In het kader van het project 'Minderheden en integrale jeugdhulpverlening' dat het Vlaams Minderhedencentrum in opdracht van de Vlaamse overheid in 2001 uitvoerde, werd in 4 deelonderzoeken de toegankelijkheid van de sectoren betrokken bij de jeugdhulpverlening voor kinderen en jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen nader verkend.

1. Participatie aan het ontwikkelingsproces in de pilootregio's
2. Opvoedingsondersteuning voor gezinnen van etnisch-culturele minderheden. Praktijkvoorbeelden Genk, Gent en Antwerpen.
3. Betrokken sectoren van de integrale jeugdhulpverlening
4. Jongeren en families aan het woord

Het eindverslag⁵ is gepubliceerd op de website minderheden van de Vlaamse Gemeenschap (<http://www.wvc.vlaanderen.be/minderheden>). De belangrijkste bevindingen en conclusies worden hieronder beknopt weergegeven

- De cijfers in het rapport zijn voldoende richtinggevend, maar *gebrekkige registratie* maakt dat het onmogelijk is om een exact beeld te krijgen van de precieze aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden (ECM) in de onderscheiden sectoren betrokken in de integrale jeugdhulpverlening. Wil men een duidelijk zicht krijgen op de effectiviteit van de integrale jeugdhulpverlening en de eventuele evoluties dan moet er een goede, eenduidige en eenvormige registratie binnen het geheel van de integrale jeugdhulpverlening voorhanden zijn. Deze registratie moet zorgen dat zowel de aanmeldingen als de effectieve hulpverlening aan de doelgroep ECM zichtbaar en opvolgbaar is doorheen het hele traject. Er kan overwogen of een centraal registratiepunt niet mogelijk is.
- Algemeen gesteld wordt de *doelgroep ECM behoorlijk bereikt*. Dit geldt voornamelijk voor het algemeen welzijnswerk, de bijzondere jeugdbijstand en Kind en Gezin, maar helemaal niet voor de geestelijke gezondheidszorg. Genuanceerder blijkt dat jongeren die tot de woonwagenbevolking behoren quasi overal uit de boot vallen. Het zijn voornamelijk de allochtone Belgische jongeren die bereikt worden.
- *Kind en Gezin* heeft relatief veel contact met alle ECM-jongeren, uitgezonderd de jongeren van woonwagenbewoners. Vooral de toegemoetredende en de niet bedreigende hulpverlening door middel van huisbezoeken, consultaties, en het aangesproken worden als ouder (en niet op de eerste plaats als ECM) bepalen het positieve imago van Kind & Gezin in de uitvoering van haar preventieve zorgopdrachten. Dit legt anderzijds een sterke verantwoordelijkheid bij Kind & Gezin binnen de integrale jeugdhulpverlening en als ankerpunt voor opvoedingsondersteuning. De positie van Kind & Gezin heeft een groot potentieel in het detecteren van problematische situaties, maar wellicht rendeert het op dit vlak nog te weinig.

⁵ Vlaams Minderhedencentrum, Integrale jeugdhulpverlening voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen met bijzondere aandacht voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen, Eindverslag, Brussel, december 2001.

Geets, J., Vanderwaeren, E. en Timmerman, C., Integrale jeugdzorg voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen met bijzondere aandacht voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen, Universiteit Antwerpen,, OASes – UFSIA, Antwerpen, december 2001.

- Voor etnisch-culturele minderheden blijkt de *school* een herkenbare en relatief toegankelijke plaats te zijn en een belangrijk eerste meldpunt voor ontluikende problematische situaties. De school dient dan ook een veel crucialere rol toebedeeld te krijgen binnen de integrale jeugdhulpverlening. Dit kan niet exclusief ten laste komen van de leerkrachten. Hiervoor zijn creatievere vormen van schoolmaatschappelijk werk nodig, in samenwerking met de centra voor leerlingenbegeleiding en andere op dit terrein specifieke voorzieningen zoals het schoolopbouwwerk, maar steeds met verankering in de integrale jeugdhulpverlening.
- Ondanks de gedifferentieerde mogelijkheden in de sectoren (ambulant, semi-ambulant, residentieel en gemengde vormen) komt de doelgroep ECM voornamelijk in de *residentiële setting* terecht, groeit sneller door naar de gedwongen hulpverlening en maakt veel minder gebruik van de ambulante mogelijkheden. Om tal van redenen (niet gekend zijn van het aanbod, geen toeleiding naar, een te hoge drempel, geen herkenbaarheid, cultuurgebondenheid) treedt de doelgroep ECM pas laat in de hulpverlening of komt ze erin wanneer zich een crisis voordoet of er politieel geïntervenieerd wordt. Wil de integrale jeugdhulpverlening effectief zijn voor deze doelgroep dan zal de nodige aandacht moeten besteed aan goede doelgroepgerichte informatie en communicatie met ECM-jongeren en hun ouders maar ook met de ‘intermediairen’ én met de organisaties uit hun omgeving omtrent het (gehele) aanbod binnen de integrale jeugdhulpverlening. Extra aandacht dient hierbij te gaan naar de tweede en derdelijnsvoorzieningen binnen de integrale jeugdhulpverlening. Een meer doorgedreven aandacht en alertheid voor de doelgroep ECM is hoe dan ook noodzakelijk.
- Met de opvoeding gaat het in verreweg de meeste allochtone gezinnen goed, zoals dat ook het geval is voor autochtone gezinnen. Dit neemt niet weg dat bij sommige gezinnen de problemen en de behoeften aan ondersteuning aanzienlijk kunnen zijn. *Opvoedingsondersteuning* – op het kruispunt van het brede welzijns- en integratiewerk en de jeugdhulpverlening – kan de jeugdhulpverlening effectiever en efficiënter maken. De sterkte van opvoedingsondersteuning ligt in de bereikgerichte oriëntatie, de concentratie op specifieke doelgroepen, het actief mobiliseren, de affiniteit om veronderstelde vragen effectief te laten stellen, het helpen articuleren van opvoedingsvragen, het wijkgericht en vindplaatsgericht werken en het streven naar fysieke en psychologische laagdrempeligheid. De complexiteit van opvoedingsvragen en het bereiken van moeilijk bereikbare doelgroepen vragen meestal een combinatie van ondersteuningsmogelijkheden en expertise van drie verschillende strategieën: de voorportaalstrategie waarbij het bereiken van moeilijk bereikbare groepen centraal staat, de netwerkstrategie waarbij samenwerking en afstemming centraal staat en de loketstrategie waarbij het toegankelijker maken van het bestaande aanbod centraal staat.
- De *Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA)* realiseren een complementair aanbod, meer en meer voor jongeren uit alle etnische minderheden, en bieden duidelijke ondersteuning vooral voor de organisaties in de bijzondere jeugdbijstand. Een verdere uitbreiding van hun aanbod ten behoeve van alle ECM-doelgroepen en een structurele verankering wordt dan ook bepleit.
- *Interculturalisatie* is een must, een dwingende vereiste wil de integrale jeugdhulpverlening effectvol zijn. Het gaat hierbij niet alleen over een ‘gekleurd personeelsbestand’ maar ook over de mate waarin de organisatie en haar medewerk(st)ers deskundig zijn in het omgaan met verscheidenheid. Het is een opdracht én voor de sectoren én voor de organisaties én voor de overheid om zeer actief op dit terrein te zoeken naar positieve acties, aangepaste organisatievormen, adequate stimuli en structurele ingrepen.

SCHOOLOPBOUWWERK

Op initiatief van het team stedenbeleid van de administratie binnenlandse aangelegenheden, het kabinet van de minister van onderwijs, het kabinet van de minister van welzijn, het departement onderwijs, de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, het team sociaal impulsfonds, het VIBOSO en het Vlaams Minderhedencentrum werd begin 2001 met middelen van het stedenbeleid een onderzoek gestart met als doel de rol en de opdracht van het schoolopbouwwerk opnieuw te definiëren. De studie wil de verwachtingen en de randvoorwaarden binnen en buiten het onderwijs ten aanzien van schoolopbouwwerk in kaart brengen en toetsen of schoolopbouwwerk bijdraagt tot de realisatie van de onderwijsdoelstelling 'stimuleren van een succesvolle schoolloopbaan op maat van kunnen en willen van kinderen en jongeren'.

Vraag naar herdefiniëring van het schoolopbouwwerk

De financiële situatie van het schoolopbouwwerk en onduidelijkheden over de rol en mogelijkheden van het schoolopbouwwerk en over de verwachtingen van de betrokken actoren vormen de directe aanleiding tot dit onderzoek.

De financiële situatie van het schoolopbouwwerk is en blijft precair. Dit heeft te maken met het feit dat het een nog relatief jonge werkvorm is waar geen specifieke regeling of financiering voor bestaat. Medio de jaren '90 heeft de Vlaamse overheid door middel van een visietekst het toen versnipperde veld richting gegeven. De centrale opdracht van het schoolopbouwwerk werd de ondersteuning van de ouders en jongeren ten aanzien van de verschillende pedagogische milieus, maar vooral gericht op de school. Een structurele erkenning en financiering bleef evenwel uit. Het leeuwendeel van de initiatieven werd en wordt nog grotendeels gefinancierd door allerhande tijdelijke fondsen (o.a. het Vlaams Fonds voor de Integratie van Kansarmen (1991-'95) en nu het Sociaal Impulsfonds (1996-2002)). Het schoolopbouwwerk wordt vooral opgenomen door de integratiesector en de steden. Deze financieel precaire situatie wordt momenteel versterkt door het politieke debat over de verdere toekomst van het SIF. Dit zorgt op het terrein voor onzekerheid. Vanuit deze hoek wordt dan ook de vraag gesteld naar een Vlaamse erkenning (dito financiering) en een structurele verankering van de methodiek bij een gesubsidieerde sector (bijv. minderheden en/of opbouwwerk).

Verder vraagt het schoolopbouwwerk een evaluatie van de visietekst en haar huidige taken binnen het SIF. In de SIF-convenanten wordt het schoolopbouwwerk gekoppeld aan de strategische doelstelling van onderwijs, met name het wegwerken van schoolse achterstand. Dit roept bij schoolopbouwwerk vragen op naar een verduidelijking van haar rol en mogelijkheden binnen het onderwijsveld. Ook op methodologisch (bijv. resultaatgericht werken) en inhoudelijk vlak (bijv. netwerkvorming) worden nieuwe vragen gesteld.

Het onderwijsbeleid van zijn kant heeft intussen ook niet stilgezeten. De ontwikkeling van het lokaal onderwijsbeleid en het gelijkekansendecreet heeft een directe impact op de werking van het schoolopbouwwerk en andere actoren op het onderwijsveld. Onderwijs heeft ten aanzien van het schoolopbouwwerk heel expliciete verwachtingen, die nog moeten worden verduidelijkt. Het best gebeurt dit in samenspraak met hen. Temeer daar er bij onderwijs kritische vragen leven over de huidige prestaties en finaliteit van het schoolopbouwwerk.

Vanuit de hoek van het Vlaamse stedenbeleid en het sociaal impulsfonds tenslotte is er eveneens interesse in de werking van het schoolopbouwwerk. In het licht van de heroriëntering van het SIF-decreet in 2003 naar een 'stedenfonds' moet de vraag gesteld worden of goede werkvormen of experimentele methodieken, gefinancierd met SIF-middelen, al dan niet moeten worden geconsolideerd. Het best gebeurt dit na evaluatie van de impuls waarde van deze initiatieven. Schoolopbouwwerk is één van de prioritaire werkvormen waarvoor deze oefening wordt gemaakt.

Schoolopbouwwerk in onderzoek

Bovenstaande ontwikkelingen gaven aanleiding tot de start van een onderzoek dat moet resulteren in een geactualiseerde visietekst over schoolopbouwwerk die gedragen wordt door alle direct betrokken partijen die in de stuurgroep vertegenwoordigd zijn. De visietekst moet lokale besturen toelaten om hun regisseursrol inzake lokaal onderwijsbeleid zo goed mogelijk uit te bouwen. Voor het huidige schoolopbouwwerk leidt dit tot een verduidelijking en correcter inschatten van de eigen rol en opdracht. Op Vlaams niveau zullen de administraties onderwijs en welzijn over een duidelijke visie beschikken die als basis kan dienen voor het debat over de structurele verankering van schoolopbouwwerk.

Komen tot een onderbouwde en gefundeerde visietekst, noopt tot onderzoek dat zich zowel in de praktijk als op theoretisch vlak verdiept in de materie. Het onderzoek is dan ook opgebouwd uit meerdere fasen.

In een eerste fase werd de huidige kijk op het opbouwwerk in kaart gebracht. Aan de hand van twee enquêtes werd nagegaan hoe de organisaties voor schoolopbouwwerk enerzijds en de samenwerkende scholen anderzijds staan tegenover de huidige invulling van deze methodiek en wat hun verwachtingen zijn naar de toekomst toe.

In een tweede fase wordt stilgestaan bij het concept 'succesvolle schoolloopbaan'. Aangezien de finaliteit van schoolopbouwwerk is hieraan een bijdrage te leveren, is het relevant uit te diepen welke factoren een remmende invloed kunnen hebben op het succesvol voltooien van de schoolloopbaan.

In een derde fase zal het huidige beleid ten aanzien van schoolopbouwwerk gepositioneerd worden in een veldmodel. Dit veldmodel is een modelmatige weergave van het beleidsveld, opgevat als dat deel van de maatschappij waarop het beleid zich richt om bepaalde probleemsituaties op te lossen en aldus maatschappelijke behoeften aan te vullen. Schoolopbouwwerk wordt zo geplaatst tussen alle beleidsmakers en instellingen die mogelijks kunnen ingrijpen op het succesvol doorlopen van de schoolcarrière. Alle betrokken partijen zullen op basis van hun opdracht afgebakend en in kaart gebracht worden wat moet toelaten de rol en taak van het schoolopbouwwerk opnieuw te definiëren.

In een laatste fase tenslotte, wordt op basis van deze herpositionering een nieuwe visietekst over het schoolopbouwwerk geschreven.

Visies op schoolopbouwwerk : eerste vaststellingen

Zoals reeds gesteld, werd tijdens de eerste fase in kaart gebracht hoe de betrokken instanties, namelijk de organisaties die instaan voor het schoolopbouwwerk enerzijds en de samenwerkende scholen anderzijds, staan tegenover de huidige invulling van het schoolopbouwwerk en wat zij als verbeteringen zien voor de toekomst. Uit de bekomen resultaten van deze enquêtes lichten we enkele punten die ons inziens de nodige aandacht verdienen.

Eén van de meest in het oog springende vaststellingen, is het feit dat er nood werd gesignaleerd aan een duidelijk afgebakende invulling van het concept schoolopbouwwerk. Immers, voor de bevraagde scholen omvat schoolopbouwwerk een amalgaam van organisaties en initiatieven. Eveneens komt ook vanuit de sector zelf naar voren dat een structureel kader wenselijk is.

Een tweede belangrijke vaststelling betreft de tegenstrijdigheden tussen de visies over schoolopbouwwerk van de scholen enerzijds en van de organisaties anderzijds. Zo komt bijv. naar voren dat de scholen accenten leggen die neigen naar eenrichtingsverkeer. Ze willen schoolopbouwwerk gebruiken om informatie door te geven aan ouders. De organisaties daarentegen beogen veeleer een communicatie in twee richtingen. Ze willen ouders ondersteunen in hun participatie aan het hele schoolgebeuren.

Een ander punt van verschil zijn de verwachtingen: scholen wensen veel meer resultaatgerichtheid, meer probleemgestuurd te werken. Dit neemt evenwel niet weg dat de meerderheid van de scholen tevreden is over de samenwerking met hun buitenschoolse partners en dit om volgende redenen: de geleverde deskundigheid en knowhow, de goede samenwerking en de opgebouwde vertrouwensrelatie. De samenwerking levert hen een meerwaarde op, in die mate dat ze deze willen verder zetten ook al valt de verplichting weg. Wel klagen scholen het grote personeelsverloop in de sector aan.

De enquête levert tenslotte ook enkele vermeldenswaardigheden op over de huidige werking van schoolopbouwwerk. Het meest vertegenwoordigde werkveld van de schoolopbouwwerkers blijkt ouderondersteuning te zijn. Hiermee wordt bedoeld op de systematische ouderbijeenkomsten, voornamelijk voor moedergroepen, en de eenmalige informatieve activiteiten en bijeenkomsten voor ouders. Daarnaast wordt ook aan het ondersteunen van schoolteams tijd besteed. Op dit vlak worden evenwel vanuit de scholen nog meer inspanningen gevraagd. Bij een vergelijking tussen de concrete werking in het basisonderwijs en het secundair onderwijs valt een onderscheid op: in het basisonderwijs betreft het vooral groepsmatige ouderactiviteiten, in het secundair onderwijs gaat het meer om individuerichte contacten met de jongeren zelf.

Op een tweede spoor wordt momenteel gewerkt aan een meer theoretische visieontwikkeling. Vooraleer over te gaan tot de opbouw van een veldmodel waarin schoolopbouwwerk zijn plaats vindt, wordt hierbij gezocht naar factoren die relevant zijn voor het al dan niet succesvol doorlopen van de schoolcarrière. De resultaten van dit onderzoek en hieraan gekoppeld het voorstel van een nieuwe visietekst over het schoolwerk zullen in september 2002 beschikbaar zijn. Ze zullen ook gepubliceerd worden op de website stedenbeleid. (<http://www.thuisindestad.be>)

HET ALGEMEEN WELZIJNSWERK

Het algemeen welzijnswerk staat open voor elke burger met om het even welke vraag of probleem, maar dient zich tevens specifiek te richten naar bevolkingsgroepen met een verhoogd risico op verminderde welzijnskansen. Toch moet vastgesteld worden dat allochtonen nog steeds onvoldoende terecht kunnen bij de centra voor algemeen welzijnswerk (CAW). De mate waarin het algemeen welzijnswerk allochtonen bereikt, verschilt zeer sterk naargelang de werksoort of werkvorm en naargelang de regio.

Globaal genomen maken allochtonen meer gebruik van het residentieel aanbod (directe opvang) dan van het ambulante aanbod. Hierbij springt één werksoort duidelijk in het oog, met name de opvangcentra voor vrouwen en kinderen (waaronder de vluchthuizen). In de crisisopvangcentra en de algemene residentiële opvangcentra is er een lagere, maar toch betekenisvolle aanwezigheid van allochtonen. Een deel van deze groep zijn vluchtelingen. De laatste jaren is een stijgende tendens waarneembaar in de opvang van personen met een vreemde nationaliteit of afkomst. Naargelang de concentratie van allochtonen in een regio maken de allochtonen 25 tot 45% van het cliënteel uit.

De analyse van het ambulante aanbod geeft een heel ander beeld. Er kan gesteld worden dat allochtone burgers zeer moeilijk de weg vinden naar de ambulante hulp- en dienstverlening (bijv. gezins- en relationeel welzijnswerk, jeugdhulpverlening, enz.). Toch hebben enkele CAW een specifiek aanbod ontwikkeld inzake ambulante begeleiding van vluchtelingen en zijn andere werkingen die buiten het algemeen welzijnswerk werden ontwikkeld (o.a. vanuit de integratiesector), ondertussen ingebed binnen een CAW.

In Brussel bereikt het algemeen welzijnswerk veel meer allochtonen dan in Gent en Antwerpen en in Limburg worden zeer weinig allochtonen bereikt. Dit laatste heeft mogelijks te maken met het feit dat de Limburgse allochtone gemeenschappen eigen dienstverlenende netwerken en opvangstructuren uitgebouwd hebben

Het open staan voor cliënten met een vreemde nationaliteit, vraagt dat hulpverleners meertalig zijn en kennis hebben van andere culturen en specifieke wetgeving. Dit zijn nieuwe vaardigheden waarvoor de hulpverleners zich moeten bijscholen en verder bekwamen. Om beter aan te sluiten bij deze vragen en problemen, moet het algemeen welzijnswerk leren omgaan met de diversiteit die in onze samenleving aanwezig is. Het thema 'Toegankelijkheid en interculturalisering' werd bijgevolg opnieuw opgenomen als thematisch programma in de overeenkomst die voor het werkingsjaar 2001 tussen de Vlaamse gemeenschap en de vzw Steunpunt Algemeen Welzijnswerk werd afgesloten. Dit programma omvat drie deelprojecten.

In het deelproject 'intercultureel management' ondersteunt het Steunpunt positieve actieplannen en wordt een handleiding uitgewerkt betreffende het personeelsbeleid met het oog op interculturalisering. De positieve actieplannen hebben als eerste doel de tewerkstelling van allochtonen te bevorderen in de CAW en het Steunpunt. In tweede instantie wil men de CAW sensibiliseren en stimuleren om een diversiteitsbeleid en een intercultureel management te ontwikkelen.

Het deelproject 'samenwerking CAW – integratiecentra' beoogt in het kader van het inclusief beleid een overdracht van de hulp- en dienstverlening te bewerkstelligen. Hiertoe wordt in samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum een stappenplan uitgewerkt, wordt een raamwerk voor omgevingsanalyse ontwikkeld en een concreet actieplan voor de overdracht van de hulp- en dienstverlening opgesteld.

Het deelproject 'interculturalisering' tenslotte wil komen tot een uitwisseling van acties die in verschillende centra worden ondernomen enerzijds en tot het verhogen van de interculturele competentie anderzijds. Hiertoe worden 'good practices' uitgewisseld en worden de vormingsbehoeften geïnventariseerd.

In november 2001 werden de positieve actieplannen van de CAW en het Steunpunt afgerond. Het resultaat is een algemene werkmap 'Welzijnswerk in een interculturele samenleving'. Deze werkmap bevat een visie omtrent de uitdagingen voor het algemeen welzijnswerk in een interculturele samenleving, een praktische gids en een daarbij horende handleiding voor de opmaak van een interne, externe en SWOT-analyse van organisaties en samenwerkingsverbanden. Het schetst een algemeen kader voor interculturalisering met richtlijnen over de wijze waarop een intercultureel management kan worden ontwikkeld. Per centrum werd bovendien een werkmap gerealiseerd met een geoperationaliseerd werkplan op het niveau van het centrum zelf.

OUDERENZORG

Onderzoek naar de noden en behoeften van allochtone ouderen

Het vraaggestuurd ontwikkelen van een ouderenbeleid dat maximaal afgestemd is op de concrete vragen en noden van de oudere personen zelf, veronderstelt voldoende kennis van en inzicht in de noden van alle ouderen, ook de allochtone ouderen. Om dit inzicht te verwerven, kreeg de Katholieke Hogeschool Kempen de opdracht onderzoek te verrichten naar de huidige en toekomstige behoeften van allochtone ouderen. Het onderzoek werd doorgevoerd bij Italiaanse, Turkse en Marokkaanse ouderen in Vlaanderen en Brussel.

Volgende vragen stonden centraal:

- Welke is de maatschappelijke en financiële positie van de huidige en toekomstige allochtone ouderen in Vlaanderen ?
- Welke zijn de huidige en toekomstige (zorg)behoeften van de allochtone ouderen in Vlaanderen?
- Hoe groot is het huidige en toekomstig gebruik van de mantelzorg en van de formele welzijns- en gezondheidsvoorzieningen door de allochtone ouderen ?

De belangrijkste bevindingen van dit onderzoek⁶ worden hieronder beknopt toegelicht.

De huidige allochtone ouderen behoren tot de eerste generatie arbeidsmigranten die na WO II als gastarbeider naar België kwamen. Als oudere behoren zij tot de laagste inkomenscategorieën. Dit is het meest uitgesproken bij de Turkse en Marokkaanse ouderen die vaker dan de Belgen en de Italianen een gewaarborgd inkomen ontvangen. Bovendien leven zij veelal in oude huizen die zelden of nooit aangepast zijn aan de specifieke noden en behoeften van ouderen. Deze woningen liggen veelal in kansarme buurten. Italiaanse ouderen zijn beter af dan Turkse en Marokkaanse ouderen maar toch blijft de situatie van de Italiaanse ouderen minder goed dan die van de Belgen. Verder blijkt dat het verleden als mijnwerker maakt dat de Limburgse allochtone ouderen het beter hebben dan hun leeftijdsgenoten die als industriearbeider in de steden tewerkgesteld waren, een verschil dat naar de toekomst toe wellicht zal vervagen. De huidige etnostratificatie op de arbeidsmarkt maakt dat een grote groep toekomstige allochtone ouderen vermoedelijk ook tot de lagere sociaal-economische klassen zullen behoren. Het feit dat vrouwen ook uit werken gaan en meer allochtone gezinnen later dus twee pensioenuitkeringen zullen ontvangen zal anderzijds mogelijks leiden tot een verbetering van de financiële situatie van de toekomstige allochtone ouderen in vergelijking met die van de huidige ouderen.

Op dit moment is het aantal zorgbehoevende allochtone ouderen nog beperkt. Het merendeel van de Marokkaanse en Turkse eerste generatie migranten is op dit ogenblik vijftig tot zestig jaar. Bij de iets oudere generatie Italiaanse ouderen ligt de gemiddelde leeftijd van de eerste generatie rond de zeventig jaar, waardoor het aantal Italiaanse zorgbehoevende ouderen iets hoger ligt dan bij de Marokkanen en Turken. Prognoses geven aan dat het aantal allochtone zestigplussers tegen 2010 zal verdubbelen. Bovendien blijken allochtone ouderen vroeger dan autochtonen last te hebben van ouderdomsaandoeningen. Tot nu toe wordt de beperkte hulpvraag opgevangen door de kinderen en de familieleden, maar de kans is klein dat de mantelzorg ook in de toekomst de integrale zorg voor de ouderen zal kunnen opnemen. Bijgevolg zal de hulpvraag van de allochtone ouderen naar diensten en voorzieningen toenemen. Maar ... allochtone ouderen kennen het dienstenaanbod niet en de voorzieningen en diensten zijn weinig of niet bekend met en afgestemd op de specifieke noden en behoeften van allochtone ouderen. Hierdoor blijven de diensten onaantrekkelijk voor de allochtone ouderen en blijft het gebruik beperkt. Gebrekkige kennis van het Nederlands, een andere communicatiecultuur maar ook hun financiële situatie en lage scholingsgraad zijn bijkomende drempels die het gebruik van de voorzieningen door allochtone ouderen belemmeren.

De problematiek van allochtone ouderen is m.a.w. een combinatie van een aantal typische problemen van de lagere socio-economische klassen enerzijds en van het allochtoon zijn anderzijds. De onderzoekers pleiten dan ook voor een integraal ouderenbeleid met ruimte voor een categoriale invulling waar nodig en met oog voor het doorbreken van de vicieuze cirkel van wederzijdse onbekendheid, het verlagen van de maatschappelijke drempels en het afstemmen van het Vlaamse en het federale beleid.

⁶ Cuyvers, G. en Kavs, J., De huidige en toekomstige behoeften van allochtone ouderen aan welzijns- en gezondheidsvoorzieningen, Katholieke Hogeschool Kempen, Departement Sociaal Werk, Geel, 2001.

Naar een vernieuwd Vlaams ouderenbeleid

Om een nieuw ouderenbeleid voor te bereiden werd in 2000 een projectgroep opgericht met de bedoeling om vanuit verschillende hoeken het welzijn en welbevinden van ouderen in onze samenleving te bekijken en te bewaken. Deze projectgroep werd samengesteld uit vertegenwoordigers van kabinet, administratie, ouderenvoorzieningen, Platform Home-Info, de Nederlandstalige Vrouwenraad, Platform wonen van ouderen, Trefcentrum Derde Leeftijd, een vertegenwoordiger van de allochtone gemeenschap en een achttal 'ouderen' die namens het OuderenOverlegKomitee telkens ook de debatten voorzaten. Deze fase was bedoeld als een conceptuele fase, om het denken rond ouder worden en ouderenbeleid te structureren, te verbreden en te toetsen in een open dialoog.

Het eindrapport van de projectgroep werd op 19 februari 2001 aan minister Vogels overhandigd en op deze datum werd ook de stuurgroep ouderenbeleid officieel geïnstalleerd en de tweede fase van het proces ingeleid. Deze fase was praktischer gericht en bedoeld om een zevental beleidsthema's te operationaliseren. Daartoe werden door de minister zeven werkgroepen samengesteld (inclusief beleid, kwaliteitsvol wonen, behoeftegerichte zorg, mantelzorgers en vrijwilligers, *etnisch-culturele minderheden*, dementerenden en erkenningsnormen) met relevante veldwerkers, gekozen op basis van hun respectieve competenties.

De stuurgroep en de respectieve werkgroepen hebben vergaderd van maart tot december 2001. Half december werd het eindrapport opgemaakt waarin de bijdragen van elke werkgroep verwerkt werden. Met dit verslagboek werden de werkzaamheden van de tweede fase afgerond. Het is bedoeld als een aanbeveling aan het beleid om bij het uitschrijven van een nieuwe regelgeving rekening te houden met de aangereikte inzichten en voorstellen. De uitdaging was daarbij tweeledig: enerzijds dient de 'oudere' het uitgangspunt te zijn van een inclusief beleid dat het zorgelement waarop in de huidige decreten (te) sterk gefocust wordt, overstijgt; anderzijds kan een zorgbeleid zich niet exclusief tot een bepaalde leeftijdscategorie beperken en zijn de ouderen in de zorg een belangrijke, maar niet de enige doelgroep. Ook in de ontwikkeling van het eindrapport bleef dit spanningsveld merkbaar: een inclusief beleid gericht op ouderen overstijgt in ruime mate de zorgaspecten, anderzijds blijft het organiseren van (aangepaste) zorg een belangrijke Vlaamse bevoegdheid. Bij het synthetiseren van de diverse adviezen werd dan ook vertrokken vanuit de door de werkgroep ontwikkelde visietekst voor een inclusief ouderenbeleid voor de 21ste eeuw om geleidelijk aan de focus te vernauwen en te concentreren op twee specifieke doelgroepen die een verhoogde aandacht verdienen: allochtonen en dementerenden.

Toen minister Vogels de krachtlijnen voor een vernieuwd Vlaams ouderenbeleid bekend maakte, stelde ze drie waarden centraal: omgaan met diversiteit, uitgaan van de competentie van senioren en solidariteit. "Inzake het omgaan met diversiteit", zo stelt de krachtlijnennota, "wenst het nieuwe Vlaamse ouderenbeleid uitdrukkelijk een trendbreuk tot stand te brengen in de gangbare visie op ouder worden. De senior bestaat niet. De menselijke diversiteit neemt toe met de leeftijd. 80-jarigen verschillen meer van elkaar dan 8-jarigen. Zij hebben een erg uiteenlopende levensloop die niet alleen de fysische maar ook de psychische draagkracht bepaalt. Bovendien wordt die diversiteit versterkt door de toenemende multiculturaliteit van de samenleving. De migranten van de eerste generatie hebben zich psychologisch niet voorbereid op het ouder worden in onze samenleving. In stilte dromen ze van een terugkeer of van de zorg binnen de familie. De realiteit is dat ze hier ouder worden en dat we hiermee in de uitbouw van een ouderenbeleid rekening moeten houden. Vanuit deze redenering zullen we een gedifferentieerde kijk ontwikkelen op de toenemende groep ouder wordende personen in onze samenleving."

Vanuit deze krachtlijnen zette de thematische werkgroep allochtone ouderen zich aan het werk om, zoals de opdracht luidde, het thema inhoudelijk verder uit te diepen en op grond hiervan adviezen ter operationalisering in de regelgeving voor te stellen aan de stuurgroep. De werkgroep heeft op basis van de inbreng van de leden en de ervaringen op het terrein, in een bestek van een zestal vergaderingen, zijn adviezen uitgewerkt. De bijdrage van de werkgroep wordt hierna samengevat.

Omgaan met diversiteit: een uitdaging voor de ganse samenleving

De toenemende mondialisering, de grotere mobiliteit en ook de aanwezigheid, dicht bij huis, van heel wat mensen uit etnisch-culturele minderheden maken de verscheidenheid in onze samenleving zichtbaar. Een interculturele samenleving mag evenwel niet teruggebracht worden tot twee (of meer) afzonderlijke samenlevingen. Het gaat om een gebeuren van verandering dat zich binnen één en dezelfde samenleving voltrekt. Ook de autochtone meerderheid moet een 'integratieproces' ondergaan, 'integratiewil' tentoonspreiden. Het gaat immers om haar eigen samenleving, waarbinnen zich veranderingsprocessen voltrekken die voor iedereen voelbaar zijn. De samenleving moet in zijn geheel vaardig worden in het omgaan met diversiteit.

Allochtone ouderen moeten erkend worden als een groep met specifieke problemen.

In de oudere bevolkingsgroep maken de allochtonen tot nu toe nog een kleine minderheid uit. Het is echter een minderheid waarvan de noden moeten worden erkend. Uit de praktijk van het werk op het terrein blijkt dat we op dit ogenblik vooral te maken hebben met vragen van ouderen van de zogenaamde eerste generatie, namelijk diegenen die destijds als gastarbeiders naar hier kwamen.

Onder andere wegens dit migratieverleden, het arbeidsverleden en de voedingsgewoonten doen zich bij deze groep eerder ouderdomsaandoeningen voor dan bij autochtone ouderen. Studies wijzen op verschillen in ziektepatronen en gezondheidsgedrag, zaken waaraan gezondheidswerkers en voorzieningen de nodige aandacht moeten geven.

In de samenleving waarvan deze allochtone ouderen afkomstig zijn, is onder meer de informele hulp sterk aanwezig. Als men bij het ouder worden hulp en diensten nodig heeft, dan zal men de verwachtingen richten op kinderen en familie. In ons land kunnen allochtone ouderen evenwel onvoldoende terugvallen op de vertrouwde informele zorg. Bovendien rust er een taboe op het onderkennen van dit gegeven. Daarnaast komen een aantal specifieke problemen pas bij het ouder worden aan de oppervlakte: de kennis van het Nederlands is meestal erg beperkt, de werking van allerlei diensten is nauwelijks bekend, de contacten met Belgen zijn beperkt. Verder hebben ze veelal een negatief beeld van de manier waarop Belgen voor hun oudere familieleden zorgen. Dit alles leidt ertoe dat men weinig geneigd zal zijn actief te zoeken naar hulp van buiten, laat staan uit algemene voorzieningen.

Bij de diensten en instellingen neemt men vaak aan dat de allochtone ouderen volledig door hun kinderen geholpen worden of terugkeren naar het land van herkomst. Beide veronderstellingen blijken niet te kloppen. Gevolg is echter wel dat zorginstellingen het niet nodig vinden om een aangepast aanbod te ontwikkelen. Deze vicieuze cirkel van wederzijdse onbekendheid (geen vraag, geen aanbod) leidt tot de vaststelling dat allochtone ouderen een risicogroep zullen worden indien er geen maatregelen worden getroffen.

Zorg op maat van de allochtone oudere

Het doel van een efficiënt hulpaanbod is er voor te zorgen dat een antwoord geboden wordt op de noden van mensen en dat er geen uitsluiting ontstaat. Diensten en instellingen hebben de plicht zich voor iedere oudere dienstbaar te maken, dus ook voor de ouderen uit een andere etnisch-culturele gemeenschap. Deze hulp moet aanvaardbaar zijn voor alle betrokkenen, voor de hulpvrager en voor de voorziening.

Het opvangen van ouderen van een andere etnisch-culturele groep in een bestaande instelling of dienst kan een goede oplossing betekenen. Belangrijk is dan wel dat de voorziening de nodige inspanningen levert om tegemoet te komen aan de specifieke noden van allochtone gebruikers. Het vergt niet alleen een houding van uitdrukkelijk respect voor de verschillen tussen de betrokken gemeenschappen, maar ook het treffen van een aantal praktische schikkingen. Deze ideale situatie van vertrouwde en omgaan met verscheidenheid, zal aan heel wat noden en problemen die allochtone ouderen ondervinden, een oplossing kunnen bieden.

Maar ook allochtone mensen hebben er nood aan om hun oude dag te beleven vanuit hun eigen verleden en wat hen vertrouwd is. Het creëren van een vertrouwde omgeving voor wie er om vraagt, is dus van groot belang. De ervaringen op het terrein maken in elk geval duidelijk dat deze vraag op dit ogenblik bij heel wat allochtone ouderen leeft en dat daarop een gepast antwoord zal moeten komen. In dit licht is het een verdedigbare optie om ruimte en ondersteuning te geven aan categoriale projecten van gemeenschappen uit de etnisch-culturele minderheden. Dit hoeft niet tegengesteld te zijn aan een inclusief beleid, maar is een aanvaardbare en soms noodzakelijke aanvulling, op maat van de personen die er om vragen.

Het is de rol van de overheid om de hulp op maat als belangrijk en waardevol voorop te zetten, met het respect voor de hulpvraag als uitgangspunt. Zo kunnen de reële noden erkend worden en kan er een open debat gevoerd worden over de wijze waarop wordt omgegaan met verscheidenheid en de vraag naar specifieke aandacht, diensten en voorzieningen.

De wens dat hiervoor diensten en voorzieningen zelf initiatief zouden nemen, en niet afwachten tot zij met dringende vragen geconfronteerd worden, is een bekommernis die mee door de overheid moet gedragen worden.

Deze uitgangspunten leidden tot het onderscheiden van volgende domeinen van noden en behoeften, waarvoor strategische beleidsadviezen werden geformuleerd.

- Informatie en sensibiliseren van de direct betrokkenen en interactie tussen doelgroepen en voorzieningen
- (Kwaliteits)criteria ten behoeve van de voorzieningen
- Opleiding, bijscholing en vorming, zowel ten behoeve van hulpverleners als voor mantelzorgers
- Aandachtspunten ten aanzien van de ruimere samenleving.

Strategisch advies 1: direct betrokkenen (ouderen uit etnisch-culturele minderheden (ECM), mantelzorgers, beroepskrachten uit voorzieningen) informeren en sensibiliseren en interactie tussen de doelgroepen en voorzieningen bewerkstelligen.

- Opzetten van gerichte informatie- en sensibiliseringsacties naar ouderen uit ECM als naar voorzieningen om de vicieuze cirkel van wederzijdse onbekendheid te doorbreken.
- Voorzien in aanspreekpunten voor ouderen uit ECM zodat zij met hun vragen omtrent ouder worden terecht kunnen en geïnformeerd kunnen geraken over het aanbod van de ouderenzorg in Vlaanderen.
- Het socio-culturele verenigingsleven en netwerken van ECM stimuleren en ondersteunen inzake het opnemen van een rol ten behoeve van ouderen

Strategisch advies 2: bij het uitwerken van de specifieke minimale kwaliteitseisen in het kader van het kwaliteitsbeleid aandacht besteden aan de doelgroepen uit etnisch-culturele minderheden.

- Diensten en voorzieningen voor ouderen werken de sectorale minimale kwaliteitseisen (SMK's) in het kader van het kwaliteitsdecreet uit, rekening houdend met de specifieke noden van ouderen uit ECM. Omgaan met diversiteit expliciet als erkenningsnorm opnemen.
- Zorgen voor een specifieke ondersteuning van voorzieningen uit de ouderensector m.b.t. management van diversiteit.

- Uitklaren van de positie van interculturele bemiddelaars en promoten van de aanstelling van allochtone hulpverleners.
- Binnen de programmatienormen initiatiefnemers uit de ouderenzorg aansporen en mogelijkheden bieden om in de belangrijkste gebieden waar allochtone ouderen wonen concrete initiatieven te nemen inzake dienstverlening naar allochtone ouderen: dagverzorgingscentrum, activiteiten van lokale dienstencentra, enz...

Strategisch advies 3: voorzien in opleiding, bijscholing en vorming, zowel voor hulpverleners en zorgverstrekkers als voor mantelzorgers.

- Hulpverleners en zorgverstrekkers via opleiding, vorming en bijscholing voorbereiden op het werken met cliënten uit etnisch-culturele minderheden
- Voorzien in vorming ten behoeve van mantelzorgers

Strategisch advies 4: de samenleving en de (lokale) (beleids)structuren gevoelig maken voor de specifieke situatie en noden van ouderen uit etnisch-culturele minderheden.

- Voorzien in informatiekanaal en sensibiliseringsinstrumenten ten behoeve van autochtone ouderen omtrent de specifieke situatie en noden van ouderen uit ECM.
- Lokale besturen stimuleren om de aandacht voor ouderen uit etnisch-culturele minderheden in het inclusieve lokale minderhedenbeleid op te nemen.

De opdracht voor kabinet en administratie bestaat er nu in deze adviezen te integreren in een nieuw zorgdecreet en de bijhorende uitvoeringsbesluiten.

GEZINSZORG

Familiehulp vzw en Landelijke Thuiszorg vzw leveren inspanningen om allochtonen via een specifieke opleiding op maat toe te leiden naar een functie als polyvalent verzorgende. Een schets.

Toeleiding naar een functie als polyvalent verzorgende bij Familiehulp vzw

Familiehulp richt reeds sinds 1945 cursussen in voor -toen nog- familiale helpsters. Zij organiseert de polyvalente opleiding met de steun van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, VDAB en het Europees Sociaal Fonds. Vandaag beschikt Familiehulp over een opleidingscentrum in Gent, Antwerpen, Roeselare, Hasselt en Anderlecht. In elk opleidingscentrum worden er jaarlijks minimum 2 voltijdse cursussen georganiseerd, in de opleidingscentra van Gent en Anderlecht worden er tevens deeltijdse opleidingen georganiseerd waarbij mensen alternerend leren en werken. Doordat de rekrutering van kandidaten niet altijd van een leien dakje verloopt en zeer conjunctuurgevoelig is, is Familiehulp als pionier gestart met het organiseren van alternatieven op de voltijdse polyvalente opleiding zoals deeltijdse opleidingen die modulair worden opgebouwd.

Sinds 2000 organiseren zij een opleiding die zich specifiek naar allochtonen richt. Het project ging van start op 1 maart 2000 en liep af op 28 februari 2002. Naast het voorziene aantal opleidingsuren, hebben de cursisten ook 52 uur Nederlandse taal gevolgd waarbij voornamelijk een terugkoppeling inzake terminologie van de theorielessen voorzien werd, teneinde een aantal zwakkere punten in de kennis van het Nederlands te ondervangen.

Het grootste deel van de cursisten combineerde een tewerkstelling als poetshulp bij Familiehulp met het volgen van de opleiding. Het opleidingsprogramma was dan ook zo opgebouwd dat de cursisten op 2 dagen in de week (maandag en dinsdag) cursus volgden en de andere dagen in de week hun verplichtingen met de werkgever konden nakomen. Tijdens de opleiding wisselden theorie en

praktijkstage elkaar af. Er werd 150 uur stage in de instellingen en 500 uur stage in de thuiszorg gelopen.

Tijdens de opleiding werden de cursisten van zeer nabij opgevolgd en begeleid. Zo heeft de coördinator van het project in de loop van de opleiding heel wat individuele- en groepsgesprekken met de cursisten gehad waarvan verslagen bijgehouden werden en van waaruit verbetervoorstellen geformuleerd werden. Daarnaast werd door de monitrice van het opleidingscentrum per cursist een gedetailleerde trajectbegeleiding bijgehouden waarbij de cursist bij elk trajectonderdeel nauwgezet gevolgd werd. In vergelijking met de voltijdse polyvalente opleiding vraagt een opleiding die zich richt naar allochtonen meer begeleidingstijd, o.a. doordat in het project heel wat anderstaligen zitten waarbij het verwerven van een basiskennis Nederlands heel wat inspanning vraagt.

De totale projectkost voor 2000 bedroeg 214.188 euro. De projectkost voor 2001 en 2002 werd begroot op 290.721 euro. Subsidies werden toegekend vanuit :

- BNCTO (Brussels Nederlandstalig Comité voor Tewerkstelling en Opleiding): 2.989 euro voor het volgen van opleiding bij het leerdomein Nederlands als tweede taal van de lesgevers en monitrices.
- Vlaamse Gemeenschap: 19,21 euro per theorielesuur + 743,68 euro werkingskosten
- VDAB: 49,63 euro per theorielesuur (verhoogde subsidie omwille van taallessen)
- Europees Sociaal Fonds: voor 2001–2002 werd er 45.652 euro goedgekeurd

Met het organiseren van een specifieke opleiding voor allochtonen komt Familiehulp tegemoet aan de instroomproblemen van allochtonen in zowel de polyvalente opleiding als op de arbeidsmarkt. Bij allochtonen is er immers nog een groot potentieel aan werkzoekenden. Door het project een alternerend karakter te geven, krijgen de cursisten tijdens de opleiding reeds de mogelijkheid om in te stappen in de arbeidsmarkt. Uiteindelijk hebben 13 van de 22 cursisten het bekwaamheidsattest behaald. Zij zijn ondertussen allemaal tewerkgesteld bij Familiehulp.

Met dit project werd ook ervaring opgedaan in de thematiek van interculturalisering en diversiteit. Deze opleiding dient op termijn te resulteren in positieve actieplannen voor allochtonen. Deze opleiding draagt bij tot de emancipatie van allochtonen die tot op heden vaak uitgesloten werden van de arbeidsmarkt. Met het stimuleren van het multiculturele karakter van de personeelsgroep wordt beter tegemoet gekomen aan de hulpverleningsvragen van allochtone cliënten. Een bijkomende doelstelling is met dit project tevens verwezenlijkt: zowel de leerkrachten als de collega's-verzorgenden hebben door dit project en door het volgen van bijkomende vorming ervaring opgedaan in het omgaan met racisme en diversiteit. Via deze opleiding hebben zij beter leren inspelen op een cultureel gemengde cursisten- en personeelsgroep.

Het project wordt begeleid door een stuurgroep die de opdracht heeft de opleiding continu te evalueren en bij te sturen waar nodig en een nieuwe polyvalente (voor-) opleiding voor allochtonen voor te bereiden. De stuurgroep komt op regelmatige basis samen en is samengesteld uit personen die vanuit verschillende diensten de cursisten opvolgen. In de stuurgroep werden een aantal knelpunten aangehaald waarrond verbetervoorstellen werden geformuleerd. Vooral de beheersing van de Nederlandse taal bleek een groot knelpunt te zijn, een grondige vooropleiding 'Nederlands' dringt zich dan ook op. Samenhangend hiermee waren er ook problemen bij het vinden van een stageplaats. Het gebrek aan kennis van het Nederlands bleek een ware dooddoener te zijn. Ook werden de cursisten zowel tijdens hun residentiële stage als tijdens de thuiszorgstage geconfronteerd met allerlei vooroordelen, zowel bij bepaalde collega's uit voorzieningen als bij cliënten. Op basis van de verbeterpunten die vanuit de stuurgroep werden aangehaald, is een nieuw traject uitgewerkt om allochtonen te integreren in een opleiding voor polyvalente verzorgende. Deze polyvalente opleiding voor allochtonen start in april 2002. In tegenstelling tot vroeger zal nu aan de cursisten een grondige vooropleiding gegeven worden. Deze vooropleiding ging van start in oktober 2001. Rekening

houdend met het belang van de kennis van de Nederlandse taal zullen zowel de taal als de praktische vaardigheden aangescherpt worden.

Toeleiding naar een functie als polyvalent verzorgende bij vzw Landelijke Thuiszorg

De vzw Landelijke Thuiszorg van haar kant ging - met steun van de provincie Vlaams-Brabant, VDAB en de Vlaamse overheid - op 1 juni 2000 eveneens van start met een project 'vooropleiding tot polyvalent verzorgende voor allochtone vrouwen'. Het project eindigde op 31 mei 2001. De doelgroep werd omschreven als 'allochtone vrouwen die niet aan de basisvoorwaarden voldoen om toegelaten te worden tot de eigenlijke beroepsopleiding polyvalent verzorgende'. Het betreft hier taalachterstand en het niet vertrouwd zijn met de vaardigheden inherent aan de westerse zorgwereld.

Doelstellingen op lange termijn zijn:

- Integratie van allochtone vrouwen in de westerse samenleving;
- Emancipatie van deze groep vrouwen;
- Deelnemers de kans geven tot het verwerven van een plaats op de arbeidsmarkt;

Meer specifieke doelen zijn:

- De deelnemers voorbereiden op instroom in de beroepsopleiding van polyvalent verzorgende. Deze opleiding leidt tot een diploma én tot tewerkstelling in de zorgverlenende sector.
- Het beheersen van de Nederlandse taal in functie van de welzijnszorg.
- Het bijbrengen van westerse arbeidsattitudes.
- Zelfstandig kunnen werken en sociaal zelfredzaam zijn, kunnen omgaan met conflictsituaties.
- Hen vertrouwd maken met de verzorgings-, eet- en voedingsgewoontes in de westerse wereld.
- Hen laten kennismaken met de maatschappelijke voorzieningen en de westerse zorgwereld.

De vooropleiding duurde zeven maanden, van november 2000 tot eind mei 2001, deeltijds in dagonderwijs. Het ging hier om een totaal van 400 uren, als volgt verdeeld: 12 weken van 12 lessen per week, 6 weken van 18 lessen per week en 7 weken van 24 lessen. Er werd gekozen voor deze fasering om de cursisten de kans te geven zich aan te passen aan het studieritme. De gehele opleiding door was er een basispakket Nederlands van 9 uur per week. Er werd speciale aandacht geschonken aan taal-, leer- en communicatievaardigheden. Verder omvatte het theoretisch gedeelte van de opleiding een luik huishoudkunde en verzorging (elk 3 uur per week in de twee laatste fases), met nadruk op het zich vertrouwd maken met huishouden en eetgewoontes in onze maatschappij, een luik omgangskunde, waarbij de module 'interculturele sociale vaardigheden' centraal stond en een luik inleiding tot de ontwikkelingspsychologie. Het praktijkgedeelte bestond uit een kijkstage in de gezinnen waarbij een cursiste en een begeleidend verzorgende naar een gezin trokken om concrete ervaring van het werkveld op te doen, bezoeken aan een aantal rust- en bejaardentehuizen en uitwisseling van ervaringen met allochtone verzorgenden en verpleegsters.

Van de 15 gestarte cursisten behaalden er 11 het getuigschrift, met als garantie doorstroming naar de gewone opleiding. 4 zijn gestart in september 2001 in het opleidingscentrum Sociale Familiezorg in Antwerpen, 1 cursiste start in september 2002, 5 cursisten zijn gestart met een opleiding tot polyvalent verzorgende bij de Landelijke Thuiszorg in Leuven. De niet geslaagde cursisten werden begeleid naar werk en zijn momenteel allemaal aan de slag. In oktober 2001 werd van start gegaan met de voorlichtings- en wervingscampagne om de doelgroep te bereiken voor de tweede vooropleiding, die van start ging op 4 februari 2002.

MAATSCHAPPELIJK OPBOUWWERK

Het maatschappelijk opbouwwerk heeft tot opdracht te werken aan de opheffing van vormen van structurele en meervoudige achterstelling die omschreven bevolkingsgroepen treffen, en dat op methodische wijze, met en door de betrokken groepen zelf. Bij de keuze in hun meerjarenplan van doelgroepen en problemen houden de opbouwwerkorganisaties mee rekening met de reeds bestaande werkingen in hun territorium.

Vermits in elke regio een integratiecentrum - en soms ook integratiediensten - actief zijn, betekent dit dat allochtonen als dusdanig niet of nauwelijks meer als doelgroep gekozen worden, al is het ooit anders geweest. De eerste werkingen voor migranten waren immers 'categoriaal opbouwwerk', d.w.z. werkingen met bepaalde bevolkingsgroepen vanuit en aan hun (slechte maatschappelijke) situatie.

Komen de etnisch-culturele minderheden niet meer categoriaal aan bod in het maatschappelijk opbouwwerk, dan gebeurt dat wel vanuit de invalshoek kansarmoede/achterstelling. De betrokkenen hebben gemiddeld een lagere scholing en minder kansen op de arbeidsmarkt, ze wonen in oudere huizen en/of in minder florerende wijken, ze vinden minder de weg naar diensten en instanties enz. In gebieden met een hogere aanwezigheid van allochtonen vormen zij zo mee een doelgroep in de programma's rond opleiding en tewerkstelling, verbetering van huizen en woonomgeving, leefbaarheid van wijken. Binnen deze bredere programma's kunnen bepaalde projecten wel expliciet meer op allochtonen gericht zijn.

Daarnaast was een beperkt aantal projecten specifiek op een bepaalde minderheidsgroep gericht, meestal naar aanleiding van een acute situatie en/of omdat er geen werking rond actief was: caravanbewoners, vluchtelingen en asielzoekers, woonwagenbewoners, schoolopbouwwerk met migrantenkinderen. Eén instelling, nl. OW Brug te Brussel (die tot de organisaties rond De Foyer behoort) is erkend op grond van een categoriaal programma, met name 'de opbouw van een weefsel tussen allochtone kinderen en ouders enerzijds, de Vlaamse gemeenschap te Brussel anderzijds'.

Enkele projectvoorbeelden

- * Project Peterbos is een project van RISO Brussel in een hoogbouwcomplex in Anderlecht, met veel allochtonen. Er werd hier een jongerenwerking opgebouwd met o.a. een voetbalploeg in competitie. Dit project speelt zich af in de Brusselse context met vele erg uiteenlopende actoren (bouwmaatschappij, gemeente, VGC, COCOV, RISO).
- * Bij RIMO Limburg lopen er een aantal projecten in woonwijken met allochtonen en andere zwakke bevolkingsgroepen. Al deze projecten hebben (al dan niet hoofdzakelijk) een jongerenwerking: Nieuw Tongeren en Paspoel in Tongeren; Hakkeveld te Alken; Ter Hilst te Hasselt; Schoonbeek te Bilzen (waar jongeren met video hun kijk op de wijk zullen tonen); Dilsen-Stokkem, waar vanuit de gemeente met steun van RIMO in een aantal wijken wordt gewerkt, in het bijzonder Buurtopbouwwerk in de wijk Lanklaar; een startende werking in de wijk De Posthoorn te Beringen en de Westwijk te Lommel.
- * In Houthalen-Helchteren zijn er in de wijken Meulenberg en De Standaard wijkwerkingen bezig (vanuit resp. buurtopbouwwerk Meulenberg en RIMO), terwijl er nu, overkoepelend voor heel de gemeente, gedacht wordt aan een werking met Marokkaanse vaders.
- * Naar aanleiding van een probleemsigalering vanuit het pas gestichte Afrikaanse platform dat de ouders op Antwerpen- Linkeroever hun kinderen niet meer kunnen volgen, overweegt RISO Antwerpen om een soort contactpunt, min of meer analoog met het schoolopbouwwerk, op te starten, voor alle scholen (en andere betrokkenen) in het hele gebied.
- * In Borgerhout en Antwerpen-Noord loopt een projectvoorbereiding van RISO Antwerpen af. Er zal waarschijnlijk telkens een werking met en rond "risicjongeren" opgezet worden over

uitsluiting, enerzijds met de jongeren zelf vanuit hun gedrag, anderzijds met alle betrokken organisaties en instanties, waaronder ook de buurtbewoners.

Reeds in 1996 werd er op de administratie, in samenspraak met de sector maatschappelijk opbouwwerk en de integratiesector, overlegd over de mogelijkheden om de samenwerking tussen beide sectoren uit te diepen, zowel op korte termijn binnen de bestaande regelgeving als op langere termijn door een afstemming van de regelgevingen.

Als eerste stap werd er toen gewerkt aan een afstemming van de erkenningstermijnen: alle (verlengingen van) erkenningen kregen in de mate van het mogelijke 31-12-2001 als einddatum, zodat vanaf dan de erkenning gelijktijdig en samenhangend zou kunnen gebeuren, op basis van een gemeenschappelijk plan. Het minderhedendecreet bepaalde evenwel 1-1-2003 als ingangsdatum voor de nieuwe zesjarenplannen in de integratiesector. Bij de herziening van het uitvoeringsbesluit maatschappelijk opbouwwerk in 2000 werden de erkenningstermijnen van het maatschappelijk opbouwwerk hieraan aangepast, door het inlassen van een overgangsmaatregel waarbij de aflopende erkenningen soepel werden verlengd tot eind 2002. De nieuwe plannen kunnen zo gezamenlijk worden voorbereid, opgesteld en ingediend tegen 1 juli 2002. In 2001 verstuurde de minister een gemeenschappelijke omzendbrief naar de integratiesector, maatschappelijk opbouwwerk en het algemeen welzijnswerk met richtlijnen voor het opstellen van de nieuwe meerjarenplannen.

BIJZONDERE JEUGDZORG

De Vlaamse regering sluit reeds verschillende jaren overeenkomsten af met vier ondersteuningsteams allochtonen (OTA) om de diensten (comités voor bijzondere jeugdzorg, bemiddelingscommissies en sociale diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de jeugdrechtbanken) en voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand, waaronder ook de Gemeenschapsinstellingen te ondersteunen. Er is een OTA voor de voorzieningen en diensten in de provincie Antwerpen, in de provincie Limburg, in de provincies Oost- en West-Vlaanderen en in de provincie Vlaams-Brabant en Brussel Hoofdstad. De reglementaire basis in de begroting 2001 en 2002 blijft “Uitgaven op het Fonds Bijzondere Jeugdbijstand, rubriek “uitgaven aan derden voor het opzetten van preventiecampagnes“.

Diensten en voorzieningen binnen de bijzondere jeugdbijstand beklemtonen de meerwaarde van het kunnen beroep doen op de deskundigheid van de medewerkers van de OTA's en dit zowel voor de hulpverlening aan allochtone jongeren en gezinnen als voor de deskundigheidsbevordering van de hulpverleners. Het OTA treedt niet in de plaats van de bestaande hulpverlening, maar voegt door betekenisbemiddeling, door conflictbemiddeling, een meerwaarde toe om oplossingsgericht te kunnen werken in gezinnen van allochtone jongeren. Voor 2001 werden de doelstellingen van de OTA's als volgt gedefinieerd:

- In de regio de reguliere hulpverlening binnen de bijzondere jeugdbijstand optimaliseren t.a.v. migrantenjongeren en hun gezinnen die zich in POS (problematische opvoedingssituatie) of MOF (als misdrijf omschreven feit) bevinden.
- Advies, ondersteuning en vorming aanbieden om de uitbouw van een kwalitatieve hulpverlening aan migranten te bevorderen en de deskundigheid van de hulpverleners te vergroten.

De doelgroep van de OTA's in 2001:

- Diensten en voorzieningen binnen de bijzondere jeugdbijstand van de regio.
- Voorzieningen buiten de regio (door plaatsing van een jongere).
- In POS-situaties, waar het gevaar voor verglijding naar de bijzondere jeugdbijstand bestaat, kunnen andere eerste- of tweedelijnhulpverleningsdiensten beroep doen op het OTA. De inzet naar diensten buiten de bijzondere jeugdbijstand mag evenwel slechts 5% bedragen van de totale

werking. Aanvankelijk maakte de vraag van diensten buiten de bijzondere jeugdbijstand 50% van de aanvragen uit.

- In Limburg is er bij de aangemelde dossiers een evolutie naar jongeren uit Oostbloklanden, Walen en Duitsers.
- OTA Oost- en West-Vlaanderen geven prioriteit aan hulpverleners van allochtone jongeren van Marokkaanse en Turkse origine, maar worden ook meer en meer geconfronteerd met dossiers van allochtonen van andere afkomst. Men tracht dit op te vangen door beroep te doen op de tolkdienst van de stad Gent en /of van het provinciebestuur.

De beperking (max. 5% van de totale werking) van de inzet voor aanvragen van diensten buiten bijzondere jeugdbijstand wordt door de OTA's geen goede evolutie genoemd. Teveel jongeren en hun gezinnen blijven in de kou en de problemen zijn geëscaleerd wanneer het dossier nadien alsnog binnen de bijzondere jeugdbijstand verzeilt.

De activiteiten van de OTA's in 2001:

- Geven van vorming hetzij door externe deskundigen hetzij door een medewerker van het OTA-team. Op vraag wordt 'vorming op maat' uitgewerkt voor bijv. een team van begeleiders, opvoeders en hulpverleners. Daarnaast wordt vorming opgezet rond 'themadagen' (destructief recht, loyaliteit, opvoeding in Turkse en Marokkaanse gezinnen). In Limburg wordt soms samengewerkt met het Provinciaal Integratiecentrum (PRIC) dat beschikt over een uitgebreid vormingsbudget en over de vereiste logistieke faciliteiten. In dat geval is de vorming bestemd voor een breder publiek dan de bijzondere jeugdbijstand en richt men zich tot de sector Algemeen Welzijnswerk. In Antwerpen wordt meer en meer aandacht besteed aan het opzetten van kleinschalige initiatieven en vorming op maat (clusters van teams).
- Zoeken naar de gepaste vrijwilligers, hun coaching en het regelen van administratieve formaliteiten (o.a. verzekering), twee activiteiten die veel tijd in beslag nemen. In OTA Antwerpen, Vlaams-Brabant en Brussel werkt men met vrijwilligers-OTA-bemiddelaars. In OTA Vlaams-Brabant en Brussel werd een pool samengesteld van vrijwilligers-tolken. Hiervoor werkt het OTA samen met het Sociaal Vertaalbureau van Brussel Onthaal vzw. Daarnaast kan het OTA beroep doen op vrijwilligers/interculturele bemiddelaars uit een netwerk opgezet door de Stedelijke Integratiedienst Leuven.
- Bekendmaken van het OTA en sensibiliseren van de omgeving door vorming en voorlichting van de hulpverleners.
- Onderzoek naar de behoeften in de verschillende sectoren (OTA Vlaams-Brabant en Brussel)

Verder hebben de OTA's uitdrukkelijk te kennen gegeven dat zij bij de ontwikkeling van de integrale jeugdhulpverlening als volwaardige partner in het debat en de verdere implementatie willen betrokken worden. Nu reeds vervullen zij immers de facto een soort van 'trajectbegeleidingsfunctie'. De hertekening van het landschap van de jeugdhulpverlening zal onmiskenbaar invloed hebben op de positie en de rol van de OTA's. Voorlopig is het te vroeg om de OTA's binnen het kader van de integrale jeugdhulpverlening duidelijk te positioneren. Binnen de (in ontwikkeling zijnde) 'algemene preventie m.b.t. jeugd' kunnen zij eveneens een belangrijke signaalfunctie blijven opnemen.

De interventies van de OTA-teams situeren zich overwegend binnen de 'hulpverlening'. In hun werkzaamheden kunnen echter ook preventieve aspecten worden onderkend. De 4 teams proberen door hun optreden de dossiers zoveel mogelijk in de 'vrijwilligheid' te houden. Om die kerntaak te realiseren, verlenen zij de nodige ondersteuning (bijv. bij de inschatting van de zwaarte van de problematiek), begeleiding, coaching (van de hulpverleners), betrekken zij de ouders van de jongeren bij het zoeken naar een oplossing, werken zij samen met medewerkers van de centra voor

leerlingenbegeleiding (CLB) ... om te vermijden dat de jongere alsnog in de bijzondere jeugdbijstand belandt of dat het dossier in de gerechtelijke sfeer terechtkomt.

De OTA-teamleden zijn van oordeel dat er naar 'jongens' toe veel repressiever wordt opgetreden. Dit hangt samen met de niet-opnameplicht van de voorzieningen die, mede door de verwrongen vraag-aanbodssituatie m.b.t. beschikbare plaatsen, minder geneigd zijn allochtone 'jongens' op te nemen waardoor deze sneller in een gesloten instelling (gemeenschapsinstellingen) terecht komen.

ZORG VOOR GEDETINEERDEN

Op 8 december 2000 keurde de Vlaamse regering een strategisch plan goed om de hulp- en dienstverlening aan gevangenen uit te breiden en te verbeteren. De Vlaamse Gemeenschap wenst op deze wijze het recht van alle gedetineerden en hun directe sociale omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening te waarborgen, opdat ook zij zich harmonisch en volwaardig kunnen ontplooiën in de samenleving. Basisidee is dat gedetineerden wel hun vrijheid verliezen, maar hun andere grondrechten behouden. Het plan wordt momenteel uitgevoerd in een pilootregio (vijf gevangenissen in Antwerpen en de Noorderkempen). Aangezien de Vlaamse Gemeenschap alle gedetineerden wenst te bereiken, vallen de etnisch-culturele minderheden hier ook onder. Concreet vertaalt zich dat bijvoorbeeld in taallessen voor anderstalige gedetineerden.

Binnen het Algemeen Welzijnswerk hebben enkele Centra voor Justitieel Welzijnswerk specifieke projecten opgezet voor gedetineerden uit etnisch-culturele minderheden. De centra bieden vroeghulp, detentiebegeleiding en reclasseringshulp aan gedetineerden en ondersteunen hun omgeving. Bij wijze van voorbeeld vermelden we dat de rechtshulpverlener in Turnhout zich toelegt op problemen rond verblijfsvergunningen en dat het centrum in Gent alle brochures liet vertalen en cursussen Nederlands voor anderstaligen organiseert.

De Vlaamse minister van Welzijn liet door het Limburgs Universitair Centrum onderzoeken wat de behoeften zijn van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening. Het in 2001 gepubliceerde verslag⁷ besteedt in het hoofdstuk "Nederlands- en anderstaligen" expliciet aandacht aan de specifieke problemen van etnisch-culturele minderheden. Van de bij het onderzoek betrokken gedetineerden vulde 25 % een Franse of Engelse vragenlijst in. Deze anderstaligen blijken qua persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, opleiding, werksituatie voor detentie, enz.) in hoge mate vergelijkbaar te zijn met de Nederlandstalige gedetineerden, maar omwille van het taalprobleem hebben zij minder contacten met de hulpverlening. Het aantal contacten met de psychosociale dienst van de gevangenis is wel vergelijkbaar met het aantal contacten van hun Nederlandstalige lotgenoten, maar het justitieel welzijnswerk van de Vlaamse Gemeenschap bereikt de anderstaligen niet. Zij geraken minder vlot aan werk en nemen minder deel aan activiteiten waarbij taal een belangrijke rol speelt. Zij hebben ook veelal behoefte aan informatie en kennen vaak een aantal specifieke problemen. Een aantal wil in België blijven en probeert de verblijfsvergunning veilig te stellen, anderen trachten na hun veroordeling een overplaatsing naar hun eigen land te bekomen. Zij krijgen ook minder vaak naastbestaanden op bezoek.

Er werden in het verslag van het onderzoek dan ook een aantal aanbevelingen geformuleerd:

- Een uitgebreid welkomstpakket in verschillende talen kan de anderstaligen wegwijs maken binnen de gevangenis. Zij leren immers minder gemakkelijk van medegedetineerden hoe alles in zijn werk gaat.
- In de dienstverlening zorgt de taalbarrière ervoor dat anderstaligen moeilijk kunnen deelnemen aan een aantal activiteiten. Vandaar dat er bij het organiseren van dienstverlening waarbij de

⁷ Lenaers, S. en Valgaeren, E., De Gemeenschap achter de tralies. Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening, Sociaal Economisch Instituut, LUC, maart 2001.

taalbarrière minder speelt zoals sport en de bibliotheek meer aandacht kan geschonken aan de deelname van anderstaligen en de uitbouw van een anderstalig aanbod. Anderzijds is het ook zo dat anderstaligen ook aan de andere activiteiten zouden willen deelnemen. Vandaar dat een cursus Nederlands als tweede taal van grote waarde kan zijn voor de anderstaligen, ook na de detentie.

- Omdat anderstaligen vaak niet op de hoogte zijn van het dienstverleningsaanbod en een grote behoefte hebben aan informatie lijkt het zeker in de grotere gevangenissen met veel anderstaligen bijzonder interessant om een aantal taalgroepen periodiek samen te brengen. Wellicht is er altijd minstens één gedetineerde onder hen die als tolk kan fungeren. Tijdens zo een activiteit kunnen een aantal mededelingen gedaan worden door de gevangenis en een aantal activiteiten voorgesteld door de organisatoren. Verder biedt het de gedetineerden de mogelijkheid om een aantal vragen en problemen naar voor te brengen. Deze groep gedetineerden kan immers geen rapportbriefjes schrijven noch de antwoorden er op lezen.

In het kader van het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de Vlaamse gemeenschap van 8 oktober 1998 tenslotte worden binnen de Centra voor Algemeen Welzijnswerk en de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg teams gesubsidieerd die zich toeleggen op de begeleiding en behandeling van daders van seksueel misbruik.

Bij de evaluatie in 2001 van dit samenwerkingsakkoord stelde de door artikel 12 van het samenwerkingsakkoord opgerichte begeleidingscommissie vast dat de allochtone seksuele delinquenten minder begeleid worden door de gespecialiseerde voorzieningen. De psychosociale diensten van de gevangenis melden dat zij onvoldoende uitgerust zijn om allochtonen te begeleiden (of zelfs te evalueren). Naast het evidente taalprobleem zijn de bestaande psychologische testen te “europees” of “westers” om betrouwbare resultaten te leveren voor mensen uit andere culturen.

De begeleidingscommissie pleit ervoor om bij de gespecialiseerde voorzieningen medewerkers aan te trekken die de taal en cultuur van het allochtone cliënteel kennen. De gespecialiseerde voorzieningen dienen aangemoedigd en ondersteund te worden om samen te werken met de integratiecentra en allochtone verenigingen. Op deze wijze raken de hulpverleners meer vertrouwd met de cultuur van de allochtonen.

PREVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG

Met de oprichting van de LOGO's (netwerken voor lokaal gezondheidsoverleg) is gekozen voor een meer gestructureerde en gecoördineerde aanpak van de preventieve gezondheidszorg. Eén van de hoofdpodochten van de LOGO's bestaat er in bij te dragen tot de realisatie van vijf prioritaire gezondheidsdoelstellingen, met name:

1. Verminderen van het aantal rokers in Vlaanderen
2. Minder vetrijke en meer vezelrijke voeding.
3. Doelmatiger borstkankerscreening
4. Verminderen van dodelijke ongevallen in de privé-sfeer (door o.a. co-intoxicatie en onveilige thuisomgeving) en in het verkeer
5. Verbeteren van preventie van infectieziekten

De doelgroep bij de realisatie van deze doelstellingen omvat de *gehele Vlaamse bevolking*, ook de kansarmen. Er worden in die zin methodieken ontwikkeld die de LOGO's toelaten hun sensibiliseringstaken en andere activiteiten uit te voeren. Het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG) staat in voor de methodische ondersteuning van 3 van de 5 Vlaamse Gezondheidsdoelstellingen. Er werd geopteerd om geen specifieke pakketten te ontwikkelen voor bepaalde doelgroepen om geen stigmatiserend effect teweg te brengen. Er wordt wel rekening gehouden met moeilijk te bereiken groepen waarbij de globale methode en de strategie om de doelgroepen te bereiken worden aangepast en een voldoende onderbouwd netwerk wordt uitgebouwd. Het VIG heeft voor de LOGO's een programma VIRGIL ontwikkeld waardoor de LOGO's hun activiteiten kunnen registreren en zodoende achteraf evalueren. Dit is evenwel niet verplichtend en niet alle LOGO's werken eraan mee. De realisatie van de gezondheidsdoelstellingen wordt geëvalueerd aan de hand van o.a. de gezondheidsenquête.

Kansarmen en etnisch-culturele minderheden zijn zeer vaak moeilijk te bereiken groepen. In 2001 werkte het VIG en de VWGC (Vereniging voor Wijkgezondheidscentra) nauw samen. Het feit dat beide organisaties onder één dak gehuisvest waren, maakte de samenwerking efficiënter en gemakkelijker. Er werd door VIG en VWGC een werkgroep kansarmoede opgericht waarbij beroep gedaan wordt op het werkveld om theorie en praktijk aan elkaar te toetsen. Sedert 1 januari 2002 zijn VIG en VGWC samengesmolten tot één geheel.

Aids- en soapreventie

Etnisch-culturele minderheidsgroepen kenmerken zich door een moeilijke bereikbaarheid en toegankelijkheid voor preventie en hulpverlening. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door doelgroepspecifieke eigenschappen zoals cultuurverschillen, taalverschillen en een grote mobiliteit. Bepaalde categorieën van personen binnen deze minderheidsgroepen vormen echter een belangrijke risicogroep inzake besmetting met aids en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa). Dit plaatst de organisaties, bekwaam in het ontwikkelen van aangepaste en doelgerichte concepten, werkmethodes en -instrumenten, voor een grote uitdaging.

De opdracht om in Vlaanderen de preventie en hulpverlening van aids en seksueel overdraagbare aandoeningen te behartigen, wordt door de Vlaamse Gemeenschap toevertrouwd aan Sensoa als expertisecentrum en aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde, de vzw Pasop en de vzw Steunpunt Antwerpse Prostitu  (e)s als uitvoerende partners.

Tot einde 2001 functioneerden de drie uitvoerende partners op basis van een tijdelijk contract. Met ingang van 1 januari 2002 wordt met deze organisaties een convenant afgesloten, waaraan een jaarlijkse subsidie is verbonden, voor een periode van vier jaar. Dit om hun werking meer structureel te verankeren binnen het preventieve gezondheidsbeleid. De samenwerking met Sensoa is sedert 1999 vastgelegd via convenant en wordt in 2002 eveneens hernieuwd voor een periode van vier jaar.

De organisatie *Sensoa*, expertisecentrum inzake aids en soa, richt zich zowel naar het algemene publiek als naar specifieke doelgroepen. Het besteden van aandacht aan allochtonen heeft zij ingebouwd in haar opdracht. Daarnaast beschikt Sensoa over een hulpverlenende functie ten aanzien van mensen met HIV en hun omgeving. De buddywerking vormt de werkmethode om deze mensen te begeleiden. Evaluatie van het buddysysteem toont aan dat meer en meer allochtonen de weg er naartoe vinden, een trend die zich jaarlijks voortzet.

Het ontwikkelen van een preventie- en hulpverleningsaanbod kan echter niet uitsluitend steunen op wetenschappelijk onderzoek en expertise. Praktijkervaring met de doelgroepen vormt een noodzaak om de ontwikkeling van een daadwerkelijk aangepast aanbod mogelijk te maken. Uitwisseling van informatie en registratiegegevens tussen expertisecentrum en organisaties in het werkveld dient dan ook degelijk uitgebouwd te worden.

De sekswerkers hebben beroepsmatig veel wisselende seksuele contacten, waardoor de kans op besmetting met hiv of soa reëel aanwezig is. Net deze groep vertoont een diversiteit aan nationaliteiten, o.a. uit Afrika ten zuiden van de Sahara, uit Noord-Afrika en uit Oost-Europa.

Binnen dit werkveld profileren de vzw *Pasop* en de vzw *Steunpunt Antwerpse Prostitu  (e)s (St.A.P.)* zich als organisaties met terreinwerking op vlak van preventie en hulpverlening. Het werkgebied van de vzw *Pasop* omvat Oost- en West-Vlaanderen, dat van de vzw *St.A.P.* de provincie Antwerpen (zonder arrondissement Mechelen). Concreet bouwen zij actief contacten op met de doelgroep en bieden zij informatie, advies en hulpverlening aan. Tevens verzorgen zij een preventief aanbod aan screening inzake soa en baarmoederhalskanker en vaccinatie inzake Hepatitis B.

Het *Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)* kent een doelgroep die bijna uitsluitend bestaat uit Subsaharaanse Afrikaanse migranten. Via de 'community leaders approach' ontstaat de mogelijkheid om deze minderheden te bereiken. Om bij de Afrikaanse gemeenschap ingang te vinden als preventiewerker of hulpverlener is het noodzakelijk regelmatig overleg te plegen met de leidende figuren. De community leaders geven op hun beurt de relevante informatie en vorming door (methode bekend als 'peer-education'. De Subsaharaanse Afrikaanse migranten worden hierbij niet gezien als passieve ontvangers maar vooral als actieve deelnemers aan de aids- en soa-preventie. Via deze hechte samenwerking met doelgroep zelf bindt het ITG de strijd aan tegen soa en aids bij de Afrikaanse gemeenschap in Vlaanderen.

Centra voor Leerlingenbegeleiding

De centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) organiseren algemene, bijzondere en verplichte consulten om de gezondheid, groei en ontwikkeling van de leerlingen te bevorderen, te bewaken en te behouden. De algemene en gerichte consulten zijn een verplichte opdracht waaraan alle leerlingen en ouders moeten meewerken. Op deze wijze wordt de gezondheidstoestand van alle kinderen die naar Vlaamse scholen gaan opgevolgd.

Ook het nemen van profylactische maatregelen ten aanzien van de leerlingen en het schoolpersoneel is een verplichting. In samenwerking met de gezondheidsinspectie kan een gerichte opsporing naar tuberculose georganiseerd worden voor kinderen die recent verbleven bij familieleden in landen waar deze ziekte nog endemisch is.

Via de CLB kan de schoolgaande jeugd kosteloos gevaccineerd worden. Naast de vaccinaties volgens het vaccinatieschema bieden de CLB ook inhaalvaccinaties aan. Vooral allochtonen bij wie in het land van herkomst niet veralgemeend gevaccineerd wordt, maken hiervan gebruik. Momenteel wordt in de CLB een grootscheepse vaccinatie tegen meningitis C voor alle kleuters en de adolescenten georganiseerd.

De CLB dienen jaarlijks gesystematiseerde gegevens van somatische, psychologische, pedagogische en sociale aard mee te delen. Hiervoor werd een registratiesysteem uitgewerkt dat moet toelaten ontwikkelingsparameters aan socio-economische gegevens te linken. Op die wijze kunnen gezondheidsdeterminanten in kaart gebracht worden en indien nodig kunnen remediërende acties met alle betrokkenen opgezet worden.

KIND EN GEZIN

Binnen Kind en Gezin leeft sterk de zorg om de dienstverlening op een blijvende manier toegankelijk te maken voor diverse groepen en hierbij gelijke kansen te scheppen. Daarom ontwikkelt de instelling tal van initiatieven. Deze situeren zich op de drie beleidsdomeinen van Kind en Gezin: de preventieve zorg, de zorg voor kinderen in bijzondere leefsituaties en de kinderopvang. Daarnaast ontwikkelt Kind en Gezin binnen het personeelsbeleid eigen strategieën om bij te dragen tot de tewerkstelling van allochtonen. In dit kader werkte Kind en Gezin een eigen leerproject uit in het kader van het TRIVISIE- spoor.

In haar dienstverlening maakt de organisatie geen uitdrukkelijk onderscheid tussen allochtonen, erkende vluchtelingen en mensen zonder wettig verblijf en dit vanuit de visie dat alle groepen toegang moeten hebben tot de dienstverlening.

In onderhavig rapport worden de verschillende inspanningen van Kind en Gezin met betrekking tot de dienstverlening ten aanzien van allochtone gezinnen met jonge kinderen geschetst. In eerste instantie wordt stilgestaan bij het aantal gekende kinderen geboren in een gezin waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Vervolgens volgt een schets van de acties in het kader van het Trivisie-leerproject, dat in 2001 werd opgezet binnen Kind en Gezin. Tenslotte komen de specifieke aandachtspunten binnen de eigen dienstverlening aan de orde.

Kinderen geboren in 2001

De registratiegegevens die de regioteamleden verzamelen, scheppen de mogelijkheid om een beeld te krijgen van de veelkleurigheid bij de gezinnen waarmee Kind en Gezin samenwerkt. Onderstaande tabel geeft dit beeld voor het Vlaams Gewest voor de kinderen die geboren werden in 2001. De weergegeven aantallen per nationaliteit betreffen de aantallen kinderen wiens moeder bij haar geboorte de aangegeven nationaliteit had.

Van ruim 62.000 kinderen, gekend bij Kind en Gezin, werd bij 91 % dit gegeven geregistreerd, van ongeveer 9 % ontbreken de registratiegegevens (missing). Van 0,15 % kon niet achterhaald worden welke de precieze nationaliteit was, onder meer door taalproblemen (onbekend).

Uit de cijfers komt naar voor dat ongeveer 143 nationaliteiten via de moeder vertegenwoordigd zijn.

Grootste groep blijven de kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had. Zij vertegenwoordigen 76,5 % van de kinderen geboren in 2001. Dit betekent dat minstens 15 % van de moeders van de kinderen geboren in 2001 niet de Belgische nationaliteit hadden bij hun geboorte. In deze groep moeders vormen de Marokkaanse, Turkse en Nederlandse nationaliteit procentueel de grootste groepen met respectievelijk 3,0%, 2,7 % en 1,3 %.

Andere nog opvallende nationaliteiten zijn uit het voormalige Oostblok de Joegoslaven, Russen, Polen, Slovak en Albanezen. Daarnaast zijn er Filippijnen, Indiërs en Congolezen. Tenslotte zijn er de EU-nationaliteiten zoals Italianen, Britten, Fransen, Duitsers en Spanjaarden.

Tabel : Overzicht van het aantal kinderen geboren in 2001 volgens de nationaliteit van de moeder bij haar geboorte – cijfers voor het Vlaams Gewest

Nationaliteit van de moeder bij geboorte	Aantal kinderen	%
Missing	5.451	8,77
Onbekend	96	0,15
België	47.525	76,48
Marokko	1.869	3,01
Turkije	1.672	2,69
Nederland	798	1,28
Joegoslavië	494	0,79
Italië	343	0,55
Rusland	234	0,38
Frankrijk	187	0,30
Polen	185	0,30
Filippijnen	154	0,25
Congo	133	0,21
Slovakije	122	0,20
Verenigd Koninkrijk	114	0,18
Duitsland	112	0,18
Spanje	112	0,18
Albanië	107	0,17
India	104	0,17
Pakistan	85	0,14
China	81	0,13
Tunesië	79	0,13
Armenië	77	0,12
Thailand	71	0,11
Verenigde Staten van Amerika	70	0,11
Nigeria	70	0,11
Portugal	70	0,11
Iran	66	0,11
Algerije	64	0,10
Roemenië	60	0,10
Bosnië-Herzegovina	58	0,09
Afghanistan	53	0,09
Ghana	53	0,09
Oekraïne	51	0,08
Bulgarije	48	0,08
Tsjechië	45	0,07
Israël	44	0,07
Ruanda	44	0,07
Brazilië	42	0,07
Kazachstan	40	0,06
Syrië	35	0,06
Griekenland	34	0,05
Oezbekistan	31	0,05
Georgië	30	0,05
Somalië	30	0,05
Vietnam	29	0,05

Nationaliteit van de moeder bij geboorte	Aantal kinderen	%
Ecuador	28	0,05
Peru	26	0,04
Turks- en Caicoseilanden	26	0,04
Indonesië	25	0,04
Colombia	24	0,04
Niger	24	0,04
Angola	23	0,04
Kameroen	22	0,04
Dominicaanse Republiek	20	0,03
Libanon	20	0,03
Wit-Rusland	20	0,03
Zuid Afrika	20	0,03
Ierland	19	0,03
Irak	19	0,03
Burundi	18	0,03
Japan	18	0,03
Chili	17	0,03
Egypte	17	0,03
Mongolië	16	0,03
Senegal	16	0,03
Zuid-Korea	16	0,03
Zweden	16	0,03
Bangladesh	14	0,02
Guinee	14	0,02
Hongarije	14	0,02
Zwitserland	14	0,02
Kirgizië	13	0,02
Denemarken	12	0,02
Zaire	12	0,02
Cuba	11	0,02
Sri Lanka	11	0,02
Canada	10	0,02
Ivoorkust	10	0,02
Mauritius	10	0,02
Ethiopië	09	0,01
Liberia	09	0,01
Mauritanië	09	0,01
Mexico	09	0,01
Nepal	09	0,01
Bhutan	08	0,01
Finland	08	0,01
Kroatië	08	0,01
Noorwegen	08	0,01
Sierra Leone	08	0,01
Australië	07	0,01
Azerbeidzjan	07	0,01
Guatemala	07	0,01
Kaapverdië	07	0,01
Kenya	07	0,01

Nationaliteit van de moeder bij geboorte	Aantal kinderen	%
Mali	07	0,01
Moldavië	07	0,01
Gambia	06	0,01
Litouwen	06	0,01
Maleisië	06	0,01
Suriname	06	0,01
Hongkong	05	0,01
Noord-Korea	05	0,01
Venezuela	05	0,01
Bolivia	04	0,01
Costa Rica	04	0,01
Jordanië	04	0,01
Letland	04	0,01
Luxemburg	04	0,01
Slovenië	04	0,01
Taiwan	04	0,01
Zambia	04	0,01
Argentinië	03	0,00
Burkina Faso	03	0,00
Estland	03	0,00
Haïti	03	0,00
IJsland	03	0,00
Laos	03	0,00
Tadzikistan	03	0,00
Tanzania	03	0,00
Uganda	03	0,00
Benin	02	0,00
Centraal Afrikaanse Republiek	02	0,00
El Salvador	02	0,00
Eritrea	02	0,00
Brits Territorium in de Indische Oceaan	02	0,00
Myanmar	02	0,00
Nieuw-Zeeland	02	0,00
Singapore	02	0,00
Sudan	02	0,00
Togo	02	0,00
Tonga	02	0,00
Uruguay	02	0,00
Zimbabwe	02	0,00
Amerikaans Samoa	01	0,00
Antigua en Barbuda	01	0,00
Bouvet Eiland	01	0,00
Cambodja	01	0,00
Equatoriaal-Guinea	01	0,00
Gabon	01	0,00
Guinee-Bissau	01	0,00
Guyana	01	0,00
Jamaica	01	0,00
Jemen	01	0,00

Nationaliteit van de moeder bij geboorte	Aantal kinderen	%
Kiribati	01	0,00
Koeweit	01	0,00
Lesotho	01	0,00
Malta	01	0,00
Mozambique	01	0,00
Paraguay	01	0,00
Sao Tomé en Principe	01	0,00
Saudi-Arabië	01	0,00
Trinidad en Tobago	01	0,00
Totaal	62.144	100,00

Trivisie-leerproject 'diversiteit'

Het Trivisi-leerproject 'diversiteit' werd geïntegreerd binnen de jaarplanning van Kind en Gezin voor 2001. Het thema kreeg een plaats in de strategische planning voor de periode 2001-2004. Aldus kan op een meer duurzame wijze aandacht worden geschonken aan het omgaan met diversiteit. Het vormt samen met de thema's 'kinderrechten' en 'integrale gezinsondersteuning' de centrale kapstokken voor de komende jaren. Binnen de jaarplanning voor 2001 werd een project opgezet rond het ontwikkelen van een visie op het omgaan met diversiteit binnen Kind en Gezin. Dit project liep in nauwe samenwerking en coördinatie met de jaarprojecten rond kinderrechten en de preventieve gezinsondersteuning. Het werd gedragen door een projectstuurgroep waaraan vertegenwoordigers van de verschillende afdelingen van Kind en Gezin deelnamen.

De uitwerking van de visie op diversiteit binnen Kind en Gezin verloopt procesmatig en kende een eerste hoogtepunt op een trefdag in februari 2002, waarop eveneens kinderrechten en integrale gezinsondersteuning als strategische thematieken aan de orde zijn gekomen.

In de realisatie van het leerproject binnen Kind en Gezin kunnen grofweg drie fasen onderscheiden worden. In eerste fase werd een context gecreëerd die het mogelijk maakte om participatief en inhoudelijk onderbouwd de uitwerking van een visie aan te vatten. In de tweede fase kregen de aanzet tot visie en de leerprojecten concreet vorm. In een derde fase wordt de werkwijze veralgemeend.

Doelstellingen van het Trivisi-leerproject 'diversiteit'

De doelstelling van dit project bestond er in een visie op diversiteit zo uit te werken dat zoveel mogelijke medewerkers binnen de instelling deze visie dragen, waarbij werk zou worden gemaakt van competentieversterking. De uiteindelijke doelstelling van het werken rond diversiteit ligt in de realisatie van meer toegankelijke dienstverlening waarin de medewerkers in staat zijn eigen antwoorden te formuleren binnen een gemeenschappelijk kader. Niet alleen de klant moet er beter van worden, ook de medewerker moet zich beter voelen in zijn relatie met die klant: verschil maken mag niet alleen; het moet.

De nagestreefde effecten situeerden zich dan ook op twee dimensies: deze van de dienstverlening en deze van de organisatie. Enerzijds wilde Kind en Gezin er als organisatie beter in slagen om daadwerkelijk alle gezinnen met jonge kinderen die dienstverlening te bieden waar zij recht op hebben en waaraan zij nood hebben. Anderzijds wilde men er naar streven om de diversiteit binnen de organisatie aan te wenden als sterkte en met alle medewerkers die competenties te ontwikkelen opdat zij zich beter voelen in het omgaan met diversiteit en verscheidenheid. In onderstaande tabel wordt per leerproject de doelstelling kort weergegeven.

Afdeling	Titel	Doelstelling
Projectstuurgroep	Diversiteit	- sensibilisering - uitwerken visie - projectsturing en projectopvolging
Algemene diensten	Diversiteit en beeldvorming	- denkproces op gang brengen - komen tot beeldvorming die getuigt van respect voor diversiteit
Kinderopvang	Leren omgaan met diversiteit	- sensibilisering
Preventieve Zorg	Uitgaan van diversiteit	- gedeelde visie omtrent diversiteit - met spanningsveld centraal beleid en doelpubliek kunnen omgaan - interne diversiteit erkennen en als sterkte aanwenden
Maatschappelijke positie van het kind	Omgaan met diversiteit, leren van verschil	- reflectie over het thema diversiteit
Communicatie	Een visie op het omgaan met diversiteit	- aandacht voor het managen van diversiteit
Ondersteunende diensten	Willekeurig	- zorgen dat het frontpersoneel in alle communicatie ondubbelzinnig het non-discriminerend profiel van K&G uitdraagt
Limburg	Inleefdag diversiteit	- aanzet geven om te komen tot bewustwording - inzichten aanreiken in het leren omgaan met verschillende houdingen t.o.v. de verschillen tussen personen
Vlaams Brabant	Verschillen kleuren nieuw leven	- kennis van diverse aspecten van de Marokkaanse samenleving
Vlaams Brabant	Bewust worden en leren omgaan met diversiteit	- bewustwording van de eigenheid
West-Vlaanderen	Leerproject diversiteit	- actieve discussie over de betekenis van en het omgaan met diversiteit, zowel intern als extern
Oost-Vlaanderen	Samenwerking psychiatrie	- samenwerkingsmodel centra voor geestelijke gezondheidszorg met het oog op de dienstverlening t.a.v. kinderen waarvan een ouder een psychiatrische problematiek heeft
Antwerpen	Fieldtraining	- fieldtraining voor intercultureel medewerkers en ervaringsdeskundigen in kansarmoede met oog op optimaal functioneren

Doelgroep van het project

Het project focuste in eerste instantie op het ontwikkelen van een visie op diversiteit en richtte zich van hieruit op de eigen personeelsleden. Omdat eerder voor een topdown-benadering werd geopteerd, lag de nadruk in eerste instantie op de stafleden van de verschillende afdelingen. Binnen de projectgroep werd ervoor geopteerd om de verschillende afdelingen de ruimte te bieden om een eigen doelgroep voor het eigen leerproject te formuleren.

Inhoud en evaluatie van het project

In het kader van de algemene projectopvolging en sturing werd een projectstuurgroep opgericht. Deze projectstuurgroep stond in voor de inhoudelijke opvolging van de diverse leerprojecten. De projectstuurgroep maakte zelf eerst een oefening rond diversiteit. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de diverse inhoud die binnen de onderscheiden leerprojecten aan de orde kwamen.

Afdeling	Titel	Inhoud van de leerprojecten
Instelling	Diversiteit	- oefening rond diversiteit - lectuurbespreking - projectuitwerking en opvolging - uitwisseling - visieontwikkeling
Algemene diensten	Diversiteit en beeldvorming	- discussie binnen staf rond betekenis diversiteit
Kinderopvang	Leren omgaan met diversiteit	- vooractiviteit met stellingen - activiteitendag met geleide wandeling, blindenparcours, video, toelichting armenwijk
Preventieve Zorg	Uitgaan van diversiteit	- tweedaags leertraject rond eigen omgang met diversiteit
Maatschappelijke positie van het kind	Omgaan met diversiteit, leren van verschil	- tweedaags leertraject rond eigen omgang met diversiteit
Communicatie	Een visie op het omgaan met diversiteit	- uitklaring van de eigen rol - beheersen van visie op klantgerichtheid
Ondersteunende diensten	Willekeurig	- trainingsdag i.v.m. diverse aspecten van o.a. diversiteit: interculturele dialoog, migratie
Limburg	Inleefdag diversiteit	- vooractiviteit op basis van fotospel - inleefdag met vier verschillende dagtrajecten met telkens twee toelichtingen en twee bezoeken.
Vlaams Brabant	Verschillen kleuren nieuw leven	- vooractiviteiten waarbij o.m. samen de doelstellingen werden gedefinieerd - inleefreis naar Marokko - verwerkingstraject rond de leerervaringen
Vlaams Brabant	Bewust worden en leren omgaan met diversiteit	- vast moment per maand waarop rond diversiteit gewerkt wordt op basis van thema of diversiteit binnen de eigen groep.
West-Vlaanderen	Leerproject diversiteit	werktweedaags rond - visie op diversiteit - dimensies van diversiteit in het eigen werk - mogelijke aanzetten tot actie
Oost-Vlaanderen	Samenwerking psychiatrie	- vorming van de regioteamleden rond basishouding voor respect, openheid en dialoog voor elke vorm van diversiteit
Antwerpen	Fieldtraining	- vorming regioteamleden, interculturele medewerkers en ervaringsdeskundigen

Deelnemers aan en trainers van de leerprojecten

Aan de verschillende leerprojecten namen, afhankelijk van het opzet, diverse groepen mensen deel. In totaal werden 350 mensen rechtstreeks betrokken bij de diverse leerprojecten. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal deelnemers per leerproject.

Deelnemers aan de leerprojecten		Niveau			
Afdeling	Titel	A	B	C	D
Projectstuurgroep	Diversiteit	10	5		
Algemene diensten	Diversiteit en beeldvorming	12		6	
Kinderopvang	Leren omgaan met diversiteit	15	5	10	5
Preventieve Zorg	Uitgaan van diversiteit	6	6	6	3
Maatsch. positie vh. kind	Omgaan met diversiteit, leren van verschil	9	3	6	3
Communicatie	Een visie op het omgaan met diversiteit	geen specificatie			
Ondersteunende diensten	Willekleurig	7	2	3	8
Limburg	Inleefdag diversiteit	9	82	25	1
Vlaams Brabant	Verschillen kleuren nieuw leven	2	11	2	3
Vlaams Brabant	Bewust worden en leren omgaan met diversiteit	8	3	2	
West-Vlaanderen	Leerproject diversiteit	6	2		
Oost-Vlaanderen	Samenwerking psychiatrie	geen specificatie			
Antwerpen	Fieldtraining	6	30	13	15
Totaal		90	149	76	35

Trainers per leerproject		
Afdeling	Titel	Betrokken trainers
Projectstuurgroep	Diversiteit	geen
Algemene diensten	Diversiteit en beeldvorming	geen
Kinderopvang	Leren omgaan met diversiteit	VCOK ¹ –Gent, 't Huizeken, Brailleliga, E. Baptiste–townmanager Marollen, Iteco
Preventieve Zorg	Uitgaan van diversiteit	VSPW ² Balans – Gent
Maatschappelijke positie v/h kind	Omgaan met diversiteit, leren van verschil	VSPW Balans – Gent
Communicatie	Een visie op het omgaan met diversiteit	geen
Ondersteunende diensten	Willekleurig	P. Jacobs en M. Achabar – Vast Commisariaat voor toezicht op de politiediensten
Limburg	Inleefdag diversiteit	25 verschillende sprekers
Vlaams Brabant	Verschillen kleuren nieuw leven	H. Verrept, sociaal en cultureel antropoloog
Vlaams Brabant	Bewust worden en leren omgaan met diversiteit	geen
West-Vlaanderen	Leerproject diversiteit	M. Vandenbroeck, pedagoog, VBJK ³
Oost-Vlaanderen	Samenwerking psychiatrie	medewerkers van de centra voor geestelijke gezondheidszorg waarmee wordt samengewerkt
Antwerpen	Fieldtraining	nog in ontwikkeling

¹ VCOK: Vlaams Centrum voor de Opvoeding van het Kind.

² VSPW: Vormingsleergang Sociaal Pedagogisch Werk

³ VBJK: Vlaams centrum voor de begeleiding van het jonge kind

Mate van realisatie van de doelstellingen

Algemeen ligt het leerproject binnen Kind en Gezin op schema en worden de doelstellingen bereikt. Het nodige materiaal om te komen tot een aanzet van visie kreeg vorm. In dit proces werden tot op heden een behoorlijk aantal medewerkers betrokken. Van de elf afdelingen formuleerden er 10 een eigen leerproject. Een afdeling slaagde door het weggaan van het afdelingshoofd niet in het opzet een eigen leerproject te formuleren. De cel communicatie gaf een eigen leerproject inhoud vanuit de overweging dat zij in de beeldvorming een bijzondere rol spelen. Een afdeling formuleerde twee leerprojecten.

Inhoudelijk leveren de uitgevoerde projecten aan dat het sensibiliserende effect bereikt wordt. Algemeen wordt aangegeven dat het uitgezette traject en de wijze waarop het project verloopt tot positieve resultaten leidt. Doorheen de verschillende leerprojecten, die reeds beëindigd zijn wordt gewezen op de volgende leereffecten :

- verruimde blik op diversiteit
- meer positieve en open houding ten aanzien van diversiteit
- kennis verworven over bepaalde groepen

Een belangrijk element dat naar voor komt ligt in het feit van samen en in dialoog rond het thema diversiteit aan de slag te gaan. Het blijft belangrijk om ondanks verschil toch verbonden te blijven. De missie van de instelling vormt hierbij het belangrijkste bindteken.

Het thema diversiteit krijgt dankzij de opgezette leerprojecten meer en meer een concrete invulling. Het gaat aan de ene kant om alle aspecten van verschil die de instelling door samenwerken sterker kunnen maken. Aan de andere kant gaat het om alle aspecten van verschil die samenwerken moeilijk maken, die weerstand of afwijzen oproepen. Aanwijzingen voor de concretisering van het thema binnen de werking liggen onder meer in de zorg rond communicatie en beeldvorming, de zorg bij het personeelsbeleid rond diversiteit, de verwachting dat personeelsleden eigen competenties bezitten in het omgaan met diversiteit en de aandacht binnen de dienstverlening voor kwetsbare groepen. Omgaan met diversiteit vormt aldus een blijvend thema dat op een voortdurende wijze aan de orde moet worden gesteld. Het leerproject leerde dat in een volgende fase de effectieve competentieontwikkeling op de agenda moet komen.

Preventieve Zorg

In haar preventief aanbod (de consultatiebureaus en de huisbezoeken van de verpleegkundigen) ten aanzien van *alle* gezinnen erkent het beleid het belang van verschillende invalshoeken waarbij het bieden van opvoedings- en gezinsondersteuning, naast de medische preventie, een meer centrale plaats krijgt. Opvoedings- en gezinsondersteuning is gericht op het ondersteunen van het opvoedingsproces dat zich afspeelt tussen kinderen en opvoeders en op de ruimere omgevingsfactoren die daarop een invloed hebben.

Binnen dit kader wordt erkend dat armoede en migratie als contextfactor het opvoeden kan bemoeilijken aangezien het vaak voorkomt binnen een kluwen van andere socio-economische en psychosociale problemen waardoor gezinnen uit de boot (dreigen te) vallen en waarbij de ontwikkelingskansen van de kinderen bedreigd worden.

Vanuit deze visie is het essentieel dat de ondersteuning van deze gezinnen erop gericht is om:

- de draagkracht van de gezinnen te bevorderen via actieve participatie
- de verantwoordelijkheid voor de opvoeding bij de gezinnen te leggen
- het perspectief van de gezinnen zelf meer centraal te stellen

Van preventieve zorgcentra (PZC) naar INLOOPteam

In dit kader moeten ook de 9 preventieve zorgcentra van Kind en Gezin worden gesitueerd. Zij zijn ingeplant in kansarme buurten, waar vaak ook veel allochtone gezinnen wonen en ontwikkelen in aanvulling op de gewone consultatiebureaus vernieuwende, ondersteunende activiteiten ten aanzien van de groep van jonge, kansarme en/of allochtone ouders (vb. groepsbijeenkomsten). Verder nemen ze een bemiddelingsfunctie op ten aanzien van deze gezinnen en coördineren het ondersteuningsaanbod wanneer meerdere actoren betrokken zijn.

Het is in die zin dat het inhoudelijk profiel van de PZC's in het jaar 2000 verduidelijkt werd met de bedoeling om nog meer gezinnen op een kwaliteitsvolle manier te bereiken. Vanaf 2001 werkten de bestaande preventieve zorgcentra aan de omvorming tot INLOOPteam. Tevens werden voor twee nieuwe locaties voor een INLOOPteam de principiële beslissingen genomen en startten de voorbereidende werkzaamheden. Vanaf 2002 starten in principe tien INLOOPteams hun werkzaamheden. Drie zijn gevestigd in Antwerpen, twee in Gent en telkens een in respectievelijk Brussel, Ronse, Menen, Oostende en Mechelen.

In Antwerpen werd tot eind 2001 een project gesubsidieerd dat uitgaat van de Marokkaanse gemeenschap en dat gericht is op laagdrempelig onthaal op het vlak van opvoedings- en gezinsondersteuning en een aanbod van groepswerk. Vastgesteld werd dat dit project, door een gebruik van geëigende strategieën (vb. bekendmaking van het project via de moskee, inzetten van Marokkaanse verpleegkundigen), een groot aantal Marokkaanse gezinnen kan bereiken die blijkbaar nu onvoldoende bereikt worden door de reguliere sector. Daarenboven bleek ook het groepswerk succesvol te zijn. In het jaar 2001 werd gezocht om verdere linken te leggen tussen dit project en de reguliere preventieve zorg met het oog op overdracht van methodieken en mogelijke integratie van dit project binnen het reguliere aanbod. Eind 2001 was deze integratie een feit, waardoor het project nu een plaats heeft binnen de werking van een INLOOPteam.

Interculturele bemiddeling

In 2001 werd aangevangen met een oefening rond de invulling van interculturele bemiddeling binnen Kind en Gezin. Deze oefening, waarbinnen een sterkte-zwakte analyse werd doorgevoerd, moet de basis bieden voor de bijsturing van de methodiek. Deze bijsturing wordt uitgewerkt in 2002. In de tweede jaarhelft start dan de implementatie van de bijgestuurde methodiek.

Versterken van de aandacht voor anderstaligen

Binnen de preventieve zorg kreeg de aandacht voor anderstaligen binnen de dienstverlening een nieuwe impuls. Vooreerst was er de positieve reactie op het aanbod van de centrale tolkdienst 'Babel' waarbij de dienstverlenende teams van Kind en Gezin zich aansloten bij dit initiatief.

Daarnaast werd werk gemaakt van de uitbreiding van het aantal vertaalde teksten en de ontsluiting ervan via het interne informatiesysteem. Hierdoor staan alle actueel vertaalde teksten ter beschikking van de medewerkers. Het gaat onder meer om in het Russisch, Arabisch, Turks en Albanees vertaalde adviezen inzake voeding. Voor deze vertalingen wordt onder meer samengewerkt met de Stedelijke Integratiedienst Gent en de Provinciale Integratiedienst Oost Vlaanderen. Het is de bedoeling dit tekstaanbod in 2002 verder te ontwikkelen en te ontsluiten via internet, zodat deze teksten ook ter beschikking komen van andere gezondheidswerkers.

Tenslotte startte de ontwikkeling van een instrument "pictografisch materiaal" waarbij door middel van beelden gepoogd wordt de inhoudelijke boodschappen rond voeding, van belang voor ouders met jonge kinderen, duidelijk te maken. In 2002 moet dit resulteren in een hanteerbaar werkinstrument voor regioverpleegkundigen.

Kinderopvang

De reeds in eerdere rapporten voorgestelde opvangprojecten Speelhuis Elief (Berchem) en Elmer (Brussel) werden ook in 2001 verder financieel ondersteund. Bedoeling is deze projecten te oriënteren naar een werking als gesubsidieerd kinderdagverblijf. Eén van deze opvanginitiatieven verwierf hiertoe reeds een principieel akkoord van Kind en Gezin. Het andere deed hiertoe een aanvraag begin 2002.

In 2001 werd daarnaast ook gewerkt aan een nieuwe regelgeving voor de ouderbijdrageberekening in de erkende kinderopvangsector. Centraal hierbij staat de verlaging van de kinderopvangkost voor gezinnen met het laagste inkomen, teneinde de financiële drempels in de kinderopvang weg te werken. Verwacht wordt dat de nieuwe regeling van kracht wordt tegen midden 2002.

Begin 2001 werd binnen Kind en Gezin een netwerk 'diversiteit' geïnstalleerd, waarin een aantal experts aangaande deze materie werden samengebracht. Bedoeling was het installeren van een overkoepelend samenwerkingsverband om ervaring en kennis onderling uit te wisselen en het uitdragen van specifieke kennis en know-how die o.a. bij de hierboven vermelde initiatieven verworven werd. Gelijktijdig werd een werkgroep opgestart die, voortbouwend op het algemene concept van opvoedings- en gezinsondersteuning binnen de verschillende sectoren van Kind en Gezin, tot opdracht had deze thematiek verder te concretiseren voor de kinderopvangsector. De evoluties binnen beide overleggroepen hebben ertoe geleid dat de notie 'diversiteit' gekoppeld werd aan de notie 'opvoedings- en gezinsondersteuning'. Beide werkgroepen werden bijgevolg samengesmolten. In 2002 zal gewerkt worden aan een algemeen concept van verruimde kinderopvang en zullen concrete maatregelen uitgewerkt worden

Kinderen in bijzondere leefsituaties

Voor kinderen in bijzondere leefsituaties zijn er centra voor kinderopvang en gezinsondersteuning (CKG's). De CKG's (23) richten zich naar gezinnen met kinderen tussen 0 en 6 jaar in opvoedingscrisissen. In uitzonderlijke omstandigheden kunnen ook oudere kinderen begeleid worden. De centra bieden residentiële (dag en nacht), semi-residentiële (dag of nacht) en ambulante begeleiding (in de thuissituatie) aan. Sommige centra hebben een afdeling opgericht in grootstedelijke centra. De capaciteit bedraagt maximaal 1.450 plaatsen. Naast de CKG's ondersteunt Kind en Gezin ook enkele initiatieven bij wijze van project die zich specifiek richten op bijzondere en/of problematische opvoedingssituaties, zoals bijvoorbeeld kinderopvanginitiatieven die bijzondere aandacht hebben voor de problematiek van allochtone gezinnen.

In 2001 werden de CKG's door de administratie verder gesensibiliseerd om hun openheid ten aanzien van allochtone gezinnen te vergroten. Dat deze openheid in het werkveld meer en meer zichtbaar wordt, blijkt uit de werkingsverslagen waarin meer oog is voor deze doelgroep en voor specifieke methodieken rond de manier van omgaan hiermee. Een aantal CKG's engageren zich ook uitdrukkelijk om allochtone personeelsleden aan te werven. In 2001 werd de sector vanuit de administratie gesensibiliseerd om zich ook open te stellen voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen (zie verder deel 3, opvangbeleid).

De administratie heeft een registratiesysteem ontwikkeld omtrent het aantal allochtone gezinnen en hun herkomst. De cijfers voor 2001 zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

JEUGDBELEID

Zoals reeds vermeld in het jaarrapport 2000, werd eind 2000 het eerste Vlaamse Jeugdwerkbeleidsplan door de Vlaamse regering goedgekeurd. In dit plan zijn de maatregelen opgenomen die in de komende jaren van de legislatuur zullen worden genomen in het kader van het Vlaamse jeugdwerkbeleid. Dit plan kwam tot stand na een proces van permanente reflectie, inspraak en participatie en werd opgemaakt in nauw overleg met de jeugdwerksector.

Voorafgaand aan de doelstellingen van en voor het Vlaamse jeugdwerkbeleid werden in het jeugdwerkbeleidsplan negen uitgangspunten geformuleerd die zowel op het gebied van algemene doelstellingen als voor de concrete beleidsinstrumenten fungeren als toetssteen voor de basiskwaliteit van het jeugdwerkbeleid. Eén van de uitgangspunten is het stimuleren van de toegankelijkheid van het jeugdwerk voor ALLE kinderen en jongeren. Met deze toegankelijkheid wil het Vlaamse jeugdwerkbeleid zich duidelijk identificeren met een multiculturele, open en vriendelijke samenleving, waarbij respect voor alle mensen het uitgangspunt vormt.

Het Vlaams jeugdwerkbeleidsplan vormde de start voor de opmaak van een breder jeugdbeleidsplan, dat het instrument moet zijn om te komen tot een "geïntegreerd jeugdbeleid". Een stand van zaken.

EEN JEUGDBELEIDSPLAN ALS OPSTAP NAAR EEN GEÏNTEGREERD JEUGDBELEID

Meerdere sectoren (onderwijs, welzijn, werkgelegenheid, toerisme,...) richten zich met hun beleidsmaatregelen (ook) naar de jeugd. Zij nemen die maatregelen doorgaans los van elkaar. Een jeugdbeleidsplan, gedragen door de voltallige regering, is het instrument bij uitstek om de maatregelen beter op elkaar af te stemmen en zo tot een geïntegreerd jeugdbeleid te komen. Eind 2000 besliste de Vlaamse regering over de werkwijze voor de opmaak van het plan.

In de loop van 2001 is het jeugdbeleidsplan uitgewerkt. Hierbij is uitvoerig overleg gepleegd tussen de verschillende kabinetten en is gezocht naar de rode lijn in de visie op jeugdbeleid, naar de raakvlakken en afstemming tussen de verschillende beleidsdomeinen, naar de gezamenlijke verzuchtingen naar de federale overheid en naar gezamenlijk te dragen verantwoordelijkheden. De confrontatie van visies en beleidsacties heeft tot vernieuwende inzichten en engagementen geleid. In maart 2002 werd dit plan aan de Vlaamse regering voorgelegd.

Een logisch gevolg van de omvattendheid van dit plan is dat iedere minister binnen zijn /haar beleidsdomein instaat voor de realisatie van de doelstellingen, met respect voor de geformuleerde visie. De minister van jeugd staat in voor de coördinatie en uitwisseling op beleidsniveau.

De beleidsdomeinen die in het plan aan bod komen zijn: media, toerisme, wonen, werkgelegenheid, cultuur, sport, ruimtelijke ordening, welzijn, gezondheid, gelijke kansen, onderwijs, leefmilieu, mobiliteit, stedelijk beleid, samenwerkingsontwikkeling en kinderopvang. In de domeinen werkgelegenheid, sociaal-cultureel werk, sport, welzijn, onderwijs, stedelijk beleid en samenwerkingsontwikkeling worden tevens actiepunten opgenomen die specifiek naar allochtone jongeren gericht zijn.

Net zoals in het Vlaams jeugdwerkbeleidsplan, zijn ook in dit plan 9 aandachtspunten gedistilleerd die als een negenproef door de beleidsmakers, maar ook door de beleidsbewakers, kunnen gebruikt worden bij het voorbereiden en evalueren van beleidsacties naar of voor kinderen en jongeren.

Eén ervan gaat, net zoals in het jeugdwerkbeleidsplan, over de toegankelijkheid van het jeugdbeleid voor alle kinderen en jongeren : "Jeugdbeleid erkent verscheidenheid in een multiculturele samenleving" en wordt als volgt omschreven:

"Een gevaar van een sterk doorgedreven categoriale benadering is dat de indruk gewekt wordt dat we te maken hebben met een homogene groep die vanuit een uniform standpunt kan benaderd worden. Het is evident dat binnen 'jeugd' zeer uiteenlopende groepen vertegenwoordigd zijn. Een goed jeugdbeleid zal, waar nodig, deze verschillen in rekening brengen en er met gepaste maatregelen op inspelen. Waar deze verschillen negatief werken of niet wenselijk worden geacht, zal vanuit een gelijke kansenbeleid getracht worden om die verschillen weg te werken.

Bij de beleidsacties die uit dit Vlaams Jeugdbeleidsplan voortvloeien moet rekening gehouden worden met de totale leefsituatie van alle categorieën van jeugdigen: jongens en meisjes, studerenden, werkenden en werkzoekenden, het onderwijstype waarin ze vertoeven, kinderen uit maatschappelijk achtergestelde gezinnen, gehandicapten, jongeren van allochtone afkomst, heteroseksuelen en holebi's, ... Jeugdvoorzieningen en beleidsacties moeten zich toegankelijk maken voor alle categorieën van jeugdigen, participatieprojecten moeten polsen naar de mening van alle uiteenlopende groepen kinderen en jongeren. Voorzieningen en acties zullen daarom dikwijls moeten oog hebben voor interculturalisering en differentiatie. Het zijn de voorzieningen en de maatregelen die zich in eerste instantie aan de kinderen en jongeren moeten aanpassen. Niet andersom.

Leren omgaan met deze verscheidenheid is de uitdaging voor de komende jaren, ook voor het jeugdbeleid. Sommigen ervaren deze diversiteit immers als een 'risico' of een 'bedreiging'. Anderen daarentegen negeren de verschillen of eisen van anderen dat zij zich aanpassen naar hun beeld en gelijkenis. Op lange termijn leidt deze homogeniseringsstrategie tot een onleefbare en fundamenteel onrechtvaardige samenleving.

De 'pluriforme' samenleving is hoe dan ook een sociaal feit. Op straat, op school, op het werk, in winkels, op het televisie- of computerscherm, krijgen we te maken met verschillende levensstijlen, talen, levensbeschouwingen, samenlevingsvormen, huidskleuren... Of we het willen of niet, we krijgen hoe langer hoe meer te maken met mensen die op een opvallende manier van elkaar verschillen. Jongeren moeten daarom gestimuleerd en ondersteund worden om op een offensieve, positieve manier op deze diversiteit te reageren en er mee om te gaan. De competentie om met multiculturaliteit om te gaan moet een basisvaardigheid worden van elke jongere. Maatschappelijke voorzieningen – ook diegenen die zich naar jongeren richten – moeten eveneens leren omgaan met deze diversiteit en complexiteit. Als lerende organisatie moeten zij werk maken van interculturalisering, de nodige interculturele competenties verwerven.

Voor die (groepen van) jongeren die specifieke ondersteuning en begeleiding nodig hebben om aan de drempel van de reguliere voorzieningen te komen, zal er - naast het bevorderen van de interculturaliteit - ook een gelijkekansenbeleid moeten gevoerd. Dit categoriaal beleid staat niet naast het jeugdbeleid maar maakt er integraal deel uit van uit. Elke sector moet nagaan of het reguliere beleid voor alle (groepen van) jongeren toegankelijk is. Indien dit niet het geval is, moeten de nodige categoriale maatregelen genomen om deze toegankelijkheid daadwerkelijk te realiseren."

PROJECTSUBSIDIES

Experimenteel of vernieuwend jeugdwerk

Vanaf 2000 is op de begroting jeugd een budget voorzien voor de subsidiëring van experimentele of vernieuwende jeugdprojecten. De bedoeling is deze jeugdwerkinitiatieven tijdelijk een kans te geven om zich nadien in bestaande decreten in te passen of tijdelijke projecten die werken aan de ontwikkeling van nieuwe methodieken met een duurzaam effect mogelijk te maken. Deze vernieuwende initiatieven moeten inspelen op nieuwe ontwikkelingen en signalen die zowel binnen het jeugdwerk als meer algemeen bij kinderen en jongeren ontstaan. De beoordelingscriteria zijn: een regionale leemte invullen (minstens op provinciaal vlak), vernieuwend werken (qua methodiek of doelgroep) en inspelen op nieuwe trends, signalen of subculturen

Tijdens de aanvraagronde in april 2001 werden er een 28-tal projecten ingediend waarvan er 4 werden goedgekeurd voor subsidiëring. Onder de aanvragen was er slechts één gericht naar allochtone jongeren, m.n. 'Multipop Mundial', ingediend door Multipop Antwerpen v.z.w. De bedoeling van het project was om via de regionale radio in te spelen op relevante behoeften van allochtone jongeren en ook op de interactie allochtonen/autochtonen. Dit project werd niet goedgekeurd.

In oktober 2001 werden er 41 projecten ingediend waarvan er 3 werden goedgekeurd. Drie van de 41 projecten richtten zich naar allochtone kinderen en jongeren. Deze projecten kwamen evenwel niet in aanmerking voor subsidiëring.

- Addenda, ingediend door Addenda vzw, Gent, een project dat objectieve informatie over jongeren en etnisch culturele minderheden wou aanbieden aan een breed publiek, samen met de jongeren (van eerstelijnsorganisaties) zelf, via infosessies, de media, interactieve site, Adden-dagen,...
- Werelddans, ingediend door Enrique en Amigos vzw, Antwerpen, een project dat via danselementen uit verschillende landen (culturen) samenwerking tot stand wou brengen tussen autochtone en allochtone jongeren en een collectieve creatie realiseren.
- Frieten en Rode BMW's, ingediend door ABVV-jongeren vzw, Brussel wou een multicultureel theaterproject voor en door jongeren (uit het Antwerpse) realiseren om zo verdraagzaamheid en wederzijds respect te bevorderen.

Jeugdcultuurprojecten

Op basis van het subsidiereglement i.v.m. artistieke producten en projecten door en voor jongeren, kortweg het reglement jeugdcultuur genoemd, kunnen jongeren tussen 14 en 25 jaar een subsidie krijgen voor de realisatie van een artistiek project of product, dat ze daarna aan het brede publiek voorstellen. Op deze manier helpt de Vlaamse regering jongeren op weg om een artistiek project of product te realiseren. Een 'product' is een afgewerkt product binnen één kunstdiscipline of een combinatie van disciplines (beeldende kunst, film, theater, teksttheater, muziek, cabaret, mode, dans, literatuur, multimedia, vormgeving, urbanisatie,...). Een 'project' is een activiteit of een geheel van activiteiten rond een artistiek gegeven, dat je op een vormende of interactieve manier aan jongeren voorstelt.

Bij de eerste aanvraagronde werden geen projecten ingediend door allochtone jongeren. Er waren ook geen projecten bij die specifiek naar allochtone jongeren waren gericht. Bij de tweede aanvraagronde werd één project ingediend, gericht naar allochtone jongeren, m.n. het toneelproject Knock-out, ingediend door de Vereniging van Marokkaanse Jongeren vzw (Nasser Houdak), Sint-Jans-Molenbeek. De bedoeling is de organisatie van een totaalspektakel waarin de leefwereld van Brusselse (allochtone) jongeren zowel verbaal (drama, improvisatie, rollenspel) als non-verbaal (muziek, circustechnieken) tot uiting komt. Dit project kreeg een subsidie van 4.900 euro.

Informatie-, communicatie- en inspraakprojecten

Sinds 1 augustus 2001 is het reglement i.v.m. de subsidiëring van informatie-, communicatie- en inspraakprojecten voor de jeugd van kracht. Op basis van dit reglement kunnen verenigingen worden gesubsidieerd voor het opzetten van :

- een informatieaanbod dat rekening houdt met de huidige noden van de jeugd of het jeugdwerk;
- projecten die tot doel hebben de jeugd en de jongeren in een positief daglicht te stellen, dit via grootschalige activiteiten;
- participatieprojecten die tot doel hebben concrete voorstellen rond jeugdbeleid te formuleren;
- participatieprojecten die aansluiten bij de jaarlijkse prioriteiten. Voor 2001 en 2002 is deze prioriteit 'jeugdruimte'.

Tijdens de eerste vraagronde in 2001 werden er 22 projecten ingediend waarvan er 11 werden goedgekeurd. Onder de aanvraagdossiers was één project gericht naar allochtonen, met name het project 'Een stem voor elke jongere', ingediend door het centrum voor algemeen welzijnswerk 't Dak Teledienst, Jongeren Advies Centrum van Dendermonde. Doel van het project was om vanuit de bestaande basisopleiding jeugdadviseur een specifieke methode te ontwikkelen die gericht is op jonge allochtonen. Dit project werd evenwel niet goedgekeurd.

Tijdens de laatste aanvraagronde werden 14 projecten ingediend, 5 ervan werden goedgekeurd. Onder de aanvraagdossiers was één project gericht naar allochtone meisjes, met name het project 'SAMV', ingediend door het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen, Brussel. Dit project beoogde het ontwikkelen van een specifiek informatieaanbod met als doelgroepen de jeugd zelf en het jeugdwerk en het opstarten van een participatieproject voor allochtone jongeren. Dit project werd evenmin goedgekeurd omdat de minister van oordeel was dat uit het dossier nog geen specifiek project bleek dat rijp was voor subsidiëring in het kader van deze regeling.

Bijzondere internationale projecten

In het kader van het subsidiereglement internationaal is voor het jaar 2001 ook een luik bijzondere projecten voorzien met tijdelijke subsidies voor initiatieven die het recht op zinvolle vrije tijd van jonge vluchtelingen kunnen garanderen. Opzet van deze tijdelijke subsidie is verenigingen een stimulans te geven bij het ontwikkelen van nieuwe methodieken of het vormen van netwerken en dit met het oog op het waarborgen van zinvolle vrijetijdsbesteding voor jongeren. Er kan maximum een subsidie van 14.874 euro worden toegekend. Voor 2002 blijft het luik bijzondere projecten verder lopen, er wordt echter geen prioriteit bepaald, elk dossier zal apart beoordeeld worden.

Voor 2001 werden er in totaal 9 dossiers ingediend die, hoewel inhoudelijk sterk verschillend, wel allemaal aan de algemene voorwaarden voldeden. Doordat de subsidie pas eind oktober 2001 toegekend werd, zijn er momenteel nog geen resultaten bekend van de diverse projecten. Enkele voorbeelden van bijzondere projecten worden hieronder nader toegelicht.

VZW Kameleon

Deze vzw ontwikkelde reeds diverse acties voor minderjarige asielzoekers. Zo had men een project rond taalstimuleringsactiviteiten en activiteiten rond maatschappelijke oriëntatie (o.a. zoeken naar gepast regulier aanbod) gericht naar lagere schoolkinderen. Binnen het project, dat gedragen werd door vrijwilligers, leeft de vraag naar professionele ondersteuning van deze vrijwilligers. Een tweede aspect betreft de oudere jongeren. Voor hen wil men een wekelijks vormingsaanbod uitbouwen met professionele krachten. Veel van deze jongeren kunnen immers om allerlei redenen nog niet in het gewone onderwijs terecht.

VZW Thebe

Deze vzw bestaat uit een samenwerkingsverband van 2 jeugdhuisen. Bedoeling van hun aanvraag was om jonge vluchtelingen uit de omgeving te bezoeken en na te gaan in hoeverre ze mee kunnen betrokken worden in activiteiten van een aantal verenigingen die samen een netwerk willen vormen. Een deel van het project bestaat uit het ontwikkelen van het netwerk. Het project wordt behalve door het jeugdhuis ook daadwerkelijk ondersteund door het opvangcentrum van het Rode Kruis, de gemeentelijke jeugddienst en de afdeling jeugd en welzijn van de gemeente. Vanuit de vaststelling dat het aanbod voor vluchtelingenkinderen en jongeren erg beperkt is en heel veel initiatieven voor vluchtelingen zich uitsluitend naar volwassenen richten, wil dit project zowel de jongeren als de verenigingen actief benaderen. Met het aanwerven van een tijdelijke kracht wil men het project realiseren in verschillende fasen. Daarbij vindt men vooral de tijdsinvestering belangrijk. Vluchtelingen laten zich niet makkelijk overtuigen om hun kinderen aan activiteiten buitenshuis te laten deelnemen. Er moet dus een vertrouwensband gecreëerd worden, iets wat tijd vraagt. Een deel van de toelage wordt ook gebruikt om lidgelden te betalen voor jongeren die zich bij een vereniging aansluiten. Heel wat gezinnen hebben immers niet de middelen om deze lidgelden te betalen.

VZW a place to live

Met dit project wil men creatieve ateliers aanbieden aan vluchtelingenkinderen en jongeren. Men organiseert tijdens de zomer 6 zomerkampen voor vluchtelingenkinderen. Men wil ook een aanbod uitbouwen voor na de vakantie en de methodieken verder uitdiepen. Men zal 2 ateliers openstellen voor kinderen van 9-12 jaar en meisjes van 12-16 jaar. Voor de uitbouw van deze ateliers en het professioneel ondersteunen daarvan werd het project aangevraagd.

VZW Gastvrij Sint-Truiden

In deze organisatie werkt een personeelslid samen met vrijwilligers voor vluchtelingen in de stad. Voor vluchtelingenkinderen organiseerde men een 6-tal keer per jaar knutselnamiddagen. Via dit project wil men dit initiatief maandelijks opnemen en dit gekoppeld aan een initiatief voor de jongeren gericht op ontspanning met bijzondere aandacht voor de taalvaardigheid.

VZW Panta Rhei

Deze vereniging diende een dossier in voor de uitvoering van een aantal zomerkampen die in verschillende asielcentra werden uitgevoerd tijdens zomer 2001. Het ging om cursussen rond het thema circus, dans, fotografie, kook- en doeweek, computer en jongwetenschapper. In totaal gingen er 24 kampen door (in 4 verschillende asielcentra) telkens voor een 10 -tal deelnemers.

VVKSM De speelvogels

Deze scoutsgroep is sinds september 2000 actief als een jeugdvereniging voor vluchtelingenkinderen. In het afgelopen jaar bereikte men gemiddeld 60 kinderen tussen 6 en 15 jaar oud afkomstig uit 13 landen. De initiatiefnemers zijn vrijwilligers afkomstig uit diverse jeugdwerkverenigingen. Omdat de groep actief is in een buurt waar voornamelijk vluchtelingen verblijven, vond men de categoriale aanpak noodzakelijk. Het initiatief werd opgestart vanuit het ontbreken van zinvolle vrijetijdsbesteding voor vluchtelingenkinderen. De te kleine behuizing van veel vluchtelingen en dus het ontbreken van voldoende speelruimte was een andere motivatie voor het project. Andere factoren die aansluiting bij het reguliere jeugdwerk bemoeilijken zijn: een te grote afstand tussen het jeugdwerk en de vluchtelingenkinderen, moeilijke communicatie, het onzeker verblijfskarakter, de diverse financiële drempels, geen vertrouwdschap met permanent lidmaatschap, soms traumatisch gedrag en onwetendheid over het aanbod. De vzw is ter plaatse betrokken in een groot aantal samenwerkingsverbanden. Inmiddels heeft VVKSM De Speelvogels heel wat expertise aangaande deze doelgroep opgebouwd die men graag via een kleine brochure verder wil verspreiden.

LANDELIJK GEORGANISEERD JEUGDWERK

Het decreet van 1998

Het landelijk georganiseerd jeugdwerk wordt aangestuurd door het decreet van 1998 dat een aantal instrumenten aanreikt om de integratie van allochtone jongeren te bevorderen: structurele inbedding van personeel, bijzondere (minder strenge) erkenningsvoorwaarden, extrasubsidiëring van werkingskosten en de mogelijkheid voor de Vlaamse overheid om eigen prioriteiten te bepalen.

Zo bepaalt artikel 6,§3 de bijzondere (minder strenge) erkenningsvoorwaarden voor landelijke jeugdverenigingen waarvan de kerntaak bestaat uit de begeleiding van jeugdwerkinitiatieven uit de bijzondere doelgroepen. Deze minder strenge voorwaarden kunnen mogelijks in de toekomst een opening bieden naar het uitbouwen van een landelijke federatie. Dit is een aanzet tot realisatie van project 11 uit het strategisch plan voor het minderhedenbeleid, de ondersteuning van federaties van eigen organisaties van minderheidsgroepen van volwassenen en jongeren. Sinds begin 2000 wordt hiertoe een kans geboden in het Experimenteel Jeugdwerk, een regeling waarbinnen een vereniging die wil erkend worden als landelijk jeugdwerk drie jaar de tijd krijgt om binnen het experimenteel jeugdwerk gesubsidieerd te groeien. Hierbij aansluitend kan nog vermeld dat de minister bevoegd voor Jeugd in zijn beleidsnota vermeld heeft dat hij binnen de zelforganisaties voor allochtone kinderen en jongeren extra aandacht wil besteden aan de meisjeswerkingen.

Daarnaast krijgen - overeenkomstig artikel 23,§2 van het decreet - die landelijke jeugdverenigingen die vormingsprogramma's voor bijzondere doelgroepen organiseren op basis van het aantal gerealiseerde deelnemersuren extra personeelsleden gesubsidieerd.

Artikel 25, 7° van het decreet voorziet in een extrasubsidiëring van werkingskosten gemaakt in functie van activiteiten met bijzondere doelgroepen. De decreetgever stelde hierbij dat landelijke jeugdverenigingen die werken aan integratie door bij hun gewone werking ook bijzondere doelgroepen te betrekken geen beroep kunnen doen op deze vorm van subsidiëring. Aan de landelijke jeugdverenigingen kunnen eventueel via een prioriteitenbeleid extra stimulansen gegeven worden. Artikel 27 van het decreet biedt de minister immers de mogelijkheid om op basis van een door de Vlaamse Jeugdraad geadviseerd beleidsplan maximaal 5% van de kredieten voor eigen prioriteiten aan te wenden. Een werking gericht op allochtone jongeren zou een dergelijke beleidsprioriteit kunnen zijn.

Naar een nieuw decreet op het landelijk jeugdwerk

Sinds het najaar 2000 wordt er gewerkt aan een nieuw decreet op het landelijk jeugdwerk door een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de landelijke jeugdverenigingen, kabinet en administratie. Dit nieuwe decreet zal opgenomen worden in een overkoepelend decreet op het Vlaamse Jeugdbeleid.

Uit de bevraging van de sector die werd georganiseerd met het oog op de opmaak van het Vlaams jeugdwerkbeleidsplan bleek dat de principes van het decreet van 12 mei 1998 dienen te worden bewaard binnen een regelgeving die evenwel ruimte moet creëren voor een inhoudelijke en kwalitatieve appreciatie. De grote lijnen van het ontwerpdecreet, gekoppeld aan de eisen vermeld in het Vlaams jeugdbeleidsplan, zijn de volgende:

- voorzien in enveloppefinanciering wat mogelijkheden biedt op het vlak van deregulering en responsabilisering van de organisaties, samenwerkingsverbanden makkelijker maakt en meer ruimte laat voor experimenten en voor vernieuwing;

- afwegen van de landelijke relevantie van een jeugdinitiatief waarbij naast het bereik (de grootte of omvang) van het jeugdwerkinitiatief ook de herkenbaarheid en de eenheid van de organisatie een rol spelen.
- mogelijkheid om internationale en intersectoriële jeugdwerkactiviteiten te subsidiëren;
- toetsen van de beleidsnota's die de landelijk georganiseerde jeugdverenigingen indienen aan de prioriteiten van de Vlaamse overheid zoals die omschreven in het Vlaams jeugdbeleidsplan;
- voorbehouden van een beperkt bedrag (drie procent) binnen de voorziene subsidies voor de realisatie van projecten, waarmee snel kan worden ingespeeld op nieuwe noden;
- aandacht voor de bijzondere doelgroepen door bij de beoordeling van de beleidsnota's na te gaan of er rekening wordt gehouden met de specifieke noden van de doelgroep.

Het ontwerpdecreet moet nog goedgekeurd door het Vlaams Parlement. De inwerkingtreding is voorzien voor het voorjaar 2002. De landelijke verenigingen zijn momenteel volop bezig met de opmaak van een eerste beleidsnota voor 2003.

LOKAAL JEUGDBELEID

Jeugdwerkbeleid voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren

Op 6 juli 2001 werd het decreet van 9 juni 1993 houdende subsidiëring van gemeentebesturen en van de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, grondig gewijzigd. Op 13 juli 2001 keurde de Vlaamse regering twee nieuwe uitvoeringsbesluiten goed. De bepalingen in het herziene decreet gaan in vanaf de jeugdwerkbeleidsplanning 2002 – 2004.

In het gewijzigde decreet wordt expliciet gesteld dat in de jeugdwerkbeleidsplannen van ALLE gemeenten aandacht moet worden besteed aan de toegankelijkheid van het jeugdwerk voor ALLE kinderen en jongeren, dus ook voor die groepen kinderen en jongeren, die moeilijker toegang hebben tot het reguliere aanbod. Art. 3,§ 3 van het decreet bepaalt dat het jeugdwerkbeleidsplan een apart hoofdstuk 'toegankelijkheid van het jeugdwerk' moet bevatten.

Aan de gemeentebesturen wordt gevraagd om in het jeugdwerkbeleidsplan expliciet aandacht te besteden aan de toegankelijkheid van de jeugdwerkinitiatieven voor alle kinderen en jongeren. Zij dienen zich af te vragen of er geen categorieën van kinderen en jongeren zijn die van deelname uitgesloten worden omwille van o.a. betaalbaarheid, werkingscultuur, bereikbaarheid, beschikbaarheid. Zij moeten meer doen dan alleen maar onderzoeken of er een probleem is, zij moeten er indien nodig ook concrete acties aan koppelen. De voorgestelde maatregelen dienen daarom ook stimulansen in te bouwen om deze kinderen en jongeren reële participatiekansen te geven.

Art. 6,§ 2, 3° van het gewijzigde decreet bepaalt dat "van het in 2° genoemde bedrag (d.i. 94 % van het totale budget na de voorafname van 6% voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie ter uitvoering van het jeugdwerkbeleidsplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) ten hoogste 20 % en ten minste 2.851.000 euro op basis van sociaal-geografische indicatoren verdeeld wordt onder gemeentebesturen voor de ondersteuning van jeugdwerkinitiatieven die de toegankelijkheid van het jeugdwerk verhogen voor alle kinderen en jongeren en waarin gewerkt wordt met kinderen en jongeren die zich in een sociaal-cultureel of sociaal-economisch zwakke positie bevinden, onder de voorwaarden bepaald door de Vlaamse regering". Hiermee worden de subsidies voor jeugdwerkinitiatieven werkend met maatschappelijk achtergestelde kinderen structureel verankerd en wordt afgestapt van een prioriteitenregeling en een beperking in de tijd. De lokale gemeenschappen (o.a. bestuurders, ambtenaren en jeugdwerkers) krijgen het vertrouwen om, binnen de centraal gestelde spelregels, plaatselijk de aanwending van deze middelen te bepalen.

In het besluit van de Vlaamse regering van 13 juli 2001 ter uitvoering van bovenvermeld decreet wordt beschreven hoe voor elke gemeente de relatieve maatschappelijke achterstelling van kinderen en jongeren wordt vastgesteld aan de hand van 9 jeugdspecifieke indicatoren. De keuze van de indicatoren en de bepaling van de relatieve waarde ervan gebeurde op basis van de beschikbaarheid van gegevens, de kennis van het veld en een factoranalyse. De twee eerste indicatoren verwijzen naar de allochtone afkomst van kinderen en jongeren en bepalen samen voor een zesde de selectie van de gemeenten, en het subsidiepercentage uit het genoemde krediet voor de betrokken gemeenten:

- 1° het gemiddeld aantal inwoners, jonger dan 25 jaar, met een Turkse, Marokkaanse, Algerijnse of Tunesische nationaliteit;
- 2° het gemiddeld aantal inwoners, jonger dan 25 jaar, uit een land dat niet behoort tot de groep van de rijkste landen, met uitzondering van de in 1° vermelde landen.

Voor enkele gemeenten die nog tot en met 2001 een garantieverplichting hebben op basis van het huidige besluit van 21 april 1998 werd wel een overgangsmaatregel ingelast om de overstap naar een structurele financiering van jeugdwerkinitiatieven werkend met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren mogelijk te maken. De betrokken gemeenten krijgen (los van de nieuwe prioriteitenregeling) in 2002, 2003 en 2004 in totaal nog minstens hetzelfde subsidiebedrag als in 2000 ook als ze minder zouden scoren op basis van de jeugdspecifieke indicatoren. Op die manier werden 3 gemeenten heropgevestigd, (Wetteren, Hamme en Veurne) die onvoldoende scoorden op de 9 indicatoren om geselecteerd te worden en werd het subsidiebedrag voor 4 gemeenten met een hoge concentratie aan allochtone kinderen en jongeren verhoogd (Mechelen, Maasmechelen, Genk en Houthalen-Helchteren). Op het niveau van de betrokken jeugdwerkinitiatieven komt vanaf 2002 de garantieverplichting te vervallen.

De extra subsidies blijven, net als in de eerder geldende prioriteitenregeling, voorbehouden voor ondersteuning van jeugdwerkinitiatieven die inspelen op de behoeften van allochtone kinderen en jongeren, laaggeschoolde jongeren en kinderen en jongeren die leven in een situatie van armoede, vermits de middelen worden verdeeld op basis van indicatoren die net deze problematiek meten.

Lokale werkingen voor allochtone kinderen en jongeren

Voor de lokale werkingen voor allochtone kinderen en jongeren was in 2001 nog steeds het besluit van de Vlaamse regering van 21 april 1998 betreffende de toekenning van een extra subsidie aan gemeentebesturen voor het voeren van een jeugdwerkbeleid voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren van kracht.

Met dit besluit en met de verplichting voor de betrokken gemeenten om in hun jeugdwerkbeleidsplan aan te geven hoe men wou inspelen op de noden en behoeften van maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren werden de gemeentebesturen gestimuleerd om in hun jeugdwerkbeleid ook oog te hebben voor de deelname van de allochtone kinderen en jongeren.

Aan de hand van een aantal indicatoren werden een aantal gemeenten geselecteerd. Ze kregen een verhoogd trekkingsrecht voor de (verdere) ondersteuning van hun beleid naar initiatieven die erop gericht waren een aanbod te realiseren voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren.

21 gemeenten die op basis van dit besluit wel scoorden op de indicatoren maar onder het minimumbedrag van 12.395 euro vielen, konden voor een maximumbedrag van 12.395 euro per jaar een project voor drie jaar voor subsidiëring voorleggen, dat gericht was op het bereiken van maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren. 19 gemeenten dienden een project in, 15 van deze projecten kwamen in aanmerking voor subsidiëring en 9 hiervan zijn gericht op het stimuleren van jeugdwerkinitiatieven voor allochtone kinderen en jongeren.

In 2000 konden in totaal 40 Vlaamse steden en gemeenten aanspraak maken op een extra trekkingsrecht uit het 20 %-prioriteitenkrediet. De gemeenten Gingelom, Aalst, Eeklo, Hamme, Wetteren, Leuven, Vilvoorde, Blankenberge, Brugge, De Panne, Mese, Nieuwpoort, Oostende en Veurne hebben deze extra middelen aangewend voor ofwel de ondersteuning van initiatieven die geen of een zeer beperkt aantal (in verhouding tot het totale werkingsvolume binnen deze doelstelling) allochtone kinderen en jongeren bereikten ofwel de ondersteuning van initiatieven, waarbij het niet duidelijk was of ze al dan niet allochtone kinderen en jongeren bereikten. Voor de andere gemeenten kon, aan de hand van de werkingsverslagen 2000, worden nagegaan welke impact deze bijkomende subsidiëring heeft gehad op de gemeentebesturen om jeugdwerkinitiatieven voor en met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren van allochtone herkomst te ondersteunen.

*** Antwerpen**

Het stadsbestuur van Antwerpen heeft in 2000 de extra subsidies integraal aangewend voor subsidiëring van de initiatieven die ook voorheen een werking ontwikkelden met voornamelijk allochtone kinderen en jongeren.

*** Boom**

Voor de periode 1999-2001 diende het gemeentebestuur het project Witte Zwanen Zwarte Zwanen in om een werking op te zetten naar voornamelijk allochtone kinderen in twee wijken. In 1999 werd eigenlijk geen concrete werking gerealiseerd. Ook in 2000 kende het project niet het gewenste resultaat, want sporadisch werden soms maar 10-15 en meestal minder kinderen bereikt. Daarom werd in de loop van dat jaar beslist de activiteiten stop te zetten. In september en oktober 2000 werd een overleg georganiseerd tussen het gemeentebestuur en de vernieuwde stuurgroep, wat resulteerde in een nieuwe aanpak en een nieuwe naam voor het project, namelijk Den Uit, vanaf 2001.

*** Lier**

Het project is eigenlijk een aanvulling en uitbreiding van de jongerenwerking binnen het SIF-beleidsplan. Naar uitwerking gaat het om twee deelprojecten, namelijk een foto- en videoatelier en een muziekatelier. Het foto- en videoatelier was gericht naar meisjes van 13 tot 25 jaar. Aan de sessies en andere activiteiten van februari tot augustus 2000 namen een 15-tal meisjes deel, waarvan de grote meerderheid van Marokkaanse herkomst was. De doelstelling was een aantal attitudes en sociale vaardigheden aan te leren en de meisjes de gelegenheid bieden hun leefwereld creatief in beeld te brengen tijdens hun vrije tijd. Het muziekatelier was opgezet voor jongens tussen 15 en 25 jaar. Er werden twee mogelijkheden geboden, namelijk deelnemen aan Jamsessies en aan sessies voor opname van een CD. Een 20-tal jongeren, voornamelijk Marokkanen en Turken, namen regelmatig deel aan de activiteiten. Naast het kennismaken met andere soorten dan de eigen muziek, wilde men vooral attitudes en vaardigheden bijbrengen met de nadruk op respect voor de anderen van de groep.

*** Mechelen**

De extra middelen werden in 2000 volledig doorbetaald aan de initiatieven die voorheen al gesubsidieerd werden voor een werking met allochtone kinderen en jongeren.

*** Turnhout**

De extra middelen zijn hier gebruikt om het project van de parageemeentelijke vzw Jeugdwezijnswerk in de sociale wijk Den Brand te subsidiëren, zowel voor de wedde van de 4/5 beroepskracht als voor de werking. Dit project is een continuering van wat in 1999 werd opgestart. Het doelpubliek zijn vooral allochtone kinderen en jongeren in een maatschappelijk achtergestelde situatie. Kinderwerking Pardoes was gericht naar kinderen van 6 jaar tot en met 10 jaar en dit resulteerde voor een 40-tal activiteiten in ongeveer 600 deelnames. In de schoolvakanties werd ook deelgenomen aan een aantal grabbelpasactiviteiten en werden taalvakanties georganiseerd voor taalarme kinderen.

Tienerwerking Patapoef (voor 11-15-jarigen) kende een nieuwe start in september 2000 en voor een 20-tal activiteiten werden een 150 deelnames genoteerd. De kinder- en tienerwerking organiseerden samen ook een buurtfeest. In beide werkingen werd soms een kleine bijdrage gevraagd voor bepaalde activiteiten om ouders en kinderen te laten merken dat vrijetijdsbesteding geld kan en mag kosten.

*** Willebroek**

De gemeente had de intentie om het in 1999 opgezette project "Open Jeugdhuiswerking" naar Turkse en Marokkaanse jongeren ook in 2000 verder te zetten met de extra middelen. De uitwerking heeft echter de verwachtingen niet ingelost door personeelstekort op de jeugddienst. De jeugdwerker die deeltijds voor de begeleiding van dit project was aangesteld, stopte in maart. Pas in september 2000 was er een nieuwe deeltijdse beroepskracht ter beschikking. Intussen was gebleken dat de vrijwilligerskern van het jeugdhuis de taak van het uitwerken en het begeleiden van het project niet aankon. Door een gebrek aan professionele begeleiding was 2000 voor het project grotendeels een verloren jaar. Toch kregen de jongeren van de doelgroep de kans zich te integreren in de vrijwilligerswerking van het jeugdhuis, o.a. door het organiseren van optredens en namiddaginstuif.

*** Beringen**

De stad Beringen besteedde de extra financiering voor de realisatie van het project Jeugdwelzijnswerk. Binnen de jeugddienst werd een halftijdse beroepskracht aangeworven. De taak van deze jeugdwerker was zich te richten naar toeleiding van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, vooral allochtone kinderen, naar het verenigingsleven en het opzetten en uitvoeren van activiteiten naar de doelgroep. Het aanbod binnen dit project bestond uit een 7-tal werkingen die zich situeerden in een viertal wijken, namelijk Steenberg, Steenveld, Tuinwijk en Wijerdijk. Vanuit de straatcontacten werden laagdrempelige activiteiten opgezet die inspelen op de leefwereld van de kinderen en de jongeren. De bedoeling was het aanbieden, op vaste tijdstippen, van spel, sport, ontspanning en vorming in de wijken via atelierwerking, workshops ... die mee begeleid werden door vzw Arktos. Naar bereik was er een duidelijke stijging ten opzichte van 1999. In totaal namen in 2000 ongeveer een kleine 300 kinderen en jongeren deel aan de verschillende initiatieven.

*** Dilsen - Stokkem**

Het stadsbestuur van Dilsen-Stokkem heeft de extra middelen besteed om het project "Ondersteboven" te financieren. Hiermee beoogt men door extra inspanningen de maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren, van wie de levenssituatie sterk is bepaald door het behoren tot een etnisch-culturele minderheid (Turkse en Marokkaanse herkomst), uit verschillende wijken meer te betrekken bij de bestaande jeugdwerkinitiatieven. Het ging om de wijken Bonekamp-Noteborn Lanklaar, Hoefkamp Dilsen, Kapelhof Elen en Veeweide Stokkem. In 2000 werden één deeltijdse beroepskracht en 2 jobstudenten (1 in juli en 1 in augustus) daarvoor geëngageerd en verschillende activiteiten werden opgezet op woensdagnamiddagen en tijdens de schoolvakanties. Speelbonnen (voor kinderen van 6 tot 12 jaar) en activiteitenbonnen (voor 12 tot 18-jarigen) werden verspreid en gelanceerd. Een gezamenlijke vormingsactiviteit rond spelculturen voor het jeugdwerk werd georganiseerd. De deelname aan de activiteiten was wisselend, zowel naar wijk als naar initiatief en varieerde van 5 tot 15 en 30 kinderen of jongeren. Het project werd geregeld geëvalueerd en bijgestuurd. In september 2000 werd vastgesteld dat een 4 tal kinderen uit de 4 wijken aangesloten waren bij een reguliere jeugdvereniging.

*** Genk**

De extra middelen werden volledig uitbetaald aan de jeugdwelzijnswerkingen van Genk. Deze initiatieven hebben als doelstelling het aanbieden van ontmoeting, ontspanning, spel, creatieve activiteiten en vorming naar maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren van, voornamelijk, allochtone herkomst.

*** Hasselt**

Door de stad Hasselt werd een project met verschillende deelprojecten ingediend naar maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in het algemeen. Voor de globale uitwerking ervan werden in 2000 een halftijdse beroepskracht en diverse werkingskosten betaald. Een onderdeel was de ondersteuning door de jeugddienst van een groep Turkse jongeren. Het gaat om een kern van een 10-tal jongeren die, los van de Turkse moskeewerking, een eigen jongerenwerking voor alle Turkse jongeren willen opzetten. Hun doelstelling is hen van de straat te houden en hen een zekere vorming te geven via allerlei activiteiten om tot een jeugdhuiswerking te komen. Met de kern werd door de genoemde beroepskracht gewerkt rond de aansluitingsvoorwaarden van het subsidiereglement om deze vereniging op termijn te kunnen erkennen en betoelagen.

*** Heusden-Zolder**

Het gemeentebestuur van Heusden-Zolder heeft in 2000 de extra middelen uitbetaald aan de vzw Kameleon. Deze vereniging is de vzw die de werking overkoepelt en bundelt van de verschillende wijkwerkingen (Lindeman, Mommeplas, Onder de Poort) die activiteiten organiseren voor kinderen en jongeren van allochtone oorsprong.

*** Houthalen-Helchteren**

De extra financiële middelen werden doorbetaald als subsidie aan Jeugdwelzijnswerking Meulenberg, een gevestigde waarde binnen de sector jeugdwerk met allochtone kinderen en jongeren.

*** Leopoldsburg**

De gemeente Leopoldsburg zette in 1999 een project op in de wijk Zandberg, die vooral wordt bewoond door Turkse gezinnen. Men heeft een contract afgesloten met vzw Arktos aan wie in 2000 de extra subsidies voor het project in het kader van de prioriteitenregeling werden doorbetaald. Arktos kreeg verantwoordelijkheid voor de coaching van de jongerenwerker, de vrijwillige jeugdwerkers (gerekruteerd uit het doelpubliek) en de kinderen en de jongeren waarvan een meerderheid van Turkse herkomst is. Het project Cobra (nieuwe naam vanaf 2000) is een continuering van het project Teen Spirit, dat eigenlijk een aanbod realiseerde naar deze kinderen en jongeren met het jeugdcentrum Woeling als uitvalsbasis. Er werd wel een wijziging in het schema van de activiteitendagen doorgevoerd in functie van de vakantiemaanden en het schooljaar. Naast diverse andere activiteiten werden twee projecten gelanceerd, namelijk video en breakdance. Cobra bereikt ongeveer 10-15 tieners met soms al eens een piek van 20 deelnemers.

*** Maaseik**

De stad Maaseik zette het project voort waarvoor bij de start werd geopteerd. Er werd een contract afgesloten met Arktos vzw, dat ook in 2000 van het stadsbestuur de extra middelen kreeg uitbetaald voor de werking binnen twee wijken. Uit de try-outs in drie verschillende wijken was gebleken dat in eerste fase een werking meest aangewezen was in de wijk Geisterveld, waar men ongeveer 25 jongeren tussen 13 en 19 jaar bereikte, van wie meer dan de helft van Marokkaanse oorsprong was. De doelgroep in de wijk Gasthuisveld was veel moeilijker te bereiken. De deelname was heel erg wisselend. Meestal kwamen de hoofdzakelijk allochtone jongeren (beoogde leeftijdsgroep 15 tot 19 jaar) ook maar één of twee keer opdagen. Daarom werd binnen de stuurgroep beslist om de doelgroep naar leeftijd aan te passen en reeds jongeren vanaf 12 jaar tot de werking toe te laten. De gerealiseerde activiteiten gingen van zeefdruk over basket, vorming zoals afsprakenspel, bowlen, film en video tot het uitwerken van een kunstproject.

*** Maasmechelen**

De extra middelen werden in 2000 volledig doorbetaald aan de initiatieven die voorheen al gesubsidieerd werden voor een werking met allochtone kinderen en jongeren.

*** Dendermonde**

Met de extra middelen subsidieerde het stadsbestuur van Dendermonde in 2000 verschillende jeugdwerkinitiatieven. Chiro Bobo, gesitueerd in de Boonwijk, kreeg hierdoor impulsen om bij de normale werking ook de kinderen van allochtone herkomst uit de Serbos-wijk te betrekken. Daarnaast werd ook werk gemaakt van een regelmatige samenwerking met Atlas en werd actief deelgenomen aan het wijkfeest in samenwerking met AWD, Marhaba en het buurthuis. Speelpleinwerking De Speelplaneet kreeg mede door de bijkomende ondersteuning met middelen uit de prioriteitenpot de gelegenheid om meer buurtgericht te gaan werken. Deze beleidsoptie wierp duidelijk vruchten af, want de werking in de Boonwijk in 2000 kende een forse stijging van het aantal deelnemende kinderen (gemiddeld 64 per dag) en een verdubbeling van het aantal werkingsdagen (17). Opvallend hierbij was de sterk verhoogde aanwezigheid van allochtone kinderen. Jeugdwerking Atlas werd eveneens gesubsidieerd met middelen uit de 20 %-kredieten. Het is een jeugdvereniging voor en door allochtone jongeren vanaf 14 jaar waarvan de meeste deelnemers in de Serboswijk wonen. Naast de eigen en reguliere werking, werd in 2000 speciaal werk gemaakt van een structurele samenwerking met de Chiro-afdeling Bobo en het Halga-project in samenwerking met het cultureel centrum Belgica waarvoor ook een bijkomende subsidie werd gegeven.

*** Gent**

Door de stad Gent werden de extra middelen in 2000 integraal aangewend voor subsidiëring van de initiatieven die ook voorheen een werking ontwikkelden met vnl. allochtone kinderen en jongeren.

*** Lokeren**

Voor het grootste deel werden de bijkomende subsidies door het stadsbestuur doorbetaald voor de ondersteuning van een jeugdwerkinitiatief dat al verschillende jaren een werking ontwikkelt met maatschappelijk achtergestelde jongeren van allochtone herkomst. Een ander deel werd gebruikt voor de financiering van een extra project van kinderwerking speelatelier Peper van het stedelijk jeugdwelzijnsinitiatief. Het gaat om de samenwerking van het speelatelier met poppentheater Okapi, een reizend gezelschap met zigeunerwagen en tent. Er werd een overeenkomst afgesloten om een aantal voorstellingen te geven over zigeuners die ten onrecht van diefstal beschuldigd worden voor maatschappelijk achtergestelde kinderen van 5 tot 12 jaar, waaronder een groot aantal allochtone kinderen.

*** Ronse**

Het stadsbestuur van Ronse heeft in 2000 de extra middelen aangewend voor het continueren van het theaterproject, een project dat in 1999 werd opgestart en waarvoor in 2000 werd samengewerkt tussen de jeugddienst, Kifkif en de jongeren. Na workshops voor dans en voor theater met gemiddeld 10 en 20 deelnemers, werd met de overgebleven groepen (dans: 7 jongeren, waarvan 5 allochtonen - theater: 5, allemaal allochtonen) verder gewerkt in functie van één of meerdere voorstellingen in 2001. Daarnaast werd een buurtspeelpleinwerking opgezet op drie locaties met vooral allochtone kinderen. De begeleiding was in handen van 12 monitoren (waarvan 10 allochtonen, 8 meisjes en 2 jongens) die hiervoor een opleiding van Vivès volgden, betaald uit de prioriteitenpot. Voor de tweede maal werd ook een cursus jeugdadviseur georganiseerd die bekostigd werd door het stadsbestuur en waaraan werd deelgenomen door o.a. 4 allochtone jongeren. Deze adviseurs ontwikkelden zo een zekere deskundigheid om andere jongeren de weg te helpen vinden naar voorzieningen, die zij op eigen initiatief niet raadplegen.

*** Sint-Niklaas**

Het beleid waarvoor de stad Sint-Niklaas in 1999 opteerde met de extra middelen werd verder uitgewerkt in 2000, vooral naar kinderen en jongeren behorend tot een etnisch-culturele minderheid. De algemene doelstelling bleef het jeugdwerk aan te moedigen om explicieter met de beoogde doelgroep te werken vertrekkend vanuit territoriaal oogpunt (buurtgerichte acties) waarbij geen enkele jeugdwerksector "ongemoeid" wordt gelaten en waarbij een evenwicht wordt nagestreefd tussen de werkvormen speelpleinwerk, jeugdhuiswerk en jeugdbewegingen. Vooral drie onderdelen kregen extra middelen als stimulans voor de uitvoering van deze beleidsoptie. De stadsgroepenwerking van de jeugdbewegingen Chiro, KSA-VKSJ en VVKSM in functie van het meer bereiken en rekruteren van allochtone kinderen kon verder uitgebouwd worden, o.a. door een ruimere toelage via de vzw BISON. Het aandachtsbeleid van jeugdhuis Kompas werd gestimuleerd door betoelaging van extra professionele ondersteuning. Het aanbod en de kwaliteit van de speelpleinen kon verruimd worden door het vrijstellen van een speelpleinwerker met de expliciete opdracht de monitoren inhoudelijk te begeleiden.

*** Temse**

Het project dat de gemeente Temse met de extra middelen in 1999 startte, namelijk het organiseren van activiteiten in de sociale wijk Sompershoek met vooral Marokkaanse kinderen en jongeren, werd in 2000 gecontinueerd. De kinderwerking was gericht naar 6 tot 10 jarigen en men had regelmatig een 35-tal kinderen, vooral Marokkaanse meisjes, o.a. omdat een Marokkaanse begeleidster mee verantwoordelijk was. Tijdens de bijeenkomsten op woensdagnamiddag en dit twee maal per maand werden vooral actieve spelen georganiseerd. Met de jongerenwerking, die wekelijks op 2 dagen werd georganiseerd, bereikte men hoofdzakelijk Marokkaanse jongens tussen 11 en 14 jaar. Gemiddeld waren er op woensdagnamiddag 30 en op vrijdagavond 20 deelnemers. Het activiteitsaanbod varieerde met o.a. film (eventueel met nabespreking), diverse sporten (voetbal, baseball, tennis, badminton), quiz en een uitstap (zoals bezoek aan jeugdhuis in Gent). In het kader van dit project werkte de jeugddienst samen met het Provinciaal Integratiecentrum Oost-Vlaanderen (voor een jongerenwerker) en met het PWA-kantoor.

*** Zele**

De extra middelen werden aangewend voor het bestendigen van de werking zoals vooropgesteld in het project dat voor de periode 1999 - 2001 werd ingediend. De algemene doelstelling was de integratie in het jeugdwerk van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, waarvan een groot aantal van allochtone oorsprong is. Het project werd opgesplitst in een aantal deelwerkingen, waarin steeds de link bleef bestaan met het algemene opzet. De internet-o-maten van JH Juvenes kenden een groot succes bij de allochtone jongeren die men rekruteert via Plint (LIC) en een tweede internet-o-maat werd geïnstalleerd in 2000. De allochtone jongeren kwamen in eerste instantie om te surfen op internet, maar bezochten daarna ook de instuif wat zonder de internet-o-maat zeker niet vanzelfsprekend was. De degressieve inschrijvingsbijdragen voor de speelpleinwerking Marsupilami en de specifieke rekrutering (Plint, OCMW) resulteerden in een grote stijging van deelnemers, vooral uit allochtone gezinnen waardoor men bijkomende lokalen diende te huren. De jaarlijkse organisatie van een daguitstap, een jeugdsportdag en een spel zonder grenzen bereikten in 2000 eveneens een groot aantal allochtone kinderen. Verder werd, met ondersteuning vanuit het project, door resp. 10 en 15 kinderen en jongeren van allochtone herkomst deelgenomen aan een multicultureel Kerstfeestje van KLJ Heikant en aan een reis-rond-de-wereld-spel van het Jeugd Rode Kruis. Telkens werd samengewerkt met Plint.

*** Diest**

Met de extra middelen startte de stad Diest in 1999 met een project naar kinderen uit etnisch-culturele minderheidsgroepen. Het project werd in 2000 maar tijdelijk gerealiseerd (van 1 januari tot en met 31 maart) omdat de buurtspeelpleinwerker uit dienst ging op 1 april 2000. Tijdens de eerste maanden van 2000 werd een buurtgerichte speelpleinwerking opgezet voor kinderen, waarmee men hoofdzakelijk Turkse jongens van 7 tot 14 jaar bereikte in de wijken Vervoortplaats, Hasseltsestraat Noord, Hasseltsestraat Zuid, Leuvensestraat en Mariëndaalstraat. De activiteiten vonden plaats elke dag na schooltijd en woensdag en zaterdag in de namiddag. Er nam gemiddeld een 15-tal kinderen deel aan deze werking. Soms is er een (beperkte) doorstroming van de doelgroepkinderen naar de sportverenigingen, maar voor andere organisaties bestaat vanwege de kinderen weinig belangstelling. Door deze werking werd het proces wel op gang gebracht. De huistaakbegeleiding voor 3 scholen (maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag) werd per dag gevolgd door een 10-tal kinderen van 6 tot 12 jaar. Naast Turkse kinderen namen hier ook Kosovaarse, Marokkaanse en Poolse aan deel. De huistaakbegeleiding werd positief geëvalueerd door directie en leerkrachten van de deelnemende scholen (Basisscholen Centrum, Sint-Jan en Station).

*** Tienen**

Met de extra middelen werd een werking opgezet in twee sociale woonwijken, het Kapucijnenhof, een wijk met een 80-tal allochtone kinderen en jongeren, en de Potterijwijk, een wijk met een grote aanwezigheid van vooral Roma-zigeuners. Via laagdrempelige rekruteringsactiviteiten, waarvoor werd samengewerkt met Arktos v.z.w., werd geprobeerd een groepje jongeren samen te krijgen voor een meer regelmatige werking. Oorspronkelijk gebeurde dit in de wijk zelf, maar ingevolge klachten rond lawaaihinder werd uitgeweken naar het jeugdcentrum. Met een groepje jongeren werd gekozen voor een muziekproject rond Hiphop en House. Bij gebrek aan speelruimte binnen de wijken zelf werd gedacht aan een laagdrempelige speelpleinwerking gericht naar de Potterijwijk. Uiteindelijk werd als locatie gekozen voor de stedelijke basisschool "Het Begijntje". De kinderen werden ook gestimuleerd (o.a. door een pendelbusje van de jeugddienst) om deel te nemen aan activiteiten zoals Grabbelpas.

*** Kortrijk**

De extra financiële ondersteuning die de stad Kortrijk in 2000 ontving werd doorbetaald als subsidies aan 4 bestaande initiatieven die werken met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren en die ad nominatim werden opgenomen in het jaarplan. Met de betrokken verenigingen werden samenwerkingsovereenkomsten afgesloten door het stadsbestuur. Eén van hen, het Centrum voor Levensvorming, heeft het project "De Satelliet" ontwikkeld, opgestart en voert dit ook uit. Hiermee beoogt men maatschappelijk kwetsbare jongeren van 16 tot 25 jaar een gelegenheid te bieden hun vrije tijd op een zinvolle manier in te vullen. De Satelliet heeft ongeveer 70 vormingssessies van 4 uur, 2 meerdaagse activiteiten, 5 uitstappen en een boksproject met 12 sessies gerealiseerd in het jaar 2000. In totaal werden $\pm$ 80 jongeren bereikt gedurende dat jaar en daarvan was een vaste kern van een 20-tal allochtone jongeren die tot de groep van jonge werklozen behoorden.

DEELTIJDSE VORMING

De deeltijdse vorming omvat een 30-tal vormingsprogramma's, ingericht door een 20-tal vormingscentra. Meerdere centra richten verschillende programma's in. De jongere krijgt na afloop een geïndividualiseerd getuigschrift waarin ook informatie over de arbeidsattitude is opgenomen. Hoewel dit getuigschrift geen wettelijke waarde heeft, blijkt dit door werkgevers wel geapprecieerd te worden. Sinds '97 zijn de bevoegdheid en het budget voor deeltijdse vorming overgeheveld van Onderwijs naar Cultuur.

Voor 2001 was 3.911.760 euro ingeschreven op basisallocatie 31.02 van programma 45.1 (Jeugdwerk) voor de subsidiëring van de 'vormingsprogramma's die voor de vervulling van de deeltijdse leerplicht in aanmerking komen'.

Het vormingsaanbod

Het vormingsprogramma is niet opgevat als een vast leerplan. Wel moet elk programma een luik persoonlijke en maatschappelijke vorming en een luik beroepsgerichte vorming omvatten, waarbij rekenen en taal een geïntegreerd onderdeel van het programma uitmaken. De programma's vertrekken vanuit de ervaringen van de jongeren en worden opgesteld rekening houdend met hun noden en behoeften. Hierbij wordt veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van arbeidsattitudes.

In eerste instantie wordt een onderscheid gemaakt naargelang de centra zelf het volledig programma (het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming én het luik beroepsgerichte vorming) uitvoeren of enkel het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming inrichten en de samenwerkende partner (het centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs) de uitvoering van het luik beroepsgerichte vorming op zich neemt. 8 programma's worden volledig uitgevoerd door 5 centra en 12 programma's uitgevoerd door 12 centra omvatten enkel het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming.

Binnen de programma's die volledig door de vormingscentra worden uitgevoerd, wordt in een aantal gevallen een onderscheid gemaakt tussen programma's voor werkenden en niet-werkenden (4 programma's). In de programma's voor niet-werkenden wordt extra aandacht besteed aan de ontwikkeling van arbeidsattitudes. Tewerkstelling wordt immers pas mogelijk mits een aantal arbeidsattitudes zoals op tijd komen, zich aan afspraken houden, ... worden nageleefd.

Een bijzondere plaats wordt ingenomen door de programma's die de vormingscentra organiseren in de observatie- en oriëntatiecentra voor jongeren die in een dergelijk centrum worden opgenomen. Het betreft hier 6 programma's uitgevoerd door 3 centra. Ook binnen deze programma's verschillen de programma's naargelang ze worden uitgevoerd in een observatie- dan wel een oriëntatiecentrum. Dit heeft te maken met het feit dat de opnameperiode in een observatiecentrum langer duurt.

Eén centrum richt een bijzonder programma in. Het betreft een programma voor vluchtelingen die geen Nederlands kennen en dat zich vooral richt op taalontwikkeling. Dit programma loopt reeds enkele schooljaren en richt zich uitsluitend tot allochtonen van verschillende nationaliteiten. Hun nationaliteit wisselt sterk van schooljaar tot schooljaar.

Programma's die zich specifiek tot allochtonen richten, worden ingericht door Vormingscentrum Foyer (St-Jans-Molenbeek). Dit vormingscentrum heeft als enige een opsplitsing in een meisjes- en een jongensgroep. De overige vormingscentra hebben een gemengde werking. Aanvankelijk namen enkel Marokkaanse jongeren aan deze programma's deel, maar geleidelijk aan worden - vooral in de programma's voor jongens - ook Belgische en Turkse jongeren aangetrokken.

De tewerkstellingskansen en de aard van tewerkstelling zijn zeer wisselend. Voor alle jongeren in de deeltijdse vorming is het een ernstig probleem om werk te vinden. Dit probleem stelt zich nog scherper bij allochtone jongeren. Bij allochtone meisjes is er het bijkomend probleem dat ouders met moeite toelaten dat de meisjes gaan werken. Bovendien trouwen veel van deze meisjes vrij vroeg waardoor zij zelf ook weinig geïnteresseerd zijn om te gaan werken.

De doelgroep

De deeltijdse vorming begeleidt die jongeren die in het voltijds of zelfs het deeltijds onderwijs uitvallen of een leercontract niet aankunnen. Bovendien is de doelgroep doorgaans te zwak om het luik beroepsgerichte vorming naar de VDAB over te dragen. Het vormingswerk blijkt m.a.w. de laatste opvang te zijn van jongeren die uit het reguliere onderwijs vallen. De deeltijdse vorming telde op 1 februari 2001 in totaal 826 deelnemers, waarvan 99 Marokkanen (12%), 50 Turken (6%) en 25 jongeren uit een ander niet-EU land (3%).

Lesgevers deeltijdse vorming wijzen op een grote taalachterstand bij deze jongeren, vooral bij die jongeren die nog niet zo lang in ons land verblijven. Deze gebrekkige kennis van het Nederlands draagt er ten dele toe bij dat zij in de onderwijsspiraal afzakken tot aan de deeltijdse vorming. Voornamelijk de programma's die volledig door de vormingscentra worden uitgevoerd en de programma's ingericht in de observatie- en oriëntatiecentra tellen heel wat autochtone jongeren uit achtergestelde, kansarme buurten. De gezinsachtergrond is vaak problematisch.

De instroom naar deeltijdse vorming gebeurt zowel spontaan (via vrienden, familie) als op basis van doorverwijzing door scholen (BSO, TSO, BUSO), PMS-centra, jeugdrechtbanken, comités voor bijzondere jeugdzorg en instellingen voor bijzondere jeugdzorg, Centra voor Middenstandsopleiding en leersecretariaten. Enkele vormingscentra (in Gent en Kortrijk) vangen enkel probleemjongeren op doorverwezen door de jeugdrechter of het comité voor bijzondere jeugdzorg. Eén vormingscentrum (in Leuven) werkt vooral met jongeren die worden doorverwezen door instellingen voor bijzondere jeugdzorg.

De uitval is zeer wisselend per centrum. Wel wordt geconstateerd dat een aantal jongeren afhaken eenmaal ze 18 jaar zijn geworden (hoewel in Vlaanderen wettelijk is bepaald dat men het schooljaar in het kalenderjaar tijdens hetwelk men 18 wordt moet uitdoen). Wel blijkt de uitval laag te zijn bij de centra met een eigen programma. Ook het feit of men al dan niet deeltijds werkt, kan de uitval beïnvloeden.

DE VLAAMSE JEUGDRAAD

De Vlaamse Jeugdraad merkte -na de laatste verkiezingsuitslag in oktober 2000- dat discriminatie ten aanzien van mensen omwille van huidskleur, godsdienst, etnische afkomst of nationaliteit blijft bestaan, ook onder jongeren. Hij heeft vervolgens de opdracht gegeven aan de werkgroep multicultureel samenleven¹ om in 2001 een antidiscriminatiecampagne uit te werken.

Wanneer men het over dit soort campagnes heeft, is het moeilijk om geen gevoel van déjà vu te krijgen. Antiracismecampagnes waren een lange periode à la mode in Vlaanderen en de rest van België. Deze campagnes waren vaak van emotionele aard: zowel in de slogans ("het is mijn vriend, blijft er af") als in de gehanteerde visuele boodschap (blanke en zwarte kindjes die elkaar kussen).

¹ De campagne is uitgewerkt door de werkgroep multicultureel van de Vlaamse Jeugdraad. Actieve partners in de werkgroep zijn: Chiro, Jeugd en Gezondheid, Jeugd en Vrede, Jeugd Rode Kruis, KSJ-KSA-VKSJ, Op Vrije Voeten, Platform Allochtone Jongeren, Stedelijke Integratiedienst Gent, Steunpunt Allochtone Meisjes en Vlaamse Federatie Jeugthuizen

Voor allochtonen die dagdagelijks met racisme geconfronteerd worden, waren deze campagnes zeker welkom, naast het feit dat het een bevestiging vormde van het feit dat niet iedereen in dit land hen liever kwijt dan rijk was. Maar tegelijkertijd voelden zij dat racisme minder problematisch zou zijn mocht er een strengere aanpak komen van de praktische gevolgen in het dagelijkse leven, namelijk discriminatie. Om die reden heeft de werkgroep gekozen om in plaats van een emotionele antiracismecampagne uit te gaan van een concrete, rationele antidiscriminatiebenadering, vertrekkende van concrete cijfers, reële problemen en herkenbare situaties. Dat allochtone kinderen de toegang tot scholen wordt ontzegd vanwege hun etnische afkomst is een bewijsbaar feit. Dat jongeren met een vreemde huidskleur door portiers de toegang tot discotheken wordt ontzegd, is al meermaals aan het licht gekomen. Met deze campagne willen zij jongeren daar op wijzen. Discriminatie gebeurt nog op alle terreinen: van huisvesting tot vrije tijd, van media tot tewerkstelling. Om dicht bij de leefwereld van de jongeren aan te sluiten, hebben ze uiteindelijk voor de volgende drie thema's gekozen: discriminatie in werk, vrije tijd en onderwijs.

Bewustwording en een open houding ontwikkelen gebeuren echter niet vanzelf. En ook nog niet eens altijd bij het zien of lezen van een affiche of een brochure. Zij wilden dan ook leerkrachten en jeugdwerkers stimuleren om tijdens de campagne op de problematiek dieper in te gaan en er zelf concreet aan te werken. Ze wilden daarom tijdens de campagne een website lanceren, waar spelen en activiteiten over een multiculturele samenleving, racisme, discriminatie en vooroordelen, maar ook interessante achtergrondinformatie en links terug te vinden zouden moeten zijn. Daarnaast wilden ze met de campagne aansluiten bij de Gelijke Kansen manifestatie van 10 maart 2002

In september 2001 werden er subsidies aangevraagd en verkregen bij de Vlaamse Gemeenschap. Verschillende reclamebureaus werden aangeschreven en gecontacteerd. Uiteindelijk viel de keuze op Mercatron. Van september tot december 2001 werden vervolgens de drie deelthema's uitgewerkt : op welke manier en hoeveel wordt er binnen vrije tijd, onderwijs en werk nog altijd gediscrimineerd. Voor vrije tijd had men bij de Vlaamse Jeugdraad genoeg expertise in huis. Voor het onderwijs en tewerkstelling werden partners uit het veld uitgenodigd om deze thema's 'body' te geven. De Vlaamse Scholieren Koepel en School Zonder Racisme hebben de discriminatiemechanismen in het onderwijs mee uitgewerkt. ABVV en ACV jongeren, VDAB, KAJ, en Jeugd en Stad hebben tewerkstelling mee vorm gegeven. Met deze partners werd er gezocht naar bestaande discriminatiemechanismen en gegevens en werd hierover cijfermateriaal verzameld, evenals spel- en pedagogisch materiaal voor op de website.

Het reclamebureau heeft in december 2001 twee keer een panelgesprek gehouden met jongeren van verschillende leeftijdsgroepen. Ze keken welk beeldmateriaal en slogans jongeren aanspreekt en waar zij aan dachten bij de woorden discriminatie en 'anders zijn'. Uiteindelijk is er op basis van deze gesprekken besloten om de boodschap op de affiches heel 'trendy' en pakkend te maken. Dat betekent dat er op de affiches geen zwaarwichtige slogans en discriminatiecijfers vermeld zijn. Bij de affiches wordt er echter een achtergrondbrochure gedrukt, waarin cijfermateriaal en getuigenissen aantonen dat er nog altijd gediscrimineerd wordt. Ook is er op basis van deze gesprekken beslist om met een lied en een Bekende Vlaming te werken, omdat muziek en BV's belangrijke onderdelen van de leefwereld van jongeren zijn.

Uiteindelijk bestaat het campagnemateriaal uit twee verschillende affiches, flyers en een achtergrondbrochure. Dit materiaal is via het jeugdwerk en de scholen verspreid. Tijdens de Gelijke Kansen manifestatie worden er armbandjes uitgedeeld worden. Om de brede groep jongeren te bereiken zijn er verschillende Tv-spots op TMF te zien en zal TMF-life over antidiscriminatie gaan. Roos Van Acker neemt als Bekende Vlaming deel aan de campagne. Tenslotte zingt Chantal Kashala (Zap Mama) het lied. De campagne is op 15 februari 2002 met een persmoment gelanceerd.

SOCIAAL-CULTUREEL WERK

De rol van het sociaal-cultureel werk in de samenleving is belangrijk. Werken aan zingeving en emancipatie in functie van persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing staan daarbij voorop. Bij dit alles speelt het sociaal-cultureel verenigingsleven een belangrijke rol. Dit geldt voor iedereen die in Vlaanderen woont, dus ook voor allochtonen.

Sinds zij in 1980 bevoegd werd voor het integratiebeleid heeft de Vlaamse overheid het eigen organisatieleven binnen de verschillende nationaliteitsgroepen ondersteund om zo de migranten zelf te betrekken of verantwoordelijkheid te geven bij hun integratieproces. Eigen sociaal-culturele verenigingen, zo werd gesteld, spelen een belangrijke rol in het definiëren van de eigen culturele behoeften, maar moeten ook een rol spelen in het tot stand komen van culturele programma's. Dit moet bereikt worden door een grotere aanwezigheid in de culturele sector. Daarenboven spelen zij een fundamentele rol in het kunstzinnig gebeuren zowel wanneer het gaat over educatieve aspecten als in verband met cultuurspreiding.

Met de komst van buitenlandse werkkrachten kwam het ontstaan van verenigingen in de schoot van de gemeenschappen spontaan op gang. In een eerste fase (vóór de jaren '80) ontwikkelden deze verenigingen zich op basis van structuren uit het moederland. In een tweede fase ziet men de groei van autonome verenigingen, gedragen door jongeren en jongvolwassenen, veelal geïnspireerd door de integratiegedachte en de participatiegedachte. Ook binnen de zogenaamde 'oude' verenigingen evolueren de doelstellingen van de verdediging van de traditionele culturele en religieuze waarden naar belangenverdediging binnen de gegevenheid van de interculturele samenleving. Mettertijd gingen er steeds meer stemmen op om tot een structurele ondersteuning van het allochtoon sociaal-culturele leven te komen. Begin 1992 werd binnen Welzijn een experimentele en tijdelijke regelgeving voor eigen verenigingen van kracht. In 1993 werd het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM) opgericht en met het decreet van 19 april 1995 op de verenigingen heeft de regelgeving voor allochtone verenigingen een structurele basis gekregen.

De beleidsnota Cultuur 2000-2004 wil het verenigingsleven herwaarderen en beter inbedden in het lokale weefsel. De contourennota voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk, uitgaande van de minister van cultuur, geeft meer concrete invulling aan de doelstellingen vervat in deze beleidsnota. Zo zal in de ontwerpregeling van het sociaal-cultureel volwassenenwerk wat betreft de erkenning - en subsidiëringvereisten niet langer een onderscheid gemaakt worden tussen het Vlaamse en het allochtone verenigingsleven. Er blijven evenwel twee uitzonderingen hierop. De verenigingen van allochtonen krijgen tot eind 2007 (het einde van de eerste beleidsperiode) de tijd om de werking aan te passen aan de minimale normen voor erkenning. Deze aanpassing wordt jaarlijks financieel ondersteund via een bijhorende subsidieaanpassing. Tevens wordt - alleszins al voor de eerste beleidsperiode - voorzien in een bijkomende subsidiëring van dertig procent voor heel concrete ondersteuning vanuit de landelijke vereniging aan de lokale aangesloten afdelingen of groepen. Dit voor zover deze projecten betrekking hebben op domeinen die vooraf in overleg met de administratie, het steunpunt en de wetenschappelijke wereld, op basis van wetenschappelijk onderzoek, zijn bepaald en afgesproken.

LANDELIJKE VERENIGINGEN VAN ALLOCHTONEN

Een degelijke ondersteuning van het lokale verenigingsleven veronderstelt het voorhanden zijn van goed uitgebouwde tweedelijnsstructuren. Door het decreet op de verenigingen konden lokale verenigingen of kernen die zich in een landelijke vereniging wensten te organiseren een erkenning met de daarbij horende subsidies verkrijgen mits zij voldeden aan de in het decreet opgelegde voorwaarden. In eerste instantie waren de federaties bijna uitsluitend een mannenaangelegenheid. Geleidelijk aan kwam ook bij jonge allochtone vrouwen de behoefte om zich te verenigen, los van de welzijnswerkingen.

Met toepassing van het decreet Verenigingen werden er in 1995 8 landelijke migrantenverenigingen erkend. Sindsdien is dit aantal telkens met 1 toegenomen in '96, '98 en '99. In 2000 kwamen er nog eens 3 landelijke verenigingen bij en in 2001 nog 1. Begin 2002 zijn er in totaal 14 erkende landelijke verenigingen: 3 Turkse, 2 Marokkaanse, 2 Italiaanse, 2 interculturele en 2 Afrikaanse landelijke verenigingen, 1 landelijke moslimvereniging, 1 landelijke vrouwenvereniging en 1 landelijke Latijns-Amerikaanse vereniging. 1 Afrikaanse vereniging heeft haar erkenning per 1/1/2001 verloren.

Begin 2002 hebben deze landelijke verenigingen samen 590 aangesloten afdelingen of kernen. Voor deze 14 landelijke verenigingen werden in 2001 in totaal 15 voltijdse eenheden educatief personeel en 6,5 voltijdse eenheden administratief personeel gesubsidieerd. In 2001 moesten de educatieve personeelsleden 7 250 (educatieve) uren presteren voor begeleiding en stimulering en kaderopleiding voor hun afdelingen of kernen en hun verantwoordelijken. Na afrekening medio 2002 zal er ongeveer 645.000 euro besteed zijn.

LOKALE MIGRANTENVERENIGINGEN

Sinds 1996 kunnen lokale migrantenverenigingen een beroep doen op activiteitsubsidies tot 2.479 euro per organisatie per jaar. In 2000 waren er uiteindelijk 3063 aanvragen van 511 aanvragers (433 gefedereerden en 78 niet-gefedereerden).

De 2.651 ingediende verslagen leverden ongeveer 642.000 euro subsidies op. Er werd 89,3 % van de oorspronkelijk toegezegde subsidies uitgekeerd, gelet op het in 2000 bevroren budget.

INTERCULTUREEL CENTRUM VOOR MIGRANTEN

Sinds 1993 treedt het ICCM op als begeleider, ondersteuner en promotor van het allochtone verenigingsleven en allochtone artiesten. De kerntaken van het ICCM zijn ten eerste het ondersteunen en begeleiden van de erkende landelijke verenigingen en de niet-gefedereerde zelforganisaties en ten tweede het bevorderen van de interculturaliteit in de samenleving.

In 2000 werd het accent meer geplaatst op de ondersteuning en begeleiding van de allochtone verenigingen. In 2001 was dit eveneens het geval. Deze noodzaak drong zich op door de groei van de landelijke verenigingen enerzijds en de vragen tot informatie en ondersteuning zowel van landelijke verenigingen in spe als van niet-aangesloten lokale verenigingen. Veel aandacht ging in 2001 naar de opvolging van en duiding omtrent de nieuwe situatie die zou ontstaan ten gevolge van het nieuw te vormen decreet op het sociaal-cultureel werk en een mogelijke stopzetting van de werking van het ICCM. Tegelijk werd ook het decreet op het lokaal cultuurbeleid niet uit het oog verloren.

De missie van het ICCM vertaalt zich in vier hoofdfuncties, met name vorming en begeleiding, informatie en publicaties, culturele diversiteit en beleidsopvolging.

Vorming en begeleiding

De verscheidenheid en de behoefte binnen het georganiseerde verenigingsleven van allochtonen, rekening houdend met omvang, draagkracht van bestuurders en beroepskrachten en het al dan niet gefedereerd zijn van lokale verenigingen, was de aanzet tot een vernieuwde aanpak van het vormings- en begeleidingsaanbod. Deze nieuwe aanpak die in 2000 werd gestart, heeft in 2001 duidelijk zijn succes bewezen. Een aanbod van vorming en begeleiding ‘op maat’ en gericht op ‘behoefte’ bleek een nuttig instrument. In overleg met de federaties werd gekozen voor centraal (gemeenschappelijke thema’s) en regionaal (specifieke thema’s) georganiseerde vormingsinitiatieven. De centrale vormingen behandelden het totstandkomen van decreten, het projectmatig werken en de introductie van nieuwe medewerkers. Tijdens de regionale vorming werden ICT en organiseren van kadervorming onder de loep genomen.

Begeleiding werd geboden aan de erkende landelijke verenigingen. Meer intensieve begeleiding werd gevraagd door de Turkse Unie van België, de Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen en CDF. Andere landelijke verenigingen kregen occasioneel intensieve begeleiding. M.b.t. de niet-aangesloten lokale zelforganisaties werden met het Vlaams Minderhedencentrum en een aantal provinciale en lokale integratiecentra samenwerkingsmogelijkheden besproken. In een aantal gevallen resulteerde dit in vormingssessies voor groepen van niet-gefedereerde lokale organisaties. Centrale bijeenkomsten met de beroepskrachten van de federaties dienden om informatie en ervaringen uit te wisselen. Daarnaast werd vanuit het ICCM een vervolg gegeven aan het project van de Vlaamse Gemeenschapscommissie omtrent ‘het stimuleren van Nederlandstalige allochtone sociaal-culturele verenigingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”.

Informatie en publicaties

Het ICCM wil via een gedifferentieerd aanbod de sector informeren over relevante ontwikkelingen, profileren en stimuleren. In 2001 werden hiervoor o.a. volgende instrumenten gebruikt:

- Het driemaandelijks tijdschrift ‘Het Huis van Palmyra’
- Gratis elektronische nieuwsbrief met als abonnees de allochtone verenigingen, integratiesector, overheden en geïnteresseerde derden. Deze nieuwsbrief die praktische en actuele informatie biedt had op korte tijd veel succes.
- Educatieve pakketten (boekhouding, activiteitsubsidies, decreet landelijke verenigingen, vzw). Een vijfde cursus, een subsidiegids, was in de maak.
- In het onderzoeksdocument ‘ Kenmerken van de zelforganisaties in Vlaanderen en Brussel’ werd verslag gemaakt van de spreiding en het voorkomen van de allochtone verenigingen. Dit met de bedoeling om de noden, behoeften en aanwezigheid van de verenigingen te kunnen plaatsen binnen een nieuw te vormen decreet op het sociaal-cultureel werk. De analyse toonde enkele voor de hand liggende en enkele meer opvallende resultaten: een sterke stijging van het aantal allochtone verenigingen in 2001 t.o.v. 2000 (vooral de groep van niet-aangesloten verenigingen), de spreiding van bepaalde etnische groepen is regionaal gebonden, enkele gemeenschappen hebben flink wat verenigingen maar zijn niet aangesloten bij een erkende landelijke vereniging (bvb. Koerden, Polen), de opvallende afwezigheid van allochtone verenigingen in West-Vlaanderen.
- Een website, een gezamenlijk initiatief van ICCM, Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen en Forum van Organisaties van etnisch-culturele minderheden (<http://www.iccm.be>).

Kunst en culturele diversiteit

Naast het allochtone verenigingsleven ondersteunt het ICCM ook initiatieven ter bevordering van de culturele diversiteit, binnen het sociaal-cultureel werk en de administratieve sectoren. Zo heeft het ICCM in 2001 een aantal initiatieven ondersteund of zelf op touw gezet.

* Het project ‘niet-westerse kunst in scholen’

In het schooljaar 2001 –2002 werd dit project in een nieuw jasje gestoken. Onder de nieuwe titel ‘ander land, ander hand’ is het project uitgevoerd in het Sint-Jozefscollege in Aalst in de maand oktober. Het project is uitgegroeid tot een veertiendaags multicultureel gebeuren, waarbij ongeveer 380 leerlingen van de lagere school in aanraking kwamen met elementen, waarden en gewoonten uit andere culturen. Centraal stonden artistieke workshops onder begeleiding van allochtone kunstenaars, waaronder Arabische kalligrafie, Afrikaans speelgoed, Indische dans, Indonesische, Arabische en Afrikaanse muziek, hennaschilderen, enz... In deze doe-activiteiten was de ontmoeting en de samenwerking tussen allochtone kunstenaars en leerlingen belangrijk, zodat beiden elkaars culturele gewoonten, gedragingen,... konden uitwisselen. Naast de workshops, konden de leerlingen gedurende twee weken een tentoonstelling opbouwen rond beeldvorming t.a.v. andere landen.

* Visiegroep culturele diversiteit

Vanuit zijn opdracht om zich actief in te zetten voor de bevordering van de interculturaliteit, wil het ICCM een stevig intern debat op gang trekken, met de bedoeling te komen tot een goed gestaafde visie. Participatie, op basis van gelijke rechten en plichten, van de etnisch-culturele minderheden aan en in een breed maatschappelijk gebeuren staat hierbij centraal. Om over deze doelstellingen van gedachte te wisselen werd een Visiegroep samengesteld die enkele malen bijeenkwam.

* Allochtonen en de media

Allochtonen zijn weinig vertegenwoordigd in de media, zowel zichtbaar als onzichtbaar, en dit op alle niveaus. Op 15 februari 2001 organiseerde de VRT een Ontmoetingsdag tussen allochtonen en de VRT, in samenwerking met het ICCM, het Forum voor Etnisch-Culturele Minderheden en het Vlaams Minderhedencentrum. Om de discussie over deze problematiek niet te laten uitdoven, zullen er in 2002 een aantal provinciale studiedagen plaatsvinden. Het Forum voor organisaties van etnisch-culturele Minderheden werd bereid gevonden om het geheel te coördineren en te ondersteunen.

Het ICCM werkte verder ook mee aan een aantal intercultureel opgezette initiatieven zoals ‘Multicultureel feest’ van de Vlaamse Federatie van Socialistische Gepensioneerden en het Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking; ‘Anders is ook gewoon is ook anders’, een gezinsdag omtrent diversiteit van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen; ‘Barbaroi’ van het Mechels Miniatuurtheater, een theaterepos met randactiviteiten over culturele diversiteit; een tentoonstelling rond Europese migratie van het Nationaal Scheepvaartmuseum Antwerpen en Nachtkastjes, een vertelproject van Open Culturele Centra Antwerpen. Tot slot kreeg het ICCM in de loop van 2001 van de minister van cultuur de opdracht om deel te nemen aan de campagne ‘Verhoging van de cultuurparticipatie van armen’. Tussen de Vlaamse Gemeenschap en het ICCM werd daartoe een samenwerkingsovereenkomst afgesloten.

Beleidsopvolging

De onrust bij de allochtone verenigingen als gevolg van het nieuw beleid van de minister van cultuur met een nieuw decreet betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk in het vooruitzicht en de herstructurering van de bovenbouw (de steunpunten) met als gevolg o.m. de stopzetting van het ICCM, heeft zwaar gewogen op de werking van het ICCM gedurende het gehele jaar. Meerdere bijeenkomsten werden aan deze nieuwe situatie gewijd.

Op voorstel van het ICCM en het Vlaams Minderhedencentrum werd door de coördinerende minister voor het minderhedenbeleid een werkgroep 'samenwerking welzijn-cultuur' opgestart. De centrale opdracht van de werkgroep bestaat erin om beleidsvoorstellen te ontwikkelen en beleidsaanbevelingen te formuleren omtrent de kerntaken van zowel de categoriale sector als de zelforganisaties, om van daaruit nieuwe vormen van samenwerking tussen beide sectoren uit te tekenen.

ALLOCHTONE MEISJES EN VROUWEN

Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen

Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen vzw heeft ondertussen zijn tweede werkjaar achter de rug. Dit project wordt gefinancierd vanuit Gelijke Kansen in Vlaanderen. Voor 2001 ontving het Steunpunt een subsidie van 86.763 euro. Het steunpunt heeft volgende doelstellingen.

- aandacht creëren voor en inspelen op concrete noden en behoeften die allochtone meisjes en hun verenigingen aanhalen;
- allochtone meisjes en vrouwen (en hun verenigingen) op de hoogte brengen van voor hen relevante informatie;
- allochtone meisjes- en vrouwenverenigingen stimuleren en ondersteunen om zich in te schakelen in een breder netwerk;
- het naar buiten brengen van een positief beeld van de allochtone meisjes en vrouwen;
- allochtone meisjeswerkingen en vrouwenverenigingen begeleiden in hun zoekproces naar ondersteuning;
- het vervullen van een signaalfunctie naar de overheid en andere partners;
- het verhogen van de participatie van allochtone meisjes en vrouwen aan diverse reguliere diensten, instellingen en besluitvormingsorganen.

Naast de permanente activiteiten die passen binnen de algemene doelstellingen werden voor het jaar 2001 de volgende acties gerealiseerd:

- interne studiedag rond LEER (lokale emancipatie-effectrapportering);
- deelname aan de nationale en internationale vrouwendag;
- voorstellingsronde van het Steunpunt bij alle federaties;
- lancering van de gids opvoedingsondersteuning en allochtonen;
- opstellen van een overzicht van de huidige situatie m.b.t. de overlegstructuren en ontwikkelen van een visie m.b.t. de uitbouw van het netwerk in samenwerking met betrokken partners en op zoek gaan naar mogelijk nieuwe partners;
- lancering publicatie 'Tafelen bij allochtone moeders en dochters';
- meewerken aan de brochure gelijke kansen i.s.m. de VRT;
- verkenning van het netwerk van de emancipatieambtenaren;
- aanbieden kadervorming aan allochtone meisjes- en vrouwenverenigingen i.s.m. diverse partners;
- verzamelen van methodieken.

In 2001 organiseerde het steunpunt allochtone meisjes en vrouwen ook een ontmoetingsdag waarvoor zij een bijkomende subsidie van ongeveer 6.200 euro ontving. Deze ontmoetingsdag had tot doel de uitwisseling en netwerkvorming tussen allochtone meisjes/ vrouwen en hun diverse werkingen te bevorderen. Centraal thema van deze ontmoetingsdag was 'identiteit'. Volgende aspecten kwamen aan bod:

- de verschillende aspecten belichten aan het allochtone vrouw zijn (vrouw, allochtoon, bepaalde leeftijd, professionele activiteiten, enz...);
- stilstaan bij het feit dat er ook binnen één etnische groep veel diversiteit tussen vrouwen bestaat;
- vrouwen laten kennismaken met diversiteit onder allochtone vrouwen;

- stilstaan bij het aspect beeldvorming: hoe zie ik mezelf – hoe zien anderen mij;
- een evenwichtsoefening bij het zoeken naar je plaats binnen de verschillende leefwerelden en netwerken (allochtone gemeenschap – werk- thuis-buurt...).

Het Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen is vanaf 2002 ad nominatim in de begroting ingeschreven (programma 11.40, ba 33.15) voor een bedrag van 87.000 euro. Vanaf augustus 2002 zal deze vzw ook in het Gelijkekansenhuis gehuisvest worden.

Projecten gesubsidieerd door Gelijke Kansen in Vlaanderen

Centrum West - Moedergroep

Via het oprichten van een moedergroep, een vaste groep vrouwen die elkaar wekelijks ontmoeten, wil men enerzijds een sterkere impact hebben op de kinderen en jongeren die regelmatig aanwezig zijn in Centrum West doordat de moeders het jeugdhuis beter leren kennen en zo al dan niet hun vertrouwen geven aan het jeugdhuis. Anderzijds wil men op deze manier ook een controlefunctie uitoefenen op Centrum West, nl. een stem vanuit de wijk creëren die de werking kritisch bekijkt en evalueert.

Tijdens de bijeenkomsten worden de moeders naar hun mening gevraagd over de samenstelling van het maandprogramma van het jeugdhuis. Op regelmatige basis worden vormende en ontspannende activiteiten georganiseerd. Daarnaast wordt er ook aan sociale begeleiding gedaan. Men wil aan deze bijeenkomsten een meerwaarde geven door met hen dieper in te gaan op actuele thema's om de migrantenvrouwen zo meer draagkracht te geven. Op langere termijn wil men bereiken dat deze vrouwen zich sterk genoeg voelen om te participeren in het wijkcomité, in de Raad van Beheer van Centrum West, in het oudercomité van de school van hun kinderen.

Voor 2001 ontving dit project een subsidie van ongeveer 5.000 euro.

Vooruitgang voor Vrouwen - Uitbouw vereniging,

Het project 'Vooruitgang voor Vrouwen' wil een vereniging uitbouwen die werkt aan het bevorderen van de emancipatie en participatie van Oost-Europese vrouwen binnen onze samenleving.

Binnen de vereniging zullen in eerste instantie Nederlandse lessen en groepsbijeenkomsten m.b.t. opvoedingsondersteuning worden georganiseerd. Daarnaast blijft de vereniging ontmoetingsruimte bieden aan de vrouwen waar ze terechtkunnen met vragen en problemen en voor info m.b.t. allerlei diensten en instellingen. Er zullen ook culturele activiteiten worden georganiseerd om een breder publiek te bereiken.

Dit project ontving een subsidie van ongeveer 1.240 euro.

BIBLIOTHEKEN EN CULTUURCENTRA

Voor bibliotheken en cultuurcentra geldt er vanaf 1 januari 2002 een nieuw decreet, n.l. het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid. Op basis van dit decreet kunnen gemeenten ook een subsidie bekomen voor de opmaak en uitvoering van een kwalitatief en integraal gemeentelijk cultuurbeleid.

De rode draad doorheen dit decreet is de aandacht voor een beleidsplanningsproces en de opmaak en uitvoering van een beleidsplan, zowel een algemeen cultuurbeleidsplan als een bibliotheekplan of cultuurcentrumplan, die beide moeten aansluiten op het algemeen cultuurbeleidsplan. Uit deze beleidsplannen zal moeten naar voren komen in welke mate de gemeenten hun cultuurbeleid afstemmen op de gehele bevolking van hun gemeente, met inbegrip van minderheidsgroepen waaronder allochtonen.

Dit decreet is pas operationeel en de eerste beleidsplannen zullen pas in het najaar 2002 worden ingediend, zodat er momenteel geen zicht is op de daadwerkelijke inspanningen van de gemeenten in dit kader. Belangrijk om nu reeds te vermelden is het feit dat dit nieuwe decreet gemeenten wil stimuleren om een cultuurbeleid te voeren dat aangepast is aan het doelpubliek van de gemeente. In de aanloop naar het nieuwe decreet zijn er in 2001 voor wat betreft bibliotheken en cultuurcentra geen initiatieven genomen t.a.v. allochtonen.

MEDIABELEID

VRT is één van de Vlaamse openbare instellingen die sedert 1999 meewerkt aan de uitvoering van het VESOC-akkoord 'tewerkstelling van migranten'. In 2001 nam de VRT als "beste praktijken" bedrijf deel aan dit initiatief. Andermaal stond dan ook de verdere uitvoering van het positief actieplan allochtonen centraal.

Bevorderen instroom allochtonen

De afspraak om alle vacatures die bij de VRT openstaan voor externen door te sturen naar het ICCM (Intercultureel Centrum voor Migranten) en het VMC (Vlaams Minderhedencentrum) en het BNCTO (Brussels Nederlandstalig Comité voor Tewerkstelling en Opleiding) werd verder gehonoreerd.

Sporadisch werd specifiek gezocht naar geschikte allochtone kandidaten voor vacatures of tijdelijke opdrachten. Een dergelijke werkwijze is evenwel vrij arbeidsintensief en kan onmogelijk systematisch worden toegepast.

In het kader van een individuele beroepsopleiding bij de VDAB liep een cursist stage bij de decorafdeling van de VRT. De ervaringen waren voor beide partijen zeer positief.

Dit alles heeft evenwel niet geleid tot de invulling van de verwachtingen rond een hogere instroom van allochtonen.

Beeldvorming

Op 15 februari 2001 organiseerde de VRT in samenwerking met het ICCM, het Vlaams Minderhedencentrum en het FORUM van Organisaties van Etnisch Culturele Minderheden een ontmoetingmoment tussen VRT medewerkers en medewerkers uit het allochtone verenigingsleven en uit de integratiesector. Deze namiddag was in de eerste plaats bedoeld als een kennismaking met de VRT en de mogelijkheden die de VRT biedt inzake tewerkstelling en participatie aan de beeldvorming over onze samenleving. Na de verwelkoming van de deelnemers door Bert De Graeve, gedelegeerd bestuurder van de VRT, lichtten de verschillende deelnemende organisaties hun werking toe. Daarna ontspon zich een levendig debat tussen een panel bestaande uit VRT-medewerkers van allochtone origine, Georges Kamanayo (regisseur), prof. Frieda Saeys en het publiek. Een aantal suggesties werden zowel door publiek als discussiepanel geformuleerd. De namiddag werd afgesloten met een bedrijfsbezoek.

Dit initiatief werd door de deelnemende partners positief geëvalueerd en er werd beslist dit initiatief verder te zetten. In 2002 zullen dezelfde partners, uitgebreid met het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding en ICEM, een aantal gelijkaardige ontmoetingen in verschillende Vlaamse provincies organiseren (zie ook deel 5).

HET BELEID VAN DE VGC

De vroegere benaming “allochtonen” werd vervangen door “etnisch-culturele minderheden”, vanuit de overweging dat, in navolging van het Vlaams minderhedendecreet, binnen dit beleidsdomein veel meer doelgroepen aan bod komen dan “allochtonen”. VGC heeft deze groepen dan ook een eigen plaats willen geven door de benaming van het beleidsdomein aan te passen. De naamswijziging is dus gebaseerd op inhoudelijke overwegingen en beleidskeuzes. De belangrijkste nieuwe beleidslijn die in 2001 uitgetekend en geconcretiseerd werd, is zonder twijfel de implementatie van het Vlaams inburgeringsdecreet (zie deel 2 – onthaalbeleid voor nieuwkomers).

Verder werd in 2001 de beleidsbrief “Bruggen Bouwen” gestemd, met als belangrijkste beleidslijnen :

- implementatie van het Vlaams minderhedendecreet
- integratie in de Vlaamse Gemeenschap bevorderen door subsidiëring van de nodige voorzieningen en projecten, voornamelijk aanvullend bij de ondersteuning door de Vlaamse Gemeenschap
- opvang en begeleiding van vluchtelingen en woonwagenbevolking
- stimuleren van taalverwervingsinitiatieven met aandacht voor de specificiteit van de doelgroep;

De conclusie van deze beleidsbrief, die de visie achter de tekst duidelijk maakt, is als volgt: “Binnen het klassieke samenlevingsmodel gaat men er nog te veel van uit dat de minderheidscultuur (de allochtonen) zich aanpast aan de meerderheidscultuur (de autochtonen). De Brusselse realiteit dwingt ons echter tot nadenken. Brussel is een smeltkroes van verschillende minderheden, waarbij geen enkele meerderheidscultuur domineert. Elke groep draagt een stuk geschiedenis, cultuur, godsdienst en wereldvisie met zich mee. Het is belangrijk ruimte te maken voor deze verschillen. Het is tijd dat het debat niet langer eenzijdig gevoerd wordt, dat men het niet langer vanzelfsprekend vindt dat de ene zich aanpast aan de andere. Integratie is een actief tweerichtingsverkeer. Dit veronderstelt respect en actieve openheid voor de culturele eigenheid van de andere. Integratie is geen onbeweeglijk gegeven, maar een beweging waar men naar elkaar toegroeit. Deze beleidsbrief is dan ook een oproep aan alle Brusselaars om deel te nemen aan de culturele uitwisseling en om de meerwaarde die Brussel biedt door zijn verscheidenheid, volop kansen te geven”.

Stimuleren van verdraagzaamheid

Via de stimulering van samenlevingsinitiatieven wil VGC bijdragen tot het bevorderen van de verdraagzaamheid in Brussel. In 2001 werd aan 32 initiatieven een subsidie toegekend voor een totaalbedrag van 709.025 euro. De thema's die in deze projecten aan bod komen, gaan van integratie, emancipatie en participatie over racismebestrijding, intergenerationeel werken, interculturele communicatie en wijkgericht werken. De initiatiefnemers zijn gemeenschapscentra, zelforganisaties van allochtonen, culturele organisaties en andere welzijnsorganisaties. Bovendien konden verschillende samenlevingsinitiatieven in 2001 de overstap maken naar het reguliere kader. Zo werd voor een aantal initiatieven, door middel van een eenmalige overdracht van middelen naar de jeugdsector, de reguliere erkenning als Werking met Kansarme Jeugd gerealiseerd. Ook het Straathoekwerkproject Vorst werd naar het reguliere kader hiervoor georiënteerd.

Dat initiatieven, gericht op het stimuleren van burgerzin en verdraagzaamheid naar waarde geschat worden, werd duidelijk gemaakt door in 2001 de eerste Kleurrijk Brusselprijs toe te kennen. Deze prijs werd uitgereikt aan de Boekenbende aan Huis die in 2001 met de eretitel “Ambassadeur van de Verdraagzaamheid” aangeduid werd als laureaat uit 19 kandidaturen. De prijs bedroeg 2.500 euro.

Taalverwervingsinitiatieven

Het Brusselse landschap inzake taalbevorderingsinitiatieven werd in 2001 hertekend. Dit gebeurde op het vlak van de actoren door het stopzetten van de werking door de vzw Coördinatie Nederlands voor Migranten (CNM) per 31 augustus 2001. De werking werd vanaf die datum overgenomen door de nieuwe vzw NT2-Brussel. Bovendien werden de beide traditionele partners, namelijk NT2-Brussel (als opvolger van CNM) en de vzw Taallessen Nederlands voor Jonge Migranten (TNJM) vanaf het schooljaar 2001–2002 erkend als vestigingsplaats van een erkende CVO (Centrum Volwassenenonderwijs), respectievelijk van Anderlecht en van Ganshoren. Beide partners werden door VGC in 2001 nog verder gesubsidieerd voor een bedrag van 145.018 euro om de overgangperiode naar reguliere subsidiëring door de Vlaamse Gemeenschap te overbruggen.

In 2001 werkte VGC ook mee aan de realisatie van het project “Bonte Was”, een multimediaal taalverwervingsprogramma dat multifunctioneel ingezet kan worden. Hiervoor werd 17.352 euro uitgetrokken.

Concreet werden de volgende subsidies verdeeld voor NT2:

- vzw CNM 42.762 euro
- vzw NT2 Brussel 40.902 euro
- vzw TNJM 61.354 euro
- project Bonte Was 17.532 euro

Subsidies in het kader van het minderhedenbeleid

Om de implementatie van het Vlaams minderhedendecreet in Brussel te bevorderen, kregen enkele organisaties, aanvullend bij de subsidies van de Vlaamse Gemeenschap in het kader van het minderhedendecreet, een toelage:

- Regionaal Integratiecentrum Foyer vzw en de vier lokale steunpunten
- Steunpunt Mensen zonder Papieren vzw
- Vlaams Minderhedencentrum vzw

In totaal verleende VGC in 2001 een aanvullende subsidie van 200.794 euro

Wat specifiek het Regionaal Integratiecentrum Foyer betreft, had VGC in 2001 ook bijzondere aandacht voor procesbegeleiding bij de implementatie van het Vlaams minderhedendecreet en het opstellen van het meerjarenplan.

Het subsidiebeleid op basis van de verordening nr. 94/06 van 19 januari 1995 houdende de erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden voor initiatieven die de integratie in de Vlaamse gemeenschap te Brussel bevorderen, werd in 2001 gecontinueerd.

Een aantal initiatieven die tegemoet komen aan de noden van erkende vluchtelingen, asielzoekers en uitgeprocedeerden werden in 2001 eveneens gesubsidieerd voor een totaalbedrag van 140.605 euro:

- vzw Brussel Onthaal voor haar sociaal vertaalbureau
- vzw Convivial voor de huur van een opslagplaats voor hulpgoederen
- vzw Art Basics for Children voor hun projectweek in het Klein Kasteeltje
- vzw Pag-Asa voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van internationale mensenhandel
- vzw Mentor Escalade voor de organisatie van een zomerkamp
- het gemeenschapscentrum De Pianofabriek voor hun Cultureelcentrum
- vzw Link voor De Meeting
- vzw Seniorencentrum voor hun studiedag rond allochtone ouderen op 5 november 2001

INLEIDING

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 richt zich onder meer naar woonwagenbewoners. Deze doelgroep wordt als volgt gedefinieerd: personen met een nomadische cultuur die zich legaal in België bevinden en die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben, in het bijzonder de autochtone voyageurs en de zigeuners, en degenen die met deze personen samenleven of er in de eerste graad van afstemmen. Concreet gaat het om voyageurs, Manoesjen en Rom-zigeuners. Zij behoren tot de doelgroepen van het emancipatiebeleid.

Naast de woonwagenbewoners die in Vlaanderen in een woonwagen of caravan of in een huis wonen, zijn er jaarlijks ongeveer 1.000 gezinnen vanuit de omliggende landen op doortocht in ons land. Soms hebben zij familiale banden met de Belgische zigeuners. Voor deze groepen stelt zich enkel de vraag naar voldoende, kwaliteitsvolle doortrekkersterreinen.

Verder zijn er ook de Roma, zigeuners uit Oost-Europa die vooral de laatste jaren – onder meer als vluchteling – naar West-Europa migreren. In hun land van herkomst wonen zij in huizen of appartementen. Zij vragen dan ook geen woonwagenterreinen, wel een adequaat onthaal en vestigingsmogelijkheid. Zij behoren dan ook eerder tot de doelgroepen van het onthaalbeleid en het opvangbeleid, de twee andere sporen van het minderhedenbeleid.

Foorreizigers, circuslui en binnenschippers behoren tot de trekkende beroepsgroepen. Als ‘travellers’ behoren zij eveneens tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid. Onderzoek toont aan dat met name de subgroep van intergenerationeel arme foorreizigers door langdurige armoede dicht bij de voyageurscultuur is komen te staan.

Tenslotte bestaan er ook nog andere groepen die in een woonwagen of caravan leven, maar geen nomadische origine en cultuur hebben. Zij behoren niet tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid.

In een eerste luik wordt aangegeven welke inspanningen er in 2001 werden geleverd om het emancipatiebeleid naar voyageurs en zigeuners concreet vorm te geven. In een tweede luik worden de (bepaalde) initiatieven naar trekkende beroepsgroepen beschreven.

EMANICIPATIEBELEID NAAR VOYAGEURS EN ZIGEUNERS

Wonen is één van de meest elementaire levensbehoeften van de mens. Dit is niet anders voor voyageurs en zigeuners. Zij hebben een eigen manier van wonen, zij wonen namelijk in een woonwagen in plaats van in een bakstenen huis. Deze woonvorm is een deel van de levenswijze en cultuur van deze bevolking.

Woonwagenbewoners leven in familieverband op een woonwagenterrein. Het aantal gezinnen dat in Vlaanderen effectief in een woonwagen of caravan woont, wordt door het Vlaams Minderhedencentrum op 750 geraamd, of 2.000 volwassenen en kinderen.

Daarnaast trekken elk jaar, vooral in de zomerperiode, een aantal families door Vlaanderen. Hun aantal wordt op een duizendtal geschat. Het gaat zowel om gezinnen die in België gevestigd of gedomicilieerd zijn als om gezinnen die ook door andere Europese landen trekken.

Er zijn nog steeds té weinig legale woonwagenterreinen in Vlaanderen. In 2001 waren er in het Vlaamse Gewest 410 standplaatsen verspreid over 27 gemeentelijke residentiële woonwagenterreinen (bestemd voor het permanent wonen in woonwagens) en beschikte het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over 6 standplaatsen. Dit betekent dat slechts de helft van woonwagengezinnen op een legaal woonwagenterrein terecht kan. De andere helft is aangewezen op niet-gereguleerde privé-terreinen, die ze huren of kopen. Op dit moment zijn er twee private terreinen bekend waarvoor een bouwvergunning is afgeleverd, nl. in Mechelen (8 standplaatsen) en Vilvoorde (5 standplaatsen).

Voor de pakweg 1.000 doortrekkers die Vlaanderen jaarlijks aandoen en voor de zowat 120 in Vlaanderen gedomicilieerde Rom-zigeunergezinnen (die sterk nomadisch leven) zijn er momenteel geen doortrekkersterreinen voorhanden. Wel hebben enkele gemeenten een regeling voor de opvang van doortrekkers op pleisterplaatsen.

De grote woononzekerheid is het centrale probleem van woonwagengewoners. De volwaardige erkenning van deze woonvorm en het voorzien in voldoende en degelijke legale woonwagenterreinen, is dan ook een prioritaire doelstelling van het Vlaams beleid naar woonwagengewoners. Een degelijk standplaatsenbeleid alleen volstaat evenwel niet om de woonwagenbevolking toe te laten gelijkwaardig aan onze samenleving deel te nemen. Een degelijk standplaatsenbeleid zal bijgevolg hand in hand moeten gaan met een sectoraal gelijkheidsbeleid.

Het standplaatsenbeleid in Vlaanderen

De Vlaamse Woonwagencommissie

De woonwagenproblematiek wordt nog teveel als een welzijnsaangelegenheid gezien en daarmee gepaard gaande als een uiting van liefdadigheid. Teveel hangt af van de goodwill van de verschillende overheden waardoor verantwoordelijkheden niet worden opgenomen en de woonwagengewoners vaak in de kou blijven staan. Vanuit het recht op menswaardig wonen heeft de Vlaamse Woonwagencommissie (VWWC) het standpunt ingenomen dat het standplaatsenbeleid niet enkel een welzijnsaangelegenheid is, maar ook een plaats moet krijgen binnen het globaal huisvestingsbeleid. Daarnaast pleitte de Vlaamse Woonwagencommissie voor een aanpassing van de Vlaamse Wooncode met betrekking tot de specifieke woonvorm van woonwagengewoners.

Door de Vlaamse ministers van Welzijn en van Huisvesting werd een gezamenlijke nota betreffende de uitgangspunten en voorstellen i.v.m. het standplaatsenbeleid, gebaseerd op het advies van de VWWC, voorgelegd aan de Vlaamse regering. In haar vergadering van 11 mei 2001 besliste de Vlaamse regering:

- de woonwagen te erkennen als volwaardige woning.
- de Vlaamse minister, bevoegd voor de huisvesting, te gelasten een voorstel tot wijziging van de Vlaamse wooncode op te stellen en ter beraadslaging aan de Vlaamse regering voor te leggen, waardoor het wonen in een woonwagen op een daarvoor bestemd terrein, samen met het daarmee samenhangend voorwaardenkader, als volwaardige woonvorm wordt opgenomen in het decreet van 15 juli 1997 houdende de Vlaamse wooncode.
- bij het uittekenen van het standplaatsenbeleid voor woonwagengewoners te vertrekken van het principe van de gedeelde verantwoordelijkheid waarbij elk bestuursniveau – Vlaams, provinciaal en gemeentelijk – een aantal taken opneemt.
- de Vlaamse minister, bevoegd voor de bijstand aan personen, te gelasten, in haar hoedanigheid van coördinerend minister, overleg te organiseren met de lokale en bovenlokale besturen en actoren om een concreet standplaatsenbeleid voor woonwagengewoners en daaraan gekoppeld een ondersteunend kader uit te werken, en hierbij het advies in te winnen van de Vlaamse Woonwagencommissie.

De mobiele woonvorm is voor de woonwagengewoners de belangrijkste verwijzing naar hun culturele identiteit. Ze is internationaal erkend en voyageurs en zigeuners vinden er hun gemeenschappelijke eigenheid in terug. Op sommige plaatsen treft men families aan waarvan de stamboom tot meer dan honderd jaar teruggaat. Al die tijd woonden ze in dezelfde gemeente of keerden ze er steeds opnieuw naar terug. De erkenning van de woonwagen als een volwaardige woonvorm in Vlaanderen is een belangrijke mentale doorbraak. Daarnaast betekent deze beslissing ook dat het standplaatsenbeleid een plaats krijgt binnen het huisvestingsbeleid, binnen een gecoördineerd Vlaams beleid, inzonderheid in de beleidsdomeinen welzijn en huisvesting. Sinds de wijziging van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering in augustus 2001 is het evenwel windstil voor wat de wijziging van de Vlaamse wooncode betreft.

In de beslissing van de Vlaamse regering van 11 mei 2001 werd nogmaals bevestigd dat bij het uittekenen van het standplaatsenbeleid voor woonwagengewoners vertrokken wordt van het principe van de gedeelde verantwoordelijkheid waarbij elk bestuursniveau – Vlaams, provinciaal en gemeentelijk – een aantal taken opneemt. In opvolging van deze beslissing werden de provincies uitgenodigd om binnen de Vlaamse Woonwagencommissie toelichting te geven over hun rol en initiatieven met betrekking tot het standplaatsenbeleid. Meer specifiek werd de nodige aandacht besteed aan de provinciale ruimtelijke structuurplannen. De Vlaamse minister bevoegd voor de bijstand aan personen zal in een overleg met de provinciale gedeputeerden van Welzijn de aandacht vestigen op het tekort aan woonwagenterreinen en op de rol van de provincies ter zake.

Subsidiëring van woonwagenterreinen

De wettelijke basis voor de subsidiëring van woonwagenterreinen wordt gevormd door het besluit van de Vlaamse regering van 12 mei 2000 houdende de subsidiëring van de verwerving, inrichting, renovatie en uitbreiding van woonwagenterreinen voor woonwagengewoners (BS, 10/08/00). De provincies, de gemeenten, de OCMW, een vereniging van gemeenten en OCMW, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en de door haar erkende sociale huisvestingsmaatschappijen komen als initiatiefnemer in aanmerking voor deze subsidie. Het bedrag van de subsidie is vastgesteld op 90% van de kostprijs van de verwerving, de inrichting, de renovatie en de uitbreiding van het woonwagenterrein, zowel van residentiële woonwagenterreinen als van doortrekkersterreinen.

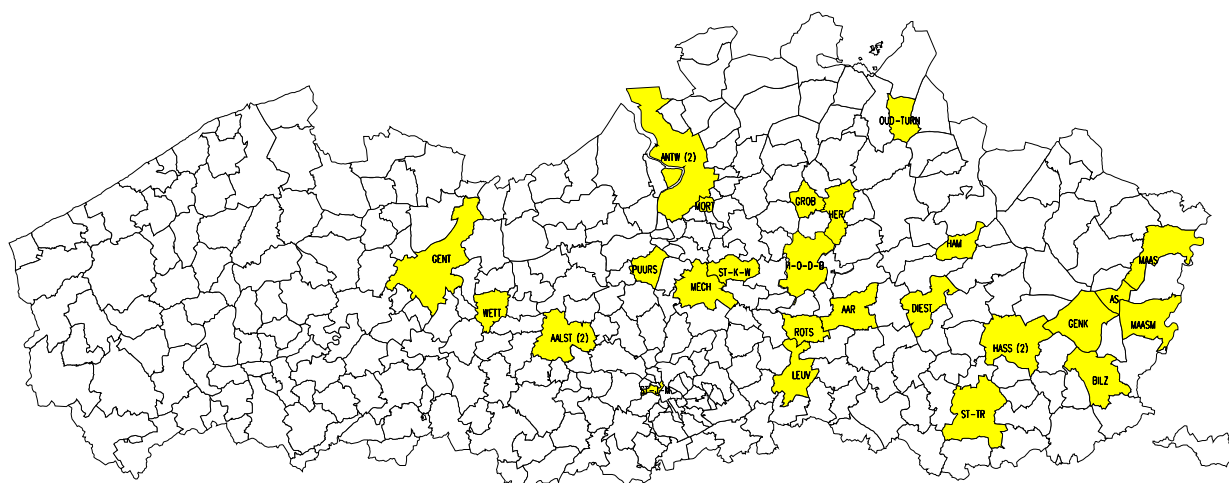
In 2001 werd 1.022.278 euro besteed aan de subsidiëring van woonwagenterreinen. Deze subsidiëring gebeurt vanuit programma 41.7, basisallocatie 63.01. Voor het begrotingsjaar 2002 is er 950.000 euro beschikbaar.

Overzicht van de besteding van de subsidies voor woonwagenterreinen in 2001			
Gemeente	Bestemming	Bedrag (euro)	Aantal standplaatsen
Maaseik	Aansluiting elektriciteit en TV	8.346,70	24
	Aansluiting waterleiding	5.627,23	
Maasmechelen	2de deel renovatie sanitaire units	616.347,98	26 (28 na renovatie)
Ham	Lot infrastructuurwerken	258.378,97	7
Mortsel	Renovatie sanitaire units en omgevingswerken	133.577,05	26
Totaal		1.022.277,93	83 (85 na renovatie)

Alle in 2001 ingediende subsidiedossiers betroffen de renovatie van bestaande woonwagenterreinen. Het subsidiëren van woonwagenterreinen is het belangrijkste instrument van de Vlaamse overheid in het kader van het standplaatsenbeleid. De toch wel niet geringe subsidiëring, namelijk 90%, blijkt echter als stimulans onvoldoende te zijn om de aanleg van voldoende duurzame en aangepaste woonwagenterreinen te realiseren.

Zo zijn er in vergelijking met 1997 slechts twee nieuwe gemeentelijke woonwagenterrein in gebruik genomen, namelijk het woonwagenterrein aan de Dijledreef in Leuven met 26 standplaatsen (2000) ter vervanging van het vroegere terrein in Kessel-Lo en het woonwagenterrein in Aalst (Bleekstraat) met 15 standplaatsen (2001). Sinds 1997 is het totaal aantal standplaatsen op gemeentelijke woonwagenterreinen toegenomen van 387 naar 416 in 2001.

Kaart: Aantal standplaatsen op gemeentelijke woonwagenterreinen, toestand in september 2001

Er zijn echter nog steeds geen doortrekkersterreinen voor rondtrekkende woonwagenbewoners. Op dit gebied zijn er wel hoopvolle signalen uit een aantal steden, zoals bijvoorbeeld Kortrijk waar het college van burgemeester en schepenen de beslissing heeft genomen om een doortrekkersterrein aan te leggen en reeds de locatie heeft aangeduid.

In afwachting van de noodzakelijke doortrekkersterreinen heeft de Vlaamse minister bevoegd voor bijstand aan personen ook in 2001 een omzendbrief rond pleisterplaatsen verstuurd naar de provincies en gemeenten. In deze omzendbrief wordt de aandacht gevestigd op het gebrek aan plaatsen voor rondtrekkende woonwagenbewoners en wordt gepleit voor een regeling omtrent het tijdelijk verblijf van woonwagenbewoners. Volgens het Vlaams Minderhedencentrum heeft deze omzendbrief een positief effect gehad. Een aantal gemeenten hebben maatregelen getroffen om het verblijf van doortrekkers beter te laten verlopen.

Campagne 'Wonen op Wielen'

Om de aanleg van woonwagenterreinen te stimuleren, heeft de Vlaamse Woonwagencommissie een informatiebrochure samengesteld over het aanleggen en beheren van woonwagenterreinen. Deze brochure "*Wonen op wielen. De nood aan woonwagenterreinen in Vlaanderen*" werd verspreid in september 2001.

In deze brochure wordt aandacht besteed aan de cultuur en levenswijze van woonwagenbewoners en wordt informatie verstrekt rond de verschillende facetten van woonwagenterreinen. Er wordt zowel ingegaan op de vooroordelen die bestaan tegenover woonwagenterreinen en hun bewoners, als op de wijze van inrichting en beheer van een woonwagenterrein. De kostprijs van de inrichting van een woonwagenterrein en het belang van een goede communicatie komen eveneens aan bod. Daarnaast geeft de brochure een overzicht van de huidige infrastructuur en de nog bestaande noden in Vlaanderen. Onder andere het besluit van de Vlaamse regering over de subsidiëring van woonwagenterreinen, een model van reglement en nuttige doorverwijsadressen zijn opgenomen als bijlage. De bijbehorende folder geeft de krachtlijnen van de brochure weer en legt de nadruk op het feit dat de Vlaamse overheid mee haar verantwoordelijkheid wil nemen door de lokale overheden tot 90% subsidie te verlenen bij de aanleg van een woonwagenterrein.

De brochure werd gekaderd binnen een ruimere sensibiliseringscampagne van minister Vogels rond de aanleg van woonwagenterreinen voor woonwagenbewoners. Brochure en bijbehorende folder werden op 27 september '01 op het woonwagenterrein in Morsel voorgesteld op een persconferentie. Alle Vlaamse burgemeesters, bevoegde schepenen en OCMW-secretarissen kregen een informatiepakket op naam toegestuurd. Daarnaast werden ook de sociale huisvestingsmaatschappijen, de provinciale gedeputeerden en de bevoegde ambtenaren in de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP) aangeschreven. Op deze manier werden alle mogelijke initiatiefnemers die beroep kunnen doen op subsidies voor de aanleg van een woonwagenterrein bereikt. Tenslotte werd aan elke Vlaamse Openbare Bibliotheek een exemplaar van de brochure toegestuurd. Een aantal weken na dit eerste schrijven, stuurde de minister een herinneringsbrief aan de lokale verantwoordelijken met de bedoeling dit onderwerp blijvend op de lokale agenda te plaatsen. Om een zo groot mogelijke weerklink te genereren bij gemeentelijke verantwoordelijken en raadsleden, werd eveneens een artikel in het januarinumnummer 2002 van 'de Gemeente' geplaatst, een publicatie van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG).

Met deze campagne 'Wonen op wielen' worden de lokale overheden en de sociale huisvestingsmaatschappijen duidelijk gewezen op de nood aan woonwagenterreinen en wordt de 90% subsidie benadrukt. Hopelijk nemen zij hun rol op in het standplaatsenbeleid en wordt de aanleg van woonwagenterreinen gestimuleerd.

De woonwagenbevolking nader bekeken

De woonwagenbevolking is geen homogene bevolkingsgroep en bestaat uit een aantal deelgroepen, met name de voyageurs die afstammen van de autochtone trekkende bevolking, de Manoesj-zigeuners, dit zijn zigeuners van Indische oorsprong die in de 15de eeuw in onze streken arriveerden en de Rom-zigeuners die sinds het einde van de 19de eeuw naar West-Europa zijn gekomen en afkomstig zijn uit Oost-Europa. Deze laatste zijn te onderscheiden van de Roma, zigeuners uit Oost-Europa die vooral de laatste jaren, onder meer als vluchteling, naar West-Europa migreren.

Naar schatting leven er in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 6.000 voyageurs, 1.200 Manoesjen en 600 Rom-zigeuners. Hoeveel Roma-zigeuners er in beide gewesten verblijven, valt veel moeilijker in te schatten. De meeste woonwagenbewoners die permanent in het Vlaams Gewest wonen, bezitten de Belgische nationaliteit. Niet alle woonwagenbewoners wonen nog in een woonwagen. Het aantal woonwagengezinnen dat effectief in een woonwagen of caravan woont, wordt op 750 gezinnen, of 2.000 volwassenen en kinderen geraamd. Op basis van de huidige aantallen wordt tegen 2010 een natuurlijke aangroei met 180 gezinnen verwacht.

Daar woonwagenbewoners door de overheid niet als afzonderlijke groep geregistreerd worden, moet er beroep gedaan op wetenschappelijk onderzoek of op terreinwerkers die contact hebben met deze doelgroep om enig cijfermateriaal te bekomen. Het Vlaams Minderhedencentrum dat, als één van de weinige organisaties in Vlaanderen, via het woonwagenwerk, door de jaren heen ruim contact heeft opgebouwd met deze doelgroep, is een belangrijke toeleverancier van zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatie over de woonwagenbevolking aan de Vlaamse overheid.

Omdat er over deze bevolkingsgroep bijzonder weinig geweten is, nam het Vlaams Minderhedencentrum in 2001 het initiatief om via een steekproef in Brussel en in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Limburg de woonwagenbewoners beter in kaart te brengen. Via deze steekproef werd bij 627 woonwagenbewoners (175 woonwagengezinnen) informatie bekomen over hun leeftijd, schoolparticipatie, opleidingsniveau, tewerkstelling en inkomensverwerving. De voornaamste bevindingen worden hieronder weergegeven.

LEEFTIJD VAN DE WOONWAGENBEWONERS BETROKKEN IN DE STEEKPROEF (n = 627)				
Leeftijd	Man	Vrouw	Totaal	%
0-2 jaar	24	16	40	6,4
3-5 jaar	24	25	49	7,9
6-12 jaar	74	60	134	21,6
13-18 jaar	40	28	68	11,0
19-30 jaar	45	49	94	15,1
31-40 jaar	53	44	97	15,6
41-50 jaar	27	28	55	8,9
51-60 jaar	23	26	49	7,9
61-65 jaar	3	4	7	1,1
66-70 jaar	4	2	6	1,0
71-80 jaar	9	9	18	2,9
81-90 jaar	2	2	4	0,6
91+	0	0	0	0,0
Subtotaal	328	293	621	100
Onbekend (18+)	4	2	6	
Totaal	332	295	627	

Van de woonwagenbewoners betrokken bij deze steekproef zijn er 291 (47 %) jonger dan 19 jaar, 295 tussen 19 en 60 jaar en slechts 35 (6%) ouder dan 61 jaar.

SCHOOLDEELNAME MINDERJARIGE* WOONWAGENBEWONERS (n=291)			Aantal minderjarigen
	Aantal	%	
<i>Basisonderwijs</i>			
Kleuterschool	28	9,6	49 kinderen ts.3 t.e.m. 5 jaar
Lager onderwijs	75	26,4	134 kinderen ts. 6 t.e.m.12 jaar
Buitengewoon lager onderwijs	9	3,2	
Subtotaal	112	39,2	
<i>Secundair onderwijs</i>			
BSO	11	3,9	
TSO	9	3,2	
ASO	2	0,7	
Deeltijds beroepsonderwijs	9	3,2	
Buitengewoon secundair onderwijs	9	3,2	
Subtotaal	40	14,2	68 jongeren ts 13 t.e.m. 18 jaar
<i>Geen schooldeelname *</i>			
Totaal	284	99,9	
<i>Onbekend</i>	7		

* De leeftijdscategorie 13-18 jaar omvat ook de 18-jarigen en is dus licht vertekend wat het aantal minderjarigen betreft.

Van de 284 kinderen en jongeren betrokken bij deze steekproef en waarover gegevens konden verzameld, gaat ruim de helft naar school en gaat 45 % niet naar school. Lang niet alle kleuters gaan naar school, maar ook in de leerplichtleeftijd zijn er heel wat kinderen en jongeren die niet naar school gaan. Opvallend is ook dat 12 % van de kinderen en jongeren die wel naar school gaan in het buitengewoon onderwijs zitten en dat van de jongeren die secundair onderwijs volgen er slechts 2 (5%) in het ASO zitten.

OPLEIDINGSNIVEAU VAN DE MEERDERJARIGE WOONWAGENBEWONERS (n = 336)				
	Gedeeltelijk	Volledig *	Totaal	%
Lager onderwijs	23	57	80	27,4
Buitengewoon lager onderwijs	1	3	4	1,4
BSO	7	11	18	6,2
TSO	5	10	15	5,1
ASO	5	3	8	2,7
Deeltijds BSO	1	11	12	4,1
Buitengewoon secundair onderwijs	1	0	1	0,3
Geen	154			52,7
Subtotaal	43	95	292	99,9
Onbekend	44			
Totaal	336			

* Volledig: voor lager onderwijs t.e.m. het 6^e leerjaar onafhankelijk van de leeftijd.
voor middelbaar onderwijs tot aan de 18^e verjaardag, onafhankelijk van het behaalde diploma

Van de meerderjarige woonwagenebewoners waarvan informatie kon verzameld worden over het opleidingsniveau (n = 292) heeft slechts 47 % een zeker opleidingsniveau behaald. Opvallend hierbij is dat 20 % slechts tot 12 jaar naar school is geweest en 8 % zelfs niet eens tot 12 jaar en dat slechts 8% tot 18 jaar naar school is geweest.

TWERKSTELLING VAN DE MEERDERJARIGE WOONWAGENBEWONERS (n=336, aantal jobs=348 *)				
	Voltijds	Deeltijds	Totaal	%
Arbeider informeel	2	3	5	1,5
Arbeider formeel	28	5	33	9,9
Zelfstandige informeel	43	41	84	25,1
Zelfstandige formeel	23	7	30	9,0
Bediende	1	1	2	0,6
Geen beroep	0	0	180	53,9
Subtotaal	97	57	334	100
Student	0	1	1	
Onbekend	13			
Totaal	348			

* 12 meerderjarige woonwagenbewoners hebben 2 jobs.

Ruim de helft van de meerderjarige woonwagenbewoners oefent geen beroep uit. Van diegenen die werken is nagenoeg 75 % op formele of informele basis actief als zelfstandige. Uit de verzamelde gegevens kan ook afgeleid dat 63 % van diegenen die werken dit op voltijdse basis doen.

INKOMENSVERWERVING BIJ MEERDERJARIGE WOONWAGENBEWONERS (n=336, inkomensbron =397*)		
Inkomensbron	Aantal woonwagenbewoners	%
Zelfstandige arbeid	114	29,6
Loonarbeid (arbeider / bediende)	38	9,9
Uitkeringsgerechtigd werkloos	31	8,1
Bestaansminimum / steun OCMW	54	14,0
Mindervalide	19	4,9
Invaliditeit	14	3,6
Pensioen	34	8,8
Andere	4	1,0
Geen inkomen	77	20,0
Subtotaal	385	99,9
Onbekend	12	
Totaal	397	

* 61 personen hebben 2 inkomens waardoor het aantal inkomensbronnen in totaal 397 bedraagt.

40 % van de meerderjarige woonwagenbewoners haalt inkomen uit arbeid, slechts 8 % geniet van een pensioen en 20 % heeft geen inkomen. Uit de steekproef is ook gebleken dat 95 meerderjarige woonwagenbewoners (28 %) enkel over een vervangingsinkomen beschikken.

Ondersteunende maatregelen

Cellen voor woonwagenwerk en projectmatige initiatieven

Personeel en territoriale verdeling

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 voorziet dat specifieke aandacht voor de nieuwe doelgroepen van het Vlaamse minderhedenbeleid onder meer wordt gestimuleerd door cellen voor woonwagenwerk verspreid over de regio's. Momenteel zijn er cellen in vijf regio's: stad Antwerpen, Brussel, Limburg, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant.

Elke cel beschikt over een voltijdse medewerk(st)er. De medewerker van de cel Oost-Vlaanderen neemt in de mate van het mogelijke ook de taak van de Cel Gent en de Cel West-Vlaanderen waar. Tot eind april 2001 was er assistentie van een halftijds medewerkster binnen het Interreg project 'Arbeidsgerichte trajectbegeleiding voor woonwagengewoners Oost-, West- en Zeeuws-Vlaanderen'.

Naast de cellen functioneren / functioneerden er nog 6 initiatieven op projectmatige basis.

- In Oost- en West-Vlaanderen liep een project binnen het Europese Interreg II-programma rond arbeidsgerichte trajectbegeleiding.
- In Hasselt en Maasmechelen loopt binnen het SIF-programma een project rond basiswerk gericht op onderwijs.
- In Antwerpen-stad liep een project voor begeleiding van rondtrekkende Roms. Het betrof een voltijdse DAC-bediende, overgezet naar een statutaire functie op 1 januari 2001.
- In de provincie Antwerpen functioneerde een voltijds maatschappelijk werker als een cel, eveneens in het kader van de DAC-regeling. Vanaf 1 november 2001 wordt deze functie ingevuld met een 3de lijns opdracht rond ROMA en opvangbeleid.
- In Brussel staat een voltijdse maatschappelijk werker in voor de begeleiding van Roms in en rond Brussel.

Cellen en projecten samen vormen een team voor Voyageurs en Zigeuners van 9,3 FTE, en sinds 1 september 2001 van 9 FTE, verdeeld over 10 personen.

Op 3de lijnsniveau beschikt het Vlaams Minderhedencentrum over een stafmedewerker voor woonwagenterreinen die zorgt voor de ondersteuning van de cellen en van de openbare besturen i.v.m. de aanleg van residentiële en doortrekkersterreinen en over een coördinator Voyageurs en Zigeuners.

Activiteiten

Ombudsfunctie

De cellen voor woonwagenwerk richten zich vooral op het opbouwen van een relatie tussen de wereld van de voyageurs en zigeuners en de 'burgermaatschappij'. Een belangrijk deel van het werk van de celmedewerkers blijft het uitbouwen van een ombudsfunctie voor sociaaladministratieve -, onderwijs- en gezondheidsproblemen. De celmedewerker biedt hulp bij vastgelopen dossiers, wijst zoveel mogelijk door naar de geëigende diensten en volgt de dossiers op. Deze ombudsfunctie is een middel voor het leggen van contacten en het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de doelgroep. Het toeleiden naar bestaande dienstverlening van OCMW en Centra Algemeen Welzijnswerk, maar ook naar andere diensten, is een proces dat met wisselend succes in de verschillende regio's tot stand komt. Het erkennen door de reguliere diensten van de specifieke behoeften en problemen van deze groepen is een belangrijke stap in het proces.

Woonwagenterreinen

Naast het uitbouwen van een ombudsfunctie vormt de woonproblematiek ook voor de cellen een belangrijk aandachtspunt. De cellen trachten regionaal een terreinenbeleid op gang te brengen, pleiten voor nieuwe of verbetering van bestaande terreinen en volgen algemene woonwagenproblemen op (bijv. de vraag naar referentieadressen).

Onderwijs

In de verschillende cellen en projecten wordt eveneens veel aandacht besteed aan de deelname van kinderen van woonwagengewoners aan het onderwijs. Enkele voorbeelden ter illustratie:

- Organiseren van overleg met plaatselijke actoren om tot een eenduidige visie te komen over onderwijs aan rondtrekkenden.

- Ontwerpen van een begeleidingsmethode, toe te passen en aan te bieden om jongeren tussen 14-18 jaar, die deelnemen aan deeltijds of voltijds onderwijs, de nodige bijkomende ondersteuning te bieden, zodat ze hun middelbare opleiding afmaken met een diploma of een attest dat effectief kansen biedt op een professionele carrière.
- Informatie verspreiden over de doelgroepen naar de centra voor leerlingbegeleiding.
- Uitwerken van een gezinsondersteunend aanbod.
- Kinderwerking.
- De coördinator Voyageurs en Zigeuners en de onderwijsmedewerkster van het Vlaams Minderhedencentrum werken mee in de Werkgroep Trekkende Bevolking van het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. In samenwerking met de opbouwwerkster van de stad Leuven, Efecot (European Federation for the Education of Travelling Communities) en de celmedewerkers van Antwerpen en Brussel werd een systeem ontworpen voor onderwijs aan kinderen van de trekkende beroepsbevolking. Dit systeem is gebaseerd op de integratie van de kinderen in kwestie in een reguliere klas in een reguliere ankerschool. Voor de perioden dat het kind meetrekt met de ouder wordt er geopteerd voor een netwerk van contactscholen en voor didactische methoden van flexibel afstandsonderwijs, ondersteund door een nieuw op te richten Steunpunt voor Onderwijs aan Kinderen van de Trekkende Bevolking.

Wat het departement Onderwijs betreft, kan worden aangestipt dat er ook in 2001 in drie scholen van het basisonderwijs extra ondersteuning geboden voor kinderen van woonwagenbewoners. Twee projecten zijn behouden en bij één project is er een herlocalisatie geweest van de GVBS te Genk naar de Stedelijke basisschool te Heverlee. De ondersteuning bestaat per school uit twee extra voltijdse ambten en een werkingsbudget van bijna 2.500 euro.

Werkgelegenheid

Een vierde aandachtspunt vormt het vergroten van de arbeidskansen van de woonwagenbevolking.

Enkele voorbeelden van initiatieven:

- Optreden als partner in een project om woonwagenbewoners te laten instappen in een traject naar zelfstandig ondernemen.
- Organisatie van cursussen bedrijfsbeheer, cursus Rijbewijs C.
- Trajectbegeleiding voor woonwagenbewoners (oriëntering, opleiding, begeleiding naar werk).

Gezondheidszorg

De cellen nemen tenslotte ook initiatieven in het kader van de gezondheidszorg voor de woonwagenbevolking, o.m. via contacten met Kind en Gezin.

Roma

De cellen hebben ook specifieke aandacht voor de Roma. Deze groep kwam vanaf midden vorige eeuw in verschillende golven in ons land aan. Zij leven sterk nomadisch, hechten grote waarden aan familiale banden en spreken nog steeds hun Romanes, met als tweede taal Frans. Het Nederlands, dat stilaan ingang in de groep begint te vinden, gebruiken zij enkel in hun contact met de buitenwereld. De vrouwen dragen bij voorkeur hun traditionele klederdracht. Mede daardoor zijn ze misschien de meest opgemerkte groep, hoewel ze in aantal het kleinst zijn. Op 27 maart 2001 ging een druk bijgewoond seminarie door rond Oost-Europese Roma in ons land. Op dat ogenblik is er een Roma-werkgroep opgestart in Antwerpen waarin een tiental medewerkers uit kringen van onderwijs, straathoekwerk, jeugdbescherming en algemeen welzijnswerk bijeenkomen met een dubbele bedoeling: fungeren als intervisiepartners voor elkaar en ontwikkelen van beleidsadviezen.

Toekomstige plaats van het werkgeverschap van de celmedewerkers

Het minderhedendecreet voorziet dat specifieke aandacht naar de doelgroep woonwagengewoners onder meer gestimuleerd wordt door de cellen voor woonwagewerk, verspreid over de regio's. Momenteel zijn er vijf cellen actief. Het Vlaams Minderhedencentrum is momenteel juridisch werkgever van de medewerkers in de cellen. Ze hebben elk een eigen stuurgroep die garant moet staan voor de band met het lokale en regionale niveau. Het Vlaams Minderhedencentrum ondersteunt en begeleidt de samenwerkingsprocessen tussen de werkers in de cellen en de integratiecentra zodat de werking in het kader van het geïntegreerd beleid optimaal op elkaar afgestemd kan worden.

Het BVR van 14 juli 1998 betreffende de erkenning en subsidiëring van de centra en diensten voor het Vlaamse minderhedenbeleid bepaalt in art. 25 dat deze formule van werkgeverschap na drie jaar dient geëvalueerd. Mocht het dan wenselijk zijn, dan kan de minister beslissen dat het provinciale integratiecentrum waarbij een cel is opgericht, als werkgever van het personeel van die cel zal optreden.

Eind 2001 adviseerde het Vlaams Minderhedencentrum om, op basis van de gelijklopende taken en met als doel een duidelijkere afstemming, doorzichtigheid en samenwerking om het werkgeverschap van de cellen tegen eind 2003 over te dragen worden aan de integratiecentra. De definitieve beslissing hierover is nog niet gevallen.

Werkgroep woonwagengewoners binnen ICEM

Het creëren van voldoende standplaatsen op woonwagenterreinen is niet het eindpunt van het beleid ten aanzien van woonwagengewoners. Op het gebied van onderwijs, sociale integratie, inkomen, tewerkstelling, gezondheid, ... blijkt hun situatie zeer kwetsbaar zoals blijkt uit de cijfers die hierboven terug te vinden zijn.

Over de specifieke noden en behoeften van de onderscheiden groepen woonwagengewoners is weinig kennis voorhanden. Over de strategieën om deze groepen te bereiken en te betrekken evenmin. Enkele bescheiden initiatieven niet te na gesproken, hebben de onderscheiden sectoren nagenoeg geen aandacht voor deze minderheidsgroep. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat deze bevolkingsgroep weinig redenen ziet om aan te knopen bij de sedentaire samenleving en daar ook weinig heil van verwacht. Sectoren zullen dan ook de klassieke paden moeten verlaten en een actief wervingsbeleid voeren willen zij ook deze minderheidsgroep beter bereiken. Hoe dit concreet moet is minder duidelijk.

Om de nodige kennis hieromtrent verder uit te bouwen en de betrokken sectoren te stimuleren tot en te ondersteunen bij het voeren van een emancipatiebeleid naar de woonwagengevolking, zal nog voor de zomervakantie 2002 binnen ICEM een specifieke werkgroep woonwagengewoners worden opgericht. Door deze werkgroep zullen voorstellen uitgewerkt worden om het emancipatiebeleid naar deze doelgroep toe verder vorm te geven

EMANCIPATIEBELEID NAAR TREKKENDE BEROEPSGROEPEN

Artikel 45 van het minderhedendecreet van 28 april 1998 bepaalt dat de doelgroep etnisch-culturele minderheden kan uitgebreid worden tot de trekkende beroepsgroepen. Omwille van hun trekkend beroep hebben zij immers met specifieke problemen te kampen die een specifieke aandacht vergen vanwege de overheid. Met trekkende beroepsbevolking worden binnenschippers, foorreizigers en circuslui bedoeld.

Ook in 2001 zijn er enkel vanuit Onderwijs¹ en Welzijn enkele beperkte initiatieven genomen om de trekkende beroepsbevolking te ondersteunen.

In het basisonderwijs wordt verder ondersteuning geboden aan VNOVK of de Vlaamse netwerken voor Onderwijs aan kleuters van circusartiesten, binnenschippers en foorkramers. Dit gebeurt onder de vorm van één netoverschrijdende gedetacheerde leerkracht die vrijgesteld is om dit project op te volgen, te coördineren en op gang te trekken, afgestemd op de doelgroep waarmee gewerkt wordt. Daarnaast wordt er ook nog een ondersteuning geboden aan één ligplaatskleuterklas verbonden aan de Schroef te Antwerpen. Deze ligplaatskleuterklas heeft als doel de kleuters van binnenschippers meer vertrouwd te maken met het schoolleven en een betere integratie te bewerkstelligen. Vermeld kan ook dat de "stuurgroep trekkende bevolking" een belangrijke bijdrage leverde bij de voorbereiding van het ontwerpdecreet betreffende gelijke onderwijskansen voor wat betreft de opname van deze doelgroep in het nieuwe beleid.

Op basis van het minderhedendecreet werd ook in 2001 een subsidie toegekend aan vzw De Schroef, een Antwerpse werking georiënteerd naar schippers. De Schroef werkte in 2001 verder aan een aantal van hun permanente werkingen zoals een ligplaatskleuterklas voor schipperkinderen (zie hierboven), het project afstandsleren, een jeugdwerking voor schippersjongeren, ontspannings- en ontmoetingsactiviteiten voor schippersgezinnen en de uitgave van het tijdschrift "Schroefschrijfsels".

Voortbouwend op de knelpuntenanalyse die in 2000 gemaakt werd door UFSIA², werd tevens gestart met een werking rond het toegankelijk maken van de reguliere voorzieningen. De Schroef schreef een 50-tal relevante organisaties aan en startte met overleg met o.a. verschillende welzijnsorganisaties, opleidingscentra, centra voor geestelijke gezondheidszorg en een centrum voor leerlingenbegeleiding,

Ook in 2002 wordt De Schroef verder gesubsidieerd voor een bedrag van 48.750 euro. Er wordt ook een nieuwe convenant afgesloten met De Schroef met als belangrijke aandachtspunten:

- het werken aan een inclusief beleid t.a.v. schippers
- het bevorderen van de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen voor schippers
- meewerken aan een onderzoek rond de structurele problemen binnen de binnenvaart, uitgevoerd door Promotie Binnenvaart, het Fonds voor Rijn- en binnenvaart, het ITB en de Vlaamse Overheid
- grotere aandacht bij de jeugdwerking voor de integratie van schippersjongeren in de maatschappij o.a. door hen in contact te brengen met andere jongeren
- opstellen van een kwaliteitshandboek voor de eigen organisatie.

¹ Voor meer informatie over de ontwikkelingen binnen Europa op het vlak van onderwijs aan de trekkende beroepsbevolking verwijzen we naar EFECOT (European Federation for the Education of Travelling Communities <http://www.efecot.net/>)

² Steenssens, K. & Vermeire, K., Algemeen verkennend en kwalitatief onderzoek naar de leefwereld van de trekkende beroepsbevolking in het kader van het Vlaams minderhedenbeleid, UFSIA, OASeS, 2000.

DEEL 2

ONTHAALBELEID VOOR NIEUWKOMERS

STAND VAN ZAKEN EN RESULTATEN

INLEIDING

In Vlaanderen maakt het inburgeringsbeleid deel uit van het minderhedenbeleid en is gegroeid vanuit de basis. In het begin van de jaren 90 ontstaan in Antwerpen en Gent onthaalinitiatieven voor nieuwkomers, daarna volgen geleidelijk aan ook andere gemeenten. Van een coherent beleid is dan echter nog geen sprake.

In 1998 keurt het Vlaams Parlement het minderhedendecreet goed, met het onthaalbeleid voor nieuwkomers als één van de drie beleidssporen. Datzelfde jaar keurt de Vlaamse regering ook een 'concept van onthaalbeleid voor nieuwkomers' goed. In de loop van 1999 verfijnt de overheid dit concept en begroot ze voor de eerste keer nagenoeg 372.000 euro voor het onthaalbeleid. Ze laat onder meer een computergestuurd systeem ontwikkelen om nieuwkomers op te volgen en start intergemeentelijke onthaalprojecten in elke provincie.

Vanaf 2000 komt het onthaalbeleid in een stroomversnelling terecht. De Vlaamse regering begroot nagenoeg 7.313.000 euro om het beleid verder structureel te kunnen uitbouwen en het onthaalbeleid evolueert naar een inburgeringsbeleid. Een afsprakennota bepaalt de krijtlijnen van het inburgeringsbeleid en geeft aan hoe de inburgeringsmiddelen moeten besteed worden tijdens de experimentele fase.

2001 is het tweede experimenteel jaar van het inburgeringsbeleid en staat in het teken van de verdere inhoudelijke verdieping en ondersteuning van onthaalbureaus en hun personeelsleden. Zo investeert de overheid onder meer in het verfijnen en uniformiseren van enkele educatieve pakketten uit het inburgeringsprogramma, bijkomend personeel, wetenschappelijk onderzoek en vorming voor personeelsleden van onthaalbureaus. Daarnaast wordt het inburgeringsbeleid uitgevoerd op het terrein. Zesentwintig onthaalbureaus ontvangen in totaal 6.777.409 euro van de Vlaamse overheid waarmee ze 2.256 nieuwkomers kunnen begeleiden. De VDAB krijgt 2.726.829 euro om nieuwkomers toe te leiden naar de arbeidsmarkt.

Met het oog op het voorbereiden van een decreet inburgering wordt in het najaar 2000 een interkabinettenwerkgroep inburgering in het leven geroepen. De werkzaamheden resulteren in een voorontwerp van decreet op het inburgeringsbeleid dat de Vlaamse regering op 19 december 2001 principieel heeft goedgekeurd.

Het inburgeringsbeleid is een selectief beleid. Zo behoren mensen met een precair verblijfsstatuut niet tot de doelgroepen van het inburgeringsbeleid. Daar ze slechts een voorlopig verblijfsrecht hebben, kunnen ze echter ook niet zonder meer tot de gevestigde minderheidsgroepen gerekend worden. Het feit dat ze een verblijfsstatus - zij het dan een voorlopige - hebben, maakt dan weer dat ze ook niet kunnen gelijkgesteld met mensen zonder papieren. In het huidige minderhedenbeleid dreigen mensen met een precair verblijfsstatuut dan ook tussen wal en schip te vallen. Dit stelt de vraag naar het uittekenen en implementeren van een onthaalbeleid voor mensen met een voorlopig verblijfsrecht. Een eerste groep waarvoor zich geleidelijk aan een aanzet tot dergelijk beleid begint het ontwikkelen, zijn de slachtoffers mensenhandel. We ronden dit deel dan ook af met een verslag over de initiatieven die in 2001 genomen werden om de slachtoffers mensenhandel een begeleide opstap te geven.

NAAR EEN DECREET OP HET INBURGERINGSBELEID

Het inburgeringsdecreet dat momenteel in voorbereiding is, heeft als doel een wettelijk kader te verschaffen voor het inburgeringsbeleid. Voor meerderjarige nieuwkomers creëert het decreet het recht op een aangepast onthaal, bepaalt het de verantwoordelijkheden die moeten opgenomen door zowel de Vlaamse overheid als de lokale overheid om dit recht te garanderen en concretiseert het de wijze waarop dit dient te gebeuren.

Het inburgeringsbeleid heeft als doel nieuwkomers te stimuleren zich op een snelle en duurzame manier in onze samenleving te integreren zodat ze als volwaardige burgers kunnen deelnemen aan onze samenleving. Inburgering is een interactief proces waarbij zowel de belangen van de nieuwkomer als die van de samenleving van tel zijn. De samenleving gaat nieuwkomers als burgers erkennen, wat bijdraagt tot een meer evenwichtige en rechtvaardige multiculturele samenleving.

Zelfredzaamheid is het sleutelwoord van inburgering. Nieuwkomers zijn sociaal zelfredzaam wanneer ze de Nederlandse taal voldoende beheersen en voldoende vertrouwd zijn met onze samenleving om er zelfstandig hun weg te vinden. Ze zijn educatief zelfredzaam op het ogenblik dat ze in staat zijn een opleiding te volgen in het reguliere circuit. We spreken van professionele zelfredzaamheid wanneer de nieuwkomers kunnen doorstromen naar de arbeidsmarkt.

Het inburgeringsbeleid is categoriaal maar tegelijk ook inclusief. Een onthaalbureau organiseert enerzijds een specifiek programma op maat van de nieuwkomers, maar verwijst hen daarnaast ook door naar reguliere voorzieningen. De verschillende onderwijsinstellingen, VDAB, welzijns- en gezondheidsvoorzieningen, socio-culturele organisaties, zelforganisaties, ... hebben elk hun verantwoordelijkheid in de begeleiding van nieuwkomers. Het onthaalbureau moet dan ook een stevig netwerk uitbouwen om nieuwkomers te kunnen doorverwijzen.

Het inburgeringsbeleid is ook een selectief beleid. Niet alle nieuwkomers kunnen immers een inburgeringsprogramma volgen. Het beleid richt zich tot de meerderjarige nieuwkomers die recent zijn aangekomen, een perspectief hebben op langdurig verblijf in ons land en die er zonder die begeleide opstap moeizaam of niet zullen in slagen vlug hun weg te vinden in onze samenleving. Concreet gaat het om ontvankelijk verklaarde asielzoekers en volgmigranten. Daarnaast worden asielzoekers die het statuut van erkend vluchteling verwerven en personen die door regularisatie recht op verblijf verwerven ook tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid gerekend.

Het inburgeringsproces voor meerderjarige nieuwkomers is een gefaseerd proces dat vorm krijgt via inburgeringstrajecten op maat. Het primaire inburgeringstraject bestaat uit enerzijds een educatieve component en anderzijds een aspect trajectbegeleiding, waarbij maatwerk centraal staat. Het educatieve programma is een driesporenprogramma: het omvat een basiscursus Nederlands als tweede taal (NT2) en een aanbod maatschappelijke oriëntatie (MO) en loopbaanoriëntatie (LO). De meeste nieuwkomers zijn na dit traject nog niet in staat om volledig zelfstandig hun weg te vinden, maar stromen door naar het secundaire inburgeringstraject dat naadloos moet aansluiten op het primaire. Afhankelijk van hun interesses en capaciteiten zal dit secundair traject van professionele, educatieve of sociale aard zijn. De onthaalbureaus organiseren de primaire inburgeringstrajecten. In overleg met het onthaalbureau, staan de reguliere actoren in voor het vervolgtraject. Deze reguliere voorzieningen en diensten worden gevat door de sectorspecifieke regelgeving i.v.m. tewerkstelling, onderwijs, enz. In die regelgeving wordt het secundair traject uitgewerkt.

Trajectbegeleiding is de rode draad die doorheen heel het programma loopt. Een trajectbegeleider volgt de nieuwkomers gedurende het hele traject op. Op basis van hun achtergrond, interesses, capaciteiten en toekomstverwachtingen stelt de trajectbegeleider, in overleg met de nieuwkomers, een trajectplan samen op maat van de nieuwkomers.

Nieuwkomers kunnen bij de trajectbegeleider terecht voor vragen en problemen, die hij zelf oplost of waarvoor hij hen doorverwijst naar gespecialiseerde voorzieningen. Daarnaast zorgt hij ervoor dat de nieuwkomers kunnen doorstromen naar het vervolgtraject.

Onthaalbureaus worden door de Vlaamse overheid erkend en gefinancierd en staan in voor de concrete uitvoering van de inburgeringsprogramma's. Het is aan de gemeenten om binnen de door de Vlaamse overheid opgestelde programmatie een onthaalbureau op te richten of tot een onthaalbureau toe te treden. Een overeenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie moet de implementatie van het inburgeringsbeleid in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad regelen.

Nieuw is dat minderjarigen ook deel zullen uitmaken van de doelgroep van het inburgeringsbeleid. Het inburgeringsbeleid voor minderjarige nieuwkomers is aanvullend bij het onthaalonderwijs en beperkt zich tot het primair inburgeringstraject. Centraal hierbij staat de toeleiding naar het onthaalonderwijs en naar andere voor de minderjarige relevante socio-culturele en welzijns- en gezondheidsvoorzieningen.

Vertaling van het Vlaams inburgeringsbeleid in Brussel

Parallel met de ontwikkelingen betreffende het inburgeringsbeleid in de rest van Vlaanderen, werden in 2000 onder impuls van de Vlaamse Gemeenschap de kiemen gelegd voor een meer gestructureerd onthaal van meerderjarige nieuwkomers in het Brusselse hoofdstedelijke gewest. Vanuit de bekommernis om het inburgeringsbeleid ook in Brussel volwaardig te laten uitgroeien, sloot de VGC in juli 2000 een convenant af met de Vlaamse Gemeenschap teneinde een opdrachthouder inburgeringsbeleid aan te stellen belast met de coördinatie, implementatie en beleidsmatige vertaling van dit beleidsdomein in Brussel. De opdrachthouder trad in dienst op 1 maart 2001.

In een Collegenota van 12 juli 2001 werd een eerste stand van zaken weergegeven betreffende de uitvoering van het inburgeringsbeleid in Brussel, met daaraan gekoppeld een aantal vaststellingen, knelpunten en denkpistes voor de toekomst. De krachtlijnen waarmee rekening dient te worden gehouden bij het vertalen van het inburgeringsbeleid naar de Brusselse situatie kunnen als volgt samengevat:

Een nieuw gegeven

Binnen Brussel was er tot 2000 geen enkele traditie inzake een gestructureerd onthaal van nieuwkomers aanwezig. Weliswaar is in Brussel een brede waaier van sociale diensten actief die ongetwijfeld ook heel wat nieuwkomers begeleiden. Een specifiek aanbod, vanuit de optie om een snelle en duurzame inschakeling van nieuwkomers mogelijk te maken en hun zelfredzaamheid te versterken, was niet voorhanden. De Vlaamse Gemeenschap nam hierin het voortouw, met de subsidiëring van twee onthaalbureaus.

Taalcontext

Het Nederlands is in Brussel geen omgevingstaal, noodzakelijk om zelfstandig zijn weg in de samenleving te vinden en er 'zijn plan te kunnen trekken'. Dit gegeven brengt de vraag naar het belang van Nederlandstalige onthaaltrajecten en de prioritair te bereiken doelgroep in een ander daglicht dan elders in Vlaanderen. De voornaamste aantrekkingspool tot het Nederlandstalig onthaalaanbod, is het versterken van de kansen op de arbeidsmarkt. Het belang van het Nederlands in functie van de sociale zelfredzaamheid is veel minder vanzelfsprekend.

Aanwezigheid van de doelgroep

Onderzoek heeft uitgewezen dat jaarlijks ongeveer 11.000 nieuwkomers zich in een Brusselse gemeente komen inschrijven. Daarenboven wordt verwacht dat 15.000 personen naar aanleiding van de regularisatiecampagne recht op verblijf zullen verkrijgen. Daartegenover staan de inspanningen van de Vlaamse Gemeenschap om ook in Brussel een inburgeringsbeleid te voeren. Tot hiertoe konden 100 nieuwkomers begeleid worden. Op de begroting van 2001 werden de inspanningen verdubbeld zodat in de loop van 2002 vanuit de Vlaamse Gemeenschap 200 trajecten gefinancierd zullen worden.

Institutionele context

Het Vlaamse inburgeringsbeleid vertrekt vanuit een betrokkenheid van en samenwerking met de *gemeente*, in de eerste plaats met het oog op het systematisch doorgeven van gegevens over nieuwkomers aan het onthaalbureau. Deze structurele instroom maakt het mogelijk de nieuwkomer op te sporen en zo snel mogelijk na zijn inschrijving in de gemeente, uit te nodigen tot het volgen van een onthaalprogramma. De voorgedij van Vlaanderen over de gemeente strekt zich evenwel niet uit over de Brusselse gemeenten.

De samenwerking tussen het onthaalbureau en een gemeente is niet vanzelfsprekend en berust binnen het kader van het Vlaams inburgeringsbeleid op goodwill van de gemeente. Het overtuigen van Brusselse gemeenten om in te stappen in een inburgeringsbeleid is een proces van lange adem en gaat gepaard met een debat over een structurele uitbreiding van het aanbod in de Brusselse regio en de mogelijkheid tot parallelle ontwikkelingen aan Franstalige zijde.

Ook de betrokkenheid van het *Gewest* kan niet vanuit Vlaanderen gestuurd worden. Toch zijn zij direct betrokken partner in het kader van de loopbaanoriëntatie. De Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling (BGDA) is immers verantwoordelijk voor de trajectbegeleiding en arbeidsbemiddeling van de werkzoekende. De samenwerking met VDAB en BGDA werd vastgelegd in een protocol. Hierin engageert de BGDA zich om tijdens de experimentele fase actief mee te werken aan het inburgeringsbeleid.

Beleidsbrief etnisch culturele minderheden

Het beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie t.a.v. etnisch-culturele minderheden is concreet gemaakt door het stemmen van de Beleidsbrief 'Bruggen Bouwen'. Deze beleidsbrief geeft ook de aandachtspunten weer waarmee de VGC rekening wil houden bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van het inburgeringsbeleid in Brussel, met name:

- inspraak en participatie van de doelgroep
- het uitklaren van de rol van zelforganisaties
- de rol van vrijwilligers binnen het onthaalbeleid
- het uitbouwen van het gezondheids- en welzijnsaspect binnen het onthaaltraject
- aandacht voor een goede oriëntatie naar de arbeidsmarkt
- de problematiek van erkenning van diploma's

RESULTATEN VAN HET EXPERIMENTEEL INBURGERINGSBELEID

Voor de uitvoering van het inburgeringsbeleid 2000 hebben 22 Vlaamse en 2 Brusselse onthaalbureaus samen 5.322.274 euro subsidies ontvangen voor het realiseren van 1.730 bijkomende inburgeringstrajecten naast de 1.436 trajecten die ze met andere (voornamelijk SIF-) middelen dienden te realiseren. De inburgeringssubsidies 2000 hebben betrekking op de periode september 2000 – oktober 2001.

Uit de werkingsverslagen van de onthaalbureaus blijkt dat het vooropgesteld aantal trajecten ruimschoots gehaald werd. De 24 onthaalbureaus rapporteerden over 1.962 gerealiseerde trajecten met inburgeringsmiddelen 2000.

Om in aanmerking te komen voor experimentele inburgeringssubsidies moeten de onthaalbureaus samenwerkingsprotocollen afsluiten met taalaanbodverstrekkers NT2 en met VDAB. In de samenwerkingsprotocollen met de NT2 aanbodverstrekkers zijn afspraken opgenomen voor het kwaliteitsvol realiseren van het educatief traject NT2. De afspraken voor de uitwerking van de optimale afstemming van het primair inburgeringstraject op en een vlotte doorstroming van de nieuwkomer naar het secundair traject richting arbeidsmarkt zijn vastgelegd in het samenwerkingsprotocol tussen de VDAB en de onthaalbureaus.

Onderstaand overzicht geeft informatie over de inburgeringstrajecten gerealiseerd tijdens het eerste experimenteel jaar (periode 01/09/00–31/10/01). Deze informatie heeft enkel betrekking op de nieuwkomers die tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid behoren en geeft een overzicht voor Vlaanderen (met onderscheid tussen Antwerpen, Gent en de rest van Vlaanderen) en Brussel over:

- Het totaal aantal doelgroepnieuwkomers in de 128 deelnemende gemeenten ingestroomd in een inburgeringstraject 2000, volgens verblijfsstatuut.
- Het totaal aantal doelgroepnieuwkomers waarvan een intakegesprek werd afgenomen door het onthaalbureau, volgens verblijfsstatuut.
- Het totaal aantal doelgroepnieuwkomers die minstens instapten in een volledig traject (een basis cursus NT2 én een cursus maatschappelijke oriëntatie) volgens geslacht, verblijfsstatuut, nationaliteit, leeftijd en scholingsgraad.
- Het totaal aantal doelgroepnieuwkomers die minstens instapten in een volledig traject maar afhaakten.
- Het totaal aantal doelgroepnieuwkomers die na een primair traject doorstroomden naar een secundair traject richting arbeidsmarkt volgens scholingsgraad.

Instroom van nieuwkomers in de betrokken gemeenten

Nieuwkomers behoren enkel tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid in de experimentele fase wanneer ze gelijktijdig aan volgende vier voorwaarden voldoen: recent in ons land zijn aangekomen, meerderjarig zijn, anderstalig zijn én achterstandkenmerken vertonen die kunnen leiden tot permanente kansarmoede. Bovendien moeten zij tot één van volgende vier categorieën behoren: gezinsvormers/gezinsherenigers, erkende vluchtelingen, ontvankelijk verklaarde asielzoekers (OVA) of mensen die door regularisatie recht op verblijf verwerven. Onderstaande cijfers hebben betrekking op personen met een verblijfsstatuut met datum na 31 augustus 1999 tot 31 oktober 2001 die ingestroomd zijn in de gemeenten betrokken bij het inburgeringsbeleid.

Instroom van nieuwkomers in Antwerpen, Gent en 126 andere gemeenten en in Brussel						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Gezinsvormers	654	356	21	1253	2.284	15
Gezinsherenigers	128	67	15	1055	1.265	8
OVA's	939	285	245	1073	2.542	17
Erkende vluchtelingen	122	12	16	160	310	2
Geregulariseerden	434	254	24	370	1.182	8
Andere ¹	3.355	3.691	4	356	7.406	50
Totaal	5.617	4.665	325	4.280	14.887	100

¹ De onthaalbureaus kunnen vaak uit de gegevens verkregen van de gemeente niet afleiden welk statuut de nieuwkomer heeft.

Uit bovenstaande tabel kan afgeleid dat in de 128 deelnemende gemeenten in Vlaanderen in totaal om en bij de 14.500 nieuwkomers werden geregistreerd die tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid behoren. Rekening houdend met hoge aandeel van de categorie 'andere' is dit cijfer mogelijks een overschatting van het reële aantal nieuwkomers. Opvallend is ook dat er in Brussel slechts 325 nieuwkomers werden geregistreerd. Het betreft hier enkel de spontane aanmeldingen bij de twee onthaalbureaus. Er is immers geen structurele relatie en dus ook geen gegevensuitwisseling tussen de Brusselse gemeenten en de twee onthaalbureaus in Brussel.

Aantal intakegesprekken in functie van trajectbepaling

Het intakegesprek is het gesprek met de nieuwkomer waar de trajectbegeleider een aantal basisgegevens verkrijgt en waar hij een eerste aanzet geeft tot trajectbepaling. Trajectbepaling is het proces waarin samen met de nieuwkomer afspraken worden gemaakt in het kader van de goede verloop van het inburgeringsprogramma, waarbij samen met de nieuwkomer wordt bepaald in welk perspectief het inburgeringsprogramma georiënteerd zal worden en waarbij de inschrijving geregeld wordt bij de aanbodverstrekkers NT2 en MO.

Aantal intakegesprekken met nieuwkomers						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Gezinsvormers	735	208	21	892	1.856	30
Gezinsherenigers	119	43	15	508	685	11
OVA's	1.078	203	245	897	2.423	39
Erkende vluchtelingen	39	11	16	109	175	3
Geregulariseerden	167	313	24	170	674	11
Andere	153	42	4	233	432	7
Totaal	2.291	820	325	2.809	6.245	101

Uit deze tabel kan afgeleid dat de onthaalbureaus in Vlaanderen in totaal bij 5.920 nieuwkomers een intakegesprek in functie van trajectbepaling hebben afgenomen (41% van het totale geregistreerde doelpubliek). De onthaalbureaus in Brussel namen een intakegesprek af van alle nieuwkomers die zich spontaan aanmeldde.

Aantal primaire inburgeringstrajecten aangeboden door de onthaalbureaus

Nieuwkomers met een primair inburgeringstraject, zijn ingestapt in een basiscursus NT2 (120 uur voor hogergeschoolden of 180 uur voor laaggeschoolden) én een cursus MO (ongeveer 60 uur) tussen 1 september 2000 en 31 oktober 2001. Bij afsluiting van het eerste experimentele jaar zijn sommige nieuwkomers nog bezig met een inburgeringstraject.

Hieronder kan u een overzicht vinden van het aantal gevolgde primaire inburgeringstrajecten volgens geslacht, verblijfsstatuut, leeftijd, scholingsgraad, nationaliteit, trajectoriëntatie en van de afhakers.

Aantal nieuwkomers ingestapt in het primair inburgeringstraject volgens geslacht						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Man	290	151	101	518	1.060	54
Vrouw	160	149	52	541	902	46
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

Iets meer mannen dan vrouwen zijn tijdens het eerste jaar van het experimenteel inburgeringsbeleid ingestapt een primair inburgeringstraject.

Aantal nieuwkomers ingestapt in het primair inburgeringstraject volgens verblijfsstatuut						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Gezinsvormers	155	147	11	319	632	32
Gezinsherenigers	30	32	6	167	235	12
OVA's	229	90	115	410	844	43
Erkende vluchtelingen	5	8	8	47	68	3
Geregulariseerden	9	12	9	62	92	5
Andere	22	11	4	54	91	5
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

Van het totaal aantal inburgeringstrajecten werd er 44% aangeboden aan volgmigranten (gezinsvormers en – herenigers) en 43 % aan ontvankelijk verklaarde asielzoekers.

Aantal nieuwkomers ingestapt in het primair inburgeringstraject volgens leeftijd						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Tussen 18 en 25 jaar	120	105	29	316	570	29
Tussen 26 en 35 jaar	206	139	63	423	831	42
Tussen 36 en 50 jaar	93	47	53	214	407	21
Ouder dan 50 jaar	18	9	1	43	71	4
Onbekend	13	0	7	63	83	4
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

71% van de inburgeringstrajecten werd aangeboden aan personen tussen 18 en 35 jaar.

Aantal nieuwkomers ingestapt in het primair inburgeringstraject volgens scholingsgraad						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Analfabeet	6	3	0	20	29	1
Laaggeschoold	100	92	29	467	688	35
Hogergeschoold	303	197	104	429	1.033	53
Universitair	41	6	20	94	161	8
Onbekend	0	2	0	49	51	3
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

Voorlaag hogergeschoolde nieuwkomers stappen in een inburgeringstraject. 35% van de cliënten is laaggeschoold.

Aantal nieuwkomers ingestapt in het primair traject volgens nationaliteit						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Afghanistan	21	3	8	27	59	3
Congo	6	5	21	18	50	2
Filippijnen	5	2	1	18	26	1
Iran	10	5	18	60	93	5
Kazakstan	17	3	0	25	45	2
Marokko	94	29	8	82	213	11
Oekraïne	7	1	0	22	30	2
Rusland	51	20	3	115	189	10
Thailand	0	3	0	17	20	1
Turkije	37	72	0	222	331	17
Andere nationaliteiten	202	157	94	453	906	46
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

28 % van de inburgeringstrajecten werd voorzien voor Turkse en Marokkaanse nieuwkomers.

Perspectief waarin de nieuwkomer zijn/haar traject wenst te oriënteren						
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal	%
Professioneel perspectief	418	90	147	464	1.119	57
Educatief perspectief	5	12	3	55	75	4
Sociaal perspectief	27	74	3	44	148	7
Onbekend	0	124	0	496	620	32
Totaal	450	300	153	1.059	1.962	100

Uit bovenstaande tabel blijkt dat 57% van de cliënten een traject met professioneel perspectief wenst. Vermoedelijk ligt dit percentage hoger. Bij 32% van trajecten werd geen perspectief geregistreerd omwille van nog niet volledig afgestemde registratieafspraken.

Aantal nieuwkomers dat afhaakt tijdens het primair traject					
	Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal
Afhakers tijdens het primaire traject	82	57	12	264	415
Afgebroken omwille van werk	36	2	1	28	67

21 % van de nieuwkomers die instapten in een primair inburgeringstrajecten, haakten af tijdens het inburgeringsprogramma. 16 % hiervan haakte af omdat zij werk vonden.

Instroom en bereik van de doelgroep in Brussel

De Brusselse onthaalbureaus ontvingen in 2000 subsidies voor de realisatie van elk 50 trajecten in de loop van 2001. Rekening houdend met een uitval, werd er van uitgegaan dat $\pm$ 80 nieuwkomers per onthaalbureau met een cursus Maatschappelijke Oriëntatie moeten starten om dit cijfer te halen. Beide onthaalbureaus richtten in de loop van 2001 telkens twee cursusreeksen in: een opstartmoment in februari /maart en in september.

Ongeveer 160 nieuwkomers konden instappen in een onthaalprogramma, terwijl er zich duizenden kwamen inschrijven in een Brusselse gemeente

Onthaalbureau Tracé voerde tot hiertoe één informatiecampaagne via meertalige brochures. Daarnaast komen nieuwkomers via doorverwijzing door derden bij het onthaalbureau terecht. De wervingscampagne van januari volstond om de eerste cursusreeks te vullen, en creëerde meteen een wachtlijst voor de volgende reeks van september, die werd aangevuld met nieuwkomers die zich, na doorverwijzing of spontaan door mond-aan-mond reclame kwamen aanmelden.

Voor onthaalbureau Compas geldt een afspraak met de gemeente Molenbeek waarbij elke nieuwkomer die zich inschrijft in de gemeente een uitnodigingsbrief ontvangt, ondertekend door de burgemeester. Met deze mailing worden ook niet doelgroepnieuwkomers aangeschreven. Per cursusreeks worden $\pm$ 1.600 brieven gestuurd. 200 à 300 geïnteresseerden dienen zich aan voor het invullen van een 80-tal plaatsen. Deze verhouding toont aan dat ook Compas niet echt gericht kan werven, en afhankelijk is van de spontane aanmeldingen. Er kan vanuit het onthaalbureau niet actief gezocht en geworven worden, vb. via huisbezoeken.

Uit de analyse van de onthaalbureaus betreffende de nieuwkomers die deelnamen aan het inburgeringsprogramma, blijkt dat in Brussel overwegend hogergeschoolde asielzoekers zich aangesproken voelden. Dit gold uitgesproken voor de cursussenreeks van februari en maart 2001, in mindere mate voor de cursussen gestart in september. Het gericht werven van nieuwkomers en het bereiken van volgmigranten en laaggeschoolden blijft hoe dan ook een uitdaging binnen de werking van de onthaalbureaus. De bekommernis om meer laaggeschoolden te bereiken is algemeen, en werd meermaals geuit, zowel door het werkveld (Brussels overleg Nieuwkomers) als door de beleidsverantwoordelijken van de VGC tijdens het interkabinettenoverleg.

Samenwerking met de taalaanbodverstrekkers

Onthaalbureaus geven de intensieve basiscursus Nederlands niet zelf, maar verwijzen de nieuwkomers door naar de reguliere aanbodsverstrekkers Nederlands tweede taal of kopen er de cursussen in. Elk onthaalbureau dient een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten met de lokale NT2-aanbodverstrekkers.

De centra voor basiseducatie zijn de reguliere aanbodverstrekkers NT2 voor laaggeschoolden. Hogergeschoolden kunnen terecht in centra voor volwassenenonderwijs. In 2001 heeft Onderwijs bijna 800.000 euro vrijgemaakt om het aanbod NT2 in de centra voor basiseducatie op te drijven. Hiermee wil men zowel de kwaliteit en de intensiteit van het aanbod opdrijven als de wachtlijsten voor NT2 progressief wegwerken. De middelen zijn op basis van projectaanvragen onder de centra voor basiseducatie verdeeld. Zesentwintig centra hebben een aanvraag ingediend. Er werden in het totaal 90.450 extra deelnemersuren toegekend (aan een prijs van 8,68 euro per deelnemersuur). Een evaluatie van de projecten is voorzien.

Het opleidingsniveau en de capaciteiten van elke nieuwkomer verschillen, daarom kunnen nieuwkomers een taalopleiding volgen die aansluit bij hun niveau. De studievaardigheidstest COVAAR helpt onthaalbureaus te bepalen in welk niveau de nieuwkomers thuishoren. Conform de richtlijnen van de VLOR volgen laaggeschoolde nieuwkomers een cursus Nederlands van gemiddeld 180 uur bij de centra voor basiseducatie en kunnen hogergeschoolden terecht bij de centra voor volwassenenonderwijs voor een cursus van 120 uur. De centra organiseren de intensieve cursussen telkens voor kleine groepen nieuwkomers. De hogergeschoolden volgen een universitaire taalopleiding. De basis NT2-opleidingen zijn gratis voor nieuwkomers. Voor hogergeschoolden betalen de onthaalbureaus de eerste cyclus van de universitaire opleidingen.

Na de basisopleiding NT2 beheersen de meeste nieuwkomers het Nederlands echter niet voldoende om te kunnen communiceren in het dagdagelijkse leven, ergens aan de slag te kunnen of om een opleiding te volgen. Ze moeten dan ook kunnen doorstromen naar een vervolgopleiding. Voor sommige nieuwkomers is de basisopleiding voldoende om een vervolg NT2-opleiding aan te kunnen, voor andere nieuwkomers blijkt de basisopleiding dan weer niet te volstaan om door te stromen.

Alle onthaalbureaus geven aan dat er een goede en vertrouwensvolle samenwerking is met de taalaanbodverstrekkers. Er zijn regelmatig formele en informele contacten tussen het onthaalbureau en de aanbodsverstrekkers o.m. via vertegenwoordiging van de aanbodsverstrekkers in de stuurgroep van het onthaalbureau, vertegenwoordiging van het onthaalbureau in NT2-overlegfora en vlotte contacten met de leerkrachten. De onthaalbureaus geven aan dat de afspraken in de meeste gevallen worden nageleefd, maar signaleren toch ook enkele knelpunten:

- te laag aantal uren van de basiscursus NT2
- problemen bij het inschrijven van de cliënten inburgering
- te weinig NT2 capaciteit
- onvoldoende flexibiliteit om andere vormen van NT2 aan te bieden
- lange wachttijden – niet naadloos aansluiten van de trajecten
- te weinig aandacht voor doorstroming naar andere aanbodsverstrekkers
- te weinig aanbod voor hogergeschoolden

Een andere manier om Nederlands te leren is via het BIS (begeleid individueel studeren). In 2001 schreven 877 geïnteresseerden zich in voor een cursus NT2 via het BIS. Het boek "Vanzelfsprekend", een methodiek Nederlands voor anderstaligen ontwikkeld door het Centrum Levende Talen van de Katholieke Universiteit Leuven, diende als basis voor de ontwikkeling van deze cursus. De cursus laat toe om vanuit het Engels, het Frans of het Duits via een schriftelijke methode Nederlands te leren onder begeleiding van een mentor (de auteurs van de cursus zijn trouwens zelf ook mentoren).

Bij elke les hoort een taak die na indiening door een mentor verbeterd en van commentaar voorzien teruggestuurd wordt, samen met een volgende les. De vier vaardigheden luisteren, lezen, schrijven en spreken komen in het pakket aan bod. Het studeren op eigen tempo staat hierbij centraal. De cursisten oefenen hun spreekvaardigheden via een pendelcassette. Hoewel oorspronkelijk bedoeld als zelfstudiepakket voor eerder hoog opgeleide anderstaligen (er wordt een vrij grondige kennis van de vertrektalen Frans, Engels of Duits verondersteld), blijken in de praktijk ook integratiecentra pakketten aan te kopen. De integratiecentra bieden dan aan de cursisten, naast de feedback van de BIS-mentoren, nog eens extra begeleiding aan. Op deze wijze blijkt ook al een aantal mensen met een minder hoge (taal)opleidingsachtergrond met de cursus aan de slag te kunnen.

Evaluatie van de doorstroming naar het secundaire traject

Als nieuwkomers een primair inburgeringstraject doorlopen hebben, kunnen zij, indien zij dit wensen, doorstromen naar een secundair traject richting arbeidstraject. Vanuit het beleidsdomein Werkgelegenheid werden en worden substantiële inspanningen geleverd voor de professionele integratie van nieuwkomers, in uitvoering van de 'Afsprakennota inburgeringsbeleid', beslist op de Vlaamse regering van 21 juni 2000.

Minister Landuyt heeft meer dan 2.725.000 euro aan VDAB toegekend om deze secundaire trajecten te realiseren. Ongeveer 1.115.000 euro werd gereserveerd voor het opzetten van trajecten voor deze doelgroep. Daarnaast werd ongeveer 1.615.000 euro voorzien om nieuwe en intensieve methodieken Nederlands op de werkvloer en op de opleidingsvloer verder te implementeren. Om de afstemming tussen het primaire trajectdeel en het secundaire trajectdeel, voor die nieuwkomers die op de arbeidsmarkt aan de slag willen gaan, zo optimaal mogelijk te laten verlopen, en om een 'warme overdracht' te kunnen garanderen, wordt tussen elk onthaalbureau en de betrokken lokale werkwinkel of VDAB een protocol van samenwerking afgesloten.

Als uitgangspunt voor een geslaagde 'inburgering' op de arbeidsmarkt hanteren de VDAB en de werkwinkels volgende principes:

- optimale samenwerking tussen de verschillende partners binnen het traject en tussen de trajectdelen, o.a. op basis van afspraken over eind- en instaptermen;
- een aangepaste screening;
- valorisatie van elders verworven competenties door een beter assessment, hetgeen o.a. de ruime en veralgemeende mogelijkheid tot het afleggen van praktische tests, het deelnemen aan oriëntatiecycli en korte stages op de werkvloer veronderstelt; ook de valorisatie van buitenlandse diploma's krijgt extra aandacht;
- het verruimen en verdiepen van het NT2-aanbod met taalstages, werkstages met taalondersteuning en Nederlands op de opleidingsvloer/werkvloer;
- een intensieve vorm van trajectbegeleiding, oriëntatiecycli en flexibele stagemogelijkheden;
- tijdig voorbereiden van de overgang naar regulier werk (waarbij ook de mogelijkheden van Interface of een IBO na beroepsopleiding worden ingezet), en begeleiding van het onthaal in de onderneming.

De onthaalbureaus evalueren de samenwerking met VDAB als positief. Zij signaleren een vlotte samenwerking tussen de onthaalbureaus en de inburgeringsconsulenten van VDAB. Er is ook regelmatig overleg tussen het onthaalbureau en de VDAB ter verbetering van de samenwerking. Bij sommige onthaalbureaus neemt dit de vorm aan van klassenraden.

Om te bepalen wie al dan niet kan doorstromen naar het secundair trajectdeel, hanteert VDAB een Toets Basistaalvaardigheid Nederlands (TOBA). De onthaalbureaus signaleren hierbij wel enkele knelpunten: het mondelinge onderdeel van de test is voor interpretatie vatbaar, andere vaardigheden van de cliënten dienen eveneens in aanmerking te worden genomen en er zou meer tijd moeten worden uitgetrokken om de cliënt degelijk te informeren over de mogelijkheden bij VDAB.

Ter illustratie geven we hieronder enkele cijfergegevens uit Traject2000 over TOBA en de doorstroming naar VDAB:

- 626 TOBA testen werden afgenomen van 174 laaggeschoolden en 452 hogergeschoolden
- 465 nieuwkomers slaagden in TOBA (127 laaggeschoolden en 338 hogergeschoolden)
- 161 nieuwkomers slaagden niet in TOBA (47 laaggeschoolden en 114 hogergeschoolden)
- 458 nieuwkomers stroomden door naar VDAB (63 hiervan waren niet geslaagd in TOBA)
- 323 hogergeschoolden en 135 laaggeschoolden stroomden door naar VDAB
- 23 % van de nieuwkomers stroomden door naar VDAB voor een vervolgopleiding NT2 of een beroepsopleiding.

Aantal nieuwkomers dat is doorgestroomd naar VDAB				
Antwerpen	Gent	Brussel	Rest Vlaanderen	Totaal
116	51	27	227	458

Het onderdeel Loopbaanoriëntatie valt momenteel onder de module werk binnen de cursus Maatschappelijke Oriëntatie gecombineerd met bezoeken aan de kantoren van VDAB/BGDA en Trainings- en opleidingscentra. Volgens de onthaalbureaus is er nood aan een gedifferentieerd aanbod voor laaggeschoolden en hogergeschoolden en wordt Loopbaanoriëntatie best aangeboden in eigen taal. Met het proefproject "Saida" (zie verder – loopbaanoriëntatie) tracht VDAB tegemoet te komen aan deze noden.

Nieuwkomers kunnen ook kiezen voor een educatief vervolgtraject waarbij het onthaalbureau de nieuwkomers begeleidt naar een verdere opleiding in een onderwijsinstelling. Zij kunnen ook kiezen voor een sociaal vervolgtraject waarbij het onthaalbureau nieuwkomers informeert en helpt om in de lokale gemeenschap te kunnen participeren en deel te kunnen nemen aan sociaal-culturele activiteiten.

Algemene evaluatie van de werking van de onthaalbureaus

In het algemeen zijn de onthaalbureaus tevreden over het eerste werkjaar. Het onthaalbureau verwierf naambekendheid wat zorgde voor veel spontane aanmeldingen van de nieuwkomers. Zoals hierboven aangegeven namen de onthaalbureaus bij 6.688 personen intakegesprekken af. Bij 1.962 personen leidde de intake tot een inburgeringstraject. 137 nieuwkomers legden een onvolledig traject af. De onthaalbureaus geven verder aan dat 351 personen geen interesse hadden voor het programma en dat de ontmoeting zich bij 395 nieuwkomers beperkte tot een éénmalig contact. 129 personen bleken geen achterstandskennmerken te vertonen en 1.580 personen behoorden niet tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid. 693 nieuwkomers kon het onthaalbureau niet bereiken waardoor de werving werd stopgezet.

De organisatie van het trajectonderdeel Maatschappelijke Oriëntatie wordt door vele onthaalbureaus op een flexibele en creatieve manier ingevuld. Er blijkt wel nood te zijn aan methodieontwikkeling en een MO-lesgeverspool. De structuur waarin onthaalbureaus ingebed zijn, zorgt bij sommige onthaalbureaus voor onduidelijkheden en onzekerheid. De intergemeentelijke samenwerking is vaak vrij tijdsintensief. Wat de onthaalbureaus als sterkte aangeven, is het netwerk van organisaties waarmee wordt samengewerkt. De contacten voor doorverwijzing van de cliënten lopen vrij vlot en er is veel plaats voor overleg.

INBURGERINGSMIDDELEN 2001

Voor het tweede experimentele jaar (september 2001–oktober 2002) is er 6.777.409 euro beschikbaar voor inburgeringstrajecten te realiseren door onthaalbureaus. Sterker nog dan tijdens het eerste werkingsjaar wordt de intergemeentelijke samenwerking benadrukt. Voor gemeenten met weinig nieuwkomers is een intergemeentelijk inburgeringsinitiatief een noodzaak. Maar ook voor grotere gemeenten die een centrumfunctie in de regio vervullen, is intergemeentelijke samenwerking de aangewezen vorm. De provinciale integratiecentra kregen o.m. de opdracht de gemeenten en provincies te ondersteunen bij het tot stand brengen van intergemeentelijke onthaalbureaus.

Momenteel hebben nog te veel onthaalbureaus in Vlaanderen een te beperkte teamgrootte en een te beperkte instroom van nieuwkomers. Onthaalbureaus die blijf geven van reële inspanningen om naar een kwaliteitsvolle schaalgrootte toe te werken en hieromtrent een duidelijk en concreet stappenplan kunnen voorleggen, dragen de voorkeur weg. Enkel deze aanvragen konden een beroep doen op de maximale subsidie van 3.842 euro per nieuwkomer. Het belang van intergemeentelijke samenwerking wordt bevestigd door wetenschappelijk onderzoek waarin er voor gepleit wordt om per onthaalbureau een minimaal team van vijf personen (4 trajectbegeleiders en een coördinator om de dagelijkse leiding op zich te nemen) te voorzien.

In totaal werden er voor het tweede jaar van de experimentele fase 26 subsidieaanvragen ingediend en positief beoordeeld door de beoordelingscommissie inburgering. Met inburgeringsmiddelen 2001 zullen in totaal 2.256 inburgeringstrajecten gerealiseerd worden naast de 1.058 trajecten die met andere middelen gerealiseerd worden.

Tabel: Overzicht van de onthaalbureaus, het aantal nieuwkomers dat zij met andere middelen bereiken (=huidig bereik), het aantal trajecten dat zij met inburgeringsmiddelen 2001 zullen realiseren en de toegekende inburgeringssubsidies 2001

Onthaalbureau / Gemeente(n)	Huidig bereik	Bijkomende trajecten	Subsidie (euro)
PINA – Antwerpen stad	135	520	1.663.819,00
SOCAN – Mechelen	111	40	128.409,00
Kompas – arrondissement Turnhout Arendonk, Balen, Beerse, Bouchout, Boom, Bornem, Borsbeek, Dessel, Edegem, Geel, Grobbendonk, Hemiksem, Herentals, Herenthout, Herselt, Hoogstraten, Hove, Laakdal, Lier, Meerhout, Merksplas, Mol, Niel, Nijlen, Olen, Oud-Turnhout, Putte, Puurs, Ravels, Retie, Schelle, Sint-Amands, Sint-Katelijne-Waver, Turnhout, Vosselaar, Wijnegem, Willebroek, Zwijsdrecht	30	80	250.183,00
Onthaalbureau Leuven Bertem, Bierbeek, Haacht, Herent, <u>Leuven</u> , Lubbeek, Oud-Heverlee, Rotselaar	14	140	407.432,00
Regionaal onthaalbureau Midden-Brabant MIKST Grimbergen, Hoeilaart, Huldenberg, Kampenhout, Kapelle-op-den-Bos, Machelen, Meise, Overijse, Vilvoorde, Zaventem, Zemst	24	25	82.971,00
Onthaalbureau regio Hageland (Cleynaerts vzw) Aarschot, Boutersem, <u>Diest</u> , Glabbeek, Hoegaarden, Linter, Scherpenheuvel-Zichem	0	40	115.473,00
Onthaalbureau PIN, Partners en Integratie vzw – Halle Asse, Beersel, Dilbeek, Galmaarden, Gooik, <u>Halle</u> , Herne, Liedekerke, Lennik, Pepingen, Roosdaal, Sint-Pieters-Leeuw, Ternat	0	80	203.272,00
Kom-Pas, centrum voor anderstalige nieuwkomers - Gent	238	246	789.714,40
Integratiecentrum Kom-Pas Aalst vzw <u>Aalst</u> , Ninove, Denderleeuw, Haaltert, Lede	111	40	76.884,00

Onthaalbureau / Gemeente(n)	Huidig bereik	Bijkomende trajecten	Subsidie (euro)
Intergemeentelijk onthaalbureau regio Dendermonde Berlare, Buggenhout, <u>Dendermonde</u> , Hamme, Laarne, Lebbeke, Waasmunster, Wetteren, Zele	0	40	144.945,00
Intergemeentelijke Onthaalantenne Kom-Pas Meetjesland Aalter, Assenede, <u>Eeklo</u> , Evergem, kaprijke, Knesselare, Lovendegem, maldegem, Nevele, St-Laureins, Waarschoot, Wachtebeke, Zomergem, Zelzate	0	30	62.703,00
Kom-Pas Waasland Beveren, Kruibeke, Sint-Gillis-Waas, Stekene, Temse, <u>Sint-Niklaas</u>	78	25	87.164,00
Intergemeentelijk onthaalbureau Ronse Kluisbergen, Oudenaarde, <u>Ronse</u> , Zottegem	13	20	50.692,00
PIC Regionaal onthaalbureau Zuid West-Vlaanderen Deerlijk, Dentergem, Harelbeke, Helkijn, Ieper, izegem, <u>Kortrijk</u> , Kuurne, Ledegem, Lendelede, Lichtervelde, hooglede, Menen, Meulebeke, Oostrozebeke, Poperinge, Roeselare, Spiere, Staden, Tielt, Waregem, Wervik, Wevelgem, Wielsbeke, Wingene, Zwevegem, Zonnebeke	90	160	532.807,00
LINK, Regionaal onthaalbureau Nieuwkomers Bredene, De Haan, De Panne, Gistel, Ichtegem, Koksijde, Middelkerke, Nieuwpoort, <u>Oostende</u> , Oudenburg	52	80	264.254,00
Yambo regionaal onthaalbureau Brugge <u>Brugge</u> , Blankenberge, Knokke-Heist, Zuienkerke, Jabbeke, Zedelgem, Torhout, Damme, Beernem, Oostkamp	0	80	270.248,00
Onthaalproject Noord-Limburg Bocholt, Bree, Hamont-Achel, <u>Lommel</u> , Meeuwen, Neerpelt, Overpelt, peer en Hechtel-Eksel	0	40	111.229,00
Onthaalbureau Nieuwkomers Zuid-Limburg Alken, bilzen, Borgloon, Gingelom, <u>Heers</u> , Herk-de-Stad, Herstappe, Houselt, Kortessem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen	0	80	165.525,00
Nieuwkomersproject Maasland Dilsen-Stokkem, Kinrooi, Lanaken, Maaseik en <u>Maasmechelen</u>	90	60	131.656,00
Onthaalbureau Beringen-Tessenderlo Beringen, Lummen, Tessenderlo	0	40	104.006,00
Regionaal Onthaalproject West-Limburg <u>Heusden-Zolder</u> , Ham en Leopoldsburg	42	40	134.984,00
Nieuwkomersonthaal Genk As, genk, Opglabbeek, Zutendaal	100	60	151.770,00
Onthaalbureau Hasselt-Diepenbeek <u>Hasselt</u> en Diepenbeek	0	60	134.497,00
Onthaalbureau Houthalen-Helchteren en Zonhoven <u>Houthalen-Helchteren</u> en Zonhoven	0	30	78.890,00
Tracé Onthaalbureau voor nieuwkomers de 19 Brusselse gemeenten	0	100	312.859,47
Compas Foyer Molenbeek, Brussel-stad	0	100	321.022,11
Totaal	1128	2.256	6.777.408,98

Extra middelen voor inburgering in Brussel

De VGC engageerde zich eind 2001 om, via begrotingswijziging middelen vrij te maken voor de realisatie van 75 bijkomende inburgeringstrajecten, met specifieke aandacht voor het bereiken van geregulariseerden. In haar besluit nr. 01/523 van 20 december 2001 kent het College 94.200 euro subsidies toe voor inburgeringstrajecten voor bijzondere doelgroepen. Bovendien werd in het Actieplan /Stappenplan 2002 van het SIF, goedgekeurd door het college op 29 november 2001 (besluit nr. 01/483) een initiatief voor sociale stadsontwikkeling 'inburgeringstrajecten' opgenomen met een indicatief bedrag van 235.499 euro.

Ook nu reeds worden geregulariseerden mee opgenomen in het onthaalaanbod van de onthaalbureaus. Het blijven echter enkele individuele gevallen. Van een meer omvattend onthaal van geregulariseerden is tot hiertoe geen sprake. Het gaat om een omvangrijke groep, die zich op korte termijn en éénmalig aandient, bovenop de voortdurende instroom van nieuwkomers sensu strictu (asielzoekers en volgmigranten). Een extra financiële impuls om een bijkomend aanbod voor deze bijzondere groep te organiseren, zodat een verdringing van de andere groepen nieuwkomers uit het inburgeringsprogramma vermeden wordt, lijkt dan ook op zijn plaats. Voortbouwend op de huidige onthaalstructuren voor nieuwkomers in Brussel worden aan de twee Brusselse onthaalbureaus, Tracé en Compas, extra middelen voor inburgeringstrajecten toegekend. Vanuit de bekommernis om de meest kwetsbaren de kans te bieden in een onthaalprogramma in te stappen, is aan het Steunpunt Mensen Zonder Papieren Brussel de opdracht gegeven om via een specifieke campagne van 3 maanden kandidaten binnen de groep geregulariseerden te rekruteren voor deelname aan een onthaalprogramma.

ONDERSTEUNING EN VERDIEPING VAN HET INBURGERINGSBELEID

De Vlaamse overheid laat voldoende ruimte voor de ondersteuning en verdere verdieping van het inburgeringsbeleid. Zo investeert de overheid onder meer in bijkomend personeel, een betere ontsluiting van de gegevens van nieuwkomers, de begeleiding van gemeenten en onthaalbureaus en een Vlaamse centrale tolkdienst. Daarnaast gaat de aandacht ook uit naar verdere inhoudelijke verdieping en ondersteuning van de onthaalbureaus en hun personeelsleden. Dit gebeurt zowel via onderzoek en het aanbieden van vorming als door het uitklaren en concretiseren van de inhoud van het inburgeringsprogramma. Een overzicht.

Tijdelijke ondersteuning op intermediair niveau

Om de gemeenten te ondersteunen bij het realiseren van de doelstellingen van het Vlaamse inburgeringsbeleid ontvangen de 5 provinciale integratiecentra (PRIC's) in 2001 en 2002 telkens een extra subsidie van 49.578 euro om een bijkomend personeelslid aan te werven. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt deze opdracht toevertrouwd aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Hiervoor is eveneens in 2001 en 2002 een bedrag van 49.578 euro beschikbaar.

Deze tijdelijke versterking van de PRIC's en VGC is bedoeld om het inburgeringsbeleid op het terrein concreet mee vorm te geven en de provincie en de gemeenten te ondersteunen en te begeleiden bij het implementeren van dit inburgeringsbeleid. Daarnaast is het hun taak de onthaalbureaus binnen hun werkingsgebied te informeren en te ondersteunen bij het uitvoeren van het inburgeringsbeleid. De PRIC's en VGC treden op als vertegenwoordigers van de onthaalbureaus in hun werkingsgebied en zijn gesprekspartner voor de Vlaamse overheid. Vanaf de decretale fase kiest de overheid ervoor ook rechtstreeks overleg te plegen en te communiceren met de onthaalbureaus. In de loop van 2002 worden de werkzaamheden van de provinciale integratiecentra op het vlak van inburgering dan ook geleidelijk aan afgebouwd en overgedragen aan de cel inburgering en andere relevante partners.

Cel inburgering operationeel

De uitvoering van het inburgeringsbeleid is toevertrouwd aan de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn. De Vlaamse regering besliste om deze administratie te versterken met vijf bijkomende personeelsleden in contractueel verband. In het voorjaar 2001 werd een cel inburgering operationeel met als opdracht de grote lijnen van het inburgeringsbeleid in zijn verschillende deelaspecten te concretiseren en te verdiepen. In samenwerking en overleg met relevante actoren is de cel verantwoordelijk voor de voorbereiding, -uitvoering en -evaluatie van het inburgeringsbeleid.

De cel staat onder meer in voor het nader invullen van de luiken MO, loopbaanoriëntatie, trajectbegeleiding en welzijn, het faciliteren van de naadloze overgang van het primair naar het secundair trajectdeel en het bewaken van de samenhang tussen beide trajectdelen. Verder ondersteunt de cel de onthaalbureaus bij de uitvoering van het inburgeringsbeleid op het terrein, onder meer door vorming en studiedagen te organiseren. Met het oog op het sturen op kwaliteit, moet de cel de concrete werking van de onthaalbureaus evalueren en hierover periodiek rapporteren aan de Vlaamse regering. Daarnaast volgt de cel de nodige evaluatie-initiatieven op omtrent de efficiëntie en effectiviteit van het inburgeringsbeleid en zal ze op basis van deze bevindingen voorstellen formuleren over eventuele bijstellingen van het inburgeringsbeleid.

Cliëntvolgsysteem Traject 2000

Alle onthaalbureaus beschikken ondertussen over het cliëntvolgsysteem Traject 2000. In mei en juni 2001 organiseerde de Vlaamse overheid samen met de firma Coach/Taalsupport cursussen voor onthaalbureaus om het gebruik van het programma te optimaliseren. De overheid sprak met de firma Coach/Taalsupport af dat de technische ondersteuning gegarandeerd blijft tot oktober 2002.

Uit de tussentijdse rapportage van juni 2001 bleek dat er nood was aan bijkomende richtlijnen inzake uniforme registratie en gelijke interpretatie van de gebruikte terminologie. Een werkgroep Traject 2000, samengesteld uit het werkveld en de cel inburgering, zocht naar een oplossing voor de knelpunten. Daarnaast stelde de werkgroep uniforme procedures voor registratie op. De eindrapportage van 15 november 2001 gebeurde conform de gemaakte afspraken waardoor een coherente evaluatie van het werkingsjaar met inburgeringsmiddelen 2000 kon worden opgemaakt. Traject 2000 is een goed werkinstrument geworden voor de dagdagelijkse registratie van de nieuwkomers bij het onthaalbureau en voor rapportage aan de overheid.

Ontsluiten van gegevens over de instroom van nieuwkomers

In samenwerking met de administratie Planning en Statistiek en de federale overheid werd gezocht naar een oplossing om de gegevens over nieuwkomers in Vlaanderen te ontsluiten. Door het toepassen van selectiecriteria op het rijksregister werd het mogelijk gegevens over de doelgroep van het inburgeringsbeleid te bekomen en een statistiek over nieuwkomers op te stellen.

Gemeenten zijn in het inburgeringsbeleid verantwoordelijk voor de monitoring van informatie over de nieuwkomers. Als dienstverlening naar de gemeenten bezorgt de Vlaamse overheid op maandelijkse basis de adresgegevens van de nieuwkomers die zich vestigen in de gemeenten op basis van de selectie uit het rijksregister.

Telefonische tolkendienstverlening

De regering gaf het Vlaams Minderhedencentrum de opdracht een Vlaamse Centrale Tolkendienst op te richten en kende hiervoor een startsubsidie toe van 169.807 euro. Op 17 september 2001 opende de Vlaamse Centrale Tolkendienst Ba-bel haar deuren.

Ba-bel wil de communicatie tussen de personeelsleden van de maatschappelijke voorzieningen en anderstaligen bevorderen om zo de toegankelijkheid van maatschappelijke voorzieningen te verhogen. De tolkdienst biedt telefonische ondersteuning aan een ruim gamma van voorzieningen (gezondheids- en welzijnsvoorzieningen, scholen en CLB's, OCMW's, stedelijke en gemeentelijke diensten, ziekenhuizen, organisaties en diensten werkzaam binnen het minderhedenbeleid en het inburgeringsbeleid).

Naast de eigenlijke telefonische tolkdienstverlening maakt de tolkdienst werk van het professionaliseren van het gemeenschapstolken en wordt de samenwerking met andere tolkorganisaties in Vlaanderen en Brussel, in Nederland en elders binnen Europa uitgewerkt.

Begin 2002 beschikt Ba-bel over een bestand van 91 freelance tolken in 48 talen en hebben 457 voorzieningen zich ingeschreven als gebruiker. Met een huidig gemiddelde van 8 oproepen per dag, ontving Ba-bel, tijdens de eerste zes maanden van haar werking, in totaal 688 oproepen, waarvan 542 positief beantwoord werden. Deze aantallen nemen steeds toe.

Het Sociaal Vertaalbureau van Brussel Onthaal vzw wil eveneens de communicatie tussen anderstaligen en Belgen bevorderen. Het Sociaal Vertaalbureau legt zich toe op het vertalen van documenten en (telefonisch) tolken. Het maakt hiervoor gebruik van een netwerk van vrijwillige tolken. De voornaamste doelgroep bestaat uit de minstbegoede asielzoekers en vluchtelingen en diverse openbare diensten. Het Sociaal Vertaalbureau stelt zich tot taak nieuwe noden te signaleren aan de betrokken overheidsinstanties en stelt zich op als actieve partner van zodra daar initiatief wordt genomen. In 2001 ontving het Sociaal Vertaalbureau van Brussel Onthaal 66.931 euro van de Vlaamse Overheid. De Vlaamse overheid gaf het vertaalbureau de opdracht haar werking af te stemmen op en samen te werken met de Vlaamse Centrale Tolkdienst Ba-bel,

Wetenschappelijk onderzoek

Eind 2000 gaf de Vlaamse overheid het Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie van de Universiteit Gent (CICI) de opdracht om een aantal aspecten van het inburgeringsbeleid wetenschappelijk te onderbouwen.

Onderzoek naar de finaliteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid

Het onderzoek² schetst een conceptueel kader voor de inburgering van nieuwkomers, gebaseerd op een maatschappijmodel waarbinnen minimale afspraken moeten gerespecteerd worden, en voor het overige elk maatschappelijk gedrag genegotieerd moet worden met de maatschappelijke context waarin men vertoeft. Inburgering wordt hierbij opgevat als een interactief en inclusief negotiatieproces waarbij de verantwoordelijkheid voor het welslagen van de inburgering zowel bij de nieuwkomer zelf, als bij de overheid en de ontvangende maatschappij gezocht moet worden. Dit conceptuele kader wordt ook vertaald in de competenties die nodig zijn om het te operationaliseren. Het geheel wordt afgerond met een analyse van de term 'inburgering' en een werkdefinitie van 'inburgering'.

Het onderzoek staat ook stil bij de methodiek van trajectbegeleiding en de vormgeving van maatschappelijke oriëntatie. Er wordt een methodiek van trajectbegeleiding in 5 opeenvolgende fasen voorgesteld die stapsgewijs doorlopen worden: toeleiding en werving, onthaal, oriëntatie, voortgang, afsluiting en nazorg, en bijkomend deskundigheidsbevordering. De vraag naar de noodzakelijke competenties waarover trajectbegeleiders dienen te beschikken, komt eveneens aan bod.

² Verstraete, G. e.a., Onderzoek naar de finaliteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid, CICI, Universiteit Gent, juli 2001.

Wat maatschappelijke oriëntatie betreft, worden twee aspecten uitgewerkt: de vraag naar methodiek met o.m. het concept van 'studiehuis' en de vraag naar materiaal. Tot slot wordt er gewezen op de sterke nood aan vorming voor de uitbouw van de (jonge) onthaalsector. Deze vorming staat in het kader van de verdere uitbouw van de sector maar vooral in het kader van de kwaliteit van de dienst en zorgverlening.

Onderzoek naar de lokale vormgeving van het Vlaamse inburgeringsbeleid

In het onderzoek³ is ingegaan op de rol die overheden op de verschillende niveaus kunnen spelen bij de ontwikkeling van het inburgeringsbeleid en de uitbouw van onthaalbureaus. Er werd ook gezocht naar indicatoren voor een adequate spreiding van onthaalbureaus

De rol van de respectieve overheden wordt als volgt geduid:

- De Vlaamse overheid schept een kader en stelt een aantal krijtlijnen op met voldoende ruimte voor een lokale invulling. Daarnaast zorgt zij voor een structurele financiering en inhoudelijke en logistieke steun. Tevens signaleert de Vlaamse overheid dat het inburgeringsbeleid een zaak is van verschillende sectoren.
- De provincies kunnen een coördinerende rol opnemen en stimuleren. Zij kunnen een belangrijke en constructieve rol spelen bij de intergemeentelijke samenwerking. De situatie en traditie verschilt grondig van provincie tot provincie. De rol van de provincie in het inburgeringsbeleid kan per provincie onderhandeld en eventueel met een convenant vastgelegd worden. Daar waar de provincie erkende competentie voor het inburgeringsbeleid binnenbrengt, kan die gehonoreerd worden, daar waar dit niet het geval is, dienen andere oplossingen gezocht te worden voor coördinatie en ondersteuning van de intergemeentelijke samenwerking.
- Gemeenten staan in voor de regie, ze zijn verantwoordelijk voor de organisatie van het inburgeringsbeleid voor de nieuwkomers die zich in de gemeente inschrijven. Voor de uitvoering van het inburgeringsbeleid wordt beroep gedaan op uitbesteding aan gespecialiseerde organisaties en de onthaalbureaus die zelf een netwerk met de reguliere sector uitbouwen.
- Wat Brussel betreft, wordt er voor gepleit om het inburgeringsbeleid bicommunautair vorm te geven. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie zou hier een belangrijke rol kunnen spelen.

In de lokale vormgeving van een inburgeringsbeleid zijn indicatoren van spreiding, inplanting en uitbouw van onthaalbureaus een cruciaal element. Bij de spreiding van onthaalbureaus zijn drie indicatoren van doorslaggevend belang: de minimale grootte van het onthaalbureau (vier trajectbegeleiders en een coördinator), een voldoende en gecontinueerde instroom en de bereikbaarheid van het aanbod. Andere belangrijke maar minder doorslaggevende indicatoren zijn de differentiatie van de doelgroep, de toegankelijkheid van het onthaalbureau en de infrastructuur van de bestaande (mede-) actoren. Om tegemoet te komen aan de problematiek van de wisselende nood aan meerdere taalcompetenties van het personeel in een onthaalbureau, wordt voorgesteld om een Vlaamse personeelspool te voorzien. Flexibel inzetbaar personeel kan bepaalde noden op een efficiënte manier lenigen.

Naast een goede spreiding en inplanting van onthaalbureaus dienen kwaliteitscriteria voor onthaalbureaus, trajectbegeleiding en maatschappelijke oriëntatie de lokale vormgeving te sturen. De kwaliteit van het inburgeringsbeleid is in hoge mate afhankelijk van de kwaliteit van de betrokken actoren, i.c. de onthaalsector, haar partners, de verschillende overheden, gebruikers en experts.

³ Verstraete, G, e.a., Onderzoek naar de lokale vormgeving van het Vlaamse inburgeringsbeleid, CICI, Universiteit Gent, juli 2001.

Daarnaast hangt de kwaliteit af van de mate waarin de betrokken actoren samenwerken en in dialoog met elkaar treden. Die samenwerking en dialoog kan een basis vinden in de onderscheiden competenties die de actoren binnenbrengen in de lerende omgeving. Competenties benoemen en erkennen en de bruikbaarheid nagaan, vraagt veel tijd en energie en dient opgevat te worden als een voortdurend proces. Uitgangspunt daarbij is dat er geen sprake kan zijn van een eindstreep, de verschillende actoren zullen in interactie met elkaar voortdurend moeten blijven leren. Een aantal belangrijke kwaliteitsprincipes voor de onthaalbureaus kunnen gevonden worden in het prioritair aandacht schenken aan het organiseren van regelmatig overleg en een constructieve samenwerking met alle partners, het opstellen van een sociale kaart, en de centrale rol die de onthaalbureaus in een eerste fase zullen spelen bij het verder uitklaren van de rol van de integratiesector in het inburgeringsbeleid.

Voor de kwaliteit van de zorg kijken de onderzoekers naar het actieterrein van de onthaalbureaus, dat wordt gesitueerd op vlak van tewerkstelling, vorming en opleiding, welzijn en het socio-culturele domein. De verschillende functies (m.n. het creëren van de lerende interactieruimte, onthaal, de regiefunctie, de wakende functie en netwerkvorming) van de onthaalbureaus zijn aan deze domeinen verbonden. Deze functies dienen kwaliteitsvol en prioritair uitgebouwd. Beste wordt hier rekening gehouden met een 'huishoudenperspectief' en 'empowerment'. Betreffende de methodiek van trajectbegeleiding en maatschappelijke oriëntatie worden enkele kwaliteitscriteria en aandachtspunten gegeven. Kwaliteitszorg verwijst naar de managementfunctie die het kwaliteitsbeleid vastlegt en beheert, en die haar schriftelijke neerslag krijgt in een kwaliteitshandboek. Een check- en discussielijst waarbij aandacht wordt besteed aan de organisatie en het systeem, teamkwaliteit en persoonlijke kwaliteit vormt een inspirerende aanzet om de kwaliteitszorg verder vorm te geven.

Vormingsaanbod voor onthaalbureaus

In samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum organiseert de cel inburgering sinds het najaar 2001 vormingen om de personeelsleden van de onthaalbureaus de nodige bagage mee te geven.

Een zesdaagse introductiecursus die in het voorjaar 2002 georganiseerd werd, had als doelstelling nieuwe medewerkers van onthaalbureaus meer inzicht te geven in de opdracht, de plaats en de werking van een onthaalbureau voor nieuwkomers. In de cursus werd enerzijds informatie gegeven over het beleid en over de werking van belangrijke partners, maar daarnaast was er veel aandacht voor de praktijk en voor o.a. de methodiek van trajectbegeleiding. De 23 nieuwe trajectbegeleiders die de vorming volgden, evalueerden het programma globaal als zeer positief. Wél vroegen ze meer aandacht voor het praktische aspect van trajectbegeleiding.

In de vorming 'samenwerken met partners van onthaalbureaus' kregen 15 coördinatoren een antwoord op de vraag hoe je tot een vruchtbare samenwerking komt met partners zoals de VDAB, gemeenten, het OCMW, welzijnsorganisaties, taallessinitiatieven. De vorming werd als zeer leerrijk en interessant ervaren en fungeerde ook als een uitwisselingsmoment voor coördinatoren.

De vorming voor trajectbegeleiders wil hen inzicht geven in de methodiek die aan de grondslag ligt van de trajectbegeleiding. Bedoeling is dat de trajectbegeleiders zich deze methodiek eigen maken tijdens de vorming. Het realiseren van dit onderdeel van het vormingsaanbod is toevertrouwd aan CICI. De vorming, die in het voorjaar 2002 van start gaat, heeft als doel de methodiek om te zetten van de theorie naar de praktijk. De trajectbegeleiders krijgen m.a.w. inzicht in de methodiek die ten grondslag ligt van de trajectbegeleiding en trachten zich tijdens de vorming deze methodiek eigen te maken. Verder zal CICI een handleiding uitwerken. Deze handleiding kan beschouwd worden als het eindproduct van de vorming en kan ook na de vorming gebruikt worden om nieuwe trajectbegeleiders op de onthaalbureaus in te werken.

De vormingsdag rond maatschappelijke oriëntatie richt zich tot lesgevers MO en educatieve verantwoordelijken van onthaalbureaus. Thema's van de vormingsdag zijn o.a. de methodiek van het studiehuis, lesgeven in eigen taal en in het Nederlands, individuele MO, MO voor laaggeschoolden, de plaats van MO in het inburgeringsbeleid. In 2001 namen er 59 MO-docenten deel aan de vormingsdag waaruit we kunnen besluiten dat de nood aan vorming voor lesgevers en ervaringsuitwisseling met andere collega's zeer groot is. De vormingsdag werd zeer positief onthaald, maar zou volgens de deelnemers nog diepgaander mogen zijn.

Maatschappelijke oriëntatie (MO)

Het programma maatschappelijke oriëntatie maakt de nieuwkomer wegwijs in het reilen en zeilen van onze samenleving. Bedoeling is nieuwkomers een zicht te geven op de structuur, normen en waarden van de nieuwe samenleving waar ze nu leven en hen een aantal competenties bij te brengen. Het onthaalbureau is verantwoordelijk voor de organisatie en praktische invulling van het pakket maatschappelijke oriëntatie, maar kan hiervoor beroep doen op derden. De cursus duurt gemiddeld 60 à 80 uur. Hierbij wordt gestreefd naar het aanbieden van maatschappelijke oriëntatie in de eigen taal of in een contacttaal van de doelgroep. Het is immers van groot belang dat de nieuwkomer zo snel mogelijk georiënteerd wordt in onze samenleving en dit gebeurt het snelst in een taal die de nieuwkomer machtig is. Naast dit klassikaal aanbod worden ook andere leervormen aangemoedigd.

In het najaar van 2001 nam de Vlaamse overheid het initiatief om de einddoelen MO uit te klaren. Op het terrein wordt MO immers op verschillende manieren ingevuld waarbij soms voornamelijk aandacht besteed wordt aan kennisoverdracht en minder aan de ontwikkeling van de vaardigheden en attitudes van de nieuwkomers. Doordat er op centraal niveau nog geen leerdoelen zijn gedefinieerd is er geen eenvormigheid hetgeen de kwaliteitscontrole bemoeilijkt. De einddoelen kunnen eveneens een basis vormen voor het ontwikkelen van latere initiatieven (zoals bijv. vorming voor docenten, de studiewijzer, enz.). Hiertoe richtte de cel inburgering een werkgroep op die de einddoelen voor MO zal uitklaren. De einddoelen moeten het resultaat zijn van een brede discussie met verschillende partners. Omwille van de grote respons vanuit de onthaalbureaus om mee te werken aan dit project, werd ervoor geopteerd te werken in een beperkte werkgroep die intensief samenkomt en een uitgebreide resonantiegroep die feedback geeft op de resultaten uit de werkgroep. VOCB (Vlaams Ondersteuningscentrum Basiseducatie), UFSIA en CICI werken ook mee aan dit project. Verwacht wordt dat de einddoelen MO tegen de zomer 2002 geformuleerd zijn. Daarnaast kreeg VOCB ook de opdracht om een studiewijzer op basis van deze einddoelen te ontwikkelen. Bedoeling is een concreet instrument te hebben dat ter ondersteuning kan dienen voor de docenten maatschappelijke oriëntatie. Deze studiewijzer zal eind 2002 beschikbaar zijn.

Loopbaanoriëntatie (LO)

Doel van het inburgeringsbeleid is aanzet geven tot maatschappelijke participatie van de nieuwkomer, waarbij participatie in ruime zin wordt geïnterpreteerd, m.n. op verschillende domeinen zoals arbeid, onderwijs, welzijns- en gezondheidsvoorzieningen, cultuur en vrije tijd⁴. Daarom is het belangrijk dat de nieuwkomer zijn levensloopbaan kan uitbouwen in functie van zijn perspectief.

⁴ In de memorie van toelichting van het ontwerp van inburgeringsdecreet staat: "De integratie verloopt immers niet uitsluitend via arbeid of onderwijs, maar ook via de activiteiten in de vrije tijd. Het kennis maken met en participeren aan het cultureel aanbod in Vlaanderen vormt dan ook een belangrijk onderdeel van het inburgeringsbeleid."

Een levensloopbaan kan in de richting gaan van educatie, werk, opleiding, algemeen maatschappelijke zaken, zorgtaken in het huishouden of vrijwilligerswerk. Voor de uitbouw van de levensloopbaan is het van belang dat de nieuwkomer niet met een tabula rasa moet starten, maar net kan voortbouwen op ervaring, kennis en vaardigheden die hij heeft opgebouwd in het land van herkomst.

Het onderdeel loopbaanoriëntatie heeft tot doel de nieuwkomer inzicht te verschaffen in de eigen plaats op de arbeidsmarkt en het educatie- en vormingsaanbod, en hem /haar een onderbouwd voorstel aan te reiken over de verdere loopbaanontwikkeling. Personen komen immers met werkervaring, diploma's en/of specifieke vaardigheden naar Vlaanderen, maar weten veelal niet goed hoe zij deze hier kunnen benutten. Door hen informatie te verstrekken over de verschillende economische sectoren, de lokale arbeidsmarkt, beroepsopleidingen en het onderwijs- en vormingsaanbod en door hen inzicht te laten verwerven in de eigen competenties en vaardigheden, krijgen zij de kans om op een onderbouwde en gestructureerde manier over hun verdere levensloopbaan na te denken. Een belangrijk onderdeel van de loopbaanoriëntatie vormt dan ook de erkenning van diploma's uit het land van herkomst. Diplomavergelijking is het duidelijkste voorbeeld van de zoektocht naar de benoeming van de competenties waarover de nieuwkomer beschikt, maar waarmee men nog niet meteen aan de slag kan.

Het onderdeel loopbaanoriëntatie wordt inhoudelijk uitgewerkt en concreet uitgevoerd door het onthaalbureau in samenwerking met de sectoren die instaan voor het secundair inburgeringstraject. Het is dus een gemeenschappelijke opdracht, waarbij het onthaalbureau echter het globale overzicht blijft behouden. Enkel voor personen van de doelgroep met een professioneel perspectief heeft deze samenwerking momenteel reeds een voorlopige invulling gekregen. Via een protocol tussen de VDAB/LKC/ Lokale Werkwinkel en de onthaalbureaus worden de concrete acties die momenteel kunnen genomen binnen het onderdeel loopbaanoriëntatie en de respectieve verantwoordelijkheden nader omschreven. In het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad wordt de loopbaanoriëntatie geregeld in een overeenkomst tussen de VDAB/RDBB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding / Regionale Dienst Beroepsopleiding Brussel), de BGDA (Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling) en de onthaalbureaus. Daarbij wordt uitgegaan van de geldende samenwerkingsafspraken tussen VDAB/RDBB en de BGDA.

In 2001 startte de VDAB het Saida-project (Succesvol Anderstaligen integreren via Duurzame Arbeid) op. Doelstelling van het project is het optimaliseren van het traject naar werk dat nieuwkomers doorlopen. Dit betekent dat de overgang van de primaire fase naar de secundaire fase zo vlot mogelijk moet verlopen. Bovendien moet het traject op een efficiënte manier leiden naar tewerkstelling van de nieuwkomer. Voor de verfijning van dit traject naar werk gaf VDAB de opdracht aan het Nederlandse Cinop (Centrum voor Innovatie van Opleidingen) het aanbod loopbaanoriëntatie binnen het traject van nieuwkomers naar werk verder in te vullen. Hierbij wordt onderzocht of er gewerkt kan worden met de portfoliomethodiek zodat men kan achterhalen welke bagage de nieuwkomer heeft en hoe hij die bagage kan gebruiken om werk te vinden.

De verdere invulling van het aanbod LO voor nieuwkomers met een sociale of educatieve redzaamheid wordt opgenomen in 2002.

Vrijwilligerswerk in het inburgeringsbeleid

Het vrijwilligerswerk is nog niet systematisch ingebed in het inburgeringsbeleid. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland waar het vrijwilligerswerk stevig verankerd zit in het opvang- en onthaalbeleid en het zijn nut al bewezen heeft. Zo vervult vrijwilligerswerk onder meer een belangrijke functie bij het doorbreken van het sociaal isolement van nieuwkomers. Bedoeling is om in de loop van 2002 het vrijwilligerswerk een plaats te geven in het inburgeringsbeleid.

Begin 2002 heeft de cel inburgering een werkgroep opgestart om te onderzoeken op welke manier vrijwilligers de individuele begeleiding persoonlijker kunnen maken en zo een meerwaarde kunnen betekenen voor de dienstverlening van het onthaalbureau. Anderzijds buigt de werkgroep zich over het vraagstuk hoe vrijwilligerswerk voor de nieuwkomer een manier kan zijn om zijn sociaal isolement te doorbreken. De bevindingen van de werkgroep zullen worden getoetst door pilootprojecten.

Overleg en communicatie

Via rechtstreeks overleg informeert de Vlaamse overheid de onthaalbureaus, de categoriale sector en de VGC over beleidsontwikkelingen en –beslissingen op het vlak van inburgering en beluistert het de signalen vanuit het werkveld over de concrete uitvoering van het beleid op het terrein. Bepaalde signalen en noden kunnen als basis dienen om deelaspecten van het inburgeringsbeleid verder uit te diepen. Daarnaast waren er in 2001 twee specifieke overleg- en informatiemomenten, m.n. rond het af te sluiten protocol met de VDAB, de afgeronde onderzoeken inburgering en vrijwilligerswerk.

Op de website inburgering vinden onthaalbureaus en andere bezoekers onder meer informatie over het beleid, het inburgeringsprogramma en het vormingsaanbod voor onthaalbureaus. De website is terug te vinden op volgend adres: <http://www.wvc.vlaanderen.be/minderheden/inburgeringsbeleid/>

ONTHAALBELEID VOOR MINDERJARIGE NIEUWKOMERS

Het onthaalonderwijs richt zich tot leerlingen die ingeschreven zijn in een school van de Vlaamse Gemeenschap en die aan de volgende voorwaarden voldoen: leerplichtig zijn, niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit bezitten, niet in België of Nederland geboren zijn, niet het Nederlands als moedertaal hebben, onvoldoende de onderwijstaal beheersen om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen en nog geen volledig schooljaar onderwijs gevolgd hebben in een school met het Nederlands als onderwijstaal. In de praktijk betreft het een zeer heterogene groep leerlingen, zowel naar leeftijd, onderwijservaring, alfabetisering, reden van verblijf in Vlaanderen, ... Hun gemeenschappelijk kenmerk is de onvoldoende beheersing van de onderwijstaal om de lessen met goed gevolg te kunnen volgen. Zij kunnen niet zonder meer aansluiten bij hun leeftijdgenoten in de reguliere leerlingengroepen of bij een niveau dat ze in het land van herkomst reeds hadden bereikt.

Binnen een onthaalperiode van één schooljaar krijgen deze leerlingen specifiek onderwijs in functie van het verwerven van de nodige taalvaardigheid en kennis van ons onderwijssysteem met als doelstelling de integratie van de leerlingen in de reguliere klassen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat leerlingen die geen volledig schooljaar onthaalonderwijs volgden of onvoldoende Nederlands beheersen, eventueel op gemotiveerd voorstel van de school maximaal nog een (gedeelte van een) tweede schooljaar in het onthaalonderwijs kunnen verblijven.

Scholen die onthaalonderwijs organiseren, ontvangen hiervoor aanvullende lestijden. In het basisonderwijs kan een school die ten minste vier anderstalige nieuwkomers heeft ingeschreven aanvullende lestijden verkrijgen. Per anderstalige nieuwkomer kan de school 1,5 aanvullende lestijden besteden in functie van het onthaalonderwijs. Deze omkadering kan in de loop van het schooljaar steeds aangepast worden op het ogenblik dat 4 bijkomende anderstalige nieuwkomers zich hebben ingeschreven.

Het intensieve leeraanbod Nederlands beslaat in het lager onderwijs slechts een gedeelte van de schooltijd. Niet alleen zijn kinderen tussen 6 en 12 jaar te jong om op permanente basis in aparte groepen taallessen te volgen, ook de sociale integratie dient actief bevorderd te worden. Dit kan alleen als de kinderen een groot gedeelte van de schooltijd kunnen doorbrengen met hun leeftijdsgenoten in de reguliere klas. Scholen die onthaalonderwijs organiseren, verbinden er zich dan ook toe dat de anderstalige nieuwkomers slechts tot maximaal 12 lestijden kunnen afgezonderd worden van hun leerlingengroep. Andere voorwaarden die de school moet realiseren is het opmaken van individuele werkplannen in functie van de leervordering en sociale integratie van de anderstalige nieuwkomers en het voeren van een gericht nascholingsbeleid (taalvaardigheidsonderwijs en omgaan met sociale en culturele verscheidenheid) waaraan alle personeelsleden van de school kunnen participeren.

In het secundair onderwijs werden de anderstalige nieuwkomers gecentraliseerd op vaste onthaalpunten en in aparte onthaalklassen. In het schooljaar 1999-2000 steeg het aantal scholen dat dergelijke klassen kon organiseren van 14 naar 18. Vanaf september 2000 was er nog een stijging tot een totaal van 29 scholen, verspreid over heel Vlaanderen. In maart 2001 is het aantal nog eens gestegen van 29 scholen naar 43 scholen. Sinds het schooljaar 2001-2002 werkt men per scholengemeenschap. Scholen of scholengemeenschappen die op 1 oktober 25 anderstalige nieuwkomers ingeschreven hebben en hiertoe een aanvraag indienen, kunnen onthaalonderwijs organiseren. Ook op een later ogenblik in het schooljaar (als men de 25 anderstalige nieuwkomers heeft bereikt) kan een school of scholengemeenschap van start gaan met onthaalonderwijs.

Binnen de klassen ingericht voor onthaalonderwijs in het secundair onderwijs is het onderwijsaanbod wél zeer sterk en bijna uitsluitend gericht op het verwerven van het Nederlands. Integratie in de verschillende vakgebieden is immers pas mogelijk wanneer een redelijke taalvaardigheid in het Nederlands verworven is. Slechts een beperkt gedeelte (maximum 4 lestijden) van het onthaalonderwijs kan geïntegreerd in gewone vakken plaats vinden.

Per anderstalige nieuwkomer krijgen de scholen 2,5 bijkomende lestijden. Indien het aantal anderstalige nieuwkomers in de scholengemeenschap stijgt of daalt met een aantal van 4, volgt een herberekening van het aantal uren. Per scholengemeenschap staat één contactschool in voor de melding van de stijging en de daling en voor de verdeling van de uren over de scholengemeenschap. Daarnaast dienen de scholen hun nascholingsbeleid aan te passen (intercultureel onderwijs en taalvaardigheidsonderwijs) voor al hun personeel. Ook hier dienen de scholen de anderstalige nieuwkomers op te volgen via een werkplan, zodat zij tijdens en na het onthaaljaar de integratie van de anderstalige nieuwkomers gericht kunnen opvolgen en bevorderen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal anderstalige nieuwkomers in het lager en secundair onderwijs en het aantal toegekende lestijden of uren-leraar.

Aantal anderstalige nieuwkomers en aantal toegekende lestijden of uren-leraar in het lager en secundair onderwijs				
	Basisonderwijs		Secundair onderwijs	
	leerlingen	lestijden	leerlingen	uren-leraar
Schooljaar 1999-2000				
september 1999	1214	2125,5	578	1447
oktober 1999	1386	2415,5	675	1687
november 1999	1472	2578,5	758	1895
december 1999	1517	2656,0	765	1912
januari 2000	1659	2878,5	837	2092
februari 2000	1808	3128,0	857	2092
maart 2000	1880	3254,0	893	2232
april 2000	1927	3352,5	897	2242
mei 2000	1954	3381,0	897	2242
juni 2000	1954	3381,0	905	2262
Schooljaar 2000-2001				
september 2000	1786	3077,5	1141	2852,0
oktober 2000	2045	3534,0	1256	3140,0
november 2000	2231	3873,0	1390	3475,0
december 2000	2306	4013,0	1440	3600,0
januari 2001	2449	4266,0	1500	3750,0
februari 2001	2490	4337,5	1500	3750,0
maart 2001	2556	4454,5	1494	3735,0
april 2001	2647	4611,0	1530	3825,0
mei 2001	2671	4653,0	1571	3927,5
juni 2001	2671	4653,0	1578	3945,0
<i>Schooljaar 2001-2002</i>				
september 2001	1893	3205,5	1312	3280,0
oktober 2001	2065	3501,5	1445	3612,5
november 2001	2190	3711,0	1533	3832,5
december 2001	2217	3757,5	1561	3902,5
januari 2002	2292	3882,0	1629	4072,5
februari 2002	2292	3882,0		

Tot nog toe beperkte het onthaalbeleid voor minderjarige nieuwkomers zich tot een onthaalonderwijs. Om na te gaan of minderjarigen ook tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid moeten gerekend en of onthaalbureaus aanvullend bij onderwijs ook een rol te vervullen hebben, werd in het onderzoek naar de finaliteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid⁵ (cf. supra) ook opdracht gegeven om hieromtrent aanbevelingen te formuleren.

Het onderzoek geeft aan dat verschillende argumenten pleiten voor de opname van minderjarigen binnen de doelgroep van het inburgeringsbeleid, onder meer het feit dat minderjarigen niet alleen recht hebben op onderwijs maar ook op algemeen welzijn en dat het inburgeringsbeleid best vanuit een huishoudenperspectief kan benaderd worden. Daarom pleiten de onderzoekers voor een intensere samenwerking tussen de sectoren waar deze problemen wel kunnen opgelost worden enerzijds en het onderwijs anderzijds, met een tussenschakel die deze samenwerking coördineert. Deze tussenschakel kan een regiefunctie opnemen, gelijkaardig aan de functie die een onthaalbureau nu reeds opneemt ten aanzien van de meerderjarige nieuwkomer. Het coördinatiepunt heeft als minimale taak te zorgen dat alle kinderen die op het grondgebied aanwezig zijn op een school terechtkunnen en dat de samenwerking tussen de onderwijs- en de welzijnsactoren in deze materie beter op elkaar afgestemd geraken, met specifieke aandacht voor de alleenstaande minderjarige nieuwkomers. Ook een bovenlokale samenwerking tussen onderwijs en welzijn wordt aanbevolen. Belangrijk hierin is dat er netoverschrijdend kan worden gewerkt. Het onthaalbureau kan deze taken eventueel opnemen. Met betrekking tot de afbakening van de doelgroep worden er enkele voorstellen uitgewerkt.

Hierboven werd er reeds aangegeven dat het ontwerp van inburgeringsdecreet voorziet dat minderjarigen ook deel zullen uitmaken van de doelgroep van het inburgeringsbeleid, dat het aanvullend is bij het onthaalonderwijs en zich beperkt tot het primair inburgeringstraject. Centraal hierbij staat de toeleiding naar het onthaalonderwijs en naar andere voor de minderjarige relevante socio-culturele en welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Om uit te klaren op welke manier onthaalbureaus minderjarigen kunnen onthalen en doorverwijzen naar het onthaalonderwijs en reguliere socio-culturele en welzijnsvoorzieningen, is een projectgroep opgericht. Onder leiding van OOPA (Onderwijs Ondersteunende Projecten Antwerpen), zal deze projectgroep nagaan welke taken voor het onthaalbureau zijn weggelegd met betrekking tot minderjarige nieuwkomers en zal er een draaiboek voor onthaalbureaus ontwikkeld worden. Daarnaast worden er in de loop van 2002 enkele pilootprojecten op touw gezet.

⁵ Verstraete, G., e.a., Onderzoek naar de finaliteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid, CICI, Universiteit Gent, juli 2001.

NOOD AAN EEN ONTHAALBELEID VOOR SLACHTOFFERS VAN MENSENHANDEL

In het begin van de jaren negentig kwam de mensenhandel in de actualiteit en werd er een parlementaire onderzoekscommissie opgericht. Op basis van dit onderzoek werden een aantal aanbevelingen geformuleerd die nagenoeg allemaal in wetten en procedures zijn omgezet. Zo werd het begrip ‘mensenhandel’ opgenomen in het strafwetboek (wet van 13 april 1995, artikel 1) en werden er specifieke richtlijnen uitgewerkt rond het bekomen van verblijfsdocumenten voor slachtoffers van mensenhandel.

In Vlaanderen is er (nog) geen systematische beleidsaandacht voor de problematiek van mensenhandel. Bij het verwerven van beleidsaandacht voor de opvang en begeleiding van deze doelgroep speelt het particulier initiatief en met name het Netwerk Hulpverlening Mensenhandel een belangrijke rol. Bij het samenstellen van dit luik van het jaarrapport is dan ook dankbaar gebruik gemaakt van de informatie die het Netwerk aan ICEM ter beschikking stelde.

Internationale en nationale aandacht voor de problematiek van mensenhandel

De problematiek van mensenhandel (zowel mensensmokkel als de verschillende vormen van uitbuiting) krijgt internationaal steeds meer aandacht. Verschillende instanties (o.m. de Europese Unie, de OVSE, de Raad van Europa, IOM, ILO, de VN en Interpol) ontwikkelen initiatieven en programma's rond dit thema. Ieder heeft zijn eigen invalshoek en legt eigen accenten. De aanbevelingen van de verschillende organisaties en diensten zijn ook niet altijd eenduidig. Toch is het onmiskenbaar zo dat dit internationale niveau een belangrijke rol speelt in het tot stand komen van een beleid inzake mensenhandel in verschillende landen.

Wanneer er wordt nagedacht over de vraag wat bestemmingslanden kunnen doen om mensenhandel te bestrijden wordt ons land vaak als voorbeeld genoemd. België heeft ter zake een wetgeving die geïmplementeerd is en gebruikt wordt, er zijn voorzieningen voor opvang en begeleiding, er is opvolging en coördinatie, enz.. Dit is op zich misschien geen unicum. Wat de Belgische aanpak zo bijzonder maakt is de (relatief) humane benadering: mensenhandel wordt niet louter als een misdaad tegen de Staat opgevat, er wordt erkend dat het slachtoffer persoonlijk benadeelde is en dus bepaalde rechten heeft, waaronder een voorwaardelijk verblijfsrecht. De toekenning van dit voorlopig verblijfsrecht (dat op termijn kan leiden tot een permanente verblijfsstatus) en de mogelijkheid opgevangen en begeleid te worden zijn belangrijke argumenten voor slachtoffers om medewerking te verlenen aan een gerechtelijk onderzoek, ondanks het gevaar (bedreiging door het milieu) en de nadelen (isolatie van land- of lotgenoten) die daaraan verbonden zijn.

Drie gespecialiseerde onthaalcentra staan in voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van mensenhandel, m.n. Payoke (CAW De Terp) in Antwerpen, Pag-Asa in Brussel en Sürya in Luik. Enkel deze drie centra zijn bevoegd om verblijfsdocumenten aan te vragen in het kader van de procedure mensenhandel. Bovendien is begeleiding van de slachtoffers door een van deze centra verplicht gedurende de hele verblijfsprocedure.

Het ontwikkelde instrumentarium in het kader van het beleid inzake mensenhandel zal migratie niet voorkomen, maar laat toe om binnen die migratiestromen bepaalde uitwassen (zoals georganiseerde misdaad, smokkel, uitbuiting, ...) te bestrijden. Onder meer door die humane aanpak kan het Belgisch gerecht goede resultaten voorleggen. Jaarlijks komen er tal van buitenlandse delegaties (justitiële instanties, parlementsleden en NGO's, ...) kennis nemen van het beleid ter zake.

De Europese Unie ontwikkelt eveneens initiatieven die betrekking hebben op mensenhandel. Recent nog lanceerde de Commissie het voorstel om in alle lidstaten een procedure op te nemen in de wetgeving, waardoor slachtoffers van mensenhandel die medewerking verlenen aan een gerechtelijk onderzoek, een tijdelijke bescherming kunnen genieten. De procedure zoals beschreven in het voorstel, is gebaseerd op de Belgische procedure voor slachtoffers maar laat de lidstaten vrij om zelf te bepalen of er al dan niet aan het einde van de rit een permanent verblijfsrecht wordt toegekend.

Op federaal binnenlands niveau waren er in 2001 een aantal opmerkelijke feiten. De subcommissie mensenhandel van de senaat publiceerde een verslag met een stand van zaken. Dit gaf op zijn beurt aanleiding tot een significante verhoging van de ondersteuning van de gespecialiseerde onthaalcentra (betoelaging vanuit het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid). Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding van haar kant organiseerde in 2001 een internationaal colloquium over mensenhandel. De meest vernieuwende bijdrage was wellicht de toevoeging van een bepaling rond huisjesmelkerij in de wet op de mensenhandel.

In het verleden bleef de strijd tegen de mensenhandel op het terrein lang toegespitst op de strijd tegen seksuele uitbuiting. Door een nieuw protocol tussen het Ministerie van Sociale Zaken en het Ministerie van Arbeid kreeg ook de strijd tegen de economische uitbuiting een nieuw elan. Het opvoeren van het aantal controleacties in 2001 heeft vooralsnog niet geleid tot de doorverwijzing van meer slachtoffers naar de hulpverlening.

Aanknopingspunten voor een Vlaams inclusief beleid inzake mensenhandel

Het voeren van een beleid inzake mensenhandel is niet uitsluitend een federale aangelegenheid. Niet alleen bij het organiseren van een gespecialiseerde opvang voor de slachtoffers van mensenhandel, maar ook bij het toegankelijk maken van de maatschappelijke voorzieningen voor slachtoffers mensenhandel, zijn de Gemeenschappen en Gewesten betrokken partner. Wat deze betrokkenheid voor Vlaanderen inhoudt en kan inhouden, wordt hieronder beknopt toegelicht.

Opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel

Voor de opvang van slachtoffers mensenhandel in Vlaanderen wordt CAW De Terp - Payoke erkend en regulier gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Pag Asa vzw (Brussel) kan sinds haar oprichting rekenen op ondersteuning vanuit (onder meer) de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De vaststelling blijft dat een –in vergelijking met andere verblijfsprocedures – hoog percentage van de slachtoffers die in de procedure opgenomen worden, uiteindelijk een permanent verblijfsrecht bekommt. Dit wijst er op dat de gespecialiseerde onthaalcentra er vrij goed in slagen de slachtoffers doorheen de complexe procedure te begeleiden. Een belangrijk nadeel van de procedure mensenhandel is dat ze lang kan aanslepen. Soms duurt het meer dan 5 jaar voor een zaak naar de rechtbank verwezen wordt en wordt het slachtoffer gedurende heel die periode geconfronteerd met de moeilijkheden en beperkingen die verbonden zijn aan een voorlopig verblijfsstatuut. Voor een aantal slachtoffers in die situatie bracht de regularisatiecampagne in 2001 een uitkomst.

Een belangrijk verschil tussen de procedure mensenhandel en andere verblijfsprocedures, is dat gedurende het hele verloop van de procedure de (administratieve) begeleiding door één van beide gespecialiseerde onthaalcentra verplicht is. Deze hebben daardoor heel wat taken. Naast de administratieve en (algemene) juridische begeleiding van een 200-tal personen, is er de residentiële opvang, 24 uur op 24, (Payoke 10, Pag-Asa 13 plaatsen) en de ambulante sociale begeleiding van de slachtoffers (+/- 100 per centrum). Deze taken dienden tot voor kort uitgevoerd te worden met vrij bescheiden teams, waardoor niet alle begeleidingsaspecten ten volle opgenomen konden worden. De aanwezigheid van een Netwerkm medewerker (zie verder) was dan ook geen overbodige luxe.

De praktijk om deelaspecten van de begeleiding (vb. opvang of oriëntatie naar taallessen en beroepsopleiding, ...) uit te besteden, bestond reeds voorheen. Door gerichte contactnames en het structureren van samenwerkingsverbanden kon toch op heel wat terreinen resultaat op het vlak van doorverwijsmogelijkheden geboekt worden. Door het specialistisch karakter van de problematiek is doorverwijzing echter niet altijd evident.

De omkadering van de centra was in 2001 meer dan ooit aan de orde. De toezegging van bijkomende steun aan de gespecialiseerde onthaalcentra (Brussels Gewest vanaf 2001; federale overheid vanaf 2002) opent perspectieven voor het verder uitbouwen van de begeleidingscapaciteit.

Tot slot dient opgemerkt dat beide gespecialiseerde centra in belangrijke mate steunen op de inbreng van vrijwilligers. Aanvankelijk werd er voornamelijk beroep gedaan op vrijwilligers voor de 24u/24 permanentie in het onthaalhuis. Ondertussen zijn de taken die ze opnemen sterk gediversifieerd: specifieke activiteiten binnen het onthaalhuis, toeleiding naar taallessen, individuele sociale netwerkontwikkeling, het begeleiden van groepsactiviteiten, het zoeken van woningen, ...).

Bovenstaande schets heeft vooral betrekking op meerderjarige slachtoffers. Het vinden van geschikte opvang voor minderjarige slachtoffers blijkt zeer moeilijk te verlopen. Het investeren in een verdere capaciteitsuitbreiding voor een degelijke opvang van buitenlandse niet begeleide minderjarigen moet hier een oplossing bieden.

Nood aan een inclusief minderhedenbeleid voor slachtoffers mensenhandel

Een gefedereerd beleid inzake mensenhandel is niet alleen een kwestie van gespecialiseerde opvang en begeleiding van de slachtoffers. Zonder de nodige aandacht voor de ruimere problemen van de slachtoffers, gekaderd binnen een inclusief minderhedenbeleid, dreigt deze doelgroep alsnog in menonwaardige omstandigheden te moeten leven.

Binnen het minderhedenbeleid en de organen en organisaties die ermee samenhangen heeft mensenhandel tot nog toe nog geen volwaardige plaats verworven. Nochtans zijn de problemen waarmee slachtoffers van mensenhandel te maken hebben in wezen niet anders dan voor andere categorieën van mensen met een precair verblijfsstatuut. De marginale positie van deze problematiek binnen het minderhedenbeleid heeft o.m. te maken met het feit dat de slachtoffers mensenhandel in de huidige opdeling van het minderhedenbeleid, net zoals andere groepen met een precair verblijfsstatuut, tussen wal en schip vallen. Het feit dat ze slechts een voorlopig verblijfsrecht hebben, maakt dat ze niet zonder meer tot de gevestigde minderheidsgroepen kunnen gerekend worden. Het feit dat ze een verblijfsstatus - zij het dan een voorlopige - hebben, maakt anderzijds dat ze ook niet kunnen gelijkgesteld met mensen zonder papieren. Het uittekenen en implementeren van een (onthaal)beleid voor mensen met een voorlopig verblijfsrecht, kan hier mogelijks een oplossing bieden.

Het feit dat slachtoffers mensenhandel, net zoals andere mensen met een precair verblijfsstatuut, kwetsbaar zijn, zowel op de huisvestingsmarkt als op de arbeidsmarkt, zijn alvast twee elementen die bij het voeren van een inclusief beleid naar deze doelgroep toe de nodige aandacht moeten krijgen.

Voor slachtoffers die worden opgevangen in een gespecialiseerd opvangcentrum en wensen door te stromen van opvang naar zelfstandig wonen, is het vinden van een kwaliteitsvolle, betaalbare woning veelal een probleem. De minimumuitkeringen volgen de evolutie van de huurprijzen niet. Als vreemdeling hebben ze een aantal handicaps (gebrekkige taalkennis, tijdelijk statuut, niet vertrouwd zijn met de huurwetgeving, ...) en worden ze geconfronteerd met vooroordelen. Gezien de lange wachtlijsten biedt sociale huisvesting weinig perspectieven om de doorstroming vanuit onthaalcentra te verbeteren.

Ook de gevallen waarbij een slachtoffer een huurtoelage kon bekomen zijn – omwille van administratieve hindernissen en toepassingsproblemen – eerder zeldzaam. Enkel de sociale verhuurkantoren kunnen soms een alternatief bieden voor de private huisvestingsmarkt.

De moeizame zoektocht naar betaalbare woningen die aan de kwaliteitsnormen voldoen, heeft gevolgen voor het slachtoffer dat langer dan nodig in een onthaalinstelling moet verblijven, maar ook voor de onthaalinstellingen die dreigen dicht te slibben en hun oorspronkelijke opdracht (noodopvang) niet meer kunnen waarmaken.

Wat de toegang tot de arbeidsmarkt betreft, was de opname van slachtoffers in de doelgroep van het inburgeringsbeleid ongetwijfeld een belangrijke impuls in 2001. Het aantal cliënten dat na taallessen doorstroomt naar beroepsopleiding is daardoor sterk toegenomen. Weinigen slagen er echter in een werkgever te vinden die bereid is een arbeidsvergunning aan te vragen. De spanning tussen de verwachtingen gewekt door de opleiding enerzijds en het ontbreken van tewerkstellingskansen anderzijds maakt een aanpassing van de wetgeving op de tewerkstelling van vreemde werknemers meer dan ooit noodzakelijk. Het voorstel tot een fundamenteel herschrijven van de regelgeving en de procedures inzake de tewerkstelling van vreemde werknemers dat door de administratie Werkgelegenheid werd uitgewerkt en voorgelegd werd aan de Adviesraad voor de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, kan mogelijks een aanzet geven tot bijsturing van het federale beleid ter zake.

Een belangrijk instrument om dit inclusief beleid van op het terrein mee gestalte te geven is het Netwerk Hulpverlening Mensenhandel.

Dit project dat via het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid wordt gefinancierd heeft tot doel een netwerk tot stand te brengen rond de gespecialiseerde opvangcentra Payoke en Pag-Asa. Meer bepaald wil het Netwerk de samenwerking bevorderen met structurele partners als het Algemeen Welzijnswerk, de integratiesector, de OCMW's en diensten die voorzien in taallessen, beroepsopleiding en arbeidsbemiddeling of huisvesting en door een vlottere doorstroming de centra van een aantal taken ontlasten. Een belangrijke neventaak van het Netwerk is de terugbetaling van advocaatkosten via dit project. Aan deze faciliteit, die al enige jaren bestaat, is het te danken dat er kwaliteit en continuïteit is in de juridische bijstand aan slachtoffers van mensenhandel. Het budget beschikbaar voor advocaatkosten bedroeg in 2001 nagenoeg 20.000 euro. Voor 2002 is er per centrum nagenoeg 25.000 euro voorzien.

Voor haar werking beschikt het Netwerk over een fulltime coördinator en 2 deeltijdse medewerkers, toegevoegd aan respectievelijk Payoke en Pag-Asa. Deze functies worden gefinancierd via het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid. Het Netwerkproject is verlengd in 2002 om een aantal samenwerkingsverbanden verder uit te bouwen of te consolideren en om ontwikkelde projecten over te dragen aan de respectieve onthaalcentra.

INLEIDING

Ook in Vlaanderen verblijven er tienduizenden mensen die over geen legaal verblijfsstatuut beschikken. Een aantal hiervan is in staat op eigen kracht te overleven. De zelfregulerende werking van zowel een arbeidsmarkt die steeds op zoek is naar goedkope arbeidskrachten en een zekere absorptiekracht heeft als van etnische gemeenschappen met ook een zekere absorptiekracht, speelt hierbij ongetwijfeld een belangrijke rol. Andere mensen zonder verblijfsstatuut leven in penibele omstandigheden of zijn slachtoffer van uitbuiting of mensensmokkel. Zij lopen het risico in een onmenselijke situatie terecht te komen. In beleidskringen groeit de laatste jaren, geleidelijk en aarzelend, het besef dat er – om te voorkomen dat de grondrechten van deze mensen geschaad worden – een gericht beleid moet gevoerd worden.

De grondwet, het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (HGEU), de VN-Conventie inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden, het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind en - specifieke voor Vlaanderen - het minderhedendecreet, vormen het kader waarbinnen deze toenemende beleidsaandacht vorm krijgt. Dit kader maakt dat mensen zonder wettig verblijfsstatuut onder het toepassingsgebied van een aantal grondrechten vallen en geeft de overheid de opdracht er over te waken dat deze grondrechten kunnen geëffectueerd worden.

Artikel 23 van de gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994 stelt dat ieder het recht heeft een menswaardig leven te leiden. Artikel 191 stelt bovendien dat iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, de bescherming geniet verleend aan personen en goederen, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen. Hieruit volgt dat alle vreemdelingen die zich in België bevinden, ook zij die geen wettig verblijf hebben, in principe dezelfde rechten hebben als de Belgen tenzij de wetten zelf daarop een uitzondering voorzien, een standpunt dat door het Arbitragehof bevestigd werd.

Artikel 1 van het EVRM stelt dat de in het verdrag opgesomde grondrechten moeten verzekerd worden ten aanzien van eenieder die zich onder rechtsmacht van de (Belgische) staat bevindt. Legaal verblijf kan dus geen *conditio sine qua non* zijn om over grondrechten te kunnen beschikken, een stelling die herhaaldelijk bevestigd werd door de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg.

Artikel 1 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie stelt zonder enige voorwaarde of beperking dat de menselijke waardigheid onschendbaar is en dat zij moet worden beschermd en geëerbiedigd. De in het Handvest opgenomen grondrechten zijn niet enkel van toepassing op EU - onderdanen maar ze moeten door de Instellingen en de organen van de Europese Unie eveneens gewaarborgd worden ten aanzien van 'eenieder'. De enige uitzonderingen hierop zijn een heel beperkt aantal grondrechten die uitdrukkelijk voorbehouden werden aan EU- en/of niet-EU onderdanen die legaal verblijven in en reizen binnen de EU.

De Internationale VN-Conventie van 18 december 1990 inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden beoogt de bescherming van de mensenrechten van elkeen die als arbeidsmigrant kan worden beschouwd, ongeacht zijn of haar legale verblijfsstatus. De notie arbeidsmigrant omvat elke vreemdeling die in een staat betaalde arbeid zal verrichten, verricht of verricht heeft.

Het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989, in de Vlaamse Gemeenschap goedgekeurd bij decreet op 15 mei 1991, beoogt de rechten van kinderen te waarborgen en te promoten en dat voor alle kinderen zonder onderscheid. Artikel 2, lid 1 van het Kinderrechtenverdrag stelt dat de in het verdrag opgesomde grondrechten zonder enige discriminatie moeten gewaarborgd worden ten aanzien van ieder kind dat zich onder de rechtsbevoegdheid van de (Belgische) staat bevindt.

Het decreet inzake het Vlaamse beleid t.a.v. etnisch-culturele minderheden van 28 april 1998 tenslotte stelt dat het Vlaams minderhedenbeleid een spoor opvangbeleid omvat dat gericht is op de opvang en oriëntering van die mensen zonder wettig verblijf die wegens hun noodsituatie opvang en bijstand vragen. De notie 'oriëntering' geeft aan dat het begeleiden van mensen zonder wettig verblijf gekoppeld moet worden aan het uitwerken van een zinvol toekomstperspectief (regularisatie en integratie, overlevingsstrategie, terugkeer of migratie). Het opvangbeleid is een inclusief beleid dat prioritair gevoerd wordt op de beleidsdomeinen welzijn, gezondheidszorg en onderwijs. Bij dit alles staat respect voor de menselijke waardigheid en de fundamentele mensenrechten voorop.

Het feit dat mensen zonder wettig verblijfsstatuut onder het toepassingsgebied van een aantal grondrechten vallen, wil echter niet zeggen dat deze grondrechten zonder meer afdwingbaar zijn. Bovendien is er geen eenduidige en duidelijke afbakening van de ondergrens van beleidsvrijheid die een staat op het vlak van sociaal-economische grondrechten bezit. Dat sociale rechten een 'harde kern' (een zogeheten minimum core) bezitten die de overheid moet effectueren, wordt algemeen aanvaard. Wat nu juist deze minimum core is, is minder duidelijk.

De zorg voor het effectueren van grondrechten van mensen zonder wettig verblijfsstatuut kan bovendien niet losgekoppeld van het federale migratiebeleid. Een Vlaams opvangbeleid zal effectiever zijn wanneer er gelijktijdig een realistisch migratiebeleid gevoerd wordt zowel op het vlak van terugkeer, gekoppeld aan (ontwikkelings)samenwerking met de betrokken landen van herkomst als op het vlak van het toekennen van verblijfsstatuten.

Welke inspanningen er in 2001 geleverd werden om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijfsstatuut in Vlaanderen te effectueren, wordt hieronder toegelicht. Voorafgaandelijk geven we enkele cijfers over de regularisatiecampagne van januari 2000.

REGULARISATIECAMPAGNE: STAND VAN ZAKEN

Op 22 december 1999 werd 'de regularisatiewet' goedgekeurd. Gedurende 3 weken - van 10 tot 30 januari 2000 - kon men een aanvraag indienen bij de gemeente van zijn verblijfplaats. De gemeente leverde dan een ontvangstbewijs af, en maakte de aanvraag binnen de 8 dagen over aan de Regularisatiecommissie. Na het indienen van de aanvraag beschikte men nog over één maand om alle vereiste documenten bij de gemeente in te dienen. Het is de minister van Binnenlandse Zaken die – op advies van de regularisatiecommissie - beslist over de aanvraag. In geval van een positieve beslissing ontvangt men een Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister.

In totaal werden er nagenoeg 37.000 aanvragen ingediend. Een enquête van Kerkwerk Multicultureel Samenleven gehouden in het voorjaar 2000 toonde anderzijds aan dat een grote groep mensen zonder wettig verblijf géén aanvraag hadden ingediend, ook al beantwoordden ze misschien aan de criteria van de regularisatiewet.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, was er eind januari 2002 over 31.431 regularisatieaanvragen een eindbeslissing genomen en waren er nog 5.479 dossiers hangende.

Regularisatiecampagne van januari 2000: stand van zaken op 25 januari 2002	
Positieve beslissing getekend door de minister van Binnenlandse Zaken	22.972
Negatieve beslissing getekend door de minister van Binnenlandse Zaken	5.067
Afgesloten zonder voorwerp*	3.134
Uitsluiting openbare orde	(op 16/1/02) 258
Totaal getekende beslissingen	31.431
Nog hangende dossiers	5.479

Bron: *Kabinet van de Minister van Binnenlandse Zaken en Antwoord Minister in Commissie Binnenlandse Zaken Kamer dd. 9 januari 2002.*

* afgesloten zonder voorwerp = omdat betrokkene Belg is geworden, erkend werd als vluchteling, omdat een direct familielid reeds geregulariseerd werd, dubbele registratie, enz.

Na ondertekening van de beslissing door de minister gaat het dossier terug naar de Regularisatiecommissie en vandaar naar de Dienst Vreemdelingenzaken die instructies moet geven aan de gemeente om de betrokkene in te schrijven of om een uitwijzingsbevel af te leveren. Op 16/01/02 waren er in totaal 17.557 instructies voor inschrijving in de gemeente gegeven en 2.259 instructies voor aflevering van een uitwijzingsbevel.

Uit bovenstaande cijfers blijkt dat er begin 2002 in totaal nagenoeg 23.000 positieve en iets meer dan 5.000 negatieve eindbeslissingen zijn genomen. Een belangrijk deel van de personen om wie het hier gaat, woont in Vlaanderen. Als zij door regularisatie recht op verblijf verwerven, behoren zij tot de doelgroep van het emancipatiebeleid. Zij krijgen ook de kans een inburgeringsprogramma te volgen. Personen bij wie een negatieve beslissing werd genomen en die dreigen in een onmenselijke situatie terecht te komen, behoren tot de doelgroep van het opvangbeleid.

ONDERSTEUNING VAN HET OPVANGBELEID

ICEM - werkgroep Opvangbeleid

Om een coherent Vlaams opvangbeleid te helpen uittekenen, is in het voorjaar 2000 in de schoot van ICEM een werkgroep 'Opvangbeleid' van start gegaan. Deze werkgroep waaraan zowel vertegenwoordigers van de voor het opvangbeleid relevante diensten van de Vlaamse overheid deelnemen als vertegenwoordigers uit het relevante middenveld en terreindeskundigen heeft de opdracht de respectieve aspecten van het opvangbeleid te verkennen en in kaart te brengen om op basis hiervan realistische en werkbare beleidsvoorstellen te formuleren.

De werkzaamheden tijdens het eerste werkingsjaar waren in hoofdzaak toegespitst op het verkennen van de verschillende grondrechten van mensen zonder wettig verblijf en resulteerden in een evaluatieverslag dat in november 2001 aan minister Vogels werd voorgelegd. De balans makend na één jaar werken, kon de werkgroep stellen dat er enige kennis werd opgebouwd over de aanwezigheid van mensen zonder wettig verblijf in ons land en de problemen waarmee ze te kampen hebben, dat er ook enkele (bescheiden) voorstellen geformuleerd werden om de leefsituatie van mensen zonder wettig verblijfsstatuut in nood te verbeteren en dat er hier en daar zelfs aanzetten gegeven werden tot implementatie van deze voorstellen. Daar het minderhedenbeleid een inclusief beleid is, berust de verantwoordelijkheid voor het nader afdiepen, verfijnen en verdiepen van de voorstellen en voor de implementatie ervan bij de functioneel bevoegde administraties en kabinetten die hiertoe de nodige initiatieven moeten nemen. De werkgroep Opvangbeleid functioneert hier verder als gesprekstafel waar de sectoren inspiratie kunnen opdoen en waar het sectoraal opvangbeleid besproken wordt.

Omdat het niet alleen belangrijk is om te weten wat er moet gebeuren om de grondrechten voor mensen zonder wettig verblijf te effectueren maar ook wie hierbij verantwoordelijkheid moet opnemen, is eind 2001 binnen de werkgroep Opvangbeleid een tijdelijke werkgroep opgericht die de opdracht heeft om voorstellen te formuleren over de kerntaken van de overheid naar deze doelgroep toe en de verantwoordelijkheid van de drie bestuursniveaus (Vlaams – provinciaal – lokaal) hierbij. Aansluitend hierbij zal een andere tijdelijke werkgroep voorstellen uitwerken over de rol en opdracht van de categoriale sector en andere voor het opvangbeleid relevante ondersteuningsstructuren bij het voeren van een opvangbeleid naar mensen zonder wettig verblijf op het terrein.

Cellen voor vluchtelingenwerk

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 voorziet dat specifieke aandacht voor de nieuwe doelgroepen van het Vlaamse minderhedenbeleid onder meer wordt gestimuleerd door cellen voor vluchtelingenwerk verspreid over de regio's. Momenteel zijn er cellen in vijf regio's: stad Antwerpen, provincie Antwerpen, Brussel, Limburg, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. Elke cel beschikt over een voltijdse medewerk(st)er. De cellen voor vluchtelingenwerk hebben als belangrijke doelstelling het stimuleren van een lokaal en provinciaal minderhedenbeleid in overleg met het integratiecentrum. In die context werd in 2001 de samenwerking met en ondersteuning van lokale integratiediensten versterkt. Met het oog op de opmaak van nieuwe meerjarenplannen voor de integratiesector, werd in alle regio's samen met de integratiecentra een gemeenschappelijk denk- en planningsproces opgestart.

De vluchtelingencellen hechten, vanuit hun specifieke plaats in de regio's, veel belang aan communicatie. Daartoe ontwikkelt elke cel voor zijn regio een elektronische nieuwsbrief. Hierin wordt vooral informatie omtrent de juridisch-administratieve rechtspositie van de doelgroepen vluchtelingen en mensen zonder wettig verblijf gebundeld. Ook regionaal getinte informatie krijgt er een plaats. Sommige nieuwsbrieven zijn verruimd tot het thema opvang- en inburgeringsbeleid, in samenwerking met collega's uit de integratiecentra. Doelgroep van de nieuwsbrieven zijn in de eerste plaats organisaties, instellingen en personen die regelmatig een begeleidings- of hulpverleningstaak opnemen t.a.v. de doelgroep: vrijwilligers, advocaten, OCMW's, CAW's, NGO's en opvangcentra. Er ontwikkelt zich ook een netwerk, waarbinnen de deelname aan tal van werkgroepen, sensibilisering, contact met de media en adviesverstrekking een plaats hebben.

Vrijwilligers(groepen) zijn nog steeds een belangrijke schakel in het vluchtelingenwerk en worden door de cellen zo optimaal mogelijk bediend. In 2000-2001 werd een eerste poging ondernomen om de werking naar vrijwilligers meer structureel uit te bouwen. Zo werden contacten gelegd met de Steunpunten vrijwilligerswerk, werd onderzoek verricht naar de mogelijkheid tot vrijwilligerswerk voor asielzoekers in Lokale Opvang Initiatieven, werd geëxperimenteerd met een wervingscampagne en werden vormingen opgezet. Ook de piste van het ingebouwde vrijwilligerswerk (binnen de CAW en OCMW) werd voor het eerst geëxploreerd. Ter ondersteuning van het bestaande vrijwilligerswerk werden tweedaagse vormingscycli opgezet in Limburg, West-Vlaanderen en de stad Antwerpen.

Inzake het bevorderen van toegankelijkheid en deskundigheid binnen de hulpverlening ging bijzondere aandacht naar de OCMW's. Zij zijn wellicht de belangrijkste actor voor het grootste deel van de doelgroep vluchtelingen. Met de invoering van de materiële steun (Lokale Opvang Initiatieven) zijn nog meer OCMW's betrokken geraakt bij de opvang en begeleiding van asielzoekers. Ook de aanwezigheid van mensen zonder papieren en de regularisatiecampagne waren aanleiding voor een verbrede aandacht voor de doelgroep vluchtelingen binnen het OCMW.

In Antwerpen en Brussel werden projecten opgezet in de psychosociale zorg en geestelijke gezondheidszorg en werd een specifiek netwerk ontwikkeld. In iedere celstuurgroep zetelt een vertegenwoordiger van een CAW. Dit moet een voortdurende aandacht voor vragen en behoeften vanuit het algemeen welzijnswerk garanderen. Meerdere cellen ondernamen acties omtrent de dringende medische hulp aan mensen zonder papieren. Daarnaast werd contact gezocht met de LOGO's. Dit blijft echter moeilijk. Spijts alle sociale voorzieningen en het federale opvangbeleid blijken heel wat asielzoekers en vooral mensen zonder papieren aangewezen te zijn op noodhulp. Vooral in de stad Antwerpen zijn er acute problemen. De Antwerpse vluchtelingencel, Haven neemt samen met De Loodsen het voortouw om de noodhulp aan mensen zonder papieren beter te organiseren.

De thematiek van de niet-begeleide minderjarigen manifesteert zich het meest zichtbaar in de steden Antwerpen, Gent en Brussel. De cellen onderhielden contacten met de organisaties die werkzaam zijn op het terrein.

Het verbeteren van de rechtsbescherming blijft het prioritaire aandachtspunt voor elke cel. De asielprocedure, het uitwijzingsbeleid, het federale opvangsysteem, ... zijn permanente agendapunten. Op verschillende plaatsen werd overleg opgezet omtrent de noodzaak van een regionaal juridisch consulent. Op plaatsen waar een juridisch medewerker werd aangeworven, werden de eerste projecten op stapel gezet. Daarbij is de advocatuur een belangrijke partner.

Een essentieel aandachtspunt voor de cellen blijft het contact met de doelgroep. De heterogeniteit en mobiliteit van de doelgroep vluchtelingen, het onstabiele karakter van heel wat organisaties en netwerken van de doelgroep en de grote mate van ongeorganiseerdheid maken het moeilijk hieromtrent een eenvormige en zichtbare werking te ontplooien. Elke cel heeft wel zijn individuele contacten. Een stedelijke context laat toe iets meer gestructureerd te werken. Dit is het geval in Antwerpen-stad, waar vooral met de Russisch-taligen acties opgezet worden, evenals in Brussel, waar er een protocol is afgesloten tussen de cel, Foyer en ICCM (intercultureel centrum migranten).

DE GRONDRECHTEN NADER BEKEKEN

Recht op onderwijs voor minderjarigen zonder wettig verblijf

Uitgaande van de fundamentele mensenrechten en in uitvoering van het kinderrechtenverdrag hebben alle minderjarigen recht op onderwijs. De omzendbrief van 24 juni 1999 (het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijfsstatuut), die jaarlijks opnieuw wordt bekendgemaakt, verduidelijkt het recht op onderwijs in de leerplichtleeftijd.

Alle kinderen die op het Belgisch grondgebied verblijven hebben recht op onderwijs. Het ontbreken van een geldig verblijfsstatuut kan geen reden zijn voor een weigering tot inschrijving in een school. Eens ingeschreven dienen deze leerlingen, zoals andere leerplichtigen, regelmatig aanwezig te zijn. Vanaf dat ogenblik zijn ze voor de overheid subsidieerbaar in de gewone basisfinanciering van de school en kunnen scholen deze leerlingen – indien ze aan de voorwaarden voldoen – meetellen voor het verkrijgen van bijkomende financiële middelen (onthaalonderwijs, onderwijsvoorrangsbeleid). Leerlingen die met succes een opleiding vervolledigen krijgen een diploma. De inschrijving in een school biedt geen garantie voor de betrokken leerling of zijn /haar familie met betrekking tot de asielprocedure of het verblijfsrecht. Anderzijds dienen scholen deze inschrijvingen van leerlingen zonder wettig verblijfsstatuut niet aan te geven aan de vreemdelingen- of politiediensten.

De omzendbrief gaat er van uit dat het de verantwoordelijkheid van de school is om alle leerlingen die zich aanbieden in te schrijven en vervolgens al het mogelijke te doen om ervoor te zorgen dat deze leerlingen regelmatig aanwezig zijn, zo snel mogelijk kunnen ingeschakeld worden in de best passende onderwijsvorm (dus ook onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers) en op het juiste niveau en zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen. Daar de controle op de leerplicht aan de hand van de rijksregisternummers gebeurt, zijn de inschrijvingen van minderjarigen zonder wettig verblijfsstatuut slechts op te volgen voor zover en voor zolang ze ingeschreven zijn in de school. Onderwijsinstellingen, onderwijsdiensten of onderwijskoepelorganisaties hebben bovendien noch de taak, noch de middelen, noch de wettelijke basis om leerlingen zonder wettig verblijf actief op te sporen. Registratie door de scholen van de leerlingen zonder wettig verblijf acht men niet opportuun.

In haar evaluatieverslag 2001 stelt de werkgroep Opvangbeleid dat de onderwijsoverheid een beleid voert met ruimte voor maatregelen vanuit menselijk oogpunt, dat de drempel naar onderwijs voor minderjarigen zonder wettig verblijf zo laag mogelijk is gemaakt en dat de school als een 'veilige haven' kan beschouwd en ook wordt beschouwd. Anderzijds wijst de werkgroep er op dat niet uit het oog mag verloren dat recht op onderwijs méér inhoudt dan het geven van recht op toegang tot dit onderwijs. Zo kunnen schoolkosten voor mensen zonder wettig verblijf met ernstige financiële en materiële problemen sterk drempelverhogend werken. Bovendien is het momenteel niet mogelijk om na te gaan in welke mate deze kinderen en jongeren effectief deelnemen aan het onderwijs en het recht op onderwijs daadwerkelijk gerealiseerd wordt. Hierbij aansluitend formuleert de werkgroep volgende aanbevelingen:

- ✓ Teneinde de openheid van scholen voor kinderen zonder papieren te bestendigen en te versterken is het aangewezen dat de onderwijsoverheid verdere sensibiliserende en informatieve activiteiten rond de concrete toepassing van het recht op onderwijs blijft ontwikkelen.
- ✓ Teneinde een maximale toegankelijkheid van het onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf te garanderen, is het noodzakelijk de bestaande financiële drempels in het leerplichtonderwijs weg te werken. Het is bijgevolg aangewezen om effectief werk te maken van de doelstelling tot verdere realisatie van de kosteloosheid van het leerplichtonderwijs zoals aangegeven in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding dat de Vlaamse regering op 23 februari 2001 heeft goedgekeurd.

Wat het secundair onderwijs betreft, kan overwogen worden het stelsel van studietoelagen toegankelijk te maken voor minderjarigen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut. Hiervoor kan beroep gedaan op artikel 1, 4° van het KB van 01/02/79 dat stelt dat 'diegenen die op de datum gesteld voor het indienen van de aanvraag sedert minstens 2 jaar met hun gezin in België verblijven ook recht hebben op een studietoelage', mits de notie 'verblijven' niet enkel geïnterpreteerd wordt als zijnde 'ingeschreven in het vreemdelingenregister'.

Wat het basisonderwijs betreft, kan de mogelijkheid onderzocht om een stelsel van studietoelagen in te voeren dat van meet af aan ook toegankelijk is voor minderjarigen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut.

- ✓ Teneinde het recht op onderwijs voor zoveel mogelijk minderjarigen zonder wettig verblijf te garanderen, is het aangewezen dat de gemeenten een actieve rol spelen in het helpen vinden van deze kinderen om ze naar school toe te leiden. Politiediensten en meer in het bijzonder jeugdbrigades zijn vaak de eersten die merken dat kinderen niet naar school gaan. Het is dan ook belangrijk dat zij degelijk geïnformeerd worden omtrent het recht op onderwijs voor minderjarigen zonder wettig verblijf. Het is ook belangrijk hieromtrent plaatselijk goede afspraken te maken en te voorzien in een duidelijk contact- en doorverwijspunt, hetzij het CLB, hetzij een andere organisatie. Het is ook aangewezen om buiten de scholen aanspreekpunten te voorzien die vertrouwd zijn met de doelgroep.

- ✓ Teneinde enig zicht te krijgen op de mate waarin het recht op onderwijs daadwerkelijk gerealiseerd wordt, is het aangewezen dat het departement Onderwijs de nodige inspanningen doet om de gegevens van de eigen databanken af te toetsen aan andere gegevens over de aanwezigheid van mensen zonder wettig verblijf in Vlaanderen. De huidige regularisatiecampagne kan hierbij een eerste relevante informatiebron zijn.

Recht op gezondheidszorg

Gezondheidszorg is een grondrecht, erkend door de belangrijkste multilaterale organisaties actief in de volksgezondheid zoals de Wereldgezondheidsorganisatie en de Raad van Europa. Dit basisrecht is omschreven in internationale verdragen.

Gezondheidszorg voor mensen die zonder wettig verblijf in ons land verblijven moet gesitueerd binnen de verzekering voor geneeskundige verzorging, het pakket van OCMW-dienstverlening en als laatste vangnet het KB 'dringende medische hulp'. Medische redenen kunnen anderzijds ook aanleiding geven tot het bekomen of behouden van een verblijfsstatus. In onderstaande paragrafen proberen we dit juridisch kader beknopt toe te lichten. Naast het juridisch kader wordt ook even stilgestaan bij de vraag hoe het gesteld is met de toegang van minderjarigen zonder wettig verblijf tot gezondheidsvoorzieningen. De (beperkte) toegankelijkheid van de geestelijke gezondheidszorg en de rol van de logo's bij het effectueren van het recht op gezondheidszorg ronden dit onderdeel af.

Het particulier initiatief speelt ongetwijfeld een belangrijke rol in het tastbaar maken van grondrechten voor mensen zonder wettig verblijf. Wat het recht op gezondheidszorg betreft, neemt het Medisch Steunpunt Mensen zonder Papieren – Brussel deze rol ter harte. Het Medisch Steunpunt probeert al sinds meerdere jaren op een realistische en solidaire wijze en in samenwerking met gezondheidswerkers, sociale diensten en instellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het 'mensenrecht op gezondheidszorg' tastbaar te maken. Het onder de aandacht brengen van en zoeken naar oplossingen voor de problematiek van de chronische zieke minderjarigen zonder wettig verblijf en voor het ontbreken van psychiatrische hulp voor mensen zonder wettig verblijf zijn maar enkele voorbeelden van de taken die zij opnemen om het recht op gezondheidszorg concreet inhoud te geven. Opgevat als een Brussels initiatief is het Medisch Steunpunt ook voor de Vlaamse overheid een belangrijke partner geworden inzake het realiseren van het recht op gezondheidszorg. Bij het samenstellen van dit luik van het jaarrapport is dan ook dankbaar gebruik gemaakt van de informatie die het Medisch Steunpunt aan ICEM ter beschikking stelde.

Juridisch kader van de gezondheidszorg voor mensen zonder wettig verblijf

Situering van de gezondheidszorg

De verzekeraarbaarheid van vreemdelingen zonder wettig verblijf is al dan niet mogelijk via openbare verzekeringsstelsels of privé-verzekeringsinstellingen. In uitzonderlijke, typische situaties bestaan mogelijkheden tot verzekering binnen het openbaar stelsel.

- Sommige vreemdelingen zonder wettig verblijf kunnen zowel in loondienst, als door zelfstandige beroepsarbeid 'wit werken', d.w.z. dat men sociale zekerheidsbijdrage betaalt en dat de werkgever het loon op controleerbare wijze uitkeert. Wit werk biedt hen de mogelijkheid om zich in te schrijven bij een ziekenfonds en het recht op geneeskundige verzorging te openen. Zo konden heel wat deelnemers aan de regularisatiecampagne op basis van de omzendbrief van 6 april 2000 in het wit werken. Vaak konden hun gezinsleden ook op basis van de familiebanden en de samenwoningst ingeschreven worden in het ziekenfonds.

- Los van arbeid kunnen ook andere categorieën van personen (vb. studenten, weduwen van gerechtigden, ...) zich als gerechtigde inschrijven in het ziekenfonds en het recht op geneeskundige verzorging openen. Gezien zij zowel hun hoedanigheid, als vaak ook hun feitelijk verblijf moeten bewijzen, verloopt dit voor hen minder eenvoudig dan voor de werknemers of zelfstandigen.
- Als de personen ten laste van de gerechtigde hun samenwoonst en hun familieband met de gerechtigde kunnen bewijzen, hebben ze ook recht op geneeskundige verzorging. Hoewel men in eerste instantie vraagt de samenwoonst te bewijzen aan de hand van gegevens uit het Rijksregister, worden in de meeste situaties ook andere bewijzen in aanmerking genomen.

Gezondheidszorg voor mensen zonder wettig verblijf situeert zich ook binnen het pakket van de OCMW-dienstverlening. De programmatiewet van 30 december 1992 die de organieke wet op de OCMW's van 8 juli 1976 en de Bijstandswet van 2 april 1965 wijzigt, heeft verregaande gevolgen voor de leefsituatie van mensen zonder wettig verblijf in België. Beide wijzigingen beperken immers de OCMW -dienstverlening aan uitgeprocedeerde asielzoekers en andere illegaal verblijvende personen. De lokale OCMW - raad kan wel nog beslissen uit eigen middelen een beperkte steun te verlenen, maar die wordt niet terugbetaald door de federale overheid.

Belangrijk in dit verband is het Arrest 80/99 waarin het Arbitragehof op 30 juni 1999 als antwoord op een prejudiciële vraag stelde dat de artikelen 10 en 11 van de grondwet geschonden worden voor zover ze van toepassing zijn op vreemdelingen aan wie een bevel om het grondgebied te verlaten is betekend en die, om medische redenen, in de absolute onmogelijkheid zijn er gevolg aan te geven. In dit Arrest werd gewezen op het onderscheid tussen enerzijds de vreemdelingen aan wie geen uitvoerbaar bevel werd betekend om het grondgebied te verlaten en welke kunnen worden teruggeleid naar hun herkomstland en anderzijds de vreemdelingen aan wie een uitvoerbaar bevel werd betekend en die niet kunnen worden teruggeleid naar hun herkomstland, gelet de medische onmogelijkheid waarin ze zich bevinden om het grondgebied te verlaten en zich naar hun herkomstland te begeven. Tot op heden is er – voor zover we weten - nog geen rechtsspraak geweest waarbij men - verwijzend naar dit Arrest - recht opende op OCMW - steun.

Als laatste vangnet rest er nog de 'dringende medische hulp' voor allen die illegaal op het grondgebied verblijven. Dit recht op dringende medische hulp staat in het art.57, §2 van de organieke wet van 8 juli 1976. Het begrip 'dringende medische hulpverlening' van het artikel 65 van de wet van 15 juli 1996 kreeg door het Koninklijk Besluit van 12 december 1996 meer vorm. Dit KB trad op 10 januari 1997 in werking. Het bepaalt dat dringende medische hulp zowel van preventieve als van curatieve aard kan zijn en dat deze ambulant of in een verplegingsinstelling kan worden verstrekt. Het gaat hier dus om een ruim spectrum van zorgverstrekkingen. Enkel een erkende zorgverstrekker is bevoegd om aan de hand van een medisch getuigschrift de dringende noodzakelijkheid van de verstrekkingen te bepalen. Het is de taak van het OCMW om de dringende medische hulp ten laste te nemen. Het OCMW kan haar kosten echter terugvorderen van de federale overheid.

Op het terrein stelt men vast dat de bekendheid van het KB nog te wensen overlaat, zeker in bepaalde regio's of bij bepaalde doelgroepen. Ook de toepassing van dit KB levert nog steeds moeilijkheden.

Het bekomen of behouden van een verblijfsstatus omwille van medische redenen

Medische redenen kunnen er aanleiding toe geven dat er een kort uitstel van vertrek wordt verleend of dat men een tijdelijke of definitieve machtiging tot verblijf bekomt.

De 'ernstig zieken' en de regularisatiecampagne van januari 2000 (wet van 22.12.1999)

Op 22 december 1999 werd 'de regularisatiewet' goedgekeurd. Ernstig zieken kwamen in aanmerking voor deze regularisatiecampagne. Zij konden hun aanvaag indienen gedurende de 3 laatste weken van januari 2000 en moesten één of meerdere bewijzen voorleggen dat ze ernstig ziek zijn.

Daarnaast moesten zij bewijzen dat ze minimaal sinds 1 oktober 1999 effectief in België zijn en dat ze gekend zijn bij een bestuur of een openbare dienst (vb. Dienst Vreemdelingenzaken, een politiedienst, een gemeente of OCMW), ofwel een andere instelling (zoals een ziekenhuis of een school).

Bekomen (of behouden) van een verblijfsstatus omwille van medische redenen

De medische noden bepalen o.a. welke procedure het meest aangewezen is:

- een kort uitstel van vertrek (< 3 maanden)
- een tijdelijke machtiging van verblijf (> 3 maanden)
- een definitieve machtiging tot verblijf

Deze verschillende procedures werden in de omzendbrief van 15.12.1998 concreet omschreven en uitgewerkt. Sinds 10.01.2000 is dit onderdeel van die omzendbrief echter afgeschaft. Toch past de administratie van de Dienst Vreemdelingenzaken deze regeling nog steeds toe, in uitvoering van de algemene verblijfswetgeving. Maar omdat er geen precieze richtlijnen meer bestaan, baseert men zich ook op de ervaringen vanuit de praktijk, zeker aangaande het bekomen van een kort uitstel van vertrek. Hiervoor bestaat geen rechtsgrond, maar bestaat er wel een administratieve praktijk bij de Dienst Vreemdelingenzaken.

Een kort uitstel van vertrek

Medische noden (b.v. kortstondige ziekte of tijdelijke gezondheidstoestand die het reizen onmogelijk maakt) kunnen het vertrek tijdelijk – maximaal voor 3 maanden – uitstellen. De reden waarom men uitstel vraagt dient met medische attesten gestaafd te worden. Om een kort uitstel te bekomen moet men een verlenging aanvragen van zijn tijdelijk verblijfsdocument, aankomstverklaring of visum indien er geen aankomstverklaring werd gedaan. Als men niet (meer) wettig in het land verblijft, kan men vragen om de termijn van dit uitwijzingsbevel te verlengen. Zij die geen uitwijzingsbevel (meer) bezitten kunnen vragen om een ‘bevel om het land te verlaten’ met instructie tot opschorting ervan te laten verstrekken.

Een machtiging tot verblijf voor meer dan 3 maanden (art. 9, lid 3, van de Verblijfswet)

Omwille van ernstige medische redenen en in geval van ‘buitengewone omstandigheden’ kan een tijdelijke verblijfsvergunning aangevraagd worden. Omwille van (zeer) ernstige medische redenen en in geval van buitengewone omstandigheden kan een definitieve verblijfsvergunning aangevraagd worden. Deze machtiging tot verblijf wordt niet zo makkelijk toegestaan. Ofwel moet er aangetoond dat de ernst en de aard van de ziekte een definitieve vergunning vereisen, ofwel moeten er naast de medische redenen nog andere zwaarwegende motieven worden ingeroepen die pleiten voor een definitieve verblijfsvergunning.

De omzendbrief van 15.12.1998 regelt deze procedure officieel, zij het in beperkte mate.

Op het terrein werkt de werkgroep ‘duurzame immigratie en opvangstatuten’ momenteel voorstellen uit voor een betere procedure betreffende het bekomen of behouden van een verblijfsstatus omwille van medische redenen.

Toegang tot de gezondheidszorg voor minderjarigen zonder wettig verblijf

Toegang tot het VFSIPH

Op 15 december 2000 besliste de Vlaamse regering om bepaalde categorieën gehandicapte personen vrij te stellen van de verblijfsvoorwaarden om bijstand te genieten van het VFSIPH (Vlaams Fonds voor de sociale integratie van personen met een handicap). Voortaan kan de leidend ambtenaar vrijstelling van verblijfsduur verlenen en zo nodig van het bewijs van wettelijk verblijf op ons grondgebied als het gaat om kinderen die ingevolge een ernstige en meervoudige problematiek daadwerkelijk en binnen korte tijdsspanne nood hebben aan bijstand en waarvoor geen andere oplossing gevonden kan worden dan een vanuit het Vlaams Fonds verleende bijstand.

Er dient vast te staan dat het kind niet in aanmerking komt voor andere gesubsidieerde bijstand noch in België noch in het land van herkomst. Met deze beslissing is een stap vooruit gezet in het toegankelijker maken van gezondheidsvoorzieningen voor mensen zonder wettig verblijf, zij het dat deze maatregel enkel van toepassing is op kinderen en niet op volwassenen.

Een lange lijdensweg voor chronisch zieke minderjarigen zonder wettig verblijf

Voor chronische zieke minderjarigen die zonder wettige verblijfstitel in België verblijven, is en blijft de toegang tot de gezondheidszorg problematisch. Uit de praktijk blijkt dat deze minderjarigen een lange lijdensweg moeten afleggen vooraleer ze een volwaardige medische behandeling kunnen bekomen. De medische begeleiding is immers nog steeds beperkt tot het toekennen van Dringende Medische Hulp. Bovendien hebben de algemene knelpunten met betrekking tot deze procedure ook hier een remmende impact. De procedure is administratief en belastend en gebeurt niet systematisch en ze is onvoldoende gekend bij de betrokkenen zelf, de zorgverstrekkers en de OCMW's. Als gevolg hiervan moeten minderjarigen zonder wettig verblijf met chronische aandoeningen vaak nodeloos veel pijn doorstaan vooraleer ze een volwaardige medische behandeling kunnen bekomen. Artikel 24 van het Kinderrechtenverdrag stelt nochtans dat ieder kind recht heeft op de grootst mogelijke gezondheid en op gezondheidszorg.

Toegang tot de geestelijke gezondheidszorg

Veel mensen die illegaal in België verblijven hebben in de loop van hun leven een aantal traumatische ervaringen gehad. Denken we bijvoorbeeld maar aan de mensen die vervolgd werden in hun land, naar hier gevlucht zijn maar niet erkend werden als vluchteling, of aan de niet-begeleide jongvolwassenen, die België moeten verlaten omdat ze de leeftijd van 18 jaar bereikt hebben. Het zonder papieren moeten leven maakt dat deze mensen nooit aan een verwerking van hun trauma's toekomen, integendeel zelfs. Toch zullen het verdriet, de frustraties en de onmacht ook bij deze mensen een uitweg zoeken. Dit kan zich uiten door aanhoudende fysische klachten, depressies, zelfmoord(pogingen), enz. Het kan zich echter ook op een gewelddadiger manier uiten, wanneer men elk gevoel voor realiteit verloren is, paranoïde wordt, woede-aanvallen krijgt met alle dramatische gevolgen vandie. Voorzover mensen zonder wettig verblijf niet verzekerd zijn voor geneeskundige zorgen en zij evenmin over de nodige financiële middelen beschikken om psychiatrische hulp te betalen, stelt zich de vraag of en hoe aan de noden tot psychiatrische hulp kan worden voldaan.

Reglementaire problemen belemmeren een vlotte toegang

In de praktijk blijkt geestelijke gezondheidszorg in het algemeen en psychiatrische hulp in het bijzonder zeer ontoegankelijk te zijn voor mensen zonder wettig verblijf. De meeste OCMW's weigeren tussen te komen in de kosten voor psychiatrische hulp en ook het ministerie van Volksgezondheid betaalt de kosten voor dringende psychiatrische hulp aan mensen zonder papieren niet terug. Gevolg is dat patiënten met ernstige psychiatrische problemen die niet ambulant of op een psychiatrische afdeling van een gewoon ziekenhuis (PAAZ-dienst) kunnen opgevangen worden, in de praktijk nergens terecht kunnen en daardoor soms een gevaar voor zichzelf en /of de anderen zijn. Men stelt immers vast dat een algemeen ziekenhuis met psychiatrische afdeling vaak 'preventief' weigert om mensen zonder wettig verblijf op te nemen, gezien ze sterk geconfronteerd worden met het gebrek aan (aangepaste) opvang na deze hospitalisatie. Er is tevens sprake van een dilemma tussen de noodzaak tot collocatie (uit veiligheidsoverwegingen) en de niet-terugbetaalbaarheid van de verstrekte zorgen. Het is onaanvaardbaar dat een psychiatrisch ziekenhuis zelf moet instaan voor de kosten die verbonden zijn aan deze gedwongen opname.

Nochtans sluit het KB van 12/12/96 betreffende de dringende medische hulp de psychiatrische zorgen als dusdanig niet uit van het begrip "dringende medische hulp". Psychiatrie wordt immers beschouwd als een medische aangelegenheid. Ook uit de parlementaire verslaggeving van deze wetgeving blijkt geenszins dat het de bedoeling van de wetgever was om mensen zonder wettig verblijf uit te sluiten van dringende psychiatrische hulp. De huidige uitsluitingssituatie is m.a.w. eerder een onbedoeld effect van een wetwijziging en hieraan gekoppelde interpretatieproblemen dan een duidelijke beleidsoptie. Om deze interpretatieproblemen uit te klaren zou het volstaan om een wijziging aan te brengen in het KB Dringende Medische Hulp in de zin dat voor het begrip "verplegingsinstelling" wordt verwezen naar art. 1, 3°, eerste lid van de OCMW-wet van 02/04/65.

Mentaliteitsverandering als hefboom voor het bevorderen van de toegankelijkheid

Het feit dat mensen zonder wettig verblijf momenteel quasi geen toegang hebben tot de geestelijke gezondheidszorg, is echter niet alleen een reglementair maar evenzeer een mentaliteitsprobleem. Om de toegankelijkheid van de geestelijke gezondheidszorg voor mensen met een precair of zonder wettig verblijf onder de aandacht van een ruimer publiek te brengen, werd - onder impuls van de werkgroep Opvangbeleid- op 29 september 2001 een informatie- en sensibiliseringsdag georganiseerd.

Een eerste conclusie van deze studiedag was dat er - ondanks de vele moeilijkheden - veel goodwill is om de geestelijke gezondheidszorg beter toegankelijk te maken voor mensen met een precair of zonder wettelijk verblijfstatuut. Een andere conclusie was dat betere toegankelijkheid maar mogelijk zal zijn als minstens voor volgende structurele problemen naar adequate oplossingen wordt gezocht:

- de (terug-)betalingen van de opvang van mensen zonder wettig verblijf in de psychiatrische ziekenhuizen, psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen, MPI's;
- het taalprobleem om de communicatie tussen de hulpverlener en de betrokkene zo kwalitatief mogelijk te laten verlopen wat een vereiste is voor een goede diagnose en behandeling;
- de creatie van contactpunten en de uitbouw van netwerken waar men terecht kan voor individuele vragen en klachten en van waaruit knowhow kan opgebouwd en verspreid naar de hulpverleners die momenteel te kampen hebben met een ernstig gebrek aan informatie en ondersteuning.

Naar aanleiding van deze studiedag werden een aantal aanbevelingen geformuleerd die ook opgenomen werden in het evaluatieverslag 2001 van de werkgroep opvangbeleid:

- Teneinde de toegang tot 'psychiatrische instellingen' zoals psychiatrische ziekenhuizen, psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen, MPI's, ... te verbeteren, is het aangewezen om de terugbetaling van deze instellingen per omzendbrief te regelen. Indien blijkt dat een omzendbrief te weinig rechtszekerheid biedt m.b.t. de terugbetaling van DMH in deze instellingen, is een nieuw KB nodig. In dit nieuwe KB volstaat het om één artikel op te nemen met volgende inhoud: de woorden 'eerste lid' moeten worden ingevoegd na de woorden 'bedoeld in artikel 1, 3°' in het artikel 1, tweede lid van het K.B. 'dringende medische hulp'.
- Teneinde de hulpverleners van de geestelijke gezondheidszorg te ondersteunen in hun taak t.a.v. mensen zonder wettig verblijf, is een informatie- en meldpunt noodzakelijk. Dit punt wordt best uitgebouwd binnen Platfora voor geestelijke gezondheidszorg zoals deze in elke Vlaamse provincie aanwezig zijn.
- Teneinde binnen de geestelijke gezondheidszorg tijdelijke specifieke opvang en behandeling te verzekeren en deskundigheid uit te dragen, is de oprichting van een referentiecentrum voor observatie, diagnose en ondersteuning van asielzoekers, vluchtelingen en mensen zonder wettig verblijf wenselijk. Dit centrum heeft eveneens als taak om de expertise over te dragen naar de reguliere en specifieke gezondheidsdiensten inzake het werken met deze doelgroep.
- Gezien het belang van verbale communicatie binnen de geestelijke gezondheidszorg is het uitbouwen van het gemeenschapstolken van essentieel belang.

Rol van de logo's (lokaal gezondheidsoverleg)

De logo's – samenwerkingsverbanden voor gezondheidsoverleg en –organisatie op bovenlokaal niveau – staan in voor de coördinatie en ondersteuning van het lokaal gezondheidsoverleg. Het is de bedoeling dat de logo's in de eerste plaats mee acties verzorgen die aansluiten bij de prioritaire gezondheidsdoelstellingen en -thema's. Daarnaast kan een regio ook streekgebonden programma's uitvoeren. Bij het realiseren van de gezondheidsdoelstellingen dienen de logo's aandacht te besteden aan etnisch-culturele minderheden, met bijzondere aandacht voor de specifieke situatie van mensen zonder wettig verblijf. Het bereiken van kansarme doelgroepen is een evaluatiecriterium voor het beoordelen van hun initiatieven in de gezondheidssector. Daar er onvoldoende zicht is op de concrete programmering van de logo's t.a.v. deze doelgroep kan er momenteel niet nagegaan of en in welke mate mensen zonder wettig verblijf daadwerkelijk bereikt worden. Op het terrein wordt wel vastgesteld dat niet alle logo's pogingen doen om de groep mensen zonder wettig verblijf te benaderen.

Teneinde de gezondheidsrechten van mensen zonder wettig verblijf zo goed mogelijk te garanderen, pleit de werkgroep Opvangbeleid er in haar evaluatieverslag 2001 voor dat logo's in regio's met veel mensen zonder papieren reële inspanningen doen om deze groep in het kader van gezondheidspreventie te benaderen. De werkgroep beveelt ook aan dat de logo's blijvend gestimuleerd en gemotiveerd worden om zich ook naar deze doelgroep te richten, dat de Vlaamse minister bevoegd voor het gezondheidsbeleid er op toeziet dat de beleidsplannen melding maken van deze doelgroep en dat de intenties terug te vinden zijn in de concrete programmering van de logo's.

Recht op onderdak

De ervaring van sociale diensten die mensen zonder wettig verblijf begeleiden leert dat een stabiele huisvesting een belangrijke voorwaarde is om te kunnen werken aan hun toekomstperspectief. Momenteel komen mensen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut te vaak – omwille van hun moeilijke materiële omstandigheden – op de secundaire huurmarkt terecht of worden zij in voor eigenaars lucratieve verhuursystemen (vb. matrasverhuur) uitgebuit. Indien zij betaalbare, fatsoenlijke huisvesting vinden, hebben zij geen nood aan specifieke woonbegeleiding. Voor deze mensen stelt zich enkel de vraag naar de toegang tot de normale huisvesting, wat mogelijk is daar nergens in de huurwetgeving noch in de sociale huurreglementering melding wordt gemaakt van de voorwaarde van het bezitten van geldige verblijfspapieren. In tegenstelling tot de geruchten die her en der verspreid worden, moet trouwens opgemerkt dat het verhuren aan mensen zonder wettig verblijf – zowel op de privé-markt als op de sociale huisvestingsmarkt – niet strafbaar is.

Toegang tot de sociale huisvesting

In haar evaluatieverslag 2001 stelde de werkgroep Opvangbeleid dat mensen zonder wettig verblijf die aan de inschrijvings- en toelatingsvoorwaarden van de sociale huurreglementering voldoen, het recht hebben zich in te schrijven in het register van de kandidaat-huurders van een sociale huisvestingsmaatschappij en een woning toegewezen kunnen krijgen. Hoewel de werkgroep beseft dat het geenszins de verwachting mag zijn dat de huisvestingsproblematiek waarmee de doelgroep mensen zonder papieren kampt, wordt opgelost door de sociale huisvestingssector, pleit zij er wel voor om mensen zonder papieren niet zonder meer de toegang te weigeren tot de sociale huisvesting en ter zake tot een duidelijk standpunt te komen.

Om deze duidelijkheid te creëren nam de VHM (Vlaamse Huisvestingsmaatschappij) in 2001 het initiatief om de richtlijnen aangaande de toegang tot de sociale huisvesting van kandidaat-vluchtelingen en mensen zonder wettig verblijf te herzien.

Vlaams minister Jaak Gabriëls, bevoegd voor het huisvestingsbeleid, verklaarde zich op 14 december 2001 akkoord met volgend standpunt:

- ✓ een kandidaat-huurder, die (tijdelijk) legaal op het Belgische grondgebied verblijft en een officieel adres heeft, kan worden ingeschreven als kandidaat-huurder en aan hem kan een sociale woning worden toegewezen;
- ✓ een kandidaat-huurder, die illegaal op het Belgische grondgebied verblijft, kan niet worden ingeschreven als kandidaat-huurder, en aan hem kan geen sociale woning worden toegewezen, behalve in 2 volgende situaties:
 - a. een kandidaat-huurder verblijft illegaal op het Belgische grondgebied en op basis van de wet van 22 december 1999 heeft hij een regularisatieaanvraag ingediend die nog niet definitief werd afgewezen;
 - b. een kandidaat-huurder waarvan de asielaanvraag werd afgewezen met een beslissing ‘weigering van verblijf’ zonder een bevel om het grondgebied te verlaten;
- ✓ de huur van een sociale woning kan worden stopgezet in het geval een vreemdeling zijn verblijfsrecht verliest tijdens het huren van een sociale woning.

Om bovenvermeld standpunt correct te kunnen toepassen, worden de sociale huisvestingsmaatschappijen ook wegwijs gemaakt in de verscheidenheid aan documenten waarvan de vreemdelingen in het bezit zijn gesteld door de federale overheid.

De rol van de sociale verhuurkantoren (SVK)

In 1999 startte Haven vzw, het Antwerps Steunpunt voor vluchtelingenwerk en mensen zonder papieren in samenwerking met het Antwerps Sociaal Verhuurkantoor en met middelen uit het sociaal impulsfonds het project ‘huisvesting voor mensen zonder papieren’ met als doel na te gaan welke rol een sociaal verhuurkantoor kan spelen bij het huisvesten van mensen zonder wettig verblijf. Naast het in kaart brengen van de woonsituatie van mensen zonder wettig verblijf werd ook van start gegaan met een effectief aanbod van woningen voor de doelgroep.

Op basis van de ervaringen in dit project heeft KOSOVA (Koepel Sociaal Verhuurkantoren Antwerpen) in overleg met het Vlaams Overleg Bewonersbelangen een voorstel uitgewerkt m.b.t. de integratie van de huisvesting van vreemdelingen zonder wettig verblijfsstatuut in een noodsituatie in de werking van sociale verhuurkantoren.

Concreet wordt voorgesteld om de SVK structureel in te schakelen bij de huisvesting van mensen zonder papieren in een noodsituatie, om deze personen, net zoals andere kandidaat-huurders, in aanmerking te laten komen voor de toewijzing van een woning en om de kosten voor de huur (tijdelijk) te vergoeden door een fonds. Om in aanmerking te komen voor deze vergoeding moeten de betrokkenen zich engageren voor een intensieve begeleiding door een centrum voor algemeen welzijnswerk, OCMW of een organisatie van etnisch-culturele minderheden waarbij aan hun toekomstperspectief gewerkt wordt. Het fonds dekt maximum de volledige huurkosten van één jaar voor een specifieke woning. Ervan uitgaande dat 5% van het woningbestand van de SVK's gereserveerd wordt voor mensen zonder wettig verblijf, dient dit fonds op jaarbasis te beschikken over een bedrag van 104.115 euro (voor 38 woningen, zijnde 5% van het woningbestand van de erkende en gesubsidieerde SVK) of 136.341 euro (voor 49 woningen).

Dit voorstel, dat gedragen wordt door alle SVK's, werd besproken op en onderschreven door de werkgroep Opvangbeleid en door KOSOVA overgemaakt aan de huisvestingsoverheid.

In antwoord hierop heeft de vorige minister bevoegd voor huisvesting onderstaand standpunt ingenomen:

- a. Het stimuleren van de structurele inschakeling van SVK's in het kader van de opvang van mensen zonder papieren is niet wenselijk noch haalbaar. Enerzijds omdat de specifieke kenmerken van tijdelijke opvang van mensen zonder papieren moeilijk te rijmen is met de decretaal bepaalde opdracht en taken van een SVK, anderzijds omdat dit een te zware belasting vormt, zowel van het personeel en de reguliere werking als van het beperkte patrimonium van de SVK's.
- b. Een SVK kan evenwel één of enkele woningen reserveren specifiek voor de opvang van mensen zonder papieren buiten de reguliere werking en niet onderworpen aan de bepalingen van het SVK-besluit.
- c. Het blijft uiteraard mogelijk om, in zoverre voldaan is aan de toelatings- en toewijzingsvoorwaarden, een woning toe te wijzen aan mensen zonder papieren of kandidaat-vluchtelingen binnen de reguliere werking. Bovendien kan een aanvraag tot huursubsidie worden ingediend als tussenkomst in de huurprijs.
- d. Op de vraag om een fonds voor de huurkosten te financieren kan niet worden ingegaan. De facto komt betreffend voorstel neer op een (bijna) volledige tussenkomst vanuit het beleidsdomein huisvesting voor de materiële opvang van een specifieke doelgroep, hetgeen ten volle een bevoegdheid van het beleidsdomein welzijn is.

Of de huidige bevoegde minister bovenstaand standpunt onderschrijft is niet gekend.

De rol van het algemeen welzijnswerk

Mensen zonder wettig verblijf die nood hebben aan begeleiding moeten in eerste instantie terecht kunnen op de normale huisvestingsmarkt. Voor begeleiding moeten deze mensen beroep kunnen doen op de geëigende hulpverlenende instanties. Voor die mensen zonder wettig verblijf die nood hebben aan begeleiding en dakloos zijn, kan het algemeen welzijnswerk een oplossing bieden.

Eén van de voornaamste toegangsdrempels tot de thuislozenzorg is de afwezigheid van een regeling voor de terugbetaling van de verblijfskosten. Om het recht op onderdak voor dakloze mensen zonder wettig verblijf vorm te geven loopt het project 'Onderdak voor en oriëntatie van mensen zonder wettig verblijf die in een noodsituatie verkeren'. Het project wil in de eerste plaats een wettelijke regeling bekomen voor de betaling van de verblijfskosten in de onthaalhuizen¹. Daarnaast wil het project de daklozen zonder papieren ook oriënteren en begeleiden naar een zinvol toekomstperspectief waaronder het activeren van het verblijfsdossier met het oog op een eventuele regularisatie of vrijwillige terugkeer. Het project wil tevens de hulpverleners bekwalamen in het verlenen van hulp aan mensen zonder papieren.

Het Onderdakproject startte op 1 juli 1999 op initiatief van het Steunpunt Mensen zonder Papieren te Brussel en werd vanaf 2000 overgenomen door het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. Via dit project worden in onthaalhuizen in de regio Brussel (CAW Mozaïek en CAW Archipel) en de regio Oost-Vlaanderen (CAW Artevelde te Gent) in totaal 18 opvangplaatsen voorzien voor mensen zonder papieren. Zij worden er maximum 6 maanden opgevangen. In deze periode wordt het toekomstperspectief uitgeklaard en wordt naar dit perspectief toegewerkt.

¹ In de opvangcentra van het algemeen welzijnswerk bedraagt de dagprijs 20,10 euro voor een volwassene en 12,37 euro voor een kind. Cliënten die een eigen inkomen hebben, betalen zelf de dagprijs, voor cliënten die geen inkomen hebben wordt het bevoegde OCMW gecontacteerd. Voor dakloze mensen zonder papieren en zonder eigen inkomen is er evenwel geen bevoegd OCMW.

In de loop van het project werd bij twee derden van de opgevangen personen aan een regularisatie van hun situatie gewerkt en bij een kleine 10% aan een voorbereiding van een terugkeer naar het land van herkomst. Ongeveer 7% verliet het opvangproject en koos ervoor om hier verder clandestien te verblijven. In de periode juli 1999 – juni 2001 werden er in totaal 145 personen opgevangen (90 volwassenen en 55 kinderen).

In het kader van dit project ging het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk ook na in welke mate de centra voor algemeen welzijnswerk dakloze mensen zonder wettig verblijf bereiken. Hieruit bleek dat er in 2000 in totaal 332 mensen effectief werden opgevangen in een CAW. Geschat wordt dat er op jaarbasis een 2000-tal mensen zonder wettig verblijf een opnamevraag doen bij een CAW.

De thuislozensector is bereid om zich structureel in te schakelen in het kader van de opvang van mensen zonder wettig verblijf op de dool en binnen de bestaande opvangcapaciteit van de thuislozenzorg ($\pm$ 2.300 plaatsen) 10 % van de totale opvangcapaciteit te voorzien voor deze doelgroep. Om dit effectief te realiseren moeten mensen zonder wettig verblijf wel kunnen beschouwd worden als een normale cliënt en dient er bijgevolg structureel voorzien in een tussenkomst voor de verblijfskosten van deze personen². Daar de opvang van mensen zonder wettig verblijf door het minderhedendecreet als een opdracht van de Vlaamse overheid wordt beschouwd, pleit de werkgroep Opvangbeleid er dan ook voor om actief op zoek te gaan naar mogelijke instrumenten om tot een reële oplossing voor de verblijfskosten te komen.

Het Onderdakproject werd aanvankelijk gefinancierd via het minderhedendecreet (experimentele subsidies). In afwachting van een structurele oplossing voor het probleem van de verblijfskosten is er voor geopteerd om het project in zijn huidige vorm tijdelijk te verlengen via het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid en in dialoog met de verantwoordelijken op federaal, Vlaams en lokaal niveau een oplossing ten gronde uit te werken. Het kabinet van de minister van welzijn en de bevoegde administratie onderzoeken momenteel de mogelijkheid om de huidige regeling van de verblijfskosten in de onthaalcentra aan te passen, zodat de grootste toegangsdrempel voor dakloze mensen zonder wettig verblijf tot de centra algemeen welzijnswerk verdwijnt.

Recht op (professionele) vorming

Professionele vorming

In een rondschrijven van 10/11/2000 aan VDAB heeft minister Landuyt, binnen de Vlaamse regering bevoegd voor het tewerkstellingsbeleid, duidelijk gesteld dat er een ruime toepassing dient gehanteerd bij het inschrijven van vreemde werkzoekenden.

Personen die in het kader van de eenmalige regularisatiewet van de federale overheid van 22 december 1999 een regularisatieaanvraag hebben ingediend, kunnen wel ingeschreven worden als werkzoekende en komen dus ook in aanmerking voor een beroepsopleiding.

Men kan ook een regularisatieaanvraag indienen op basis van art. 9, lid 3 van de verblijfswet van 15 december 1980. Hierbij kunnen zich twee mogelijke situaties voordoen:

- de persoon heeft zijn aanvraag ingediend vóór 10 januari 2000. Hij heeft de mogelijkheid om zich in te schrijven bij de VDAB als werkzoekende en een beroepsopleiding te volgen.
- de persoon heeft zijn aanvraag ingediend na 10 januari 2000. Hij verkeert niet in de mogelijkheid om zich in te schrijven en kan bijgevolg niet werken of een beroepsopleiding volgen.

² Uitgaande van een gemiddelde verblijfsduur van zes maanden, zou de thuislozensector op jaarbasis 450 mensen zonder papieren kunnen opvangen, begeleiden en oriënteren. Om dit mogelijk te maken is op jaarbasis ongeveer 1.239.468 euro nodig.

Asielzoekers die in beroep gaan tegen hun uitwijzingsbevel (in het bezit van een bijlage 25 bis of bijlage 26 bis) kunnen ingeschreven worden bij de VDAB met het oog op het volgen van een beroepsopleiding. Zij kunnen evenwel niet ingeschreven worden als werkzoekende aangezien deze personen niet in aanmerking komen voor een tewerkstelling in Vlaanderen.

In haar evaluatieverslag 2001 stelt de werkgroep Opvangbeleid dat dit rondschrijven ongetwijfeld een belangrijke stap vooruit is om mensen zonder wettig verblijfsstatuut recht te geven op professionele vorming, zij het dat men op het terrein vaststelt dat de omzendbrief niet overal correct wordt toegepast. De werkgroep pleit er dan ook voor om de VDAB-diensten via de geëigende kanalen te informeren en te sensibiliseren omtrent de correcte toepassing van de beslissing om een ruime toepassing te hanteren bij het inschrijven van vreemde werkzoekenden.

Door voor enkele welomlijnde categorieën van personen zonder wettig verblijf de toegang tot professionele vorming te regelen, wat op zich een positieve evolutie is, wordt wel een andere categorie uitdrukkelijk uitgesloten, met name vreemdelingen die na de start van de regularisatiecampagne op basis van artikel 9, lid 3 van de vreemdelingenwet een machtiging tot verblijf aanvragen om hun verblijf in orde te maken. Een andere groep wordt de facto uitgesloten, met name die vreemdelingen zonder wettig verblijf die geen regularisatie aanvragen en dus geen perspectief op legaal verblijf en dus ook niet op de mogelijkheid tot tewerkstelling hebben. De werkgroep Opvangbeleid pleit er dan ook voor dat de Vlaamse minister bevoegd voor het tewerkstellingsbeleid onderzoekt of de toegang tot beroepsopleiding mogelijk kan verruimd naar andere categorieën van personen zonder wettig verblijf.

Educatie

Een specifiek educatief aanbod voor (welbepaalde groepen van) volwassenen zonder wettig verblijfsstatuut is niet voorhanden. In principe hebben zij wel toegang tot de centra voor basiseducatie (CBE) en de centra voor volwassenenonderwijs (CVO). Net als andere cursisten kunnen zij beroep doen op het gratis cursusaanbod binnen de basiseducatie. Wat de CVO-scholen betreft, zijn zij net zoals andere cursisten vrijgesteld van inschrijvingsgeld voor de cursus Nederlands als tweede taal niveau 1 en 2 en voor de cursus algemene vorming. En net als andere cursisten die twee jaar basiseducatie volgden, kunnen zij 4 opeenvolgende jaren volwassenenonderwijs volgen zonder inschrijvingsgeld te moeten betalen.

Tot op heden is evenwel niet bekend of en zo ja, hoeveel volwassenen zonder wettig verblijfsstatuut gebruik maken van het volwassenenonderwijs. In haar evaluatieverslag 2001 beveelt de werkgroep Opvangbeleid dan ook aan dat de Vlaamse minister bevoegd voor onderwijs zou onderzoeken op welke wijze de toegang van volwassenen zonder wettig verblijfsstatuut tot CBE en CVO een systematisch aandachtspunt voor het volwassenenonderwijs kan worden.

Recht op welzijn

Tot voor enkele jaren was de hulpverlening aan mensen zonder wettig verblijf een weinig zichtbare praktijk. De laatste tijd is daar enige verandering in gekomen. Op diverse niveaus in de samenleving wordt op een meer open wijze door zowel burgers als werkgroepen, gesubsidieerde voorzieningen en overheidsinstellingen op één of andere wijze een dienst verleend aan deze doelgroep. Deze evolutie leidt tot de vraag hoe de hulpverlening t.a.v. deze groep ontwikkeld moet worden.

Binnen de werkgroep Opvangbeleid werd een eerste oefening gedaan en werden volgende aanbevelingen geformuleerd.

- ✓ Mensen zonder wettig verblijf kunnen te kampen hebben met welzijnsproblemen en nood hebben aan hulpverlening. Veelal verschilt hun hulpvraag niet van die van legale hulpvragers. In voorkomend geval hoeft de niet-legale hulpvrager zijn verblijfsstatus niet kenbaar te maken en geldt de norm van gelijke behandeling.
- ✓ Sommige mensen zonder wettig verblijf hebben niet direct een hulpvraag maar wensen beroep te doen op hulpverlening om zo een oplossing te vinden voor hun onwettige verblijfsstatus. Zij melden zich vanuit een onzekere en angstige situatie. Zowel voor zichzelf als voor de samenleving is het goed dat zij een aanspreekpunt vinden in de georganiseerde en erkende hulpverlening. Het is aangewezen dat deze mensen in begeleiding worden genomen en dat zij tijdens deze begeleidingsperiode georiënteerd worden naar een zinvol toekomstperspectief. Dit perspectief kan zowel een keuze zijn voor een aanvraag tot regularisatie, als een keuze voor een vrijwillige repatriëring of migratie naar een ander land als een keuze voor een overlevingsstrategie in de illegaliteit.
- ✓ Tijdens de begeleidingsperiode moet de betrokkene kunnen genieten van een menswaardig onderdak en moet gezorgd voor een voorziening in de levensbehoeften. Bijzondere aandacht dient hierbij uit te gaan naar personen met nood aan een psychiatrische begeleiding of met noden op het domein van de geestelijke gezondheidszorg, naar personen met een handicap en minderjarigen zonder voogd.
- ✓ In geen geval zal de hulpverlening zich plaatsten in de rol van een politionele dienst. Met het oog op het creëren van een vertrouwenwekkend kader, kan de plaats waar zorg wordt aangeboden geen plaats zijn van melding aan of oppakken door politionele diensten.

BUITENLANDSE NIET BEGELEIDE MINDERJARIGEN

Buitenlandse niet begeleide minderjarigen (NBM) vragen een speciale aandacht van de overheid. Vanuit de Rechten van het Kind moeten kinderen die een gezinsmilieu ontberen expliciete aandacht krijgen. Dit geldt ook voor buitenlandse kinderen. Indien deze kinderen in een nog zwakkere positie verkeren door gebrek aan verblijfsstatuut wordt de bescherming van hun rechten nog meer precair. Het garanderen van een gepaste opvang voor NBM die daar nood aan hebben, is een basisvoorwaarde voor het garanderen van de basisrechten op andere vlakken en voor het creëren van een toekomstperspectief voor deze minderjarigen. Reeds in 1995 heeft het VN-Comité voor de Rechten van het Kind zijn bezorgdheid geuit over het Belgisch beleid t.a.v. niet-begeleide minderjarigen.

N.a.v. de jaarlijkse verslaggeving inzake kinderrechten heeft de Vlaamse regering op 5 oktober 2001 de aanbeveling goedgekeurd dat er nog verdere stappen moeten gezet worden, waar nodig in overleg met de federale overheid, om de rechten en met name het basisrecht op opvang van niet-begeleide minderjarigen te vrijwaren. In dit verband kan aangestipt dat de discussie over de jeugddelinquentie aangegrepen is om het overleg tussen alle betrokken overheden over de organisatie van de opvang van NBM terug op te starten. Wat de opvang zelf betreft, zal minister Vogels in 2002 investeren in een capaciteitsuitbreiding voor de eerste, gespecialiseerde opvang binnen de bijzondere jeugdzorg. Hiertoe wordt bijkomend 746.680 euro voorzien wat moet toelaten om 20 bijkomende opvangplaatsen te creëren. Voor 2002 is er in totaal 1.250.000 euro beschikbaar wat moet toelaten om 100 à 140 NBM een eerste opvang te bieden.

De werkgroep Opvangbeleid van haar kant werkte een visietekst ‘Opvangvoorzieningen voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen’ uit die in juni 2000 aan minister Vogels werd overgemaakt. Mede op basis van deze visietekst en om de opvangproblematiek in zijn complexiteit verder uit te diepen, is het Vlaams Minderhedencentrum in opdracht van minister Vogels begin 2001 van start gegaan met het project ‘Minderhedenbeleid en integrale jeugdhulpverlening’ (zie hierboven – deel 1 – welzijn). In het kader van dit project werd ook ingegaan op de problematiek van de buitenlandse niet-begeleide minderjarigen. De voornaamste bevindingen van dit project worden hieronder weergegeven. Voorafgaandelijk wordt even stilgestaan bij de ervaringen van Kind en Gezin met de opvang van buitenlandse niet-begeleide minderjarigen.

Opvang van NBM in de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG)

In 2001 werden de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG's) vanuit de administratie van Kind en Gezin gesensibiliseerd om zich open te stellen voor de opvang van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen, en zeker voor crisisopvang van deze kinderen. Gegeven hun preventieve mandaat zijn CKG's immers minder geschikt voor het bieden van langdurige begeleidingen.

Momenteel worden niet-begeleide minderjarige vluchtelingen (tot 12 jaar) slechts zeer uitzonderlijk in CKG's opgenomen. Voor 2001 wordt hun aantal op minder dan 20 geraamd. Waar de CKG's meer mee te maken hebben is met begeleidingen van jonge gezinnen met kinderen waarvan de ouders in de asielpprocedure zitten, waar de asielaanvraag van afgewezen is en de ouders in beroep zijn gegaan (of niet en hier bijgevolg illegaal verblijven) en van gezinnen die een regularisatie hebben gevraagd.

Indien een opname van een niet-begeleide minderjarige vluchteling gebeurt, varieert de verblijfsduur van één nacht tot een aantal dagen. Het gaat hier voornamelijk om kinderen die ouder zijn dan 6 jaar en waarvoor de aanmelding gebeurde door de procureur of door de jeugdrechter. Een aantal CKG's staan principieel weigerachtig tegenover dergelijke aanmeldingen, ondanks de uitdrukkelijke vraag vanuit de administratie om zeker open te staan voor crisisopvang van deze groep van kinderen. Zij signaleren een aantal knelpunten die volgens hen de opvang van NBM bemoeilijken. Deze knelpunten hebben enerzijds te maken met de concrete werking van het centrum maar zijn anderzijds ook van een meer structurele aard.

Volgende knelpunten in de dagdagelijkse werking van het centrum worden als een belemmering ervaren om NBM op te vangen:

- De taalbarrière waardoor er geen mogelijkheid tot communicatie is om de situatie snel te kunnen inschatten en een relatie op te bouwen met de kinderen.
- Het gebrek aan aanspreekpersoon in de onmiddellijke leefomgeving van het kind.
- Het feit dat er geen planning of perspectief in het dossier mogelijk is, o.a. omdat kinderen België meestal niet als eindbestemming zien en veelal op doorreis zijn.
- Afwezigheid van ouders terwijl het betrekken van het gezin één van de wezenlijke uitgangspunten is bij de werking van het CKG.
- Het gegeven dat het overbrengen van kinderen van een CKG naar (nu nog amper bestaande) andere centra voor verwarring zorgt bij die kinderen waardoor vluchtgedrag nog sterker wordt aangemoedigd.

De structurele hinderpalen die de CKG ervaren bij het opvangen van NBM zijn:

- Te weinig financiële tegemoetkoming voor deze kinderen (afwezigheid van ouderbijdrage en de vaak extra-kosten die de opname van dergelijke kinderen meebrengt inzake ziekte, kleding enz.). Vooral het feit dat geen enkele instantie tussenkomt voor de mutualiteitskosten van deze kinderen waardoor o.a. een ziekenhuisopname zeer problematisch is, wordt als een knelpunt ervaren.

- Onduidelijkheid omtrent de juiste rol van het CKG. Wat te doen bij kinderen die zich nog niet aangemeld hebben bij de dienst vreemdelingen? Kan men de kinderen die er reeds aangemeld zijn naar bevoegde centra doorsturen? Wat als daar geen plaats is? Wie biedt ondersteuning en advies? Samenwerking met relevante partners is belangrijk, maar het is niet duidelijk met welke instanties men zou kunnen samenwerken.

Een groot aantal van deze knelpunten zijn niet specifiek voor NBM maar zijn ook van toepassing op de begeleiding van vluchtelingen in het algemeen. Deze knelpunten werden gesignaleerd bij het kabinet van minister Vogels. Ook werden er vanuit de administratie van Kind en Gezin ten aanzien van het kabinet een aantal suggesties gedaan ter verbetering van de situatie van de opvang van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen.

Eerder dan het oprichten van specifieke centra (of aparte modules binnen bestaande voorzieningen zoals het CKG) voor deze kinderen, pleit Kind en Gezin voor de realisatie van een steunpunt waar reguliere initiatieven beroep kunnen op doen inzake knowhow omtrent omgaan met deze specifieke situaties. Dit steunpunt zou kunnen openstaan voor zowel initiatieven in de bijzondere jeugdbijstand als binnen de CKG's. Het zou ook tegemoet komen aan de vraag van de CKG's naar meer duidelijkheid en informatie omtrent het handelen in deze situatie. Het zou ook een draaischijffunctie kunnen vervullen naar andere, meer geëigende diensten.

Sommige CKG's staan weigerachtig tegenover deze doelgroep omwille van de problemen die de opvang van dergelijke kinderen meebrengt. Taal, cultuur, religie, waarden, wens van gezinshereniging vormen zeker drempels waarvoor op dit moment geen sluitende oplossingen te geven zijn. Ook hier kan een steunpunt mogelijk een bijdrage leveren tot het zoeken naar "zo goed mogelijke" oplossingen in concrete situaties. Ook al zal deze opvang in vele situaties niet optimaal kunnen verlopen (b.v. omwille van het taalprobleem), dan nog neemt dit niet weg dat op een creatieve manier kan gezocht worden om op een zo menswaardig mogelijke, kindgerichte manier opvang te bieden. Een aanbod van tolken lijkt in deze situaties weinig realistisch en zou tenslotte ook geen sluitend antwoord bieden.

Een mogelijke bijkomende financiële tegemoetkoming zou wenselijk zijn, ter vervanging van de ouderbijdrage die er niet is. De ouderbijdrage van de CKG's varieert thans tussen 1,5 euro en 12,9 euro (afhankelijk van het gezinsinkomen). Ter compensatie van de extra-lasten en als bijkomende stimulans zou een bijkomende tegemoetkoming van 12,9 euro per kind wenselijk zijn. Voor wat betreft de medische kosten zou dit apart moeten kunnen worden aangerekend. Daarbij dient men echter rekening te houden met bestaande regelingen zoals bijvoorbeeld deze inzake dringende medische hulp (KB 12.12.96) waar bepaalde voorzieningen wellicht onvoldoende van op de hoogte zijn. Ook op dit punt is verdere sensibilisatie nodig. Een steunpunt zou ook hierbij een bijdrage kunnen leveren.

Project 'minderheden en integrale jeugdhulpverlening'

In het kader van het project 'Minderheden en integrale jeugdhulpverlening' dat het Vlaams Minderhedencentrum in 2001 uitvoerde, werd in 5 deelonderzoeken de problematiek van buitenlandse niet-begeleide minderjarigen nader verkend:

1. Welzijnsdiensten en betrokken organisaties aan het woord over hulpverlening aan NBM
2. Buitenlandse niet begeleide minderjarigen vertellen hun verhaal
3. Bevoegdheidsverdeling inzake opvang NBM
4. Sociale kaart van organisaties en instellingen in Vlaanderen met een aanbod t.a.v. NBM
5. Aanwezigheid van NBM in de jeugdhulpverlening

Het eindverslag³ is gepubliceerd op de website minderheden van de Vlaamse Gemeenschap (<http://www.wvc.vlaanderen.be/minderheden>). De belangrijkste bevindingen en conclusies worden hieronder beknopt weergegeven

Welzijnsdiensten en betrokken organisaties aan het woord over hulpverlening aan NBM

Voor dit kwalitatief onderzoek werden in totaal 20 diensten bevestigd die hetzij vaak, hetzij sporadisch geconfronteerd worden met NBM. Bij de bevestiging stonden de ervaringen van deze diensten met de opvang van NBM centraal. Op basis hiervan formuleerden de projectuitvoerders volgende aanbevelingen omtrent de opvang van NBM.

- De opvang van NBM gebeurt best in 2 fasen, een gespecialiseerde eerste opvang en een reguliere vervolgovang. In beide fasen moet de opvangcapaciteit vergroot worden.
- Aangetroffen niet-begeleide minderjarigen moeten dag en nacht in een crisisopvangcentrum terecht kunnen voor een kort verblijf (één nacht) waarna ze kunnen doorstromen naar de gespecialiseerde eerste opvang. Op verschillende plaatsen in Vlaanderen moeten er crisisopvangcentra zijn met specifieke aandacht voor haven- en andere steden met een grote aantrekkingskracht voor vluchtelingen. Momenteel is er hoe dan ook veel te weinig crisisopvang.
- De opvang in de eerste fase gebeurt best via een aantal laagdrempelige categorische initiatieven met een residentieel kader die een klimaat van veiligheid creëren voor de jongeren en waar jongeren gemiddeld zes maanden kunnen verblijven. Het moet een 'beveiligde' opvang zijn maar geen gesloten opvang. Een open instelling waar trajectbegeleiding wordt voorzien kan ervoor zorgen dat jongeren die gevaar lopen nauwer opgevolgd worden en minder vrijheid krijgen dan andere jongeren. Het is niet nodig om de opvang te differentiëren naar leeftijd, statuut of problematiek. Trajectbegeleiding laat immers toe dat de diverse jongeren op een aangepaste manier opgevangen worden. Het is wel nodig om te voorzien in een ruime, multidisciplinaire personeelsomkadering en in allochtone personeelsleden. Het is aangewezen om de welzijnsdiensten en in het bijzonder de Comités Bijzondere Jeugdzorg te informeren en te stimuleren om deze jongeren toe te leiden naar de gepaste eerste opvang.
- Voor de opvang in de tweede fase (vervolgovang) is er geen categoriaal aanbod nodig. NBM die een aangepaste eerste opvang doorlopen hebben, hebben voldoende noties van het Nederlands en zijn voldoende geïntegreerd om opgenomen te worden in de bestaande residentieële en ambulante welzijnsvoorzieningen voor jongeren. De voorzieningen moeten wel geïnformeerd en gestimuleerd worden om open te staan voor deze doelgroep. Daar de begeleiding van NBM extra inspanningen vraagt moeten er extra middelen voorzien bij hun opname.
- Er is nood aan een centraal info- en kenniscentrum dat juridische informatie en achtergrondinformatie verzamelt en ontsluit en tolkdienstverlening biedt. Er is ook nood aan een centraal aanmeldings- registratie-, dispatchings- en opvolgingspunt met inbegrip van een 24-uren permanentie. Deze functies worden best ingebed in bestaande organisaties die al expertise op belendende domeinen ontwikkeld hebben.
- Wat tenslotte de voogdij betreft, blijkt het huidige systeem in de praktijk weinig fundamentele problemen te stellen zij het dat een voogdijstelsel ingevuld ter bescherming van en aanspreekbaar voor de jongeren wel als positief wordt ervaren.

³ Vlaams Minderhedencentrum, Integrale jeugdhulpverlening voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen met bijzondere aandacht voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen, Eindverslag, Brussel, december 2001.

Geets, J., Vanderwaeren, E. en Timmerman, C., Integrale jeugdzorg voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen met bijzondere aandacht voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen, Universiteit Antwerpen, OASes – UFSIA, Antwerpen, december 2001.

- Het idee van peter- en meterschap in functie van een persoonlijke, affectieve band met de jongere vindt men positief. Deze peters en meters mogen in geen geval de rol van de wettelijke voogd op zich nemen.

Buitenlandse niet begeleide minderjarigen vertellen hun verhaal

In het kader van dit deelonderzoek werden er 9 diepte-interviews afgenomen die het verhaal van 11 niet-begeleide jongeren in kaart brengen. Ze vertellen o.a. over hun overtocht, hun aankomst in België, hun eerste en verdere opvang in ons land.

Opvallend is o.a. dat deze jongeren allemaal uit oorlogsgebied komen, dat de ouders hetzij overleden, hetzij zoek zijn, dat er geen schandalig hoge bedragen betaald werden voor de overtocht, dat ze (op 1 jongere na) geen idee hadden van het bestaan van een asielpcedure in ons land en dat jongeren die in het thuisland geen school liepen, in België ook niet naar school gaan. Uit de interviews blijkt ook dat de hulpverlening de zwakste jongeren niet bereikt.

Bevoegdheidsverdeling inzake de opvang van NBM

Een specifiek onderdeel van het onderzoek had betrekking op de vraag in welke mate de Vlaamse Gemeenschap bevoegdheid, respectievelijk verplichtingen heeft inzake de opvang en begeleiding van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die effectief in Vlaanderen verblijven. Deze vraagstelling werd vanuit drie invalshoeken benaderd:

- Wat kan de Vlaamse Gemeenschap voor deze jongeren doen binnen de geldende bevoegdheidsregeling(en) ? Hierbij speelt vooral de grondwettelijke verdeling van de bevoegdheden tussen de federale overheid en de Gemeenschappen/ Gewesten.
- Wat moet de Vlaamse Gemeenschap, ingevolge internationale mensenrechtelijke engagementen die ook de Vlaamse Gemeenschap binden, voor deze jongeren doen los van internrechtelijke bevoegdheidsverdeling ?
- Wat wil de Vlaamse Gemeenschap voor deze jongeren doen ?

Uit de analyse blijkt dat de Vlaamse Gemeenschap, op uitzondering van de verblijfsreglementering en enkele expliciet aan de federale overheid voorbehouden materies, omzeggens soeverein is in haar mogelijkheden om effectief verantwoordelijkheid op te nemen voor de opvang en begeleiding van NBM. De decreten inzake de Bijzondere Jeugdbijstand, het minderhedendecreet van 28 april 1998 en de bevoegdheid voor het beleid inzake maatschappelijk welzijn vormen hiervoor de aanknopingspunten. De mensenrechtelijke engagementen t.a.v. die jongeren laten bovendien niet toe om – ook los van het bevoegdheidsvraagstuk – niet in opvang en begeleiding van deze jongeren te voorzien op een wijze die hen minstens van de eerbiediging van hun (afdwingbare) grondrechten verzekert.

Het feit dat de problematiek van de opvang en de begeleiding van NBM nooit in haar geheel is aangepakt, noch door de federale noch door de gefedereerde overheden, maakt wel dat er enkele lacunes zijn die een adequaat opvangbeleid voor NBM hypothekeren. Dat is op zijn beurt het gevolg van het feit dat de bestaande grondwettelijke bevoegdheidsverdeling niet toelaat over het statuut van deze jongeren in zijn geheel, d.i. vanuit één en hetzelfde bevoegdheidsniveau, regelgeving uit te vaardigen. Om hieraan te verhelpen stellen de onderzoekers voor om voor specifieke aspecten de positie van NBM via samenwerkingsakkoorden tussen de federale overheid en de Vlaamse Gemeenschap te regelen om zo in een meer coherente omkadering van deze jongeren in een precaire verblijfssituatie te voorzien.

Sociale kaart van de NBM in Vlaanderen

De sociale kaart wil een zo volledig mogelijk overzicht bieden van alle organisaties en instellingen in Vlaanderen met een aanbod t.a.v. NBM. Daarnaast werd ook een beperkt aantal diensten buiten Vlaanderen met een expliciet profiel t.a.v. de doelgroep opgenomen. Enkel de diensten die effectief met NBM in contact komen werden opgenomen. De gegevens werden vnl. telefonisch verzameld, aangevuld met informatie uit jaarverslagen, brochures, internet en beschikbare databanken.

Volgende sectoren worden beschreven: opvangcentra voor vluchtelingen, bijzondere jeugdbijstand, gezinszorg, centra algemeen welzijnswerk, straathoekwerk, minderhedensector, gezondheidszorg, hulp aan slachtoffers mensenhandel en private en andere initiatieven m.b.t. vluchtelingen.

De sociale kaart geeft zo gedetailleerd mogelijk weer welke organisatie zorg opneemt t.a.v. NBM, de contactgegevens, wat het hulpverleningsaanbod t.a.v. NBM precies inhoudt en wat de financieringsbronnen zijn. Er wordt ook een indicatie gegeven van het aantal NBM dat men bereikt.

Aanwezigheid van NBM in de jeugdhulpverlening

In het kader van haar opdracht om de aanwezigheid van jongeren uit etnisch-culturele minderheden in de jeugdhulpverlening in kaart te brengen, heeft de onderzoeksgroep OASeS o.a. kwantitatief onderzoek verricht naar de mate waarin de voorzieningen voor jeugdhulpverlening NBM bereiken. Hiertoe werden de 6 sectoren van de integrale jeugdhulpverlening, m.n. bijzondere jeugdzorg, algemeen welzijnswerk, VFSIPH, geestelijke gezondheidszorg, Kind en Gezin en onderwijs (CLB's) bevraagd. In totaal hebben 451 diensten de vragenlijst beantwoord (respons van 71 %). De voornaamste resultaten worden hieronder beknopt weergegeven.

- Het is onmogelijk om degelijk cijfermateriaal te verzamelen over de aanwezigheid van NBM. Het onderscheid tussen NBM die een asielprocedure starten en diegenen die dit niet doen, het onderscheid van asielaanvragers op het grondgebied en aan de grens, het al dan niet opnemen van de + 18-jarigen en het verschil tussen de cijfergegevens 'op verklaring van de asielzoeker' versus deze 'na verificatie' maken dat de gegevens over NBM partieel en onvolledig zijn.
- Geschat wordt dat er in 2000 in totaal 1.700 nieuwe NBM naar ons land zijn gekomen. Ongeveer de helft hiervan diende een asielaanvraag in, de andere helft kwam illegaal het land binnen. Sinds de oprichting van Child Focus werden er een 250-tal onrustwekkende verdwijningen van NBM gesignaleerd.
- De opvang van NBM is vooral afhankelijk van de beschikbare plaatsen, niet van de specifieke situatie van de minderjarige. Bovendien is de stand van zaken in de asielprocedure meer bepalend voor het soort hulpverlening dat men mag verwachten dan de noden die deze jongeren hebben.
- 4,7 % van alle asielzoekers is AMA (alleenstaande minderjarige asielzoeker), 1/3 hiervan is jonger dan 16 jaar, het merendeel zijn jongens. Zij worden opgevangen in federale opvangcentra. Een niet onaanzienlijk deel verdwijnt uit deze opvangcentra. In 1999 waren er 251 opnames en in 2000 waren er 254. In totaal wordt een opvangcapaciteit van 300 plaatsen voorzien.
- Wat Vlaanderen betreft, wordt vastgesteld dat een klein aantal organisaties het merendeel van de NBM opvangt, bijna uitsluitend in de residentiële opvang. Meer dan de helft (55 %) van alle organisaties binnen de Integrale Jeugdhulpverlening heeft nooit contact met NBM en 27 % wordt eenmalig geconfronteerd met deze doelgroep. 17 % van de voorzieningen heeft een paar keer per jaar of meer contact met NBM.
- De bijzondere jeugdbijstand wordt het meest geconfronteerd met NBM. Vooral de gemeenschapsinstellingen en begeleidingstehuizen zoals vzw 't Huis, dat geregeld als model wordt geroemd, staan in voor de opvang van NBM. De NBM in de bijzondere jeugdbijstand zijn veelal jonger dan 16 jaar en hebben verschillende statuten.

- Ongeveer de helft van de NBM in de bijzondere jeugdbijstand verblijft hier illegaal. De opvang gebeurt niet op vrijwillige basis en huisvesting is de voornaamste hulpvraag. De ondersteuning door de ondersteuningsteams allochtonen (OTA's) wordt positief ervaren.
- Het algemeen welzijnswerk komt eveneens in aanraking met NBM. De opvang is eveneens vnl. residentieel, en het betreft vnl. jongeren tussen 16-18 jaar die in een of andere procedure, meestal de asielprocedure, zitten en een vraag naar psychosociale hulp hebben.
- Geestelijke gezondheidszorg, VFSIPH en centra voor leerlingenbegeleiding komen zeer weinig in contact met NBM.

INLEIDING

Het voeren van een doeltreffend minderhedenbeleid wordt in sterke mate bepaald door de mate waarin er, zowel politiek als maatschappelijk, een draagvlak is voor dit beleid. Omdat het voorhanden zijn van dit draagvlak niet vanzelfsprekend is, is het versterken ervan één van de vier strategische doelstellingen van het minderhedenbeleid.

Het minderhededecreet van 28 april 1998 is hierbij een eerste belangrijke hefboom. Het decreet bepaalt niet alleen de doelgroepen en doelstellingen van het Vlaamse minderhedenbeleid maar ook de wijze waarop dit beleid vorm moet krijgen. Het minderhedenbeleid is opgevat als een inclusief beleid dat in samenspel tussen drie partners – de overheid en de betrokken beleidssectoren, de categoriale sector en de doelgroepen – tot stand moet komen. Wat de rol van de overheid betreft, zijn er voor 2001 geen nieuwe ontwikkelingen te melden t.o.v. het jaarrapport 2000. De ontwikkelingen in de categoriale sector in de loop van 2001 worden hieronder wel toegelicht. Voor nadere informatie over de rol van de doelgroepen verwijzen we naar het vijfde en laatste deel van dit rapport.

Het lokale niveau is ongetwijfeld een tweede belangrijke hefboom voor het realiseren van de doelstellingen van het minderhedenbeleid en voor het versterken voor het draagvlak voor dit beleid. Hoe het lokaal minderhedenbeleid in 2001 verder vorm heeft gekregen, komt hieronder ook aan bod.

Het minderhedenbeleid moet ook oog hebben voor het bevorderen van een maatschappelijke consensus over de uitgangspunten, doelstellingen en strategie van het minderhedenbeleid. Doorheen dit rapport is op verschillende plaatsen melding gemaakt van een toenemende aandacht voor interculturalisering, het ontwikkelen van interculturele competenties en een diversiteitsbeleid. Tot slot wordt hieronder ook even stilgestaan bij enkele concrete initiatieven om het intercultureel samenleven te bevorderen.

CATEGORIALE SECTOR

In haar beleidsbrief Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen 2002 blikt Vlaams minister Mieke Vogels terug op het integratiebeleid in het jaar 2001 en zet ze uiteen wat haar plannen voor 2002 zijn. Voor de bestaande voorzieningen gaat de aandacht van de minister uit naar een grotere resultaatgerichtheid, een vereenvoudiging van de regelgeving gekoppeld aan een hogere responsabilisering en een betere afstemming met aanverwante sectoren.

In 2001 werd werk gemaakt van de voorbereiding van de enveloppefinanciering voor de integratiecentra en het Vlaams Minderhedencentrum, zodat deze in 2002 van start kon gaan. Samen met de enveloppefinanciering werd de toepassing van het kwaliteitsdecreet voor de sector geregeld.

Een nauwere samenwerking van de categoriale sector met het maatschappelijk opbouwwerk en een betere afstemming met het algemeen welzijnswerk is een belangrijk aandachtspunt. In elk van deze sectoren worden in 2002 nieuwe meerjarenplannen verwacht, die de werking voor een langere periode zullen oriënteren. Om de drie sectoren tot nauwere samenwerking hierrond te stimuleren, stuurde de minister de drie sectoren een gezamenlijke omzendbrief.

Voor het aangaan van nieuwe erkenningen en uitbreidingen van erkenning stelt de minister in haar beleidsbrief dat haar prioritaire aandacht blijft uitgaan naar het lokaal niveau. Het is haar intentie dat tegen eind 2002 opnieuw bijkomende integratiediensten erkend zullen zijn. In 2002 wenst zij verder maatregelen te nemen die de centrale rol van de lokale overheid in het minderhedenbeleid bevestigen.

Het Vlaams minderhedencentrum

Het Vlaams Minderhedencentrum ging in juli 1999 van start. In de eerste maanden stond de interne samenwerking tussen de ondersteuningscentra die in het Vlaams Minderhedencentrum geïntegreerd werden, op de voorgrond. In de loop van 2000 werden verschillende activiteiten op het spoor gezet en werd gewerkt aan een meerjarenplan voor de volgende zes jaren. Op basis daarvan werd een nieuwe overeenkomst afgesloten voor de periode 2001-2006. 2001 was dus het eerste werkjaar, waarin de doelstellingen van dit meerjarenplan geconcretiseerd werden.

Het Vlaams Minderhedencentrum stelt zich als missie om, vertrekkend van de etnisch-culturele diversiteit die in Vlaanderen en Brussel aanwezig is, bij te dragen tot de verdere ontwikkeling van de samenleving waarin basisrechten en gelijke kansen aan iedereen verzekerd worden. In dialoog met overheden, met de minderhedensector en met organisaties van etnisch-culturele minderheden, stimuleert, ondersteunt en bewaakt het Vlaams Minderhedencentrum een actief minderhedenbeleid in de relevante geledingen van de samenleving. Daartoe ontwikkelt het Vlaams Minderhedencentrum zich als Vlaams ondersteuningscentrum voor de minderhedensector.

De terreinen waarop het Vlaams Minderhedencentrum zijn kerntaken realiseert, zijn ondergebracht in acht resultaatgebieden. Dit houdt in dat het Vlaams Minderhedencentrum ertoe wil bijdragen:

1. dat personen zonder wettig verblijf menswaardig worden opgevangen en begeleid,
2. dat nieuwkomers degelijk onthaald worden,
3. dat etnisch-culturele minderheden die hier definitief verblijven gelijke kansen krijgen en als volwaardige burgers aan de samenleving deelnemen.

Om de voorwaarden voor een menswaardige opvang, een degelijk onthaal en een volwaardige deelname van de doelgroepen te vergroten wil het Vlaams Minderhedencentrum:

4. de juridische en administratieve positie van de doelgroepen versterken,
5. de betrokkenheid van de doelgroepen en hun organisaties bij de ontwikkelingen van het beleid stimuleren en ondersteunen zodat ze hun stem kunnen laten horen,
6. bijdragen tot het versterken van het maatschappelijk draagvlak.

Als ondersteuningscentrum wil het Vlaams Minderhedencentrum, met het oog op het realiseren van de vermelde doelstellingen

7. de ontwikkeling van de minderhedensector ondersteunen,
8. de eigen interne organisatieontwikkeling en kwaliteitszorg verdiepen.

De activiteiten waarmee deze doelstellingen worden gerealiseerd zijn geordend onder informatieverzameling en informatiedoorstroming, adviesverlening en juridische ondersteuning, vorming en methodiekontwikkeling, sectorontwikkeling en samenwerking, en projecten.

Informatieverzameling en -doorstroming

Eén van de basisopdrachten van het Vlaams Minderhedencentrum is zorgen voor een goede documentatie- en informatiedoorstroming, op de eerste plaats naar de minderhedensector, maar ook naar andere partners die betrokken zijn bij het minderhedenbeleid. Via de uitbouw van een (voorlopig interne) bibliotheek en documentatiedienst, de ontwikkeling en permanente actualisering van de website van het Vlaams Minderhedencentrum (iets meer dan 10.000 bezoekers van mei tot december 2001), de maandelijkse nieuwsbrief Divers, en het beantwoorden van vragen over uiteenlopende aspecten, wordt hiervan werk gemaakt.

Het Vlaams Minderhedencentrum maakt rond actuele thema's dossiers of brochures op. In de loop van 2001 werd de lijst van publicaties aangevuld met een gids voor de asielprocedure in België en een gids over de nationaliteitswetgeving.

Er verscheen ook een overzicht van de verblijfsstatuten en verblijfsprocedures in België (onder meer bedoeld voor het uitklaren van de doelgroepen voor het inburgeringsbeleid), een gids voor geregulariseerde vreemdelingen en een handleiding over de reglementering en het beheer van pleisterplaatsen, doortrekkersterreinen en residentiële woonwagenterreinen. Er werd ook meegewerkt aan de pocket 'lokaal minderhedenbeleid' (i.s.m. de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) en aan de Ter-Zake cahier 'Lokaal Minderhedenbeleid' (VIBOSO en De Wakkere Burger).

Adviesverlening en juridische ondersteuning

De adviesverlening en juridische ondersteuning wordt geboden via de helpdesk ten behoeve van specifieke vragen m.b.t. het vreemdelingenrecht of de juridisch administratieve positie van vreemdelingen. In de loop van 2001 werden er meer dan 1.750 adviesvragen gesteld, over voornamelijk de verblijfswetgeving, OCMW-steun en tal van andere onderwerpen. Een juridische werkgroep diepte een aantal thema's (zoals gezinshereniging, nationaliteitswetgeving, regularisatie om humanitaire redenen) uit ten behoeve van tweedelijns werkers en deskundigen uit de regio's.

Sinds juli 2001 wordt een tweewekelijkse elektronische juridische nieuwsbrief via het netwerkoeverleg verspreid. Het is de bedoeling om dit netwerk ook verder in te schakelen inzake het opmaken en verzorgen van publicaties, vormingen en opleidingen in de regio's en op het Vlaamse niveau. Het netwerk moet ook functioneren om knelpunten van het werkveld te signaleren naar het beleid en de media toe.

Aansluitend bij de adviesverlening worden ook beleidsontwikkelingen inzake de rechtspositie van vreemdelingen gevolgd. In 2001 werden activiteiten ontwikkeld inzake de regularisatiecampagne en werd meegewerkt aan een wetsvoorstel inzake de "modernisering van de verblijfswetgeving: duurzame immigratie- en opvangstatuten". Het Vlaams Minderhedencentrum verzorgt ook het secretariaat voor het 'Tijdschrift voor vreemdelingenrecht', uitgegeven door Die Keure uit Brugge. In de tweede helft van 2001 werden voorbereidingen getroffen om een website vreemdelingenrecht uit te werken met steun van de Koning Boudewijnstichting.

Vorming en methodiekwontwikkeling

Het Vlaams Minderhedencentrum heeft van bij de start een groot belang gehecht aan het organiseren van een basisopleidingsprogramma voor de sector. De opleiding biedt de deelnemer een referentiekader aan rond drie kernvragen: In welke realiteit werken we? Wat betekent het minderhedendecreet van 28 april 1998 voor onze werking? Welke zijn de mogelijke partners uit aanverwante organisaties om mee samen te werken? In oktober 2001 ging de derde editie van de basisopleiding van start (vijf dagen, 31 deelnemers).

Specifiek voor de minderhedensector werden in de loop van 2001 verschillende vormingen aangeboden, waaronder een training participatief leidinggeven (acht dagen), een driedaagse training 'omgaan met racisme' (februari - maart); een vierdaagse training 'resultaatsgericht onderhandelen' (maart - mei); een tweedaagse training 'interculturele communicatie' (april); een driedaagse module 'communicatiemethodiek' (mei); een startdag VTO-beleid (vorming, training en opleiding) (juni) en een training 'doelgerichte interventieplanning' (participatiemethodiek) (oktober - november). Voor onthaalbureaus werd een vijfdaagse introductiecursus onthaal nieuwkomers (maart-april) uitgewerkt, evenals een vormingsdag over gelijkschakeling van buitenlandse diploma's (november). Er wordt ook een ruime inventaris bijgehouden van het relevante aanbod aan vorming, training en opleiding (VTO) binnen en buiten de sector. Daarnaast werden door verschillende medewerkers van het Vlaams Minderhedencentrum een aantal vormingen verzorgd ten behoeve van diverse organisaties in de welzijnssector.

Sectorontwikkeling en samenwerking

Het Vlaams Minderhedencentrum ontwikkelde van bij de start kanalen via dewelke signalen uit de sector etnisch-culturele minderheden kunnen gebundeld worden met als doel ze in te brengen in raden en werkgroepen van de overheden. Ook uitwisseling en het ontwikkelen van visies, methodieken en instrumenten kwam daarbij aan bod.

Naast permanente overleggroepen met de integratiecentra en de integratiediensten waren werkgroepen actief rond onder meer inburgering, onderwijs, schoolopbouwwerk (i.s.m. Viboso), participatie, opvangbeleid en Roma. Ook in het kader van het kwaliteitsbeleid werden enkele werkgroepen georganiseerd.

Het Vlaams Minderhedencentrum besteedt bijzondere aandacht aan de samenwerking met de verenigingen van etnisch-culturele minderheden. Dit uit zich enerzijds in de ondersteuning die ter zake aan de sector geboden wordt en anderzijds in een samenwerking met de organisaties die op Vlaams niveau werkzaam zijn, zoals het Forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden en het Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM). Voornamelijk onderwijs (gelijkekansendecreet) en stemrecht waren domeinen van gemeenschappelijke actie.

Aanverwante sectoren waarmee een samenwerking wordt ontwikkeld zijn het algemeen welzijnswerk (overleg met het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk), het maatschappelijk opbouwwerk (samenwerking met VIBOSO) en, in functie van het lokaal minderhedenbeleid, met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Ter versterking van het maatschappelijk draagvlak en de racismebestrijding trad het Vlaams Minderhedencentrum toe tot "Initiatief", een Vlaams platform van organisaties die de bestrijding van het racisme tot doel hebben. "Initiatief" organiseerde een grootse manifestatie op 10 maart 2002. "Initiatief" fungeert tevens als de Vlaamse afdeling van het Europees Netwerk tegen Racisme (ENAR).

Projecten

Eind 2000 vroeg de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijk Kansen aan het Vlaams Minderhedencentrum om een **Vlaamse centrale tolkendienst** uit te bouwen. De nood aan zulke dienst was reeds aangegeven door de Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden en in een haalbaarheidsstudie van de Mercator Hogeschool (Gent). De Vlaamse regering gaf gehoor aan deze signalen en voorzag hiervoor middelen via het inburgeringsbeleid. De overeenkomst die het Vlaams Minderhedencentrum hierover afsloot, bepaalt dat zulke tolkendienst over een periode van drie jaar moet worden uitgebouwd. In de loop van het voorjaar 2001 werden de eerste voorbereidingen getroffen zodat de effectieve dienstverlening vanaf september kon starten. De tolkendienst kreeg de naam 'Ba-bel' mee. De ruimere opdrachten, zoals afstemming op de bestaande regionale tolkendiensten, mogelijke samenwerking met Nederland, professionalisering van de tolken, regeling van het statuut, enz. zullen gaandeweg aangepakt en uitgewerkt worden (zie ook deel 2).

Nadat in de maanden oktober en november 2000 een werkgroep binnen het Vlaams Minderhedencentrum een aantal aandachtspunten inzake **integrale jeugdhulpverlening** had geformuleerd, werd begin 2001 op vraag van het kabinet een onderzoeksproject gestart, met als doel een actieplan uit te werken voor integrale jeugdzorg voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen met bijzondere aandacht voor de problematiek van buitenlandse niet-begeleide minderjarigen in nood. Doel was, in het kader van de ontwikkelingen en acties met betrekking tot de integrale jeugdhulpverlening, de nodige elementen aan te reiken om een integrale kind- en jeugdhulpverlening uit te tekenen die maximaal toegankelijk is voor jongeren uit de etnisch-culturele minderheidsgroepen die een hulpvraag hebben.

Concreet werd de aanwezigheid / afwezigheid van kinderen en jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen in de jeugdhulpverlening in kaart gebracht, werden een aantal methoden en actiemiddelen onderzocht, werden knelpunten gedetecteerd aan de hand van gesprekken met jongeren en werd inzake niet-begeleide minderjarige vreemdelingen een sociale kaart en een probleemschets opgemaakt en werd de bevoegdheidsverdeling gemeenschap/federaal onderzocht. Voor de uitvoering van dit project kon het Vlaams Minderhedencentrum rekenen op de medewerking van een kerngroep uit het werkveld, die het geheel van het onderzoek mee richting gaf en het actiegedeelte op zich nam. Vanuit wetenschappelijke hoek werd het project ondersteund door UFSIA (OASeS), door KU Leuven, faculteit Rechtsgeleerdheid en door de Kempische Hogeschool (zie ook deel 1, welzijn en deel 3).

Aandachtspunten voor 2002

De ondersteuning van de integratiediensten en de samenwerking die daartoe met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) wordt opgezet, moet duidelijker uit de verf komen. Inzake de ondersteuning van de integratiecentra is het nodig voldoende voeling te houden met de vragen en noden die er leven.

De samenwerking met andere ondersteuningscentra op Vlaams niveau (VIBOSO, het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en VVSG) zal verder worden versterkt. De samenwerking met het allochtoon verenigingsleven zal verder uitgebouwd worden, zowel op Vlaams niveau als op het lokale niveau in de minderhedensector. Uitdrukkelijke aandacht zal moeten gegeven worden aan het opvangbeleid.

Via projecten zoals de tolkdienst Ba-bel, het project integrale jeugdhulpverlening en vanaf 2002 ook de website vreemdelingenrecht, wordt ook een specifieke deskundigheid ontwikkeld, die de ondersteuningstaak meer inhoud geeft.

Cellen voor vluchtelingenwerk en woonwagenwerk

Het minderheden decreet voorziet dat specifieke aandacht naar de nieuwe doelgroepen van het minderhedenbeleid onder meer gestimuleerd wordt door de cellen voor vluchtelingenwerk en voor woonwagenwerk, verspreid over de regio's. Momenteel zijn er vijf cellen van elk actief. Het Vlaams Minderhedencentrum is juridisch werkgever van de medewerkers in de cellen. Ze hebben elk een eigen stuurgroep die garant moet staan voor de band met het lokale en regionale niveau. Het Vlaams Minderhedencentrum ondersteunt en begeleidt de samenwerkingsprocessen tussen de werkers in de cellen en de integratiecentra zodat de werking in het kader van het geïntegreerd beleid optimaal op elkaar afgestemd kan worden. Eind 2001 adviseerde het Vlaams Minderhedencentrum om, op basis van de gelijklopende taken en met als doel een duidelijkere afstemming, doorzichtigheid en samenwerking, het werkgeverschap van de cellen tegen eind 2003 over te dragen aan de integratiecentra. De definitieve beslissing hierover is nog niet gevallen.

Provinciale en lokale integratiecentra

Vanaf 1 januari 2000 wordt binnen elke provincie een provinciaal integratiecentrum (PRIC) erkend en gesubsidieerd. Het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad wordt als provincie beschouwd. In de steden Antwerpen en Gent wordt telkens één lokaal integratiecentrum (LIC) erkend en gesubsidieerd. De integratiecentra hebben een ondersteunings- en stimuleringsopdracht t.a.v. lokale besturen opdat deze besturen een kwaliteitsvol lokaal minderhedenbeleid zouden kunnen uitbouwen. Ze hebben specifieke opdrachten voor het uitwerken van netwerken rond opvangbeleid en het mee uitbouwen van een onthaalbeleid voor nieuwkomers, nu inburgeringsbeleid.

Ze werken nauw samen met de doelgroep(organisaties) en zetten met hen resultaatgerichte doelgroepwerkingen op. Tenslotte detecteren zij binnen de hun toegewezen regio de problematiek en hebben zij een signaalfunctie.

Evaluatie van de werking in 2001

In 2001 werd verder gewerkt binnen de overeenkomsten 2000-2002. De resultaatgebieden bleven dezelfde. Voor een overzicht verwijzen we naar het jaarrapport 2000. Op 31 oktober 2001 dienden de centra en diensten hun jaarverslag in, samen met hun planning voor het volgende werkjaar.

Evenals het vorige jaar beoordeelde de administratie de in de convenanten vastgelegde resultaten en indicatoren. Code AA staat voor een volledig behaald resultaat, code A voor een gedeeltelijk behaald resultaat en code 0 voor een resultaat dat niet werd behaald. Code A werd ingedeeld in de codes A1, A2 en A3. Code A1 geeft aan dat er een aanvaardbare verklaring is over bijzondere omstandigheden die het behalen van het resultaat bemoeilijkten. Code A2 wijst op vertraging. A3 is de code voor een uitvoering die ad hoc is en niet systematisch. Code 0 werd ingedeeld in de codes 01, 02, 03 en 04. Code 01 wordt gebruikt als er onduidelijkheid is over de behaalde resultaten. Code 02 wijst erop dat de door de dienst of het centrum in kwestie beschreven resultaten niet overeenstemmen met de ingediende bewijsstukken. Code 03 geeft aan dat het resultaat niet werd bereikt, maar mits een duidelijke planning alsnog kan worden behaald. 04 is de code voor een niet-behaald resultaat waarvan niet wordt verwacht dat het nog zal worden bereikt.

Evaluatie van het werkjaar 2001 voor de integratiecentra (IC) en integratiediensten (ID)												
	Negatieve codes					Positieve codes					Totaal	Aantal
	01	02	03	04	Totaal	AA	A1	A2	A3	Totaal		
IC	6	6	33	4	49	170	18	26	14	228	277	10
ID	9	4	18	6	37	198	33	37	24	292	329	20
Totaal	15	10	51	10	86	368	51	63	38	520	606	30

Het aantal geëvalueerde indicatoren steeg met 60% van 377 in 2000 tot 606 in 2001. Hierbij moet ermee rekening worden gehouden dat het werkjaar 2000 slechts negen maanden telde. 61% van de indicatoren kreeg een AA-evaluatie. Dit resultaat is iets minder goed dan in 2000, toen dit aandeel 67% bedroeg. De achteruitgang is vooral te wijten aan de resultaten van de integratiecentra, waar het aandeel van de code AA afnam van 75% in 2000 tot 61% in 2001.

Zowel wat absoluut aantal als relatief aandeel van de negatieve beoordelingen betreft, scoren de integratiecentra iets minder goed. Een inhoudelijke analyse van de evaluaties van de integratiecentra wijst uit dat het aantal negatieve beoordelingen absoluut en relatief het hoogst ligt op het gebied van de kwaliteitszorg (15 van de 38 beoordelingen zijn negatief). In absolute cijfers komt daarna het resultaatgebied 'Stimuleren en ondersteunen van het minderhedenbeleid' met 12 negatieve evaluaties, maar die vormen slechts ongeveer een zesde van het totaal (73). Inzake toegankelijkheid bedraagt het aandeel van de negatieve beoordelingen een derde (9 van de 30 evaluaties). De integratiecentra scoren sterk op het resultaatgebied 'Bevorderen van de participatie van de doelgroepen aan het beleid', waarvoor 27 van de 30 beoordelingen positief waren, en inzake 'Analyse en evaluatie van het minderhedenbeleid', met 19 positieve beoordelingen op een totaal van 22.

Uit de analyse van de beoordelingen van de integratiediensten blijkt dat het resultaatgebied 'Stimuleren en ondersteunen van het minderhedenbeleid' relatief en absoluut de meeste negatief beoordeelde criteria telt : 22 van de 138, of ongeveer een zesde. In vergelijking met de resultaten van de integratiecentra is dat nog een redelijk goede score.

In het resultaatgebied 'Informatie verstrekken aan de bevolking en de doelgroepen inzake het minderhedenbeleid' werden 5 van de 53 criteria negatief beoordeeld. Op alle andere vlakken zijn de resultaten van de integratiediensten uitstekend. In de resultaatgebieden 'Vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor een minderhedenbeleid' en 'Toegankelijkheidsbeleid' kwam zelfs geen enkele negatieve beoordeling voor. Daarbij moet wel in aanmerking worden genomen dat het totaal aantal geëvalueerde criteria voor deze resultaatgebieden met respectievelijk 8 en 15 tamelijk laag was. Ook inzake onthaalbeleid en het bevorderen van de participatie van de doelgroepen aan het beleid scoren de integratiediensten evenwel bijzonder goed, met respectievelijk slechts 3 op 52 en 6 op 87 negatieve beoordelingen. Globaal bekeken doen de centra en diensten het nog steeds heel goed. 520 geëvalueerde indicatoren, 86% van het totaal, kreeg een positieve beoordeling (AA, A1, A2 of A3). De overgrote meerderheid van de resultaten werd dus behaald.

Personeelsformatie en spreiding van centra en diensten

Het Vlaams Minderhedencentrum, de provinciale en lokale integratiecentra en de lokale integratiediensten worden op basis van het minderhedendecreet gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Vanaf 1 januari 2002 ontvangen de centra en diensten een subsidie-enveloppe voor infrastructuur-, werkings- en personeelskosten. Het totale bedrag voor de subsidiëring van de onderstaande centra en cellen wordt voor 2002 geraamd op 7.847.368 euro, met inbegrip van de subsidiëring van De Schroef, het Forum en de taallessen in Brussel (zie deel 1).

In 2001 is begonnen met de uitvoering van het Vlaams Intersectoraal Akkoord voor de Social Profitsector 2000-2005. Door de volledige opname van de werknemers met een vroeger DAC-statuuut (regularisatie) is het decretaal personeelsbestand van de centra gestegen met 18,5 VTE. Over een periode van vijf jaar worden de loonschalen van de sector opgetrokken tot de loonschalen in de rest van de welzijnssector. Dit betekent voor sommige personeelscategorieën een belangrijke loonsverhoging. Daarnaast krijgt de sector een vergoeding voor opleiding en management, wordt er een arbeidsduurvermindering doorgevoerd en is er een compensatie uitbetaald voor de onvolledige indexatie van de werkingskosten in het verleden.

Tabel 1: Overzicht van het aantal personeelsleden (VTE) bij de provinciale en lokale integratiecentra

Centra / steunpunten	Personeel VTE	Aantal steunpunten	Raming subsidies 2002
PIC West-Vlaanderen (Roeselare) Oostende en Kortrijk	8,25	2	378.000 euro
PICO Oost-Vlaanderen (Sint-Niklaas) Lokeren, Aalst, Dendermonde, Zele, Temse en Ronse	19	6	840.000 euro
Intercultureel Netwerk Gent Gent-West, Gent-Zuid, Gent-Noord en Gent-Oost	10,5	4	523.000 euro
PRIC Vlaams-Brabant (Provincie – Leuven) Asse-Zellik, Diest, Halle, Vilvoorde en Zaventem	14	5	665.000 euro
PRIC Limburg (Provincie – Hasselt) geen steunpunten	9,5	0	395.000 euro
LIC De Acht Antwerpen-stad (Borgerhout) Merksem, Deurne, Borgerhout, Berchem, Hoboken, Antwerpen-Zuid en Antwerpen-Noord	31,5	7	1.500.000 euro
PRICMA Antwerpen-prov (Boom) Turnhout, Lier, Boom, Mechelen en Bornem	19	5	875.000 euro
PIC Brussel Foyer (Molenbeek) Molenbeek, Brussel, Schaarbeek en Sint-Gillis	13,8	4	710.000 euro
Totaal centra	125,55	33	5.933.000 euro

Tabel 2: Overzicht van het aantal personeelsleden (VTE) bij het Vlaams Minderhedencentrum en de provinciale cellen voor woonwagenwerk en vluchtelingen

	Personeel VTE	Aantal cellen	Raming subsidies 2002
Vlaams Minderhedencentrum	21		
Provinciale cellen woonwagenwerk	5	5	
Provinciale cellen vluchtelingen	5	5	
Totaal	31	10	1.720.000 euro

Tabel 3 Overzicht van het aantal personeelsleden (VTE) bij De Schroef en het Forum

	Personeel VTE	Raming subsidies 2002
De Schroef (schipperswerking)	1	48.750 euro
Het Forum etnisch-culturele minderheden	1,5	71.250 euro

Voor de *integratiediensten* geldt een enveloppefinanciering, waarbij een vast bedrag is bepaald volgens het aantal personeelsleden. Bovendien dienen de gemeenten in te staan voor een cofinanciering daar de Vlaamse gemeenschap maximaal 2/3 van de gemaakte kosten financiert.

Tabel 4 Overzicht van de integratiediensten opgenomen in de begroting 2001 met erkenningsdatum, personeelsformatie en subsidiebedrag

Integratiediensten	Datum erkenning	Personeel VTE	Raming subsidiebedrag
Beringen	1/1/2000	1,50	74.100 euro
Dilsen-Stokkem	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Genk	1/1/2000	6,00	279.600 euro
Gent	1/1/2000	3,00	144.000 euro
Hasselt	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Heusden-Zolder	1/1/2000	4,00	189.200 euro
Houthalen-Helchteren	1/1/2000	2,50	121.400 euro
Leopoldsborg	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Lommel	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Maaseik	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Maasmechelen	1/1/2000	2,00	98.800 euro
Mol	1/1/2000	1,00	49.400 euro
Sint-Niklaas	1/1/2000	2,00	98.800 euro
Willebroek	1/1/2000	1,50	74.100 euro
Leuven	1/7/2000	1,00	49.400 euro
Halle	1/9/2000	1,00	49.400 euro
Antwerpen	1/9/2000	2,00	98.800 euro
Mechelen	1/9/2000	2,00	98.800 euro
Kortrijk	1/1/2001	1,00	49.400 euro
Oostende	1/4/2001	1,00	49.400 euro
Lokeren	1/8/2001	1,00	49.400 euro
Aalst	1/10/2001	1,00	49.400 euro
Totaal		38,50	1.870.400 euro

Een nieuwe omzendbrief meerjarenplanning

In november 2001 stuurde minister Vogels een omzendbrief met richtlijnen rond de opmaak van het nieuwe meerjarenplan (2003- 2008) naar de integratiecentra. Met deze omzendbrief gaf de Minister enerzijds een aantal inhoudelijke krachtlijnen. Anderzijds reikte zij een planningskader en structuur aan voor de opmaak van het meerjarenplan. Nieuw aan deze omzendbrief is dat deze zich tegelijk tot de integratiecentra, het autonoom algemeen welzijnswerk en het opbouwwerk richt.

Inhoudelijke krachtlijnen

Samenwerking

In de eerste plaats wenst de minister de samenwerking te versterken en wel op twee niveaus. Enerzijds gaat het hier om samenwerking tussen het maatschappelijk opbouwwerk, het autonoom algemeen welzijnswerk en de integratiecentra. Anderzijds is het ook de bedoeling om de samenwerking met de lokale besturen te bevorderen.

Deze nadruk op samenwerking tussen de sectoren onderling en met de lokale besturen moet gekaderd worden binnen de realisatie van het lokaal sociaal beleid. Via een kaderdecreet, een actieplan en een aantal pilootprojecten rond het sociaal huis zal dit lokaal sociaal beleid in de loop van 2002 meer vorm krijgen. Uitgangspunt van dat lokaal sociaal beleid zijn de burgers die nood hebben aan sociale dienstverlening. Zij moeten met hun hulpvragen, administratieve dossiers, uitkeringen, etc. aan één loket terecht kunnen en ofwel ter plekke geholpen worden ofwel gepast naar de juiste dienst doorverwezen worden. Dit uitgangspunt heeft natuurlijk heel wat organisatorische consequenties langs de aanbodzijde van de sociale dienstverlening. Het houdt in dat de actoren op termijn een complementair aanbod uitbouwen. Samenwerking op verschillende niveaus is daarom noodzakelijk en kan dubbel werk (bijv. bij het opmaken van een omgevingsanalyse) vermijden. Deze werkwijze is niet nieuw of revolutionair maar is in vele gevallen ook het bevestigen van een ontwikkeling die reeds volop bezig is.

Vrijwilligers

Dit tweede inhoudelijk aandachtspunt ligt ook in de lijn van wat de sectoren reeds doen. Omdat het jaar 2001 uitgeroepen werd tot het jaar van de vrijwilliger, vroeg de minister om bij de opmaak van de meerjarenplannen hier extra aandacht aan te besteden.

Doelgroepen betrekken

Tenslotte wenst de minister dat doelgroepen een prominente plaats krijgen bij de realisatie van de kernopdracht van de centra. Concreet verwacht de minister met het oog op de realisatie van een inclusief en integraal minderhedenbeleid, een overzicht van de inspanningen die de integratiecentra zullen ondernemen om de diverse etnisch-culturele minderheden te betrekken in de werking.

Planningskader

Naast inhoudelijke krachtlijnen reikt deze omzendbrief ook een planningskader aan. Dit kader geldt eveneens voor de drie sectoren en beschrijft in feite de basiselementen die nodig zijn voor het opmaken van een meerjarenplan. Doordat de drie sectoren dat min of meer op een zelfde manier zullen doen wordt het meerjarenplan niet alleen een instrument om subsidies of een erkenning te verkrijgen. Het wordt dan ook een communicatiemiddel dat aan de lokale actoren, op een bondige manier, duidelijk maakt waar de organisatie goed in is en wat in de toekomst haar prioriteiten zijn. Het opmaken van een meerjarenplan volgens een gemeenschappelijk kader kan dan ook gezien worden als een eerste stap om op het terrein tot meer afstemming te komen.

Bovendien zal een gelijkaardige structuur ook gehanteerd worden door de lokale besturen bij de opmaak van hun meerjarenplan. Op die manier spreken de verschillende lokale actoren dezelfde planningstaal, wat op termijn zou kunnen leiden tot een meer effectieve, efficiënte en klantvriendelijke dienstverlening.

Concreet omvat dat planningskader volgende elementen:

Een Missie

Een missie is een kernachtige uitdrukking van de bestaansreden van een organisatie. Het is relatief permanent en geeft de identiteit van een organisatie weer. Organisaties die een duidelijke missie hebben, moeten die missie in dit geval enkel herbevestigen. Een helder geformuleerde missie is een krachtig en inspirerend instrument dat duidelijk maakt, zowel voor de omgeving als voor de medewerkers, wat de essentie van de organisatie is. Een missie creëert een baken waarop je de inrichting en de werking van de organisatie kunt richten en oriënteren. Een breed gedragen missie stimuleert de medewerkers en richt hun energie in dezelfde richting.

Een omgevingsanalyse

De analyse van de eigen organisatie in relatie tot de omgeving is de belangrijkste pijler voor het opmaken van een meerjarenplan. Een omgevingsanalyse geeft inzicht in de evoluties in de beleidsomgeving, de eigen sterktes en zwaktes en de sterke en zwakke punten van de medespelers. Dit inzicht is noodzakelijk om prioriteiten te kunnen bepalen.

Doelstellingen

Op basis van de analyse van de omgeving worden prioriteiten bepaald. Die prioriteiten worden in doelstellingen weergegeven. Doelstellingen maken daarmee duidelijk wat het beleid is, waar de organisatie naartoe wil. Doelstellingen formuleren een antwoord op uitdagingen uit de omgeving, maar houden tegelijk ook rekening met de centrale missie en mogelijkheden van de organisatie.

In de omzendbrief wordt een onderscheid gemaakt tussen strategische en operationele doelstellingen. De strategische doelstellingen situeren zich op het hoogste niveau. Hier geeft de organisatie in grote lijnen aan wat zij door haar optreden wil bereiken (bijv. werkloosheid bij jonge allochtonen uit wijk X verminderen). De operationele doelstellingen geven al op een concreter niveau aan hoe de organisatie dit zal trachten te realiseren (bijv. sollicitatievaardigheden van 50 allochtone jongeren verhogen).

Belangrijk bij het formuleren van doelstellingen is dat de doelstellingen geformuleerd worden in termen van de te bereiken resultaten (minder werkloosheid, verhoogde sollicitatievaardigheden). Doelstellingen die verwijzen naar middelen of activiteiten zijn onvoldoende duidelijk (bijv. meer middelen voor allochtone jongeren als doelstelling zegt niets over wat de organisatie precies zal doen voor deze jongeren).

Indicatoren

Voor de opmaak van dit planningskader is uitgegaan van de noodzakelijke visie die de planning plaatst binnen de volledige beleidscyclus. Dit wil zeggen dat een organisatie bij het plannen al moet rekening houden met de wijze waarop zij de uitvoering van het beleid en het bereiken van de doelstellingen zal kunnen opvolgen. Om het beleid en de doelstellingen te kunnen opvolgen zijn indicatoren geschikte instrumenten. Een indicator geeft een aanwijzing van een fenomeen (doelstelling) die niet rechtevree gemeten kan worden. Precies omdat het slechts een aanwijzing geeft, moet er omzichtig met indicatoren omgesprongen worden. Bijvoorbeeld: als men een fenomeen als tevredenheid zou willen opvolgen dan zou men dit kunnen doen via de indicator 'aantal klachten'.

Een stijging van het aantal klachten zou dan kunnen wijzen op een dalende tevredenheid. Maar een stijging van het aantal klachten zou tegelijk ook een indicatie kunnen zijn van 'toegenomen mondigheid van de klant/burger'. Het zoeken van geschikte indicatoren voor het opvolgen van doelstellingen is dus een proces van wikken en wegen.

Structuur

In de omzendbrief reikt de minister tenslotte ook een structuur voor de meerjarenplannen aan. Deze structuur moet er voor zorgen dat elke geïnteresseerde snel en zonder veel moeite zicht kan krijgen op de prioriteiten van de organisatie. Heel vaak hebben plannen de neiging om erg volumineus te worden zodat het plan als communicatie-instrument zijn doel helemaal voorbij schiet. De voorgestelde structuur moet dit voorkomen.

LOKAAL MINDERHEDENBELEID

Lokale integratiediensten, het sociaal impulsfonds en het stedenbeleid zijn elk op zich instrumenten die lokale besturen stimuleren om ook een minderhedenbeleid te voeren. Hoe dit lokaal minderhedenbeleid in 2001 verder vorm kreeg, wordt hieronder weergegeven.

Integratiediensten

Op 31 december 2000 waren er in het kader van het minderhedendecreet 18 integratiediensten erkend en gesubsidieerd (zie hierboven). In de loop van 2001 kwamen er opnieuw 4 integratiediensten bij (Kortrijk, Oostende, Lokeren en Aalst). Temse en Vilvoorde ontvingen een starttoelage voor de voorbereiding van de oprichting van een integratiedienst. Voor 2002 wordt verwacht dat Temse, Vilvoorde en Ronse een erkenning bekomen. Eind 2002 zullen er dan 25 integratiediensten zijn.

Integratiediensten hebben in eerste instantie als opdracht het lokaal minderhedenbeleid te ondersteunen. Ze werken aan de toegankelijkheid van de eigen lokale voorzieningen, creëren inspraakkanalen, werken mee aan een informatie- en sensibiliseringsbeleid en stimuleren het inclusieve minderhedenbeleid binnen de lokale besturen.

In de convenanten werden minstens resultaten omtrent volgende doelstellingen opgenomen:

- Het verhogen van het bestuurlijk draagvlak voor het voeren van een minderhedenbeleid
- Het verhogen van inspraak en participatie van de doelgroep
- Aan de bevolking en de doelgroepen informatie verstrekken over het gevoerde minderhedenbeleid
- De stad of de gemeente realiseert een onthaalbeleid voor nieuwkomers

Het Sociaal Impulsfonds en het stedenbeleid

Naar een integratie van het SIF in het Vlaams Gemeentefonds en het Stedenfonds

In het Vlaamse regeerakkoord "Een nieuw project voor Vlaanderen" werd de herziening van het Sociaal Impulsfonds (SIF) als instrument voor het voeren van een stedelijk beleid in het vooruitzicht gesteld. De herziening van het SIF werd in de loop van 2001 verder concreet voorbereid. De krijtlijnen voor het nieuwe stedenbeleid enerzijds en de herziening van het Gemeentefonds en Investeringsfonds anderzijds vormden het ruimer kader waarin deze discussies gevoerd werden.

Principieel kiest de huidige Vlaamse regering om de beleidsruimte van de lokale besturen te vergroten, wat tegemoet komt aan de vraag van vele lokale besturen voor meer lokale autonomie. De discussie m.b.t. het ontwerp van decreet tot vaststelling van de regels inzake de dotatie en de verdeling van het Vlaams Gemeentefonds is nog niet volledig afgerond. Momenteel ligt het ontwerpdecreet voor advies bij de Raad van State.

Voorts is een decreet houdende het Stedenfonds, als opvolger van het SIF, maar dan specifiek voor de centrumsteden en de grootsteden, in voorbereiding. De geschetste stand van zaken geldt onder voorbehoud van goedkeuring door het Vlaams Parlement.

De Vlaamse regering heeft op 30 november 2001 beslist om het Investeringsfonds en het waarborggedeelte van het SIF in het Vlaams Gemeentefonds te integreren. Hiermee wil de Vlaamse regering de regelgeving en de procedures voor de gemeenten vereenvoudigen door de middelen waarover de Vlaamse overheid beschikt voor de algemene financiering van de lokale besturen zoveel mogelijk te bundelen. Tegelijk wordt voorzien in een financiële waarborg, zodat geen enkele gemeente er in 2003 financieel op achteruit gaat. De waarborg binnen het Gemeentefonds omvat het bedrag van het Investeringsfonds, het bedrag van het SIF-waarborggedeelte, het SIF-plusgedeelte van de niet-steden en het oude Gemeentefonds. De centrumsteden ontvangen het huidige 'SIF +' - gedeelte vanaf 2003 uit het nog op te richten Stedenfonds en hun SIF-waarborg via het nieuwe Gemeentefonds.

Aan de verdeelsleutels van het Gemeentefonds werden criteria toegevoegd die rekening houden met het lokaal investeringsbeleid enerzijds en sociale criteria anderzijds. De opname van de sociale criteria is nieuw en niet zonder betekenis. Gemeenten met een sociale problematiek krijgen op die manier middelen voor de uitbouw van een aangepast aanbod. Ook het versterken van de centrumfunctie en de fiscale draagkracht vormen belangrijke maatstaven voor de verdeling van de middelen.

De samenwerking tussen de gemeente en het OCMW wordt eveneens gehonoreerd middels een akkoord tussen beide lokale besturen over de onderlinge verdeling van het aandeel in het Gemeentefonds. Bij ontstentenis van zo'n lokale beslissing zal de Vlaamse regering automatisch 8% van het Gemeentefonds rechtstreeks storten aan het OCMW.

De Vlaamse regering wenst ook verder werk te maken van een specifiek stedenbeleid toegespitst op een beperkt aantal steden, geselecteerd op basis van de 'centrumfunctie' die deze steden uitoefenen. De "Beleidsbrief Binnenlandse Aangelegenheden en Stedenbeleid 2001 - 2002" van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid stelt dat, meer dan in de rest van Vlaanderen, zich in de centrumsteden concentraties voordoen van zowel negatieve als positieve ontwikkelingen. Ook problemen van achterstelling en dualisering stellen zich in (centrum)steden veel scherper dan daarbuiten. Verder benadrukt de minister dat er in het verleden te weinig werd ingespeeld op de potenties van een stedelijke kern waar b.v. de confrontatie met diversiteit van culturen, leefstijlen en activiteiten voor een enorme verrijking kan zorgen.

De voorbereidingen voor de oprichting van een Stedenfonds als opvolger voor het huidige "SIF + - programma" zijn intussen ook op kruissnelheid. Met het Stedenfonds wil men zich richten op de 2 Vlaamse grootsteden, de 11 centrumsteden en op het Brussels hoofdstedelijk gewest via de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Met het Stedenfonds wil men de steden ondersteunen bij het voeren van een duurzaam stedenbeleid waarbij stedelijkheid in al zijn dimensies aan bod kan komen. De Vlaamse regering kiest voor een stedenbeleid dat er op gericht is de stadsvlucht te stoppen en het democratisch draagvlak in de steden te verhogen.

Met het Stedenfonds beoogt de Vlaamse regering de volgende doelstellingen :

- de leefbaarheid verhogen en dit zowel op stadsniveau als op wijkniveau ;
- de dualisering tegengaan ;
- de kwaliteit van bestuur verhogen.

Het is de bedoeling om nog in het voorjaar 2002 een ontwerp van decreet inzake de werking en de verdeling van een Vlaams Stedenfonds aan de regering voor te leggen, om een vlotte overgang van "SIF+" naar het Stedenfonds mogelijk te maken. Vanaf 1 januari 2003 zou het nieuwe Stedenfonds operationeel moeten zijn.

Het Stedenfonds zal in de nodige overgangsbepalingen voorzien, opdat de overgang van het SIF-convenant 2000-2002 naar het stedenfonds vlot kan verlopen. Steden zullen de nodige tijd krijgen om hun lopende SIF-programma's bij te sturen. Niets belet hun evenwel om sowieso bepaalde SIF-programma's al dan niet stop te zetten.

De SIF - beleidsovereenkomsten

Aandacht voor minderheden in de beleidsplannen van de SIF-plus-gemeenten

Uit het SIF - evaluatierapport 2000 blijkt dat de trekkingsrechten die bestemd zijn voor de doelgroep etnisch-culturele minderheden 4,6 % van het totale SIF-budget uitmaken. In de grootsteden Antwerpen, Gent en bij de VGC ligt dit zelfs lichtjes hoger (4,8 %).

Globaal genomen blijkt ook dat de inhoudelijke aandacht voor de minderhedenthematiek geleidelijk is gegroeid. In ongeveer 2/3 van de SIF-plus-gemeenten wordt intussen een specifieke doelstelling rond minderheden geformuleerd. De inhoud van de doelstellingen 2000 - 2002 werd reeds in het jaarrapport 2000 van ICEM beschreven uitgaande van de toen bijna voor alle SIF-plus-gemeenten afgesloten convenants 2000 - 2002. Van de 16 gemeenten die scoren op het criterium 'SIF-vreemdelingen' hebben er 15 een convenant afgesloten, één gemeente heeft totnogtoe geen beleidsplan 2000-2002 ingediend en zal dit vermoedelijk ook niet meer doen. Intussen werd ook nog in 2 gemeenten die niet scoren op SIF-vreemdelingen, de aandacht voor de minderhedenthematiek expliciet in het SIF-convenant vermeld.

16 van de 17 betrokken SIF-plus-gemeenten hebben in hun beleidsovereenkomsten 2000 - 2002 één of meer specifieke doelstelling(en) opgenomen, naast de sectorale aandacht (m.n. tewerkstelling, onderwijs, gezondheidszorg, ...) die er wordt besteed aan de doelgroep minderheden. De inhoud van de doelstellingen in deze gemeenten is zeer uiteenlopend. De meest voorkomende thema's zijn :

- NT2 en uitbouw onthaal(programma) nieuwkomers (13)
- het voeren van een inclusief minderhedenbeleid (6)
- goedkeuring beleidsnota minderheden en / of uitvoering van de minderhedenbeleidsnota (6)
- vorming en informatie voor de personeelsleden van de stad of het OCMW (4)

Daarnaast is er, zij het in mindere mate, ook aandacht voor :

- toegankelijkheid van de stedelijke dienstverlening;
- participatie aan het beleid en de communicatie vanuit het beleid;
- tewerkstellen van autochtonen binnen de eigen stedelijke diensten ;
- ondersteuning vrouwen - en / of meisjeswerking;
- voorzien in een locatie voor woonwagenbewoners en/of voorzien in begeleiding van de bewoners;
- schoolopbouwwerk voor allochtone kinderen en organiseren van netoverschrijdend onderwijsoverleg;
- ondersteunen van de zelforganisaties en interculturele activiteiten;
- opvang van vluchtelingen of asielzoekers;
- ondersteuning van de integratiedienst;
- ontwikkeling van initiatieven met betrekking tot de specifieke situatie van allochtonen in ziekenhuizen en rustoorden;
- ...

De initiatieven die gefinancierd worden met SIF-middelen zijn complementair aan de bestaande convenants in uitvoering van het minderheden decreet. Over de totaliteit van de inspanningen inzake het lokaal minderhedenbeleid kunnen er vanuit het SIF geen betrouwbare uitspraken gedaan worden. Hiervoor is een zicht nodig op de totaliteit van het gemeentelijk (regulier) beleid en deze informatie is momenteel niet voorhanden. Bovendien zijn de afspraken die in de SIF-convenants worden gemaakt grotendeels gebaseerd op wat in de omgevingsanalyse van de SIF-plannen wordt vermeld.

Inhoudelijk is er vooreerst veel aandacht voor het *onthaalbeleid*. Het vanuit SIF ondersteunde onthaalbeleid nieuwkomers sluit aan bij het concept en de terminologie van het in 2000 gestarte inburgeringsbeleid. In een aantal gemeenten was het uitbouwen van een onthaalbeleid voor nieuwkomers al gedurende langere tijd een aandachtspunt, maar viel de doelgroep 'nieuwkomers' niet samen met de doelgroep voor inburgeringstrajecten. Dit werd ondertussen bijgestuurd. Anderzijds werden de resultaten voor de periode 2000 - 2002 evenwel niet altijd in termen van 'trajecten' geformuleerd wat een kwantitatieve opvolging bemoeilijkt. Verder is het belangrijk om dubbelfinanciering van inburgeringstrajecten te vermijden. Tot eind 2002 worden de 'alternatieve' (SIF-)trajecten voorlopig behouden, aangezien zij aanvullend zijn bij de inburgeringstrajecten gefinancierd met inburgeringsmiddelen.

Door de afwezigheid van reguliere financiering in het verleden, heeft het SIF hier in ieder geval een impuls waarde gehad in de SIF-plus-gemeenten. Door deze experimentele rol van het SIF kon lokaal ook al enige knowhow opgebouwd worden, wat een stimulans is geweest bij de opstart van het (nieuwe) inburgeringsbeleid. Anderzijds kreeg het lokale onthaalbeleid nieuwkomers een nieuwe impuls via de inburgeringsmiddelen die de Vlaamse regering eind 2000 vrijmaakte. Het SIF en het inburgeringsprogramma hebben elkaar versterkt. Deze nieuwe middelen hebben op dit vlak ook het intergemeentelijk overleg en samenwerking gestimuleerd, zo blijkt uit reacties van enkele SIF plus gemeenten in de voortgangsrapporten 2000.

In de SIF- plus-gemeenten heeft het SIF ongetwijfeld ook een impuls waarde gehad bij het stimuleren van een *inclusief minderhedenbeleid*. Volgens enkele SIF-plus-gemeenten is men er de voorbije jaren geleidelijk aan meer in geslaagd om (gemeentelijke) diensten oog te laten hebben voor het bereiken van minderheden. Slechts één SIF-plus-gemeente voorzag ook in de ontwikkeling van een bruikbaar meetinstrument om de resultaten in de verschillende beleidsdomeinen - die een specifiek beleid voor allochtonen voeren - te toetsen en te evalueren. De vraag in hoeverre de hier door de gemeente voorgestelde SIF-acties ook daadwerkelijk kunnen bijdragen tot het voeren van een preventief en structureel beleid blijft nog onbeantwoord. Het leggen van linken tussen de harde en zachte sectoren blijft ook lokaal een erg moeilijke opdracht. De deelname van de harde sectoren is hier vaak eerder symbolisch.

Aandacht voor minderheden in de convenants met waarborggemeenten

In de convenants van 14 waarborggemeenten (15%) worden er één of meerdere specifieke doelstellingen m.b.t. minderhedenbeleid vermeld. Ook hier worden uiteenlopende doelstellingen geformuleerd. De meest voorkomende thema's zijn het (intergemeentelijk) onthaalbeleid nieuwkomers en de opvang asielzoekers. De bedenkingen die hieromtrent gemaakt werden voor de SIF- plus-gemeenten, gelden ook voor de waarborggemeenten.

Andere, eerder sporadisch voorkomende, doelstellingen in waarborggemeenten hebben o.m. te maken met inspraak en participatie aan en communicatie over het beleid, ondersteuning zelforganisaties, operationalisering van het '10-punten-programma', schoolopbouwwerk, de problematiek van woonwagengedwongen, opmaak omgevingsanalyse,...

Realisaties vanuit het stedenbeleid met directe relevantie voor het lokaal minderhedenbeleid

Actieprogramma Stedenbeleid als aanzet tot een inclusief stedenbeleid

In de loop van 2001 werd het "Actieprogramma Stedenbeleid" verder geconcretiseerd. De actiefiches werden het voorbije jaar aangevuld en verrijkt met :

- een stappenplan met een timing ;
- een overzicht van de beoogde effecten ;
- een middelenoverzicht (budget, personeel, ...), nodig om acties te realiseren ;
- de link(en) met het stedenbeleid.

Het geactualiseerde actieprogramma stedenbeleid werd op 31 maart 2001 meegedeeld aan de Vlaamse regering. In de actiefiche over het minderhedenbeleid worden de toegankelijkheid van de stedelijke voorzieningen en het bevorderen van het samenleven in de wijken als belangrijke accenten voor het stedenbeleid vermeld.

Ontwikkelen van een toekomstvisie op stedelijkheid: Task Force en Witboek stedenbeleid

Om in de loop van 2002 een Witboek Stedenbeleid samen te stellen werd een Task Force opgericht. De opdracht van de Task Force is het onderzoeken welke maatregelen zich opdringen om de steden nieuw leven in te blazen. Om een lange termijn visie over steden en stedenbeleid te ontwikkelen hebben in de eerste helft van 2001 14 experts samen met ervaringsdeskundigen en Vlaamse ambtenaren werktekstten uitgeschreven, die in het najaar in workshops in 14 Vlaamse steden aan een breder publiek werden voorgelegd. Nadere informatie over dit alles is ook terug te vinden op de website Thuis in de stad (<http://www.thuisindestad.be/>).

In de Task Force - werkgroep "*sociale cohesie en etnische diversiteit*" stonden de relaties tussen de stadsbewoners centraal. De resultaten van deze werkgroep resulteerde in een paper m.b.t. diversiteit als instrument voor gemeenschapsvorming in de stad. In dit theoretisch kader¹ vormen etnische groepen of gemeenschappen geen vertrekpunt. Vertrekkend vanuit een breder perspectief, m.n. het perspectief van diversiteit, wil men bijdragen aan de verbondenheid in en tussen sociale groepen en tussen individuen en aan de bestrijding van sociale ongelijkheid. Het sociaal beleid in de stad heeft tot nu toe te éézijdig de nadruk gelegd op achterstelling en sociale uitsluiting. Een offensief sociaal beleid gaat niet enkel uit van sociale posities van mensen en van het perspectief van teloorgang, maar is een breed sociaal beleid dat ook ten volle de sociale relaties tussen mensen en het perspectief van potenties en mogelijkheden van het stadsleven in rekening brengt. Het herstellen van de sociale cohesie en het voorkomen van dualisering in de (lokale) samenleving, wil men in het toekomstige Stedenbeleid aanpakken vanuit een breed sociaal beleid met sterke aandacht voor diversiteit. Ook op het terrein (o.m. Maasmechelen, Gent, ...) zijn er al ontwikkelingen bezig m.b.t. het verruimen van het minderhedenbeleid naar een ruimer gelijke kansenbeleid vanuit een keuze voor diversiteit, waarbij alle minderheidsgroepen moeten aan bod komen.

In het verlengde van dit theoretisch kader ontwikkeld door de task force - werkgroep, werkt men intussen aan een handleiding met betrekking tot het werken aan relaties tussen stadsbewoners. De handleiding is in de eerste plaats een observatie-instrument dat wil bijdragen aan het beter werken aan verbondenheid tussen stadsbewoners. Het is bedoeld voor al degenen die van ver of van dichtbij werken in een stedelijke omgeving. Deze handleiding wil initiatieven met betrekking tot 'verbondenheid' optimaliseren.

¹ Soenen, R., "Diversiteit en verbondenheid", paper in het kader van de Task Force : thema 'sociale cohesie en etnische diversiteit', 31 blz., december 2001.

Er werd intussen ook een aanvullende onderzoeksovereenkomst afgesloten met het departement Sociale en Culturele Antropologie van de K.U. Leuven voor het verder uitwerken van de probleemstelling m.b.t. conflicten in de stedelijke omgeving en het formuleren van criteria voor diverse stadswerkers om conflicten te bekijken en te beoordelen. De centrale onderzoeksvraag hier is: 'Hoe verlopen alledaagse conflicten tussen stadsbewoners in de publieke ruimte vanuit een relationeel en sociaal-ruimtelijk perspectief en wat betekent dit voor de verbondenheid tussen de stadsbewoners?'

Conclusies en bedenkingen

De SIF-ervaring leert dat het nodig is om rekening te houden met het eigen tempo van de lokale besturen om een lokaal draagvlak te creëren voor het minderhedenbeleid. Ingevolge de te beperkte kennis van de lokale situatie op het Vlaamse niveau was het zeker niet gemakkelijk om vanuit het SIF maatwerk te leveren. Het lijkt dan ook eerder aangewezen om zich in de toekomst meer te focussen op de 'processen' en minder op het behalen van 'resultaten'. De koppeling tussen resultaten en middelen moet in ieder geval ook een andere (minder administratief beladen) invulling krijgen.

De heroriëntering van het SIF bevindt zich momenteel in de eindfase. De lokale besturen stellen zich vragen bij de continuering van de huidige werkingen, een deel van de werkingen naar etnisch - culturele minderheden wordt immers gefinancierd met SIF-middelen. Intussen is er de garantie vanuit de Vlaamse regering dat lokale besturen er qua middelen niet zullen op achteruit gaan. Vanaf 2003 kan het gemeentelijk niveau hiermee autonoom een invulling geven aan het minderhedenbeleid. Meer lokale autonomie houdt risico's in, maar biedt ook kansen. Vooral in de SIF-waarborggemeenten, die geen extra middelen ontvingen vanuit het SIF, was het spanningsveld m.b.t. de lokale autonomie het meest uitgesproken.

Het SIF is ongetwijfeld een hefboom geweest voor het versterken van het bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak voor het lokaal inclusief minderhedenbeleid. Gemeenten / steden met een minderhedenproblematiek hebben intussen ook een (erkende) integratiedienst die o.m. een waakhondfunctie kan opnemen. Anderzijds hebben kleinere lokale besturen zelf nog te weinig ervaring en inhoudelijke deskundigheid in deze materie.

Er blijft dus een duidelijke nood aan ondersteuning voor het ontwikkelen van indicatoren, methodiekontwikkeling (strategische) planning, etc. . Dit zal verder mee moeten uitgebouwd en ondersteund worden vanuit de categoriale sector en door de bevoegde administratie voor het minderhedendecreet. Dit stelt hogere eisen aan de organisatorische omkadering van de vanuit de bevoegde administratie afgesloten convenants. Voor de 14 centrumsteden zal dit vermoedelijk minder een probleem zijn. Voor de steden die vanaf 2003 bijkomende middelen krijgen uit een Stedenfonds, wordt er verder ook specifieke opvolging en ondersteuning voorzien en wordt er samen met de steden een instrumentarium ontwikkeld. Verder biedt het zogenaamde "Actieprogramma Stedenbeleid" de mogelijkheid om de initiatieven van de Vlaamse ministers naar de steden toe op te volgen.

VERHOGEN VAN HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Het minderhedenbeleid moet ook oog hebben voor het bevorderen van een maatschappelijke consensus over de uitgangspunten, doelstellingen en strategie van het minderhedenbeleid. In haar jaarrapporten stelt ICEM telkens opnieuw vast dat het maatschappelijk draagvlak (te) weinig aandacht krijgt en dat er (te) weinig gerichte acties inzake sensibiliseren en racismebestrijding plaatsvinden. Bovendien gebeuren de acties nog te veel in geïsoleerd verband. Van een systematisch en coherent beleid gericht op het verhogen van het maatschappelijk draagvlak is nog steeds geen sprake.

De in het vorig rapport gesignaleerde aandacht voor interculturalisering wordt in dit rapport bevestigd. Meerdere sectoren leveren inspanningen om hun voorzieningen op één of andere manier te interculturaliseren. Deze inspanningen gebeuren echter te veel los van elkaar en een duidelijke visie op interculturaliseren en de wegen om dit te bereiken ontbreekt veelal. Sommige sectoren worden zich hiervan bewust en zijn vragende partij om de thematiek van interculturaliseren in een ruimere, sectoroverstijgende context te bekijken en aan te pakken. Ook in wetenschappelijke kringen zit men niet stil en probeert men de brug te leggen tussen de vraag naar interculturaliseren en het meer hedendaagse concept 'diversiteit'. De komende jaren zal het er op aan komen deze nieuwe ontwikkelingen en dynamieken maximaal te enten op een duidelijk, gestructureerd en gecoördineerd diversiteitsbeleid dat voldoende oog heeft voor etnisch-culturele minderheden en de heterogeniteit daarbinnen. Het minderhedenbeleid kan hierbij een ondersteunende en sensibiliserende rol vervullen.

Via een actieve aanwezigheid op internet doet de Vlaamse overheid inspanningen om het minderhedenbeleid in zijn verschillende aspecten kenbaar te maken bij een ruim publiek. De internetsite 'minderheden' heeft in 2001 een grondige facelift ondergaan en werd gevoelig uitgebreid. Naast informatie over de realisaties en publicaties van ICEM, bevat ze nu ook onder meer informatie over het minderheden- en inburgeringsbeleid en biedt ze een overzicht van het intercultureel vormingsaanbod in Vlaanderen. Tussen januari en april 2002 kwamen ruim 1.700 bezoekers een kijkje nemen. In de loop van 2002 zal de site verder geüpdatet en geoptimaliseerd worden. De site is te vinden op volgende url: <http://www.wvc.vlaanderen.be/minderheden>.

In 2001 werden in het kader van het minderhedendecreet ook concrete inspanningen gedaan om het intercultureel samenleven te bevorderen. En inzake het correct gebruik van e-mail, intranet en internet heeft het ministerie een initiatief genomen. We staan er even bij stil.

Stimulansen vanuit het minderhedendecreet

Lokale besturen die via het minderhedendecreet middelen ontvangen voor het voeren van een lokaal minderhedenbeleid worden gestimuleerd om initiatieven te nemen om de inspraak en betrokkenheid van de doelgroepen te verhogen en het harmonieus samenleven te bevorderen,

Meerdere gemeenten hebben een eigen migrantenadviesraad en /of bevorderen de samenspraak op alternatieve manieren, vb via moskeeverenigingen, regelmatig overleg tussen de bevoegde schepen en sleutelfiguren, wijkoverleg,.... Daarnaast wordt ook gewerkt aan het verhogen van de participatie van de minderheden aan andere gemeentelijke overlegstructuren (bijv. jeugdraad, cultuurraad, seniorenraad) en aan participatie op andere vlakken (bijv. aanwerving van allochtonen binnen de gemeentelijke diensten).

In meerdere gemeenten lopen kleinschalige sensibiliserings- en/of informatie-initiatieven, zijn er contacten met de lokale pers om de objectiviteit van de berichtgeving over de minderheden in de gemeente te vergroten en/of is er aandacht voor interculturele vorming van de eigen ambtenaren (waaronder ook politie). Sommige gemeenten hebben een meldpunt racisme.

Concreet kan verwezen naar Mechelen, waar het stadsbestuur in oktober 2001 een intentieverklaring ‘Mechelen tegen racisme’ ondertekend heeft. Met deze intentieverklaring – opgesteld door de stedelijke integratiedienst i.s.m. het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding en het provinciaal integratiecentrum - wil de stad zich engageren tot racismebestrijding op het lokale vlak. Aan deze intentieverklaring is een concreet actieplan gekoppeld.

Voor een ander voorbeeld kan verwezen naar Antwerpen waar het stadsbestuur beslist heeft om een publiekscampagne te voeren om de keuze voor een diversiteitsbeleid bekend te maken en te promoten. In uitvoering hiervan heeft de Dienst Integratie van de stad Antwerpen, een actieplan voor een stedelijk diversiteitsbeleid uitgewerkt.

De ruimte die het minderhedendecreet biedt voor experimentele projecten wordt verder ook benut voor initiatieven op het vlak van racismebestrijding. In 2001 liepen twee projecten, Multipop mundial en Briefschrijversnetwerk.

Multipop mundial: een regionaal blokprogramma (vzw Multipop Antwerpen)

Multipop Mundial is een regionaal blokprogramma binnen het kader van de uitzendingen van de multiculturele radio Multipop Antwerpen. Mundial wordt opgedeeld in 4 blokken waarvan ieder blok afzonderlijk zich richt tot één van de vier belangrijkste allochtone gemeenschappen in Antwerpen, met name de Marokkaanse, Turkse, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse bevolkingsgroepen. Dit blokprogramma wordt elke zondagavond uitgezonden tussen 20 uur en middernacht. Tijdens de uitzending wordt informatie verstrekt over activiteiten en evenementen. Het programma richt zich vooral naar jongeren. De allochtone gemeenschappen worden betrokken bij de programmatie en de redactie van de teksten.

Het briefschrijversnetwerk (vzw Kerkwerk Multicultureel samenleven)

Doel van dit project is tot een schriftelijke communicatie te komen met die mensen die, door middel van geschreven boodschappen, hun klachten en wrevels focussen op de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden of die deze minderheden verantwoordelijk achten voor hun persoonlijk gevoel van bedreiging t.a.v. hun levensomstandigheden en kansen. Deze boodschappen kunnen in verschillende vormen verschijnen zoals lezersbrieven aan kranten en tijdschriften, boodschappen in verschillende discussiefora op internet, bepaalde artikels van de geschreven pers die getuigen van een tendentieuze verslaggeving, brieven gericht aan sociaal-culturele organisaties en andere boodschappen op radio en televisie.

Voor dit project werden een aantal vrijwilligers geselecteerd. Tijdens vormingsbijeenkomsten werd een algemene strategie besproken over hoe er best kan gereageerd op racistische boodschappen, konden ervaringen uitgewisseld en kwamen er telkens één of meerdere gastsprekers aan het woord. De vrijwilligers werden tevens permanent op de hoogte gehouden door een wekelijkse nieuwsbrief en kregen specifieke ondersteuning door de projectverantwoordelijke wanneer hen specifiek gevraagd werd om een van volgende taken op te nemen:

- aanschrijven van redacties van de geschreven pers naar aanleiding van tendentieuze artikels omtrent etnisch-culturele minderheden;
- reageren op racistische en discriminerende lezersbrieven in de pers;
- beantwoorden van racistische en discriminerende brieven gericht aan sociaal-culturele organisaties;
- zich mengen in discussiefora op internet;
- reageren op racistische boodschappen op radio en televisie.

Om het Briefschrijversnetwerk te kunnen uitbouwen, had de projectuitvoerder contacten met verschillende personen, instellingen en organisaties die in min of meerdere mate actief zijn of wensen te zijn inzake het effectief omgaan met racistische beeldvorming en gedrag. Uit die contacten is gebleken dat de Vlaamse Gemeenschap niet beschikt over een permanent en deskundig instrument om burgers, organisaties en instellingen die actief willen zijn op dit terrein te voorzien van het nodige advies, begeleiding en ondersteuning.

Vanuit dit project wordt dan ook voorgesteld om een ‘Vlaamse Begeleidingsdienst voor Intercultureel Beleid’ op te richten die vanuit volgende vier objectieven een werking uitbouwt:

1. een open aanbod met advies aan openbare besturen, instellingen, organisaties en redacties om racistische beeldvorming te vermijden en racistisch geschreven boodschappen die zij ontvangen op een effectieve wijze te beantwoorden
2. een aanbod in de vorm van maatwerk om beroepskrachten en vrijwilligers te trainen in het effectief omgaan met (non) verbale vormen van racistisch gedrag
3. een aanbod in de vorm van maatwerk om ambtenaren van lokale en bovenlokale besturen en diensten te ondersteunen in diversiteit en multiculturele klantvriendelijkheid
4. een aanbod in de vorm van maatwerk om instellingen in de Vlaamse Gemeenschap en private instellingen te begeleiden en te ondersteunen in intercultureel management.

Correct gebruik van e-mail, intranet en internet binnen het ministerie

Eind 2000 verschenen een aantal racistische e-mails op een elektronisch prikbord van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Op initiatief van de dienst Emancipatiezaken werden deze mails verwijderd. Bovendien stelde de afdeling Kanselarij en Voorlichting in samenspraak met de dienst Emancipatiezaken een procedure op voor het opvangen van toekomstige klachten bij dergelijke misbruiken.

Dergelijke boodschappen worden voortaan verwijderd. Tevens waren de voorschriften voor e-mail, intranet en internetgebruik versneld opgesteld. Na goedkeuring door de Vlaamse regering werden ze in april 2001 bekendgemaakt in een omzendbrief aan de personeelsleden en via het intranet.

De voorschriften benadrukken dat het verspreiden van discriminerende boodschappen van welke aard dan ook via e-mail, nieuwsgroepen, intranet en internet niet geoorloofd zijn. Het lijnmanagement kan de auteur van dergelijke boodschappen steeds een tuchtstraf opleggen. De omzendbrief vermeldt ook dat het verspreiden van racistische boodschappen strafrechtelijk kan worden vervolgd.

Op korte termijn zal het ook mogelijk worden om klachten te zake te melden via het e-mailadres van de dienst Emancipatiezaken.

De doelgroepen vormen de derde pijler van het minderhedenbeleid. De samenwerking met de doelgroepen gebeurt via drie kanalen: het betrekken van de doelgroepen bij het sectorale inclusieve minderhedenbeleid, het betrekken van de doelgroepen bij de bestaande adviesorganen en het erkennen en subsidiëren van een forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden. Zoals uit onderstaand verslag blijkt, krijgt de samenspraak en inspraak geleidelijk aan via het Forum van Organisaties van etnisch-culturele minderheden concreet vorm.

Forum van etnisch-culturele minderheden

Om de communicatie met en betrokkenheid van de doelgroepen en hun organisaties bij het minderhedendecreet te verzekeren, heeft de Vlaamse regering in uitvoering van artikel 9 van het minderhedendecreet een forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden erkend. Dit forum biedt een kader om overleg te plegen en visies of standpunten te ontwikkelen en naar buiten te brengen over alle aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en die de integratie in de samenleving bevorderen. Het forum komt tegemoet aan de vraag van de doelgroepen om zelf te kunnen beschikken over een instrument voor belangenbehartiging op Vlaams niveau.

Het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 houdende de erkenning en subsidiëring van het forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden (BS 10.09.99) geeft uitvoering aan deze bepaling uit het decreet. Hiermee krijgen de doelgroepen - via hun vertegenwoordigers - een structurele plaats binnen het minderhedenbeleid. Het besluit trad in werking op 1 juli 1999. Het Forum werd erkend vanaf 1 augustus 2000.

De doelstellingen van het Forum zijn:

- Beschikken over een instrument voor belangenbehartiging op Vlaams niveau.
- Verhogen van de betrokkenheid van de etnisch-culturele gemeenschappen in hun geheel bij het minderhedenbeleid.
- Verhogen van het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak voor het minderhedenbeleid.
- Bevorderen van de emancipatie en participatie van minderheden in de samenleving.
- Bieden van een kader om overleg te plegen en visies en standpunten uit te brengen over alle aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en die hun integratie in de samenleving bevorderen.

Deze doelstellingen vertalen zich in volgende opdrachten:

1. Bijdragen tot het ontwikkelen van een communicatienetwerk tussen organisaties, georganiseerd zowel op lokaal als op landelijk vlak en tot het organiseren van overleg tussen de organisaties, zowel binnen elke doelgroep als tussen de doelgroepen.
2. Op basis hiervan visies ontwikkelen en standpunten bepalen m.b.t. aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en de integratie in de samenleving bevorderen.
3. Minstens éénmaal om de twee jaar een Openforumbijeenkomst organiseren, waarop alle organisaties en individuele leden die tot de doelgroepen behoren en wegens hun deskundigheid of positie kunnen bijdragen tot het realiseren van de doelstellingen van het Forum, worden uitgenodigd. Op die bijeenkomst worden de resultaten van de werking besproken en worden belangrijke standpunten of visies voorgelegd.

Om het Forum de nodige draagkracht te geven werd binnen het Forum een Uitvoerend Comité opgericht dat bestaat uit vertegenwoordigers van de erkende landelijke verenigingen van allochtonen, vluchtelingen, woonwagenbewoners en individuele deskundigen. De werking van het Forum en het Uitvoerend Comité wordt versterkt door een secretariaat bestaande uit een voltijds educatief medewerker en een halftijdse administratieve kracht. Het personeel wordt toegevoegd aan de personeelsformatie van het Intercultureel Centrum voor Migranten. De financiering gebeurt vanuit het minderheden decreet.

Het Forum heeft een permanente signaalfunctie. Het wil de noden, knelpunten en behoeften van de verschillende doelgroepen aankaarten bij de bevoegde instanties en bij de politieke besluitvormers. Ook het stimuleren, opzetten en continueren van samenwerkingsinitiatieven rond een bepaald thema en met bestaande structuren die in het kader van het minderhedenbeleid actief zijn, is een prioritair aandachtspunt.

Tussen het Forum, het Intercultureel Centrum voor Migranten en het Vlaams Minderhedencentrum werd een overeenkomst afgesloten over een afbakening van de taken en de onderlinge samenwerking. In deze overeenkomst erkennen het ICCM en het Vlaams Minderhedencentrum het Forum als de instantie die op Vlaams niveau de belangenbehartiging voor de landelijke verenigingen van allochtonen en de allochtonenverenigingen opneemt.

Eerste Open Forumbijeenkomst

Open Forumbijeenkomsten hebben tot doel de voltallige Vlaamse regering te sensibiliseren voor de breed maatschappelijke thema's van het minderhedenbeleid en te betrekken bij de inbreng van etnisch-culturele minderheden op alle bevoegdheidsdomeinen van de Vlaamse overheid. Op die manier krijgt het Forum een actieve rol in de besluitvorming van het beleid.

In 2000 werd gestart met drie inhoudelijke werkgroepen over de thema's media, onderwijs en jeugd. De werkgroepen verrichtten het inhoudelijk voorbereidend werk voor de eerste tweejaarlijkse Openforumbijeenkomst die plaatsvond op zaterdag 20 oktober 2001 in het Vlaams Parlement. Het hoofdthema was 'de participatie van etnisch-culturele minderheden aan het gemeenschapsleven in Vlaanderen en Brussel'. Vanuit de werkgroepen werden een aantal stellingen ter discussie voorgelegd. Met deze Open Forumbijeenkomst kreeg het Forum de kans om haar visies en standpunten naar een ruimer publiek bekend te maken en te toetsen. In een uitgebreid verslagboek zal gerapporteerd worden over en het verloop en de besluiten van de discussie. Dit verslagboek wordt in het voorjaar 2002 gepubliceerd.

Stellingen Werkgroep Onderwijs

Op de Open Forumdag werd een discussie aangegaan rond de volgende vier stellingen:

- Investeren in kwaliteitsonderwijs in alle scholen, met aandacht en respect voor diversiteit (zowel etnische, socio-economische, culturele en religieuze) van leerlingen en ouders is belangrijker dan het kost wat kost willen beschermen van de multiculturele school.
- Men moet allochtone leerlingen kunnen weigeren wanneer een multiculturele school een "concentratieschool" dreigt te worden.
- Geen enkel kind mag op basis van etnische, religieuze/filosofische of culturele gronden worden geweigerd.
- Een multicultureel aanwervings- en personeelsbeleid in het onderwijs is de belangrijkste hefboom om gelijke kansen, rechten en uitkomsten te realiseren.

Stellingen Werkgroep Jeugd

Vanuit de werkgroep Jeugd werden volgende stellingen aan de deelnemers van de Open Forumbijeenkomst voorgelegd:

- Het reguliere jeugdwerk sluit niet aan bij de noden en wensen van allochtone kinderen, jongeren en hun ouders.
- In bepaalde wijken vormen allochtone jongeren in groep(jes) een probleem.
- Allochtone meisjes hebben nog steeds minder mogelijkheden dan allochtone jongens.
- Jongeren van allochtone afkomst mogen heel vaak niet binnen in publieke aangelegenheden.

Stellingen Werkgroep Media

Op het vlak van media tenslotte hebben de deelnemers aan de Open Forumbijeenkomst volgende stellingen besproken:

- Media geven een gezicht en stem aan de minderheden maar kunnen ook de Vlaamse samenleving aanklagen als die niet open staat voor de minderheidsgroepen.
- Veel allochtonen, (zelfs de jongeren), vinden geen herkenningpunten /referenties in het aanbod van de Vlaamse zenders en kijken daardoor satelliettelevisie. Specifieke informatiedoorstroming over de Vlaamse samenleving naar een grote groep etnisch-culturele minderheden ontbreekt hierdoor.
- Er wordt alleen over etnisch-culturele minderheden bericht als het om criminaliteit, moord, drugs en rellen gaat.
- Het is belangrijk een opleiding te organiseren al dan niet binnen de omroepen, waardoor etnisch-culturele minderheden effectieve kansen krijgen. Een pool van symbolische figuren is onontbeerlijk voor de beeldvorming en het in beeld brengen van de verschillende gemeenschappen.

Betrokkenheid van het Forum bij het sectorale beleid

Naast de voorbereiding en organisatie van de Open Forumdag, heeft het Forum in 2001 nog een aantal andere activiteiten ontwikkeld. Een beknopt overzicht.

Op het vlak van onderwijs heeft het Forum in 2001 een goede samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum uitgebouwd. Hierdoor kon informatie uitgewisseld worden en werden de krachten gebundeld rond dossiers als het ontwerp van gelijkekansendecreet, de inschrijvingsproblematiek in de scholen, onthaalklassen, de meldpunten non-discriminatie en de doorstroming van allochtone jongeren in het hoger onderwijs. Het Forum is ondertussen ook vertegenwoordigd in de Commissie Onderwijs Migranten en de Commissie Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Het Forum nam ook deel aan het Overleg Toelatingsbeleid dat de VLOR in 2001 organiseerde.

Het Forum is ook vertegenwoordigd in de Commissie Ontwikkeling en Emancipatie van de Gezins- en Welzijnsraad. Op vraag van minister Vogels bereidde deze commissie o.a. een advies voor over de afstemming van het maatschappelijk opbouwwerk en de integratiesector.

Samen met het Vlaams Minderhedencentrum heeft het Forum in het najaar 2000 in een nota de aandacht gevestigd op de speciale situatie van allochtone jongeren in de integrale jeugdhulpverlening. Deze nota was de aanzet tot verder overleg van het Forum met de Vlaamse overheid in 2001 en lag mede aan de basis van het project 'integrale jeugdhulpverlening en minderheden' (zie deel 1 – welzijn en deel 3) dat het Vlaams Minderhedencentrum in nauw overleg met het Forum in 2001 uitvoerde. Het Forum zetelde ook in de stuurgroep voor de pilootregio's waar de eerste projecten integrale jeugdhulpverlening van start gingen en werkte ook mee aan enkele informatiemomenten die in deze regio's werden georganiseerd, zowel door de Vlaamse overheid als door het Vlaams Minderhedencentrum.

In samenwerking tussen VRT, ICCM, Vlaams Minderhedencentrum en Forum werd er op 15 februari 2001 een ‘Ontmoetingsdag Allochtonen en VRT’ georganiseerd in het Omroepcentrum in Brussel (zie ook deel 1 – media). De bedoeling was om mensen uit het allochtone verenigingsleven en uit de integratiesector kennis te laten maken met beleidsverantwoordelijken en programmamakers van de VRT en omgekeerd. Een 80-tal personen uit het allochtoon verenigingsleven en de integratiesector nam aan deze ontmoetingsdag deel. Gegeven de algemene tevredenheid over dit initiatief werd beslist de samenwerking tussen de betrokken partners verder te zetten. In de loop van 2002 zullen een aantal provinciale ontmoetingsdagen ‘allochtonen en media’ plaatsvinden. Hierbij is het de bedoeling om in enkele provinciesteden een breed publiek in dialoog te laten gaan met de regionale media.

Participatie binnen de cellen voor vluchtelingen- en woonwagenwerk

In vorige rapporten wezen we er al op dat allochtonen weliswaar de belangrijkste, maar niet de enige doelgroep zijn van het emancipatiebeleid. Ook de nieuwe doelgroepen – vluchtelingen, woonwagenbewoners en trekkende beroepsgroepen – moeten de kans krijgen om – waar nodig – hun stem te laten horen. Naast het Forum doen ook de cellen voor vluchtelingenwerk en woonwagenwerk die in het kader van het minderhedendecreet een specifieke opdracht hebben naar deze nieuwe doelgroepen, inspanningen op dit vlak. Maar ook hier verloopt het proces van bereiken en betrekken moeizaam.

In 2001 werd de stuurgroep van de Limburgse cel voor vluchtelingen uitgebreid met 2 doelgroepleden. Ook de stuurgroep van Haven werd met één vluchteling uitgebreid. De samenstelling van de andere stuurgroepen bleef ongewijzigd.

Vluchtelingen zijn evenwel om meerdere redenen zeer moeilijk te bereiken :

- de doelgroep zijn in hoofdzaak nieuwkomers, die andere prioriteiten hebben.
- de taalproblematiek.
- geëngageerde doelgroepleden hebben al hun tijd en engagement nodig voor de eigen activiteiten.
- dezelfde doelgroepleden worden op vele fora gevraagd, bovendien in een vrijwillige context.
- er is slechts een beperkt aantal organisaties van de doelgroep actief.

Cruciaal is de vraag hoe doelgroepleden meer als ‘ervaringsdeskundige’ met overeenkomstige verloning kunnen betrokken worden bij het vluchtelingenwerk.

De samenstelling van de stuurgroepen van de cellen woonwagenwerk onderging in 2001 enkele wijzigingen. Van de voyageurs en zigeuners neemt evenwel niemand deel aan de zittingen. De participatie van de doelgroepen wordt op hun eigen niveau, via volksvergaderingen georganiseerd.

Structurele betrokkenheid op het werkgelegenheidsterrein

In september 2000 hebben minister Landuyt en vier allochtonenfederaties, met name de Federatie van Marokkaanse Verenigingen en de Unie van Turkse Verenigingen in Antwerpen, ACLI en de Turkse Unie van België in Limburg, een samenwerkingsprotocol afgesloten rond toeleiding naar de actie Startbaan. De federaties werden ondersteund en kregen subsidies om, gedurende een jaar, elk een voltijdse toeleider in te zetten om moeilijk bereikbare allochtone jongeren toe te leiden naar de VDAB in het kader van de actie Startbaan. Het vooropgestelde objectief van 50 toeleidingen per toeleider werd gemiddeld gehaald en soms overschreden. Op basis van de tussentijdse evaluatie werd het project in 2001 met één jaar verlengd, waarna een meer diepgaande evaluatie volgt die moet uitmonden in een structurele plaats van de allochtone federaties op het werkgelegenheidsterrein.

Blijvende nood aan strategieën inzake samenspraak

In haar vorige rapporten wees ICEM reeds op de nood aan strategieën om zowel de sectoren als de doelgroepen te bekwamen in samenspraak en inspraak en werden enkele kanttekeningen geformuleerd die ook nu nog overeind blijven. We brengen ze even in herinnering.

Kanttekening 1. Goed besturen houdt in dat men zorgvuldig omgaat met het participatiemodel. Het komt er op aan die beleidsaspecten te detecteren die kritisch zijn voor het realiseren van de kerndoelstellingen van het minderhedenbeleid en waarvoor het bijgevolg aangewezen is om het doelpubliek te betrekken. Op dit punt hebben alle sectoren nog een hele weg af te leggen.

Kanttekening 2. Allochtonen vormen weliswaar de belangrijkste, maar niet de enige doelgroep van het emancipatiebeleid. Daar waar stappen gezet worden om het doelpubliek bij het beleid te betrekken, beperkt men zich nog steeds te veel tot de doelgroep allochtonen. Erkende vluchtelingen, woonwagenbewoners en trekkende beroepsgroepen moeten ook de kans krijgen om - waar nodig - hun stem te laten horen. Ook op dit punt hebben alle sectoren nog een hele weg af te leggen.

Kanttekening 3. Voor alle sectoren die inspanningen doen om de stem van de doelgroep te horen, zijn de landelijke migrantenverenigingen de gesprekspartners bij uitstek. Landelijke verenigingen zijn echter in wezen sociaal-culturele verenigingen met welomschreven opdrachten binnen het sociaal-cultureel werk. Zij zijn niet opgericht in de hoedanigheid van allround gesprekspartner voor de overheid en beschikken niet over de nodige middelen en mensen om deze functie op een deskundige manier op te nemen. Hoe het dan wel moet en wat hierbij van de landelijke verenigingen mag en kan verwacht worden is niet meteen duidelijk. Of en in welke mate het forum van verenigingen van etnisch-culturele minderheden een alternatief kan zijn, zal de toekomst moeten uitwijzen.

Kanttekening 4. De doelgroepen van hun kant moeten ook de nodige inspanningen leveren om de hun toegemeten rol van gesprekspartner te valoriseren. Het is aan de gemeenschappen zelf om zich in deze taak te bekwamen. Voor ondersteuning kunnen ze terecht bij het ICCM of bij de categoriale sector. Ze kunnen ook beroep doen op de Vlaamse overheid die via welomschreven initiatieven (vb. ondersteunen van de eigen organisaties, aanbieden van kadervorming, ...) bij kan dragen tot het versterken van de emancipatiebewegingen binnen de gemeenschappen. Ze kunnen er ook op aandringen om bestaande inspraakkanalen - bijvoorbeeld ouderverenigingen - maximaal voor hen open te stellen. Het is evenwel aan de gemeenschappen zelf om te bepalen wat zij van het ICCM, de categoriale sector en de overheid verwachten.

De start van het Forum van Organisaties van etnisch-culturele minderheden is ongetwijfeld een belangrijke eerste stap om de samenspraak en inspraak concreet en gestructureerd vorm te geven. Het Forum heeft de ambitie om uit te groeien tot de belangenbehartiger van de (georganiseerde) doelgroepen en tot de gesprekspartner van de Vlaamse overheid. De voornaamste uitdaging voor het Forum bestaat er dan ook in om autoriteit te verwerven als 'stem van de georganiseerde minderheden'. Het is aan het Forum om deze ambitie waar te maken. Het is aan de overheid hiervoor de nodige mensen en middelen te voorzien.

